

Я БАЧУ,
ВАС ЦІКАВИТЬ
ПІТЬМА

ІЛАРІОН ПАВЛЮК

З російської переклала
Вікторія Стах

Я БАЧУ,
ВАС ЦІКАВИТЬ
ПІТЬМА

Ілларіон Павлюк

П 12 Я бачу, вас цікавить п'ятьма [Текст] : роман / Ілларіон Павлюк ; переклад з рос. Вікторії Стах. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2020. — 664 с.

ISBN 978-617-679-832-3

Київського кримінального психолога Андрія Гайстера відправляють консультантом у богом забуте селище Буськів Сад. Зимової ночі там зникла маленька дівчинка. А ще там водиться Звір — серійний маніяк, убивств якого тамтешні мешканці воліють не помічати... У цьому проклятому селищі, де все по колу і всі живуть життям, яке ненавидять, розслідування постійно заходить у глухий кут. Андрій вірить, що загублена дівчинка, попри все, жива і він її знайде. Але нікому, крім нього, це не потрібно.

«Я бачу, вас цікавить п'ятьма» — історія про непробивну людську байдужість і п'ятьму всередині нас. Про чесність із собою й ціну, яку ми готові заплатити за забуття. Про гріхи, що матеріалізуються, і спокуту, дорожчу за спокій.

УДК 821(477)

Життя кожного з нас складається з низки днів, які минають один за одним. Ми бредемо крізь самих себе, зустрічаючи бандитів, привидів, велетнів, старців, юнаків, жінок, удів, побратимів. Та щоразу зустрічаємо самих себе.

Джеймс Джойс, «Улісс»

© Ілларіон Павлюк, текст, 2020
© Вікторія Стах, переклад, 2020
© Назар Гайдучик, обкладинка, 2020
© Видавництво Старого Лева, 2020

ISBN 978-617-679-832-3

Усі права застережено

ЧАСТИНА 1

ПОЯС КАЇНА

ЗУПИНКА

Мікроавтобус зменшив швидкість, з'їхав на освітлене місцем узбіччя, захрускотів кригою замерзлих калюж і став. Дівчина відразу ж прокинулася й зачудовано завертіла головою.

Обабіч дороги в очікуванні снігу розкинулися замерзлі поля.

— Чого спинилися? — запитала вона.

— Підкинемо декого, — сказав Чоловік у Червоному і кивнув на недоладний бетонний дашок зупинки попереду.

— Ні-ні-ні, ми так не домовлялися! — обурилася дівчина. — Ви з мене повну вартість узяли!

— Та чого ви... Дитину забрати. На той бік.

Він вимкнув фари і заглушив двигун. Запала тиша. У місячному світлі добре було видно зупинку, розмальовану портретами героїв мультфільмів. Переважно диснейвських. Проте зображені вони були так потворно, що вона не всіх і впізнала.

— То ваша дитина?

— Моя? — він зареготав. — Оце так сказали! Ні. Я лише вожу.

— І де ж це вони сядуть?

Дівчина озирнулася, щоб іще раз переконатися: салон мікроавтобуса був вантажний. Є лише оце подвійне пасажирське сидіння, на якому сидить вона.

— Одна дитина, а не «вони», — поправив Чоловік у Червоному. — Посуньтесь трохи.

— Хіба вона їде без батьків?

— Так і є, — сумовито кивнув Чоловік у Червоному. — Побудете мамкою? Недовго.

Вона мугикнула.

— Оце вже спасибі.

— Я думаю, діти — це нагода взнати про себе щось хороше, — прорік Чоловік у Червоному. — Для когось навіть — єдина.

Дівчина скептично закотила очі:

— А ви, бачу, філософ...

Годинник на торпеді показував 23:55. Вона зітхнула і знову втупилася у вікно. Час волікся по-свинському повільно. Дорога була порожнісінька. Ні світла фар вдалині, ні будівель.

— Як ви сказали вас звуть? — запитав раптом Чоловік у Червоному.

Вона вже було відкрила рота, але чомусь затнулася. Наче не була впевнена.

— Мене?

— Ну а кого ж! Із голови вилетіло... — Чоловік у Червоному поплескав себе по чолю. — Гала! Сам згадав. Гала.

І він усміхнувся їй.

— Гала, — повторила дівчина.

— Так же? — перепитав Чоловік у Червоному.

— Так... — невпевнено кивнула вона. — А його хтось привезе? Малого?

— Її. Це дівчинка. Та не переживайте ви, скоро будете на місці. За мостом уже Буськів Сад.

Гала нетерпляче засовалася. Дістала телефон. Мережі не було, інтернету, ясна річ, теж.

— Онде вона! — несподівано мовив Чоловік у Червоному і кивнув у бік зупинки.

Під бетонним дашком маячила самотня постать дівчинки рочків шести, в пальтечку і плетеній шапочці.

— Звідкіля вона взялася?! — здивувалася Гала. — Пішки, чи як... Ніч же! Ви так оце і будете сидіти?..

— Та підждіть же! — перебив Чоловік у Червоному.

Аж ось дівчинка ритмічно плеснула в долоньки, і чіткий високий звук розірвав нічну тишу. *Плесь! Плесь-плесь!* Вона трішки постояла, немов роздивлялася власні руки, і знову — *плесь! Плесь-плесь!*

— Дайте їй пару хвилин, — попрохав Чоловік у Червоному. — Їй треба освоїтися.

— Що? Що їй треба?

Він зітхнув:

— Вона не така, як усі.

Гала нахилилася трохи вперед, пильно придивляючись до дитячої постаті. Дівчинка притисла до обличчя долоньки і тепер кумедно вертіла голівкою, роздивляючись усе крізь розчепірені пальці.

— Не розумію, хто відпустив таку манюню саму? — не стрималася Гала. — Ви знаєте її батьків?

— Та знаю... — стиха мовив він. — Усе, освоїлася! Йдіть!

— Хто? — не збагнула Гала.

— До дитини ідіть! Забирайте і їдьмо.

— Я?!

— Просто візьмете її за руку — і все.

— Та з якої це статі! — обурилася Гала. — Ви везете, ви і йдіть...

— Мене вона злякається, — відтяв він. — І втече.

— Ви здуріли? Ідіть самі!

— Утече, ми нізащо на світі її не знайдемо. Ясно вам?

— Нічого мені не ясно! Не піду я нікуди! — Гала схрестила руки, встромивши долоні під пахви.

— Просто дайте їй руку! Хіба це так важко?

— Та що це таке робиться!

— Вона *особлива* дитина, розумієте?

— Так, я дзвоню в поліцію! Нехай розбираються...

Вона дістала телефон, і тут же згадала, що мережі немає. Без особливих сподівань піднесла його до лобового скла. Нічогісінько.

Чоловік у Червоному опустив вікно і закури́в. *Плесь! Плесь-плесь!* — пролунало від зупинки.

— Чим ви собі думали, коли соглашались її підвезти, — буркнула Гала.

— Комусь же треба перевозити людей...

— І чого ж це вона вас боїться?!

— Мене багато хто боїться, — звів плечима Чоловік у Червоному. — А діти — то взагалі.

— Мелете, як з гарячки... — зітхнула Гала. — Їй там, мабуть, холодно.

Він обернув ключ. Клацнула і засвітилася панель приладів.

— Мінус три.

— Повний ідіотизм... — прошепотіла собі під ніс Гала, застібаючи куртку.

— Вона погано чує, — напучував Чоловік у Червоному. — Говоріть так, щоб бачила ваші губи...

— Але щоб ви знали: завтра я про все сообщу в поліцію! Таке взагалі нормально?..

Вона відчинила дверцята і вислизнула надвір. Чоловік у Червоному всміхався. Видно було, як Гала підійшла і простягнула до дівчинки руку, а та взялася за неї: не здивувалась і не налякалася. Гала відразу присіла перед нею навпочіпки, почала поправляти шапку. І ніс утерла паперовою серветкою.

— Я ж казав, — сам до себе мовив Чоловік у Червоному і завів двигун. — Візьмете за руку — і все.

Отже, Чоловік у Червоному завів двигун. Спалахнули фари. Гала тут же звела руку, ніби голосувала, і він неквапом підїхав до зупинки.

— Доброї ночі! — привіталася вона, вже тримаючи дівчинку на руках. — До Буськового Саду підкинете? Це недалеко, за мостом!

— Залазьте, — погодився Чоловік у Червоному.

— Сонечко, сідай коло дядя! — сказала Гала.

Але дівчинка перелякано вчепилася в неї й високо і перелякано затягла «ііііііі!»

— Зараз, — Гала ніяково всміхнулася. — Подождіть трошки. Вона зараз освоїться.

Дівчинка сховала обличчя в Галиному волоссі, а та мовчки гладила її по спинці. Врешті дівчинка повернулася до Чоловіка в Червоному і, затуливши лице долоньками, поглянула на нього крізь пальці.

— Велика дівчинка, а боїшся, — сказав він. — Ай-ай-ай!

— Вона не така, як усі, — зітхнула Гала. — *Особлива* дитина... Розумієте?

Нарешті мала дала себе всадовити, і Гала теж піднялася на сидіння. У вушку в дівчинки був слуховий апарат.

— І як же тебе звати, маленька? — голосно запитав Чоловік у Червоному.

Дівчинка не відповіла, а випростала руки і ритмічно плеснула. *Плесь! Плесь-плесь!*

РОЗДІЛ 2

ДІВЧИНКА, ЩО ВМІЛА ЧИТАТИ ПО ГУБАХ

Грудневе сонце, яскраве і неживе, насмішкувато лоскотало щоки і дражнило оманливим теплом, що таке схоже було на дихання весни. Він сидів на вузькому дерев'яному ослоні у відкритому кузові бортового «газона». Удалечині пропливав нерівний темний чубчик лісової галявини, і лиш сірі бетонні стовпи надавали одноманітному пейзажу сякої-такої ритмічності. «Газон» вихитувало, немов у якомусь химерному, трохи смиканому танці... А коли дивишся в очі тій, з якою танцюєш, решта світу розмащується до бляклої, нечіткої картинки, і, поки лунає музика, реальність — це лише відлиск, що облямовує її лице.

Тієї секунди решту світу обрамлювало спокійне, ледь сумовите лице його матері.

Він вирішив їхати разом із нею — в кузові, не зважаючи на бідкання далекої й малознайомої рідні. Хтось намагався застібнути на ньому пальто, хтось тицяв йому свою шапку... Врешті їх лишили удвох. Його і її — на останній у цім житті спільній дорозі: довжелезній, прямій, наче дишло, вулиці

Комсомольській (давно вже якось-там перейменованій), що тяглася через цілісіньке місто, і далі — до самого кладовища.

Мама видавалася живою. Хіба що ледь-ледь стомленою. І близько не схожа на ті обм'яклі воскові обличчя, в яких неможливо впізнати рідні риси. Здавалося, вона просто зімкнула повіки, щоб очі перестали пекти від втоми. Приплющила на пів хвилини, але й досі слухає... «Ти кажи-кажи. Я просто дам розслабитися очам» — отакий вона мала вигляд. Якби не ця дурнувата стрічка з хрестами на чолі... Чому конче потрібно на чоло! Мабуть, варто було сказати «ні». Він не любив обрядів. Зневажав усі оті «бо так годиться»... Просто цього разу не мав сили сперечатися. Просто не мав сили...

Час до часу крижаний подих вітру грубо змахував сльози з його обличчя й повертав у реальність, обдаровуючи вряди-годи міцними ляпасами, але потім він знову поринав у коловерт думок. І тоді спраглий снігу південний пейзаж утрачав виразність і розпадався на дві дляві ріки: світлу небесну, з пливким ошматтям розталих хмарин, і темну земну, з нерівними, химеристо порізаними берегами... І тільки відчуття стягнутої від висохлих сліз шкіри нагадувало, де він і що тут робить.

Не стримавшись, він ледь підвівся й зірвав дурнувату стрічку з маминого чола. Поклав долоню на її кисті. Холодні... Коли батько був живий, то часто малював їх. Одна така картина, писана олією на дошці, висіла в них на стіні. А він малим не повірив був, що то мамині руки. І сказав їй. Вона засміялася й раптом вишукано склала кисті, точнісінько, як там. І він одразу повірив, що таки справді — її. І мовив, що не знав, які вони красиві. Не помічав. А на картині відразу помітно. «Це тому що тато мене дуже любив», — сказала вона. Тоді це пояснення видалося йому незрозумілим.

Згодом багато разів дивувався, що поїздку в кузові «газона», який продувався всіма вітрами, пам'ятає у щонайменших деталях, а того, що було потім, на цвинтарі, — в пам'яті геть не лишилося. Пригадує, що казав мамі дорогою, що думав тоді, що почував... А ось сам похорон... Ні як приїхали, ні як опускали труну... Чи він цілував її перед цим? Чи кидав оту горезвісну першу жменю? Чи плакав? Куди подався потім? Із ким? Ні, всього цього в пам'яті не лишилося. Тільки тупий виснажливий біль і відчуття стягнутості від висохлих сліз на щоках.

А ще — ота дівчинка. Либонь, її світле, облямоване легкими кучериками личко було єдине, що він запам'ятав на кладовищі. Бачив її двічі. Уперше, коли серед понурих темних пальт промайнув ніжно-рожевий пуховичок. Він подивовано зауважив, який чудернацький і недоречний вигляд має це ангельське дитя на краю могили. І подумав, хто ж це міг привести її з собою, а головне — навіщо... Та ось вона зникла поміж однаково чужих йому людей, і спогади про неї теж зникли. Певно, забув би її, як і решту, якби не показалася вдруге.

Він сидів коло могили. Нікого не було. Може, вже порозходилися, а може, стояли позаду, даючи йому час попроситися... Добре запам'яталося небо — біла зимова ріка, що спокійно пливе вдалечінь. І вітер, який враз угамувався, й почав лагідно куйовдити його волосся... Він приніс запах моря і крики мартинів, так наче намагався делікатно нагадати, що життя, хоч і як це дивно, триває. Але все воно було так далеко... Так далеко від закиданої пластмасовими квітами свіжої землі... Аж він не повірив.

І тоді коло нього раптом присіла ота дівчинка. Вона приклала до обличчя складені замком пальці й подивилася на

нього, мов крізь лицарське забороло. Мимохіть усміхнувся — уперше сьогодні.

— Агов, — прошепотів він їй. — Привіт!

Дівчинка й далі мовчки роздивлялася його, ховаючись за «маскою» з пальців.

— Мене звати Андрій, — сказав він і простягнув їй руку.

Дівчинка смішно вигнулась, щоб роздивитися крізь «забороло» його долоню. Тоді нарешті зняла свою «маску». Їй було років зо п'ять, мабуть. Може, шість. Блакитноока. «Чимсь на Алісу схожа», — подумав він. Дівчинка всміхалася й скидалася на оживлого сонячного зайчика. Андрій кліпнув, змахнувши віями серпанок застоялих сліз, і всміхнувся вдруге. Вона роздивлялася його обличчя уважними чіпкими очима, немов обмацувала, та йому не вдавалося піймати її погляду.

— А тебе як звати? — запитав він.

Вона ніби не почула.

— Ти плачеш! — мовила, дивлячись на його щок.

— Уже ні, — відповів він і втерся.

І лише зараз помітив за її вушком маленьку мушельку слухового апарата. Похопившись, повторив голосно і чітко:

— Я не плачу!

— Я вмію читати по губах, — вона трохи тягнула голосні, та говорила добре.

— Ясно, — він знітився.

Дівчинка знову склала пальці «ґратками» і, притуливши до обличчя, почала роздивлятися задрапований штучними квітами гробок. Немов у збільшуваче скло.

— Вона тепер у вирії? — дівчинка кивнула на портрет поміж вінків і обернулася до нього.

— Ні... Вирій — це там, куди відлітають птахи. А люди потрапляють на небо...

Вона хитнула головою.

— Просто люди туди *потрапляють*, а птахи — *відлітають*. І повертаються... І відлітають... І повертаються...

Дівчинка підняла долоньку і заходилася «літати» нею туди-сюди. Він знову всміхнувся. І, здається, вперше зауважив, як нині сонячно. Як же, виявляється, сонячно.

— А з ким ти тут? — запитав він.

Вона випростала пальчик і вказала на нього.

— З тобою, — і кумедно наморщила носика.

— Я про батьків. Вони тут?

Не зрозумів, почула вона чи ні. Мабуть, не завжди встигає прочитати по губах... Дівчинка дивилася кудись крізь нього. Хотів повторити запитання, аж вона підняла долоньки на рівень очей і плеснула. *Плесь!* Їй одразу знову: *плесь-плесь!* І лише тоді сказала:

— Тільки тато.

Він кивнув і подумав, що пора йти. Бо ж усі вони — і тато цієї чудової крихітки, і ще сила-силенна незнайомих людей — зараз стоять і чекають, коли ж йому нарешті набрид-не прощатися...

— То як звати, га? Секрет? — знову запитав Андрій.

Натомість вона опустила «забороло» з пальців і запитала:

— У тебе є діти?

— Ні, — подумав, що оце вперше запитання щодо дітей не роздратувало його. — Я й сам іще дитина.

«Забороло» відкрилося, й між долоньок показалася недовірлива усмішка.

— Ніяка ти не дитина! — дівчинка захитала головою. — Ти ого-го який здоровезний!

«У точку, — подумав він. — Двометровий, стокілограмовий, кросівки сорок шостого розміру. Та однак — дитина.

Просто мама відпустила його в інше місто... А він навіть не встиг попрощатися».

Андрій не помітив, як вона втекла. Просто звів очі, а дівчинки нема. Роззирнувся, та нічого не побачив, крім стіни однакових пальт. Шкода, так і не дізнався, як її звати...

Скільки він там пробув? Чи підходив хтось іще? Може, його врешті повели попід руки, як ото буває з невітшними родичами, що він бачив їх на чужих похоронах — Андрюха не пам'ятав. Зате назавжди запам'ятав, що там, коло могили, посеред холодного брудного кладовища, вперше в житті зміг цілком чітко уявити себе батьком: на мить намалювати собі картинку, на якій ота чужа дівчинка — така ясна й нелукава — його дочка... І тоді він здивовано усвідомив, що немає нічого яскравішого, ніж оте уявне щастя.

А вони ж з Алісою, зрештою, й розлучилися через дитину. Чужу дитину. Чужу дитину, якою його дівчина якогось біса вагітна.

За вікнами пролітали південні селища, які оминув сніг. Горбатий, розчавлений фурами асфальт вилискував льодом за мерзлих калюж. Сутеніло.

Він їхав не швидко і не повільно, і думав про те, що життя — це ринг. І рано чи пізно ти пропускаєш удар. Коли боксуєш проти її Величності Долі, це неминуче, хай як віртуозно ти ухилився... Так от, поки лишилися сили — мусиш битися далі. Іншої ради нема. Опустити руки, — і Доля вмить увібгає в куток. А там просто заб'є на смерть... Отака немудряща філософія була в Андрюхи. Його релігія. А ще він вірив, що завершити цей бій можна лише в одній позиції — лежачи на ринзі горілиць і слухаючи відлік рефері: «Три.. Два... Розряд!

Три... Два... Розряд!». І ти або підведешся і простоїш іще трохи... Або — ні. Але перемогти Долю, згідно з Андрюхиною релігією, неможливо.

І поки що Андрій тримав удар. Поки що тримав.

Він думав про ту незнайому дівчинку. Про те, що нині вона дивовижним чином дала йому сили не опустити рук. Уявляв фонтан у парку літньої днини... Поруч дитячий майданчик і радісний лемент розливається довкола безперервним бурхливим потоком. Але він аж ніяк не дратує, навпаки — *доповнює* — і шумовиння води, і сонячні полиски в калюжах, і веселку в хмаринці дрібних крапель. Сам він іде вздовж бортика і веде за руку дівчинку. Оту-таки — білявеньку, з мушлею слухового апарата за вушком. Вона розповідає щось без початку і без кінця. А він не слухає, а тільки дивиться на неї й думає, яка ж вона чудова. І яка схожа на Алісу.

А чи може *ота* дитина бути схожа на Алісу? Байдуже навіть, *наскільки*. Та якщо вже ця дівчинка видалася йому схожою, то невже він нічого не розгледить в Алісиній дитині? І чому він думає про неї як про чужу? Вона Алісіна — невже цього мало? І невже не чудово було б іти літнім парком отак — разом... Поруч.

Пригадалося, як вони з Алісою познайомилися. Ущерть забитий ресторанчик, жоднісінького вільного столика, навіть біля бару не пропхнутися. Надворі злива. Аліса збрехала адміністраторові, що на неї чекають, і пливе по залу, шукаючи місце за столиком.

— Привіт. Урятуєш намоклу дівчину? — і сідає навпроти.

Він витримав паузу рівно три секунди і неголосно про-
рокотав:

— Можу й обігріти.

Вона заллялася дзвінким красивим сміхом. Замовила глінтвейн. А він розчинився в її очах, які наче тільки й чекали приводу засміятися знову.

Кілька років тому отака ж завзята і вродлива вместилася коло нього в Марселі, і він дорого заплатив за легковірність. Дуже дорого. Та дощового вечора, коли вони зазнайомилися з Алісою, найкоштовнішою річчю в Андрієвих кишнях був не вміст гаманця, а власне гаманець, тож він подумав, що ризик не надто великий. Та й Аліса вочевидь була інакша. Скидалося на те, що її справді не цікавить ніщо, крім глінтвейну і нагоди зігритися. А промені несамовитої сексуальності вона відкидала мимоволі, навіть не помічаючи, без цілі та приводу.

Їхній роман із Алісою був бурхливий, часом аж занадто. Ночі, коли вони сварилися, були такі ж галасливі, як і ночі, коли насолоджувалися одне одним. Утім, одне часто перетікало в інше, і могло видатися, що ця пульсація пристрасті ідеально пасує обом. Та вона занадто часто дозволяла собі гратися з ним, а він був надміру запальний, тож якось сварка так і не обернулася на любові: на якомусь дурнуватому куражі він бовкнув їй через плече щось дошкульне (здається, вжив слово «ніколи»), гримнув дверима і не повернувся.

Вона і дзвонила йому того вечора, та Андрій не взяв слухавку.

Протримався сімдесят сім днів. Уранці сімдесят восьмого переконав себе, що це число доволі таки поважне, щоб заткнути пельку його самолюбству. До того ж був понеділок. А як хочеш починати нове життя, то вдаліший за понеділок день — хіба що перше січня. Оскільки ж до січня була ще ціла вічність, він узяв та й зателефонував.

І вона зраділа.

Вони з'їхалися того ж таки дня, роман спалахнув іще бурхливіше. Дивовижні, виснажливі дні запаморочливої пристрасті мигкотіли один за одним, у перервах обоє ходили на роботу, де переважно тільки й шукали зачіпок, щоб ушитися звідти якомога раніше.

Та якось Аліса повернулася додому геть не схожа на себе і дістала висновок УЗД. Вагітна. Тринадцять тижнів. Аборт дозволяють до дванадцяти. Він обурювався, що все впирається в єдиний тиждень. Що змінилося за тиждень? Вона сумно казала, що лікарям важить навіть не тиждень, а день — закон є закон.

Андрій зачинився в спальні, міркуючи, як звикнутися з думкою, що він стане батьком, адже боявся цього як вогню. Аліса його не займала, розуміючи, що потрібен час. Швидше за все, він би це прийняв. Але того вечора щось підштовхнуло Андрія відкрити на телефоні калькулятор і відрахувати назад оті-таки тринадцять тижнів.

Він пішов від неї першої неділі літа, — дев'яносто шість днів тому. А тринадцять тижнів — це дев'яносто один день. Він іще раз перерахував. І ще. Вона сказала, для лікарів важливий навіть день. А в нього цих днів аж п'ять... Дитина не від нього. Не виключено, що він змирився б із цим. Зрештою, Андрій і сам аж ніяк не святенник. Єдина думка вигризала його мозок: «Вона міняє постіль по суботах, а п'ятим днем після того, як я пішов, був четвер. Отже, вона навіть не змінила білизни...» І стравохід скрутило болісним спазмом.

Перед очима тепер мелькотіла одна лише картинка: їхнє ліжко, Аліса розкинула красиві ноги, і в напівтемряві спальні вони мов виточені зі слонової кістки, а хтось, брутално сопучи, пожадливо совається по простирадлах, на яких ледь не вчора спав Андрюха...

— Я так собі й думав, — прошепотів він калькуляторіві, не усвідомлюючи, що глибоко в душі весь цей час чекав від Аліси якогось підступу. Від їхньої першої зустрічі, яка нагадала йому знайомство в Марселі, Андрій не йняв віри, що щастя може дістатися отак-от завиграшки.

Він зібрав свій армійський наплічник за дві хвилини. Переважно шкарпетки і футболки. Друга пара джинсів, ще одна худі, армійський ніж. Решта на ньому. Аліса гріла їм вечерю й не зрозуміла навіть, що він пішов. Здається, грюкнули двері чи, може, почулося... «Андрійку, це ти там?»

І чекала на відповідь...

Отож, огинаючи баюри побитої Миколаївської траси, Андрій подумки знову зустрів Алісу і наново пережив гіркоту двох розлук. Та головне, що він вдихнув також і ейфорію тих солодких тижнів примирення. Знову на мить відчув запаморочення цілковитого щастя, яке неможливо порівняти ні з чим.

Аж раптом згадав: вона ж дзвонила!

Вона дзвонила йому вчора вперше за три місяці, ще й у найневдаліший момент, який тільки може бути, — вночі, коли він мчав із Києва до хворої мами, ризикуючи злетіти до біса з роздובаної дороги. Він не відповів. Здається, вона набирала кілька разів, але Андрій забув про те, щойно телефон стих. Він би й зараз не згадав, якби його думки не перенеслися з понурого гробка до дівчинки в рожевому пуховичку. З рингу, де під вереск юрби його колошматить Доля, — у парк, де в струменях водограю танцює веселка, і маленька доньчина рука — в його долоні... Він раптом відчув, що ладен забути і того чужого, який вторгнувся на їхні шовкові простирадла, де ще жевріло тепло Андрюхиного тіла, ладен навіть визнати, що і сам теж винен, — бо не знайшов у собі сил

просто по-людському все обговорити. Він готовий до цього! Тільки б колись у літньому парку вести по бортику фонтана свою дочку. І нехай би поруч неквапно ступала Аліса. А дитина... Як вона вже однак прийде в цей світ, то яка різниця...

Ця думка була така неймовірно тепла і світла, що Андрій вирішив завтра ж зустрітися з Алісою. Зрештою, як вона вже дзвонила, то їй щось потрібно.

А що, до речі? Що посеред ночі могло так терміново знадобитися його колишній?

ПРОВАЛ

Рано-вранці наступного дня Андрій, згорбившись, нудився на стільці в кутку Валерчиного кабінету, поки той допитував якогось типа. Валерка — це той, хто не так давно мав посадити самого Андрюху рочків щонайменше на три. А натомість урятував. Відтоді Валерка — Андрюхин найкращий друг. Ба більше — він його єдиний друг.

— Андрій Олександрович, — офіційно звернувся до нього Валера, висмикуючи з роздумів. — Ви фіксуєте?

— Аякже, — квапливо прогудів Андрій, тицьнувши рукою в порожній блокнот. — Фіксую. Продовжуйте, Валерій... Львович.

Того ранку Валерка обробляв колишнього авторитетного злодія на прізвище Ніксон — сивого, поважного на вигляд пенсіонера з ріденькою, зачесаною назад шевелюрою й тонкими, навіть аристократичними рисами обличчя. З огляду на це — татуювання, що вкривали геть усе його тіло, крім мордяки, сприймалися ще дикіше. Недоладні персні, якісь символи на кісточках пальців, що означали судимості. На правому зап'ястку красувався доволі таки майстерно виконаний павук, що наче намагався залізти в рукав.

На лівому — котячий череп із ключами в зубах. Декорований таким чином, він щосили корчив із себе законослухняного пенсіонера, і це страшенно розважало Валерку, який з утіхи аж легенько підстрибував на стільці.

— Мені нема чого братися за старе, Валерій Львович, — оксамитово вмовляв слідчого Ніксон, похитуючи головою. — Нема резону.

— Он воно як! «Нема резону»! «Валерій Львович»! Ти шо — феню забувся? А як же «нема понту, громадянин начальник»? Не йде тобі, Миколо Олександрович! Базариш, як фраєрок!

Валера завзято поглянув на Андрюху, але той неуважно блукав поглядом по кабінету.

До речі, це завдяки Валерці він став поліційним експертом зі злочинної поведінки. Позаштатним поки що — у штат таких, як він, брали з осторогою... І Валерка, мабуть, розраховував, що Андрюха зараз уважно слухає Ніксона... Але саме зараз слухати було геть необов'язково. Єдине, що справді цікавило Андрія, — це скільки разів *почувається* колишній злодій-домушник на прізвище Ніксон. Помітивши, як той енергійно пошкріб пальцями по зап'ястку, Андрюха подумки промовив: «сім».

— Я, Валерій Львович, давно вже не «базарю», — з янгольським лицем запевнив Ніксон, аж котячий череп на його зап'ястку соромливо потупився. — В основному, розмовляю. Іноді бесідную. А «базарам» — кінець.

— То квартири не ти обносив? — Валера нахилився до Ніксона і прошепотів: — А хто?

Ніксон стинув плечима і посовав краєчком підощви політці. Андрій помітив це і заходився вимальовувати в блокноті вигадливу готичну «8».

— І давно зав'язав, Миколо Олександрович? — уїдливо запитав Валера.

— Покінчив із минулим, — виправив Ніксон. — Відколи вийшов — усе.

— Чого ж так? Чорна масть уже не та?

— Масті — це від убогості ума.

Раптово ушкварили скрипки симфонічного оркестру, а кабінетом недоречно і дивно розпливлося тривожне містичне очікування — Андрюхин телефон виконав славетний Вагнерівський «Політ валькірій». Валера кинув на Андрія невдоволений погляд. Той зніяковіло пробубонів вибачення. Незнайомий номер... Він квапливо натиснув відбій, але скрипки тут же знову вступили, тож телефон довелося вимкнути. Ніксон скористався паузою й люто зачухмарився, але Андрій це помітив. Гадаючи, хто ж то міг бути, він вималював у блокноті дев'ятку.

— Що ти там казав про убогість? — Валерка вдавав, що намагається пригадати. — Тобі не хвата грошей і ти... Кажі, кажі!

— Убогість ума, — поправив його Ніксон і звів татуйовану кисть. — Погляньте: павучок повзе вниз. Така татуїровка означає, що приступна жінка у минулому.

— Отак він повзе вниз... — кивнув Валера. — А як руку опустиш — вверх. На зручному місці наколов, Миколо Олександрович.

Ніксон розвів руками, а тоді вдавав, що поправляє волосся, й міцно вп'явся нігтями у шкіру.

— Десять, — проказав угорос Андрій і підвівся, плеснувши долонями по колінах. — Коротше, харе цирку. Хоч і красиво було. Яблуко хоче?

Він вийняв із рюкзака яблуко і поклав на стіл перед здивованим Ніксоном.

— Валер, можеш сміливо затримувати. Й одразу — на експертизу. На наркоті сидить! Він із тобою балакає, а сам

«відпливає». Йому постійно потрібна доза, а пенсії не вистачає. Ось тобі й мотив. Так же, Миколо Олександрович? Валер, закінчуй, а я тебе надворі підожду.

Андрієві дуже потрібно було поговорити, бо нікого, крім Валерки, в його кутку рингу не залишилося. Весь ранок допікали сумніви: чи готовий він стати батьком, а тим більше — виховувати біологічно чужу дитину? Чи зможе він забути про це, чи образ чужого в їхньому ліжку переслідуватиме його щораз, як він обійматиме Алісу? Загалом, так — Андрій полюбляв усе ускладнювати. І зараз страшенно потребував Валерчиної поради.

— А ти не такий тупий, як я подумав, — стиха процідив крізь зуби Ніксон так, наче ось-ось виблєє на стіл сірчаною кислотою.

— Зате ви точно такий, як подумав я, — спокійно відтвояв Андрій. — А яблучко таки візьміть. У СІЗО, по-моєму, не дають.

— Дешевий зежер! — злісно викрикнув услід Ніксон і аж підскочив на стільці. — У вас доказухи голяк!

— Тихо-тихо, Миколо Олександрович! — задоволено розплився усмішкою Валера. — Прилічна людина, а на феню переходите. Як там у Лермонтова? «Не кіпішуй, братан, усе чотко». Чи це Блок?

Валера реготнув із вдалого, на його думку, жарту. Андрій просто кивнув, узяв куртку і подався до дверей. Ніксон подивився йому вслід і з хрускотом розім'яв шию. З-за коміра показалося витатуйоване руків'я ножа. І вже коли Андрій узявся за ручку, Ніксон раптом вхопив зі столу яблуко і пожбурихав йому прямісінько в голову. Валерка тільки й устиг, що рота роззявити.

Яблуко розбилося, розляпавшись по волоссю соковитою м'якоттю. Андрюха шарпнувся і присів од несподіванки.

Удар відлунув у голові болісним дзвоном. Він схопився за потилицю, потім розгублено подивився на долоню, очікуючи побачити на ній кров. Підніс пальці й понюхав. Ніксон не стримався і блазнювато й злісно розсміявся.

— Ніксон! Ніксон! — гаркнув Валерка, і потягся рукою до шухляди, де в нього була пара наручників.

Цієї миті Андрій ринув до злодія і вчепився пальцями йому в горлянку.

— Андрюха! — на Валерчиному обличчі промайнув пере-
ляк, він ривком перескочив через стіл і повис на руці у дру-
га. — Андрюхо, не смій, чуєш?! Андрію! Андрюша, прошу тебе!

Та Андрюхині очі скидалися на скляні намистини в оч-
ницях вовчого опудала з краєзнавчого музею, й тями в них
аж ніяк було не більше. Тільки шия від напруження напну-
лась. Злодій слабко хрипів і безпорадно молотив руками по
Андрюхиному зап'ястку.

— Андрій, ти його задушиш! — чітко промовив Валерка,
марно силкуючись віддерти потужну руку від шиї старого,
що його лице вже набуло синюшного відтінку. — Ти чуєш
мене? Андрій! Це я, Валерка!

Андрюха раптом здригнувся, наче зі сну, і послабив руку.
Злодій зі свистом вдихнув і хрипко, по-старечому, закашлявся.

— Знов? — запитав Валерка без докору в голосі. — Знов
«провали»?

Андрій розгублено витер об джинси руку.

— Уже все нормально, — сказав він Валерці й пішов до
дверей, навіть не глянувши на Ніксона.

Валерка вибіг на ганок за десять хвилин, на ходу вдягаючи
куртку.

— Андрюха, ти як? В порядку?

— Норм. От же ж виродок...

— То він же, щитай, пів життя за парканом!

— Ото ж і я про це: як можна стати таким виродком, щоб
половину життя в тюрязі просидіти!

— Усі люди різні, — Валера по-філософському знизав пле-
чима.

— Якраз люди всі однакові. Спочатку. Однаково зворушли-
ві рожеві немовлята. Просто потім хтось дозволяє собі пе-
рейти межу, а хтось ні.

— Ну, знаєш... Ти оно теж якось чуть не заgrimів по двісті
шістдесят третій. І якби твій тодішній «провал» продержався
трошечки довше, — було б умисне вбивство. «З обставинами,
що обтяжують».

— Тільки от я тут, Валеро, а наш татуйований дружбан —
там. Без усіляких «було б».

— Від жебрацької долі й арештантської неволі — сам зна-
єш... Годі вже, ну його! — Валерка плеснув друга по плечу. —
Розколюйся, як ти поняв про Ніксона, і я погнав.

— Він за пару хвилин десять разів почухався, — знизав
плечима Андрій. — Опіати. Ну, або платтяні воші...

— Опіати-опіати... Проб'ємо сьогодні бариг на районі,
взнаємо, в кого іменно затарюється... Там украшенія пропа-
ли, — думаю, в них і спливуть. Але як ти додумався?

— Ти дивився на нього в лоба: як на злодія до самих кіс-
ток. Ким він, власне, все життя й намагається бути. А я думав
про зворотний бік. Що більше випинаєш силу, то ти слаб-
ший. Наскільки хочеш мати сміливий вигляд — настільки
й боїшся. Як гральний кубик: навпроти шістки завжди оди-
ниця, навпроти п'ятірки — двійка... А Ніксон просто кожним
жестом волає, що він — вільний, незалежний і начхати йому
на всі межі. То що тоді зі зворотного боку?

— Одиначка! — всміхнувся Валера.
— Точно. Залежність. І злидні.
— Красава! — Валерка плеснув його по плечу. — Єдина просьба: не души більше підозрюваних, добре? Давно ти так не зривався... Все, я полетів!

— Куди полетів? — спохопився Андрій. — Я ж порадитися з тобою хочу!

— За часік буду на місці, тоді й посовітуємся! Ти, кстаті, маладец, що зразу до роботи! Не можна самому з горем... Усе, Андрюхо, полетів я, полетів! Як освобожуся, наберу!

Він пішов, затиснувши під пахвою шкіряну течку, яку Андрій подумки завжди називав «ментівською».

День був напрочуд сонячний і тихий. З дахів скрапувала відтала вода, і птахи, одурені передчасною капаниною, що-духу горланили про прихід весни, так наче за три тижні не настане новий рік, а разом із ним січень. Люди в оранжевих жилетах гучно шкрябали лопатами по тротуару. Зрештою, Андрій і так знав, що сказав би Валера. Просто потребував підтримки, ото й усе... Когось, хто скаже: «Та дзвони вже, над чим тут думати!» А Валерка сказав би саме це.

— Та дзвони вже, над чим тут думати, — промовив Андрюха сам собі й дістав телефон.

Якийсь час гіпнотизував поглядом екран. Як почати? Просто: «Ти дзвонила?» Чи спитати: «Як справи?» Скільки часу минуло? Майже три місяці. Нащо, цікаво, вона дзвонила? Хоча, хіба не однаково! «Пробач» — ось із чого слід почати. І начхати, на який саме день хтось у неї з'явився, — не можна було отак утікати. Саме «втікати» — бо таке не зветься «розлучилися» чи «пішов»... Навіть сказати, що він її покинув, — і того не можна. «Втеча» — ось єдине слово. Та якщо він погодиться почати спочатку, все буде інакше.

«Більше ніяких грюкань дверима, це вже точно», — пообіцяв собі Андрій. І подумав, що можна буде взяти у кредит квартиру. Продати мамину, до речі, і вистачить на перший внесок... Щоб не в найманій... Коли їй народжувати? Це ж уже, виходить, місяців шість?

Нарешті він глибоко вдихнув. Подумав про дівчинку зі слуховим апаратом... І натиснув виклик.

Серце калатало так, аж кадик смикався. Пішли гудки. Він чекав, машинально їх рахуючи. Сім... Вісім... Дев'ять... Але ні — пролунав відбій, і Андрій розчаровано опустив телефон. Не чує? Не може говорити? Чи не бере слухавку, як ото перше не брав він? І що його робити?

Раптом грянули ваґнерівські скрипки, він увесь зіщулювався й квапливо натиснув «відповісти».

— Алло!

— Доброго ранку! — голос був чоловічий.

Андрій розгубився й подивився на дисплей. Дивно: телефонували з Алісиного номера.

— Доброго... — невпевнено відповів він.

— Андрію... Даруйте, не знаю по-батькові...

— Олександрович, — машинально підказав він. — Я взагалі-то Алісі дзвонив... Алісі Бойко.

— Саме так. Скажіть, а ким ви доводитеся Алісі Романівні?

— Тобто — ким? Це її номер, а не ваш. Ви — ким доводитеся?

— Слідчий Микитюк, Дніпровське районне управління... — байдужо і не надто чітко пробулькав голос. — Я набирав сьогодні, а ви не відповідали...

Він зрозумів усе ще перш ніж співрозмовник назвався слідчим. Збагнув тієї ж миті, коли, замість Алісиного, в трубіці прорипів незнайомий голос. Зрозумів, та однак запитав,

ДЕХТО ПОТРАПЛЯЄ В БІДУ

відчайдушно чіпляючись за примарну, нерозумну, але єдину надію:

— У неї що... Телефон украли, так?

— Ні. Відкрите кримінальне провадження за фактом смерті.

— Якої смерті? Нормально можете пояснити чи ні?!

— За фактом смерті Бойко Аліси Романівни, — нудним голосом пояснив співрозмовник, — дев'яносто четвертого року народження...

Здавалося, бетонний ґанок зник у нього з-під ніг, і він стрімко летить кудись униз.

— Коли? — вичавив із себе Андрій.

— Минулої ночі... Ви б підїхали до нас, Андрію Олександровичу. Поговорити.

Вечоріло. Через важкі снігові хмари перші ріденькі сутінки опустилися на землю навіть раніше, ніж зазвичай. Дрібні сніжинки зривалися вниз, наче самотні парашутисти. Незабаром їх буде багацько. Вони хлинуть із небес легіонами. І на ранок білий десант поховає під собою всю гидь крихітного селища міського типу з красивою назвою Буськів Сад...

А Буськів Сад таки був гидкий. Починаючи непривітними вулицями, що зяяли закинутими хатами, й закінчуючи думками і вчинками його мешканців. Сніг створював оманливе враження зворушливої, майже дитячої чистоти, приховував усю покидь, та, на жаль, не змивав її. Тому, либонь, ніхто тут аж так уже весни не чекав. А в такі ночі, як оця, що гряде, у весну ніхто і не вірив.

— Стій отут, мама скоро прийде, — сказав Незнайомий Дядько маленькій дівчинці.

Він схилюся, намагаючись упіймати її погляд. Дівчинка вп'ялась очиськами в далекий червоний вогник, що блимав у присмерковій млі на трубі цукрозаводу, і нічого довкола не помічала. Навіть не зрозуміло було, чує вона його чи ні.

— Нравиться, да? — запитав Незнайомий Дядько. — Тобі таке нравиться?

Вона не відповіла.

— І нехай... — невпевнено мовив він. — То я пішов...

І Незнайомий Дядько відпустив її руку. Дівчинка не звернула на це жоднісінької уваги, а й далі захоплено дивилася на далекий вогник. І тоді Незнайомий Дядько покинув її саму.

А вона стояла і дивилася. Червоний маячок зачаровував. Його мерехтіння було таке рівне, таке ритмічне, таке передбачуване. Він її *вабив*. Вона сама не помітила, як ступила перший крок. А коли згадала, що мама забороняє іти з подвір'я, то подвір'я було вже далеко. А вогник... Часом їй здавалося, що його можна помацати, а часом — що він далекий, мов зорі, та одне було незмінне — до нього хотілося йти. І вона вперто брела засніженою вулицею — наче її притягував потужний магніт. Іноді, послизнувшись, випадково втрачала його з очей. І тоді починалось ось що.

Усе, що вона бачила, ставало раптом однаково близьким і втрачало об'єм — так, ніби вона впиралася у величезну світлинку. А все, що чула, — однаково гучним. Найболісніше, що в безперервну какофонію вливалися її власні думки, і вона не могла відрізнити їх від реальних звуків. Тоді дівчинка мимоволі торкалася пальцями крихітної мушлі слухового апарата, але виймати його не було жодного сенсу. Бо річ була не у звуках, а в ній.

«Особливості розвитку» — це словосполучення порохнявіло десь у глухих закутках її пам'яті, бо сама дівчинка не вважала себе особливою. Їй не було з чим порівнювати. Вона не знала, що інші діти бачать світ інакше. Що реальність не виштовхує їх назовні, не стає пласкою, не перетворюється

на мішанку зі звуків однакової гучності. Зате знала, як із цим дати раду.

Щойно світ утрачав об'єм, виштовхуючи її на пласку поверхню, вона завмирала, піднімала долоньки на рівень очей і ритмічно плескала.

Плесь! Плесь-плесь!

Далекі звуки враз відділялися від близьких, тихі од гучних, реальність набувала форми, і вона знову «вмикалася» у цей світ, опиняючись усередині.

Плесь! Плесь-плесь!

Мерехтливий червоний вогник тепер легко можна було відшукати очима, щоб знову йти туди — до цукрового заводу, розташованого на околиці селища.

Плесь! Плесь-плесь!

Дівчинку звали Надя.

Коли пільма огорнула Буськів Сад і вечірне повітря завмерло в передчутті завірюхи, Надя вийшла до старого цукрового заводу, територія якого врізалася в селище, як виступає в океан скелястий ріг. Кажуть, його спорудили мало не одночасно із селом, чи навіть — селище заснували задля заводу. Він був серцем і духом міста, все існувало навколо нього і завдяки йому. Але нікого, хто пам'ятав би той час, уже не залишилося.

Цукрозавод давно не працював. Інша річ, що його мали відкрити знову. Вже навіть полагодили і поновили електропостачання. Залишалось тільки завезти обладнання. Власне, оті червоні сигнальні лампи на верхівці труби і були першою ластівкою прийдешнього ренесансу, що обіцяв вдихнути життя не лише в мертву будівлю, а й у селище, яке помирало. А головне, цукрозавод обіцяв надати цьому новому життю сенсу.

ФАТАЛЬНА ПОМИЛКА НОМЕР ДВА

Але було таке, про що не знали місцеві мешканці — а маленька особлива дівчинка і поготів, — на цукровому заводі облаштувалося зло.

І якби від воріт, де стояло зараз дівчисько, ви подалися простісінько до дверного отвору, що жовтів попереду, а звідти — не в цех, а сходами вниз, то опинились би в напівтемному підвальному приміщенні. Посеред нього був давно спорожнілий каналізаційний колектор, що більше скидався на басейн. Занадто маленький і занадто глибокий — немовбито його спорудив охочий стрибати з вишки, який водночас ненавидів плавати... А при самісінькому дні колектора, наче голодні пащеки велетенських черв'яків, зі стін стирчали жерла двох труб завбільшки понад метр. Обидві вони під крутим нахилом поринали в надра закинутих каменярень, що лабіринтом розкинулися під усім селищем. Колись, коли цукровий буряк гуркотів тут по металевих жолобах, а в повітрі щільною запоною стояв нестерпний сморід, мордаті труби зливали відходи просто в катакомби. Та вже багатько років єдиним їхнім вмістом була іржа, що покривала стіни.

Так ось: нині з труб струменіло світло.

І якби ви зазирнули в одну з них, то відразу наразилися на холодний, безжальний погляд Звіра, що стояв потойбіч.

Андрій сидів у закушпеленому кабінеті слідчого Микитюка. Понаскидувані в кутку архівні теки, три допотопні монітори просто на підлозі, порожні стелажі у три ряди, старі обдерті стільці... Можна подумати, працівники райвідділку забули, де звалище. Ні, звісно ж, не забули... Реформа дісталася сюди поки що лише у вигляді двох відносно нових комп'ютерів, але списати гори старого мотлоху теж було цілим бюрократичним ритуалом, і тому все це очікувало свого часу... Молодика на небі чи ще чогось...

Серед купи того непотребу по-сирітському притулився облуплений письмовий стіл. Слідчий Микитюк, худий тип із виснаженим обличчям, згорбився перед монітором і щось нестерпно довго набирав одним пальцем на замацаній клавіатурі.

— Виходить... — він звирився з комп'ютером. — Починаючи з 23:47, вона телефонувала вам чотири рази. Так?

— Мабуть. Я не рахував.

— З якою метою?

— Та звідки я знаю... Я не взяв слухавку.

— Чому?

— За кермом був. Їхав... — Андрій подумав, чи варто пояснювати куди, і просто додав: — На похорон.

— Чому вона телефонувала саме вам, якщо ви кажете, що давно розійшлися?

— Поняття не маю! Ми відтоді не спілкувалися. Взагалі.

— Але ж виходить, що дівчина телефонує колишньому хлопцеві, з яким не спілкується, а за п'ять хвилин... — він намалював у повітрі зашморг навколо шиї.

Андрій важко зітхнув і спохмурнів. Слідчий уткнувся носом у монітор. Андрієві здавалося, що перед ним на екрані — щось особисте про них. Світлини, роздруківки розмов... Чужий чоловік на простирадлах... Усього цього на моніторі слідчого Микитюка, ясна річ, не було і бути не могло, але Андрюхина фантазія вже украй розійшлася. Стало неприємно. Наче хтось потис тобі руку спітнілою холодною долонею... Урешті слідчий нахилився й зашарудів у шухляді. Він щось дістав і заходився перекладати в себе на колінах.

— Ану... Погляньте... — байдужо промимрив він. — Упізнаєте когось?

На стіл розсипом лягли світлини, і слідчий негайно вп'явся в Андрія поглядом.

Андрюхине лице залишалося цілком безпристрасним, от лише вуха вмить побуряковіли. Очі неквапно перейшли з одного фото на інше, потім так само флегматично ковзнули по літках слідчого, що лежали на столі, по ледь засмальцьованій тканині його костюма, пройшлися гладенько виголеним підборіддям і, нарешті, зустрілися з його уважним поглядом.

— Але ж ти й виродок, — спокійно мовив Андрій.

Вона була сфотографована вже в морзі. Фотограф безпардонно взяв у кадр красиві груди і між ними грубий шов,

який залишив патологоанатом. Прекрасна і після смерті... Якби не потворний ліловий пруг навколо шиї...

— Я вибачаюся... — знизав плечима слідчий, знову склавши світлини стосиком. — Повинен був подивитися на вашу реакцію. Всяко буває. Навіть навмисне доведення...

— Подивився? — процідив Андрюха.

Він одвернувся. Руки ледь помітно тремтіли, і слідчий якийсь час уважно свердлив їх очима.

— Питань, так сказати, більше не маю, — завершив Микитюк. — Ви не за кермом? Може, трохи, щоб нерви, так скажуть...

І слідчий видобув зі столу пляшку горілки. За хвилину старанно подмухав у склянку сумнівної чистоти і налляв десь на палець, так і не дочекавшись відповіді.

— Я не п'ю.

— А хто каже! Один ковток... Ви аж на лиці перемінилися... Вибачте ще раз.

Урвавши його бубоніння, Андрій мовчки вихилив склянку.

— Ще? — запитав слідчий.

Андрій хитнув головою.

— А їй ніхто не погрожував? — обережно запитав Микитюк і сховав пляшку. — Може, надоїдав дзвінками чи що... Знаєте, люди іноді мають борги, наприклад...

— Та звідки я знаю! — прохарчав Андрій, що й досі кривився від горілчаної гіркоти. — Вдесять кажу вам...

— Так... Просто взяти отак і встромити голову... — слідчий помацав себе за шию. — Вона той... на шнурі удлінітеля...

Андрій звів на нього очі, й той затнувся.

— Вибачте, — байдужо промовив Микитюк. — Я про те, що не на рівному ж місці такі рішення...

— Не таке воно вже і рівне, — знизав плечима Андрій. — Аліса дуже імпульсивна. Була... Можна сказати, схильна до істерик. Та хто ж знав, що до такого дійде...

— А ще й ураховуючи її стан! — закивав слідчий. — Це вже не просто самогубство! Це вже, виходить, *два в одному*!

Розгадка цього каламбуру спалахнула в Андрюхиній голові миттєво, він спробував був заштовхнути її якнайдалі, зосередився на диханні. Бракувало ще нападу на співробітника поліції... Він стиснув кулаки. Гучно хруснув суглоб. Слідчий метнув на Андрія швидкий погляд, і він зрозумів, що цей показний цинізм теж був навмисний. Отже, його серйозно підозрюють.

— Не лише своїм життям, так сказати, розпорядилася, — уточнив слідчий і замовк, уважно спостерігаючи за Андрієвою реакцією.

Той сидів, втупившись порожнім поглядом у стіну.

— Просто чудо, що батько в іншій кімнаті почув, як табуретка впала... — повільно провадив Микитюк. Він досі свердлив Андрія байдужим зміїним поглядом. — А вона, виходить, уже в реанімації померла.

— А дитина? — запитав Андрій, майже не ворущачи губами. — Що з дитиною?

— А ви знали, до речі? Що вагітна. Бо там термін невеликий, а ви, як я зрозумів, не спілкувалися. Чи дитина саме до розлучення?

Андрій рвучко підвівся, наліг стегном на стіл і завиграшки притиснув слідчого до стіни. Той перелякано вхопився руками за край, але з таким самим успіхом міг намагатися спинити потяг; стільниця боляче врізалася йому під ребра.

— Щось тісно у вас, — стиха мовив Андрій. — Вибачайте. І натиснув дужче.

— Дістали дитинку! — прокректав слідчий Микитюк. — Успокойтеся... Зараз на штучному диханні. Ви мені ребра... Зламаєте...

— У якій лікарні?

— У другій дитячій... Та лікарі кажуть, шансів мало. Жити не буде.

Андрій видав низьке, тоскне виття, вхопив стос світлин і люто пожбурих об стіну. Вони норовисто розлетілися по всьому кабінету зграйкою чималих метеликів і вмостилися то тут, то там. Звіддала могло видатися, що на світлинах — просто вродлива дівчина. Дуже вродлива і дуже молода. І хтось закарбував її, коли вона міцно спала.

Андрій повернувся з Афганістану чотирнадцятого року. Прохолодного березневого ранку вийшов із брами їхньої бази в Кальві, що на острові Корсика. Його кітель вилискував шевронами, нашивками і почесними знаками, його майно поміщалось в один армійський наплічник, а плани щодо подальшого життя мали всього лише два пункти: *прибути в Марсель*, а там сісти у потяг на Обань. В Обані була розташована штаб-квартира Іноземного легіону — з неї все почалося й нею мусило закінчитися. А далі зяяло здоровецьке і непевне ніщо. Мабуть, пафосно можна було сказати «відкритий увесь світ», але насправді приблизно так само весь світ відкритий перед парашутистом, що стоїть на рампі: хоч як крути, а однак полетиш униз. І добре було б нічого собі не поламати. Андрієві, ні багато ні мало, належало наново віднайти сенс життя. А з цим вимальовувалася проблемка.

Річ у тім, що зо два місяці тому в Афганістані дещо сталося. Дещо таке, після чого Андрюхина посудина з життєвою

мотивацією надтріснула. Він поки що цього не усвідомлював, але його бажання жити чимраз слабшало і слабшало. Витікання давалося взнаки легким відчуттям порожнечі в грудях.

Того ж таки дня, в ідеально допасованій уніформі, він увійшов у невеличку марсельську кав'ярню випити кави і, можливо, чогось перехопити. Саме там він і зустрів свою незнайомку. Вона сиділа коло вікна у м'якому промінні весняного сонця й кинула на кремезного легіонера один лише погляд. Погляд цей був такий уважний і чіпкий, що могло видатися, ніби дівчина чудово розуміється на знаках розрізнення легіону. Ніби знає, скільки поту і крові вартує кожен із них... Утім, певним чином вона таки справді розумілася.

Скажімо, сріблясті «крильця» на грудях праворуч, що означали для Андрюхи десять стрибків із парашутом за три дні (а потім іще не менше десятка на рік), приводнення в повному екіпіруванні (коли мусиш встигнути вислизнути з ранця, щоб не заплутатися в стропах і не потонути), нічне десантування й уміння виплисти в черевиках і з автоматом, для неї теж дещо означали. А саме: куш. Зарплатню, більшу, ніж у тих, хто такого значка не має. Трохи вгодованішу жертву.

Й Андрій попався. Не дивно як на хлопця, що йому допікає відчуття порожнечі в грудях.

Наступного дня, коли він ішов зі штаб-квартири в Обані звичайним парубійком у джинсах і флісовій толстовці, його життєвий план знову налічував не більш як два пункти. І другим було повернутися в Марсель — до тієї таки дівчини. Що ж до пункту номер один, то перш за все Андрій подався в банк і зняв увесь свій заробіток до останньої копійки — чотири кілограми грошей пачками по п'ятдесят євро. Двісті з гаком тисяч. Усе, що мав.

Здавалося, його життєвий шлях осяяний світлом і впевнено біжить уперед і вгору, та все змінилося за якихось два місяці, коли вона сказала йому сакраментальне «між нами все скінчилося». Теплого травневого вечора Андрій покинув їхню по-дорогому обставлену квартиру на лазуровому березі в передмісті Тулона. На спині мав той самий армійський наплічник, тільки вже — на чотири кілограми легший. Але біль через розставання був такий сильний, що про втрачені гроші він і не згадав. Востаннє озирнувшись на вікна сімейного гніздечка, яке він зжив, Андрій уперше за багато років, наче коротку мантру, промовив фразу, що допомагала йому відмежовуватися від реальності ще у школі.

— Срати, грати! — з фальшивим завзяттям заявив він холодному світлу вікон, жовтим ліхтарям, мокрій після дощу вулиці. І впевнено попрямував геть без жодного пункту в життєвому плані.

Повернувшись до Києва, Андрій подався в перший-ліпший добровольчий батальйон, і усвідомлення, що він знову робить щось справді значуще, добряче його наснажило. Рік потому він дістав поранення й на фронт уже не повернувся, — ера «добробатів» закінчилася. У збройні сили його не взяли: Андрюха не пройшов медкомісію, погорів на психологові. Так він знову опинився «на гражданці» і швидко занурився в той тягучий стан, коли світ довкола видається безсенсовим та й узагалі — намальованим на шпалерах.

А потім почалися «провали».

Кожна дівчина в хіджабі, яку він бачив у центрі Києва, вибивала його з реальності, — здавалося, що пісок рипить на зубах, вчувався запах гару й мастила для зброї, і він не міг позбутися відчуття, що перебуває у двох місцях одночасно. У верескотні китайських феєрверків йому причувався

нестямний окрик: «Лягай!», і пару разів так і не зміг стримати несамовитого бажання впасти на асфальт, хоч якоюсь часткою мозку усвідомлював, де він і що відбувається. «Провали» траплялися чимраз частіше, і контролювати власні дії було дедалі важче. Та найгірше, що після них Андрія затоплювали спогади — такі яскраві, сповнені звуків і запахів, відчуття вітру на щоках і болю у стомлених армійськими черевиками ногах. І щоразу спогади приводили його в одне і те саме місце — на звичайну вузьку вуличку між глинобитними хатами в афганському кишлаку в долині Капіса. Він заходить у напівтемряву одного з будинків, втиснувши у плече приклад, а його погляд і приціл стають одним цілим.

Коли пам'ять випорпувала на поверхню цей епізод, відчуття порожнечі у грудях ставало нестерпним, й Андрій пив, щоб хоч трохи його притлумити. Сам не помітив, як звузив свій світ до денця пивної бляшанки. А потім з'явився Валерка.

Валерка був слідчим в Андрюхиній справі, а Андрій був по вуха в лайні. Ось, що він накоїв.

Сталося це у звичайній київській маршрутці, жаркій і кривобокій, по самі люки напханій людьми. Андрій їхав, насунувши на брови млинцеподібну афганську шапку «паколь» і занурившись у думки. Аж у нагрудну кишеню його куртки пірнула чиясь рука. Він спокійно спостерігав, як чужі пальці спершу доволі довго вовтузилися з гудзиком на кишені, а потім видобули звідти його гаманець — як то кажуть, з-під самісінького носа. Тоді Андрій лагідно обняв злодія за потилицю і, схилившись над ним, попрохав повернути гаманець. Натомість злодій, зображаючи обурення, забелькотів, що це, мовляв, не він, і йому прикро вислуховувати безпідставні обвинувачення. У хлопця був акцент. Хтозна, який

саме. Головне, що східний: м'який, з глибокими горловими «х» і «к», — і Андрюха вмить опинився десь далеко, там, де вітер приносить запах гару і відголос тоскного муедзинового співу. І отам, далеко, його вів аж ніяк не розум. Його провадили інструкції, безжально вбиті в підкірку за чотири пекельні місяці навчального курсу легіону — без шансів загаятися чи замислитися.

Ніж випірнув із-під куртки сам собою і вперся злодюжці в пах. Гаманець, як за помахом чарівної палички, вискочив із нізвідки і впав Андрюсі в черевик. Здавалося, тут усе мало скінчитися. Навіть залишався маленький шанс, що так воно і буде. Аж тут злодій гукнув водієві: «Зупиніть!» — і кинувся до виходу, смикнувши ненароком якийсь важливий рубильник в Андрюхиній голові. Й Андрій зірвався з налігача.

...Отямився вже на тротуарі. Навколо зібрався натовп. Злодюжку, що стояв навколішках, Андрій міцно тримав лівою рукою за волосся, впершись коліном йому у спину, а правою притискав до горлянки тьмяне лезо ножа...

Слідчий Валерій Львович був на якихось кілька років старший за Андрія, й чи то сам люто ненавидів кишенькових злодіїв, чи то пройнявся Андрюхиною історією. Хоча, мабуть, таки пройнявся. Валерка поважав усіх, хто воював на сході, а колишнього французького легіонера, що повернувся захищати країну, тим більше. Одне слово, він сам запитав про поранення. Й, вочевидь із цього все і почалося.

Річ у тім, що поранення було, так би мовити, не зовсім стандартне. Уночі позиції батальйону накрили з мінометів, й Андрюха біг в укриття. Бігав він, слід віддати йому належне, швидко. Так от, якоїсь миті він озирнувся — а може,

просто втратив у темряві орієнтацію — й на повному ході врізався в бетонну огорожу. Розповідаючи, Андрій сказав «вклепався», і Валерка, беззвучно зареگотавшись, почав сповзати під стіл. І хоч продовження історії було аж ніяк не смішне (Андрій знепритомнів, упав у шанець, пошкодив коліно і зламав два ребра), Валерчин сміх був такий заразний, що за хвилику реготали вже обидва, на всі лади повторюючи слово «вклепався» й ілюструючи епічне зіткнення жестами.

Увесь вечір вони говорили про війну, легіон, жіночу підступність і про лиху долю, а наступного дня з вилученого в Андрюхи ножа загадково зникла ґарда. А найцікавіше, ґарди не було навіть на фото, які теоретично робилися в день затримання. А без ґарди цей ніж аж ніяк не можна було вважати холодною зброєю, що й засвідчив відповідний експерт. Що ж до кишенькового злодія, то він чомусь забрав свою заяву. Тож судити Андрія не було за що. І справу закрили.

Отак і сталося, що Андрій згадав про університетський диплом і почав співпрацювати з поліцією, й ось чому його не взяли в штат.

Потім з'явилася Аліса, й Андрій ненадовго забув навіть про клятту порожнечу в грудях. Але життєвої мотивації однак ставало дедалі менше, а сенс життя так і не був знайдений. Останні три місяці єдиною ниточкою, що тримала його на цьому світі, була мама, але тепер не стало і її.

Й ось Андрюха йшов через парк, що межував із лікарнею, й щиро дивувався з того, що й досі живий.

Казилися птахи. Пахло сонцем, весною і якимись дитячими спогадами. Він подумав, що понура мовчанка набурмосених хмар була б значно доречніша. Те, що сонце і далі

світить, наче нічого не сталося, видавалося певним чином несправедливим... Дивно, що він узагалі здатен іти, бо коли доля завдає такий нищівний хук, ти нутром відчуваєш — це край. Вжити після такого неможливо, а головне — і не потрібно.

Чекаєш, поки рефері почне відлік, і на цифрі «десять» усім стражданням настане край. Але нічого не відбувається. І тоді ти здивовано розплющуєш очі й бачиш оцю чортову капанину й одурілих у передчутті весни птахів. І розумієш, що й далі стоїш на рингу, а твоя доля підбадьорює тебе: давай, мовляв, хлопче, підведи-но руки, ми тільки почали. А мав би померти... Якоюсь мірою ти цього навіть хочеш. Після того, як за добу втратив маму, дівчину і, радше за все, дитину... Маму, з якою не встиг попрощатися. Дівчину, до якої хотів повернутися. Й дитину, якій вирішив стати за батька.

— Це ви вважаєте, ніби ви батько, — немолода завідувачка дитячої реанімації глянула на нього поверх окулярів.

Вони стояли в чистому порожньому коридорі лікарні. Обтягнутий дерматином ослін, двері з непрозорим склом, дзвоник.

— Чому? — запитав Андрій.

— Тому що формально ви сторонній чоловік з іншим прізвиськом. Я вас уперше бачу, а бабуся з дідусем нічого ні про якого батька не казали. І взагалі, ви ж розумієте. Це реанімація. Сюди навіть просто двері не варто зайвий раз відчиняти.

— Я її собі потім заберу. Дитину... Всиновлю чи як там годиться.

— Не треба воно вам, — мовила завідувачка, і йому видалося, що співчутливо.

— Як це — «не треба»?

— Нема там на що дивитися. Воно крихітне. Шістсот п'ятдесят грамів. Ви там навіть обличчя до пуття не розгледите — дитина інтубована, під'єднана до апарата штучної вентиляції легень. Та й таке... Як саме задихає, тоді можна буде про щось говорити.

— А коли? Коли задихає?

— Легені дозрівають на тридцять четвертому тижні.

— А зараз?

Вона звела брову.

— Що ж це ви, папочка, не знаєте, на якому терміні була ваша дівчина?

— Я і про дитину не знав.

— Ясно, — вона кивнула. — Двадцять шість тижнів. Дитина глибоко недоношена. Кілька років тому таких називали — живонароджений плід. Плюс гіпоксія, враховуючи обставини, за яких воно з'явилося на світ. Тому... Тут не знаєш навіть, чи ти рятуєш життя людині, чи прирікаєш нещасне дитя на муки. І всіх близьких теж. Тому й кажу: воно вам не потрібне.

— А можна чимось допомогти? Купити щось чи...

— У нас медицина, як самі знаєте, безплатна, — вона похмуро всміхнулася. — А от ліки коштують грошей. А ще памперси, шприци, пальчатки... Там я дідусеві цілий список дала.

— А можете мій телефон записати? Як чогось не буде вистачати... Її батьки зі мною не дуже... А зараз, думаю, і взагалі...

Вона записала його номер. На прощання запевнила, що робиться все можливе і на потрібному рівні. Мовляв, і в Європі так само робили б, і в Америці. А там уже «від Господа Бога залежить».

— А ви вірите? — запитав Андрюха.

— Вірити — не наша робота. Ми можемо прогнозувати, але, зрозумійте правильно, тільки доба минула. Треба спостерігати.

— Я про інше, в Бога — вірите?

Її брова знову здивовано піднялася над оправою окулярів.

— Я занадто багато бачила смертей, молодий чоловіче. І занадто добре знаю, куди і чому йде життя, щоб вигадувати для себе щось більше.

— То чому так сказали?

— Щоб зрозуміліше було. Не буду ж я вам читати курс із реанімації недоношених.

— Просто я теж не вірю.

— Може, й даремно... — нащось сказала вона і зачинила за собою двері.

Потім він іще багато разів згадував ту мить. То як тупцяв коло дверей, вагаючись, а чи не натиснути кнопку дзвінка ще раз і наполягти на своєму. Як би все обернулось, якби він так учинив? Хтозна, але певно, що все склалося б інакше. До чого б воно зрештою призвело — теж ніхто не скаже. Але безсумнівно, що, пішовши з реанімації, він обрав найдовший і найризикованіший шлях із усіх можливих.

По той бік білих дверей у приміщенні з приглушеним світлом лежала у прозорому кувезі крихітна півкілограмова грудочка життя. Дівчинка. Із манюсінських ручок стирчала в внутрішньовенні катетери.

Її манюне личко і справді було наполовину сховане під смужками лікарняного пластиру, що фіксували зонд для годування, який визирав із лялькового носика, й ендотрахеальну трубку апарата ШВЛ, що видавалась величезною... Та якби Андрій і зайшов туди, він би нічого цього не зауважив,

бо в м'якому світлі реанімаційної палати його чекала найбільша на світі мотивація жити далі.

Утім, він про це не знав, і тому за кілька хвилин штовхнув вхідні двері й вийшов у сонячний зимовий день, припустившись фатальної помилки. Уже другої в цій історії. Перша — це піти звідти, де ти був щасливий.

Другою помилкою стало рішення вийти надвір без мотивації жити.

Сніг обрушився на Буськів Сад, наче хтось тряс над селищем величезне сито з борошном. Сутінки вмиль згусли, і червоний сигнальний маячок загубився в імлі. Маленька дівчинка, стоячи в заводській брамі, вертіла головою, та вогника ніде не було.

Навколишній світ ураз розсипався мов картковий будиночок. У незнайомому місці так було завжди, варто лишень відпустити мамину руку.

Надя вже не знала, куди йти. Не знала, як повернутися додому, не розуміла, де вона і як вирватися із плаского простору, що огорнув її, наче рулон паперу. Какофонія звуків і власних думок нараз поглинула дівчинку.

Плесь! Плесь-плесь!

Шкіра відгукнулася болем, — так сильно Надя вдарила долоньками. Але це завжди допомагало: звук ляпанців ставав головним, її власні руки — близькими, отже, все решта — далеким, і вона поверталася в реальність. Через коротку хвилю світ знову виштовхне її на поверхню, й тоді вона плесне знову.

Плесь! Плесь-плесь!

Були й інші хитрощі. Наприклад, якщо дивитися на щось крізь сплетені пальці, то легше стає відокремлювати форму від фону. Але були й такі речі, які не плуталися й не зливалися ніколи — вона їх називала *зрозумілими*. Скажімо, жовтий годинник на кухні: тоненька стрілка на ньому завжди ступає однакові крочки і завжди повертається. Завжди. Однаково. *Зрозуміло*.

Вона точно знала, через скільки стрілочка зробить крок, і це створювало дивовижне відчуття комфорту. Безпеки. І вгамовувало хор у її голові — лише заради цього вона ладна була дивитися на секундну стрілку годинами. А мама засмучувалася, термосила її, лякалася...

Вогник на вежі теж був *зрозумілий*. Ось чому він відвів її так далеко від дому. До маячка вона могла йти довго, сама, і не забувати, куди й навіщо! Не губити напрямку! Ніколи досі не відходила вона так далеко, та вогник дав їй неймовірну силу: могла йти скільки завгодно, поки бачила його. Повертати за ріг, переходити на інший бік вулиці — і все одно йти. І не було нічого чарівливішого за цю довгу і захопливу мандрівку!

Тепер, загубивши його, вона ніби перенеслася в чуже, незнайоме місце, і тому злякалася. Та, переставши панікувати, подумала, що зуміє повернутися. Річ у тім, що вона завжди рахувала кроки — навіть, коли не робила це навмисне. Якийсь автоматичний лічильник у голові чітко знав, скільки вона пройшла. Цифри були тим, що не змішувалося й не плуталося в її голові. Як на свій вік Надя рахувала просто фантастично. Мама казала «феноменально».

Зараз Надя могла сказати цілком точно, що пройшла сто одинадцять кроків до першого повороту, потім п'ятсот шість до другого, і дві тисячі шістсот два по прямій — до брами.

Увесь цей шлях стояв у її голові напрочуд детальною мапою: вона запам'ятала кожну хату, кожен стовп, кожен паркан, що попадався їй на очі. Єдина проблема — через снігопад втратила напрямок.

Плесь! Плесь-плесь!

Завод був просто перед нею — розтягнувся на снігу темним утомленим монстром, — але роздивитися сигнальний маячок, хоч скільки задирала голову, Надя не могла. І через це ставало моторошно. Вона точно знала, скільки кроків до дому, але й гадки не мала, з якого він боку. В якому з нескінченного числа напрямків... Вона повільно обернулася, але стало ще гірше. Ні, треба зачепитися бодай за щось...

Плесь! Плесь-плесь!

У стіні заводу слабко світилися відчинені двері. Спершу вона дійде туди. Двері не дадуть загубитися: до них завжди можна повернутися. Це був непоганий план. Ба більше, це був по-справжньому дорослий, продуманий план. Та ледве Надя дійшла до дверей, із надр заводу долинув звук: «Взз-зумм-вззззумм-вззззумм-вззззумм»...

Звук був не дуже гучний і доволі далекий, але він одразу привернув її увагу, затуливши іншу реальність, бо повторювався через рвані проміжки і вбавив до себе не згірше такого чудового червоного вогника.

Вззззумм-вззззумм-вззззумм-вззззумм...

Хвилювання вляглося, думки стишилися, реальність набула об'єму. Звук був такий глибокий, такий спокійний. Звук кликав її продовжити мандрівку. Він був *зрозумілий*.

Вззззумм-вззззумм-вззззумм-вззззумм...

Блякла жарівка під стелею заледве розбавляла пітьму. Втім, Надя не боялася темряви. Морок був навіть хороший, якщо є за що триматися рукою, — він не виштовхував.

Взззумм-взззумм-взззумм-взззумм...

І Надя ступила через поріг — щоби просто послухати цей звук іще трошечки, і, як зачарована, почала спускатися сходинками.

Сходи вели в підвал.

Гирло однієї із труб, що вели в каменярню, було перекрите величезним вентилятором. Звір припав до нього, зосереджено і жадібно вдихаючи повітря. На кожному оберті вентилятор видавав жалібне «взззумм-взззумм-взззумм», але той не чув — у його бездротових навушниках красиво і надсадно співав Пост Малоун, виводячи славетне «лайк е рок-ста-а-ар», і це допомагало Звірові відволіктися від нудоти, що на мертво скрутила кишки.

Дощовик із білого полівінілхлориду спадав плавними складками з широких плечей. Його краї коливалися, немов крила, аж Звір ставав схожий на великого птаха чи ангела. Навіть дужче на ангела... Якби не кров. Звір був заляпаний нею весь, від великої червоної ляпки на животі аж до бісеру дрібних крапель на чолі та вилицях.

Лайк е рок-ста-а-ар...

«Якби вони знали, про що ця пісня, коли ставлять під неї танці на дитячих ранках... — думав Звір. — Просто хлопець проникливо співає, й усі йому вірять, не знаючи, у що він так вкладає душу...»

Вентилятор обдував потоком прохолоди, і Звір мало не торкався до нього носом. Тут, унизу, було доволі тепло. У катакомбах весь рік не нижче мінус п'ятнадцяти. А поліетиленова плівка ще й створювала задуху. Без вентилятора він би просто зварився. Не кажучи вже про метан... Плівка

вкривала підлогу і стіни положистого тунелю, що тягнувся донизу. Вилиски ліхтарів, які були розвішені що кілька метрів, створювали відчуття, наче тунель вкритий слизом. Чи, може, павутинням велетенського павука.

Та загалом він і був павуком — бездушним хижаком, що вмів висмоктувати життя зі своєї жертви *запаморочливо* довго.

Трохи далі тунель перетворювався на широку залу, в якій із поліетилену була споруджена вигородка, яскраво освітлена численними світильниками. Напівпрозорі, каламутні стіни ледь тріпоталися від руху накачуваного повітря, і краплини крові на них витанцьовували, ніби роса під ранковим леготом.

Крові було багато. Власне, саме тому він і приліпився зараз лицем до вентилятора, зелений, мов пліснява.

Звір тримав у руці закривавлений ніж.

Це було не перше його вбивство. О, далеко не перше! Й однак таке ставалося з ним знову і знову. Спершу неземне блаженство, а тоді огидне, неминуче *оце* — відчуття, що для нього не придумали відповідного слова. І нудота — лише вишенька на торті. Звір глибоко вдихав, силкуючись просто пережити мерзотний, ненависний стан.

Це починалося в пучках пальців, проходило крізь хребет, вібрувало в зубах і віддавало в потилицю. Він сяк-так навчився змальовувати його років аж у дванадцять: «Ніби шкребити виделкою по склу, тільки набагато гірше і — під нігтями!» Утім, його однак ніхто не розумів. Іще можна порівняти *це* з оскомною чи зі струмом, та все одно не вдасться передати всієї несамовитої гидоти, яку він відчував.

Звір щосили утримував перед внутрішнім зором чорну порожнечу, не даючи думкам утекти туди, де за

поліетиленовою вигородкою в калюжі власної крові, що вже почала застигати, лежала дівчина. Щойно цей образ спалахнув у голові, розірвавши на мить темряву, Звіра проштрикнув новий імпульс.

Здавалося, хтось під'єднав до зубів електроди і тепер крутить ручку потужності. Він замружився, застогнав і почав опускатися на підлогу. Напади стали неминучим покаранням за те, що він коїв.

Стиснувши руки в беспорядні п'ястучки, ховаючи великий палець всередині долоньки, Звір старався погамувати нудотне аж до «сиріт» на шкірі відчуття, якому немає назви, і зосередився на диханні, силкуючись утримати бодай уміст шлунка. Зараз минеться... Зараз минеться... Зрозумівши, що з нудотою не впоратися, він, затиснувши долонями рота, вибіг через вільну трубу — назовні, в колодязь каналізаційного колектора, і скорчився в болісному спазмі.

Добре, що встиг вибігти, – ненавидів, коли всередині брудно. За винятком крові, ясна річ. За винятком крові.

Звір не чув, як вона підійшла і стала на краю колектора. У навушниках досі гриміла музика, а він цілковито був поглинутий тим, що намагався не оббювати улюблених черевиків. До слова, не дешеві. А як на тутешні мірки, то й узагалі — ексклюзив.

Нарешті втер губи і зняв навушники. Повітря сповнювалося харамарканням вентилятора, що працював на повну котушку. *Взззumm-взззumm-взззumm-взззumm...* Подумав, що краще не вмикати його на повну. Підібрав із підлоги ножа і витер полою дощовика. Клинок залишав жирний бурий слід.

Вона його не бачила. Точніше, бачила і його, і плафон на стіні, й іржаві плями поруч, і світляні пащеки труб – усе це злилося в суцільну пістряву мозаїку, де кожна окрема деталь – лише безглуздий шматочок кольорового скла. Ма-
буть, вони б так ніколи й не зустрілися, двоє непоедну-
ваних крайнощів людської свідомості: дівчинка, що раз у раз спливала на поверхню реальності, і чоловік, що давно в ній потонув. Тим більше, Звір квапився вимкнути вентилятор, поки той не розлетівся до бісової мами, і вже збирався по-
вернутися у своє лігво.

Та ось вона підняла долоньки і плеснула. *Плесь! Плесь-плесь!*

Він здригнувся і стрімко розвернувся, ховаючи ножа за спину. На краєчку колодязя стояла дівчинка зі слуховим апаратом.

Вона дивилася кудись у куток, ніби не бачила його. Її долоньки були підняті й ледь розведені.

Плесь! Плесь-плесь!

Він упізнав її. Імені не пам'ятав, зате пригадав, що її мати (Гала, здається) працює в продуктовій крамниці. І що дівчинка, принаймні так подейкували в селищі, — дивненька. Якого милого вона тут робить...

– Привіт! – сказав голосно, щоб та почула, й обережно ступив крок до драбини на стінці колектора. – Ти тут сама?

Вона блукала поглядом по колодязю, пробігаючись часом по залитому кров'ю дощовику, але жодного разу не глянула йому в очі. Не ясно було, чи вона почула. Чорт забирай, годі зрозуміти навіть, бачить вона його чи ні!

— Де твоя мама? — запитав він.

— Мама буде пізно, — відповіла раптом дівчинка, й надалі дивлячись у порожнечу.

Звір полегшено видихнув — сама. Він вигідніше перехопив ножа за спиною. Як по правді, ідея утнути це з дитиною йому не подобалася. Та як вона вже побачила його в такому вигляді, іншої ради, напевно, немає.

Хоча... Він спробував упіймати її відсутній погляд, але дівчинка дивилася крізь нього. Навряд чи впізнала. Та, звісно ж, не впізнала! Навряд чи вона взагалі бодай щось зрозуміла — вона ж прибацана! Дівчинка сплела пальці й приклала до обличчя, наче маску, так ніби наголошувала на своїй неповносправності. І Звір заспокоївся. Зараз він її виведе — і все. Скаже: «Йди додому!». Кому і що вона зможе розповісти!

«Живи, — подумав він. — Тобі пощастило, що ти тупа...»

— Тобі треба до мами, маленька, — зумисне виразно промовив Звір, щоб вона точно зрозуміла. — А що як мама хвилюється?

— Я вмію читати по губах! — повідомила дівчинка і присіла навпочіпки на краю колектора.

Звір узявся за драбину і спритно виліз нагору.

— Ходімо! Я тебе проведу!

Вона задерла догори личко, досі ховаючи його за долоньками. З-під зчеплених пальців сяяли чоловічки, і Звір уперше впіймав її поглядом.

— Я тебе знаю! — раптом повідомила дівчинка, і він здригнувся.

І далі притискаючи руки до обличчя, вона опустила голову, наче роздивлялася його, і Звір мимоволі сховав ножа за спину.

— Подивися на себе, ти весь у крові! — голосно вигукнула дівчинка. — Що ти там *різав*?

І тоді Звір подивився на неї дивним, диким поглядом. Звісно, маленька дівчинка, до того ж така особлива, як Надя,

ніколи не змогла б прочитати в ньому намірів чоловіка в білому дощовику.

Але будь-який дорослий, якби раптом опинився там, сприйняв би цей гидомирний погляд, як страхітливо зрозумілий.

ВІДБУВАЄТЬСЯ ЩОСЬ ДИВНЕ

Кафе «Міраж», розташоване в найзадрипанішому з місцевих провулків, турботливо берегло дух дев'яностих не лише в назві й інтер'єрі, а й у таких дрібничках, як серветки, — їхню роль тут відігравав розрізаний навпіл похмуро-сірий канцелярський папір, що хтозна-звідки взявся у двадцять першому столітті. У «Міражі» подавали чай у пакетиках, салат «Дністер» з вудженою ковбасою й консервованою кукурудзою, огидний еспreso (написаний у меню через «к») і гордість закладу — чебуреки.

Валерка замовив саме їх, тож тепер тримав одного над столом, як ганчірку, і по-гусячому витягував шию, щоб не замурзатися жиром, що стікав із нього. Андрюха забрав із шинквасу свою склянку «Джека Деніелса» і підійшов до столика.

— Смачного, — мовив він, сідаючи навпроти.

— Фафибі... — Валерка піймав зубами нижній край чебурека і голосно втягнув у себе сік. — Не рано для віскача?

— Це бурбон... — Андрій одним ковтком вихилив склянку і скривився.

— Зав'язуй, — занепокоївся Валера. — Як друг тобі кажу.

По телефону Андрюха нічого не сказав йому, і тепер піймав себе на думці, що це невимовно тяжко. Він навіть не уявляв, із чого почати. Та й що про це говорити... Що загинула? Повісилася?

Валерка взяв серветку і розмастив лій по губах.

— Як ти їх їси... — насилу стримуючи огиду, мовив Андрій.

У «Міражі» з його серветками, що не вбирають жиру, і з краном у туалеті, що кашляє крижаною іржею, на чебуреки йому було тяжко навіть дивитися.

— А Аліса твоя як? — Валера весело підморгнув. — На неї ти не так дивився! Кстаті, миритися не надумав?

Андрюха зітхнув, скривившись, як від фізичного болю. Валерка приводив їх сюди, запевняючи, що смачніших чебуреків у Києві нема. Аліса тримала їх двома пальцями — точнісінько, як оце зараз Валерка — і сміялася, бо доводилося ловити край зубами.

— Алісі більше немає, Валер. Учора вночі... Поки я до мами їхав...

Він узяв іще «Джека» і вклав усю історію в п'ять речень. Напій кольору паленого цукру обмивав каламутні скляні стінки масними хвилями. А він наче слухав себе збоку, дивуючись, як йому вдається говорити без емоцій, чітко і правильно добираючи визначень. Наче переповідав матеріали справи... Лише на словах про дитину затнувся. Помовчав. Чекав, коли відпустить невидима рука, що вхопила за горло.

— Одне слово, дитину встигли дістати... — вичавив він. — Вона зараз на апараті... А житиме чи ні — ніхто не знає.

«Від Господа Бога залежить», — нагадала у нього в голові завідувачка реанімації, але він не став повторювати цього Валерці, а натомість одним махом випив свій «Джек» і пішов до шинквасу по наступний. Валера старанно розмащував по

обличчю лій, намагаючись втертися серветкою, й мовчав. Тиша була така, аж чути, як у кухні гримить посуд. Інших відвідувачів не було. Смерділо підгорілою олією.

— Виходить, вона дзвонила мені якраз перед тим... А я не взяв трубки. Може, їй вистачило б просто поговорити... А я...

У горлі знову зашкрябало, він замовк, намагаючись опанувати себе. Валера стиха пробурмотів: «Царство Небесне». Андрюха покусав губу. Відвернувся. Мовчав, либонь, зо пів хвилини.

— Себе винуватиш? — тихо спитав Валера.

— Срати, грати... — глухо мовив Андрій, не дивлячись на друга. А тоді звів на нього погляд. Очі були сухі. Тільки судина луснула в лівому. — Я живцем себе жеру, Валерко... Живцем жеру...

Він знову вихилив до дна... Хміль уже шумував у голові далеким морським прибоєм.

— Я зараз... — сказав Андрій.

Плакати при Валерці не хотілося. Усе-таки вони були дуже різні. Валера — з тих, що про них кажуть «простий» і «нормальний». Простий собі трудяга зі стандартно-щасливою сім'єю, двома дітьми і щорічним відпочинком на Кінбурнській косі. Натомість Андрій найбільше у світі й боявся саме такого розміреного і стандартного щастя, як у Валерки. З самого малечку. Відтоді, як підріс настільки, щоб зрозуміти, який схожий у їхньої сім'ї кожен наступний рік на попередній. Кожен червень — на кожен червень, кожен вечір п'ятниці — на вечір п'ятниці... Андрій намагався розповісти про це другові. Друг, як завжди, сказав: «Подобається тобі, Андрюхо, все ускладнювати». Може, так воно і є... Може, так і є...

Він довго вмивався в тамтешньому крихітному туалеті. Потім встромив руки під сушарку, але вона не працювала.

Паперових рушників не було, й Андрій абияк розмастив рештки води по обличчю. Відображення дивилося на нього зацькованим поглядом побитого собаки.

«Дзвінки тут узагалі ні до чого, — подумки озвався він до відображення. — Усе значно гірше, братан, ти й сам знаєш».

Андрій повернувся до столу вже з четвертою порцією бурбону. Валерка відводив очі, вочевидь не знаючи, як і що казати другові за такої ситуації. Він зосереджено масажував серветкою пальці, намагаючись витерти жир, але той не вбирався. Валерка зіжмакав серветку, кинув на купу таких самих і, зітхнувши, витягнув нову.

— Послухай, Андрюш, — нарешті мовив він, поглянувши на друга. — Там, у тубзіку, мило єсть?

Андрій не стримав усмішки.

— Валер, це найгівняніше на світі співчуття, ти в курсі?

— Та я ж просто...

Озирнувшись, Валера сягнув до штори й гидливо витер пальці об тканину. Вагаючись, подивився на них. А тоді тернув об джинси і задоволено кркнув.

— Я той-во... Реально в шоці сиджу, — сказав він. — Не знаю, що його й сказать... Ти ж любив її, а тут — отаке.

— У тому-то й діло, що ні, — похмуро сказав Андрій.

— Хто — ні? — перепитав Валерка.

— Любити треба вмить, Валер. А я поки і не пробував... Коли вона сказала, що вагітна, — втік. Міг би лишитися, якби хотів? Міг би. Але не хотів. Не хотів із нею дітей. Вираховував усі оті дні з калькулятором... А хіба не все одно, якщо розібратися? Вона ж мене не зраджувала! Я пішов отоді — і з кінцями. У неї було своє життя. Потім я повернувся... Та яка різниця, чия дитина! От ти знаєш?

Валерка хитнув головою.

— Правильно — ніякої, — тихо сказав Андрій. — Якщо любиш — ніякої. А взяв учора трубку чи ні — то вже таке... Деталі. А ось те, що казав «люблю», а сам, виявляється, не любив... Ось де банан, Валерчику...

— Який банан? — несміливо спитав Валера.

— У легіоні так зальот називали. А я той іще *бананейро*... Андрій зітхнув і витріщився в цератову скатертину.

— Знаєш, Валер, який був мій перший банан у легіоні... Я два кіло м'яса спер в офіцерській їдальні. Не для себе, ясно... Нас в учебці впроголодь тримали. Навмисно: зайвих відсіювали. А я чергував в офіцерській їдальні. Ну й пацанам на вікенд... Посмажити... Баранина — добрячий такий шмат. Ну і взнали хто. Прийшли в казарму. Усіх на підлогу, відтискатися, а мене — за стіл. І отакезну миску паелії ставлять. Смачна! Здуріти можна... Тільки там порцій двадцять, мабуть, Валер. Поки не з'їси — всі відтискаються. Ти їси — вони корчаться. Отаке-от. Я годину її, мабуть, їв... Годину... — він звів на Валерку тяжкий погляд — і наче вмить постарів років на десять. — А тут вийшло, що я не м'ясо спер, а урвав собі шмат безтурботності, розумієш? Хотів пожити без проблем... І от маєш — ціла миска! Ніяких проблем: ні дівчини, ні дитини, ні мами... Живи собі й радій... Тільки платять інші...

Андрюха скривився і знову взявся за склянку. Валерка накрив її долонею вже на півдорозі до його рота.

— Це ти, брате, глибоко копаєш...

— Любов — це і є глибоко. А я поки ще й не наблизився.

Андрій знову спробував підняти склянку, але Валера не дав.

— Тобі б у командіровку, га? Зміна обстановки, робота. Якраз є для тебе...

— Та куди ти мене можеш відправити зі свого райвідділку! На Оболонь?

— Давай, поприкалуйся мені! Відрядити не можу, а порекомендувати декому в главку — можу. Там іменно по твоєму профілю. Покажеш себе — яка не яка, а перспектива...

— Я пас, Валерчику... Мені, мабуть, краще місяць просто вдома пересидіти.

— Ого, які балачки! Хтось уже якось, кажиця, пересиджував.

Андрій прибрав його руку і знову підняв склянку.

— Андрюх, я серйозно! — Валера перехопив його кисть і забрав бурбон. — Зав'ялуй пити! І дома сидіти тобі не можна, ясно? Чи ти забув, як ми познайомилися? І ким ти був!

— Ким?!

— Сам знаєш! Реально за тебе переживаю.

Він, звісно, правду каже. Андрій був тим, хто звернувся калачиком на денці склянки і, напевно, гігнув би там. Тим, хто здатен опритомніти посеред вулиці з ножом, приставленим до горла якомусь хлопцеві. Тим, кого валить психолог на медкомісії. Хто може сісти в потяг і поїхати назавжди. Будь-якого дня — просто почувши запах гару і зброярського мастила. Почувши східний акцент, побачивши дівчину в хіджабі... Та й просто прокинувшись із неясним відчуттям втоми і туги.

— Може, реально краще у відрядження... — несподівано для себе промовив Андрій.

— Краще-краще! — пожвавився Валерка. — Там усі матеріали зібрані — тебе ждуть! Квитки купимо...

Валера заходився розповідати про саму справу, та Андрій не слухав. Алкоголь уже зробив думки в'язкими і повільними. У грудях тупим цвяхом засіла туга.

— Валер! — урвав Андрій на півслові. — Дай цигарку.

— Ти ж кинув...

— Та я одну...

Той несхвально скривився, але підійшов до вішака і встромив руку у внутрішню кишеню. Цигарки виявилися ментоловими «слімзами», й за іншої ситуації Андрій би пожартував із друга. А нині мовчки вийняв одну з пачки.

— Принесуть щот, і я вийду, — сказав Валерка.

— Та перестань, Валер. Я тут стільки віскачу вдув, а ти платити зібрався...

— Ти ж казав, це бурбон! — Валерка підморгнув йому і простягнув запальничку. — Сьогодні вгощаю.

А потім раптом згріб його в обійми, і вони довго стояли отак мовчки...

Уже надворі Андрій усвідомив, як сильно всередині «Міражу» чадило багато разів поспіль пересмаженою олією. Важкий, прогірклий запах теліжився за ним невидимою липкою мантиєю, чіпляючись за одяг і волосся. А тут повітря було по-зимовому свіже. Андрій залюбки підставив обличчя легкому свіжому вітерцю, намагаючись позбутися ватяної тяжкості в голові. «Скільки я випив? — подумав він. — Не так і мало, як на другу дня».

На матово-чорній Валерчиній «зіпо» було кольорове зображення злостивого, пекельного на вигляд клоуна. У випростаній руці з нестриженими жовтими нігтями він стискав круглу, схожу на гарматне ядро, бомбу. І на гноті, що стирчав із неї, вже витанцьовував бадьорий іскристий вогник. «Клінк!» — сказала запальничка, і горішня частина клоунської довбешки відкинулася вбік разом із покришкою.

Десь неподалік завила сирена «швидкої», що наближалася, чи, може, поліції. Андрій не помітив — його увагу поглинув пекельний клоун на запальничці. Він підніс її до кінчика цигарки. Цей рух видався неприродно плавним, і він подумки відзначив, що добряче напився. Його палець ліг на ребристу поверхню кресала. Коліщатко прокрутилося з приємним «вжих», із-під нього порснули гострі оранжеві іскри, навколо гнотика самотня ниточка диму видала зо два тужливих танцювальних па, але вогонь не запалився. Андрюха лайнувся і крутнув коліщатко ще раз. Той самий результат.

Десь у глибині свідомості промайнула несмілива думка, що вереск сирени тепер уже геть близько, та це спостереження так і не вирвалося на поверхню, потонувши у м'яких хвилях алкогольної роззявкватості. «Ну, запалюйся!» — сказав він і втретє крутонув кресало. Нічого.

Сирена летіла вздовж вулиці, мов потік річки, що вирвалася з берегів. Якби цієї миті Андрій із кимсь розмовляв, то вереск, що тиснув на вуха, довелося би перекрикувати. Але його єдиним імовірним співрозмовником був намальований клоун, тож Андрюха зосереджено гіпнотизував бомбу в його руці, бо намальований гнотик став начебто коротший...

«Це алкоголю у твоїй крові стало начебто більше», — перечив він сам собі. Намальований оранжевим веселенький вогник і справді майже пірнув у сталеве черево бомби. А досі ж видавався таким, ніби його допіру запалили... «Та йди ти!» — подумки сказав клоунові Андрій і знову чиркнув запальничкою. Сніп іскор вийшов розкішний. На мить здалося, що ця спроба вдала, та запальничка розщедрилася лишень на нитку щільного диму. «Бензин», — здогадався він.

Закривши «зіпо», Андрій добре її потрусив і знову підняв. «Гнотик на бомбі точно був довший...» — насупився він, але ця думка вмить загубилася в коловерті хмільних образів. Андрій труснув головою й відкинув покришку.

Мелодійний «клінк» цілком розчинився в близькому вереску сирени, тому що осяяне мигалками рило величезного пожежного автомобіля саме втиснулося у вузьке річище звивистого провулка. Сирену тепер можна було чути навіть не вухами, а просто шкірою. Але Андрій не помічав, адже все його «я» зараз зосередилося на пучці великого пальця, що вперся в коліщатко кресала. Чирк! Тугий пучок іскор випурхнув із закіптюженої поверхні кременю, і гніт, видавши переляканий звук, усе ж таки спалахнув.

Певно, Андрія занадто поглинуло це завдання, і лише тепер його сп'янілий мозок звільнив місце для чогось іще. Бо щойно він подумки промовив: «Є!» — й жовтогаряче полум'я заходилося лоскотати навислий над ним кінчик цигарки, як десь над його головою немов проламали товсту кору льоду. На Андрія скаженим звуковим потоком упало люте виття пожежної сирени. Він бурхнув йому навіть не у вуха, а кудись набагато глибше — у спинний мозок, у живіт, у кінчики пальців ніг, і Андрій підскочив як ошпарений, умить усвідомивши, що стоїть на самісінькому краю вузесенького, навіть без бровки, тротуару; що з його боку вулиці не припаркована жодна автівка, а громадище пожежного авто займає, здається, увесь провулок. І що саме тут, біля входу в кафе «Міраж» вуличка вигинається, отже, водієві треба дуже постаратися, щоб не проїхатися по тому місцю, де зараз підкурює ментолову цигарку позаштатний експерт поліції, перспективний кримінальний психолог Андрій Гайстер.

Усе це промайнуло в його думках зі швидкістю електричного розряду. І перш ніж нависла над ним криваво-червона кабіна потрапила в поле зору, його тіло рвонуло навтьоки. У голові тягучим покрикком лунало панічне: «Не встигну!» — але ноги ніби самі випросталися в дикому стрибку кудись назад і вбік. Він змахнув руками, щоб допомогти прибрати з дороги тулуб, що виявився таким неповоротким, і внутрішньо стиснувся в передчутті неминучого зіткнення. В обличчя і груди вдарив щільний потік гарячого повітря з запахом машинного мастила.

Сніжно-білі водійські дверцята розмастилися в жирну смугу, що була наче намальована на боці напівпрозорого червоного привида, — і пожежне авто промчалося повз нього. Заверещали гальма, какофонія звуків сягнула кульмінації, й ураз усе стихло. Провулок знову став такий само безгомінний, як і кілька секунд тому. В Андрюхиному роті теліпалася зламана цигарка.

Пожежний автомобіль спинився метрів за десять, мовчки блимаючи проблісковими маячками. Водійські дверцята відчинилися, й водій вистрибнув на вузький тротуар.

— Правильна ідея, — прогарчав Андрюха собі під ніс і рішучо пішов назустріч. — Це треба обговорити.

Його кроки були не такі впевнені, як хотілося, а водій пожежки виявився здоровезним чолов'ягою — не меншим за Андрюху. Головне зрозуміти, чого він хоче. Щось у водіїв ході підказувало, що не вибачатися. А якщо так, краще вваляти йому першим. Такий шафі завжди краще вваляти першим...

— Чуєш, ваділа! — гукнув йому Андрій, намагаючись розгледіти вираз обличчя, але навколишній світ уже взявся алкогольним блюром. — Ти бачиш, куди ідеш уаще!

Він устиг зауважити, що сказав «уаще», і подумав, що губи геть не слухаються, аж раптом водій пришвидшив крок. Його величезна постать рухалася неприродно швидко, так, наче хлопець намагався побити рекорд зі спортивної ходи, й Андрій зупинився, приготувавшись захищатися. Аж ось нарешті зміг роздивитися лице.

Ви, мабуть, і самі знаєте, як за екстремальних обставин хміль може раптово вивітритися. Щойно в голові плескотило погідливе сонячне море, аж раптом ви знову як скло, мозок мислить чітко, так, наче це не ви тільки-но не могли вимовити й слова. Зазвичай таке буває, коли стається щось справді серйозне. Серйозне і дуже погане водночас. Тієї миті, коли Андрій роздивлявся водія пожежного авто, з ним сталося саме це. Бо складно уявити собі щось серйозніше і водночас жахливе, ніж побачити за кілька кроків од себе *таке*.

Людина не мала обличчя. Усі потрібні заглибини й опуклості начебто присутні, але риси обличчя намальовані доволі грубо. Смішно, по-дитячому намальований ніс на непевному підвищенні в центрі, недоладно окреслені брови, якісь лялькові рум'яна й ідіотська крива посмішка на місці, де на рот не було і натяку. Та найголовніше — очі. Величезні, незграбно виведені мазками фарби, яка висохла і вкрилася павутинням дрібних тріщин. Білки цих очей наквацянні яскраво-синім, а манюні цятки чоловічків палали божевільним білим.

Заклякнувши на якусь частку секунди, Андрюха, несподівано для себе самого розвернувся й кинувся навтьоки. Згодом, згадуючи цей епізод, він жодного разу не пошкодував, що не залишився перевірити, що ж буде, коли людина з намальованим лицем до нього підійде.

— Валерко! — він влетів у затхле приміщення «Міражу», але столик, де мав сидіти Валера, був порожній.

Андрій умить перетнув невелику залу і розчахнув двері вбиральні.

— Ти тут?

Андрій безцеремонно відчинив обидві кабінки. Нікого. Встиг подумати, що Валерка вийшов, поки він ішов назустріч водієві пожежки, аж ось ляснули вхідні двері. Застукали швидкі чеканні кроки. Андрій діяв інстинктивно, і цей інстинкт негайно загнав його в кабінку і примусив заклацнути засувку. Відразу ж ляснули двері, і хтось зупинився просто навпроти кабінки. На мить зробилося тихо. Та раптом ззовні вдарили у двері. Не смикнули, не спробували відчинити, а саме вдарили — сильно, аж засувка жалісно хруснула. Андрюха несамохіть підскочив. Дверцята посмикали. Тепер уже не сильно, навіть обережно — ніби перевіряли, чи тримає ще замок. Засувка і справді висіла на шмарклях, наїжачившись видертими саморізами. Ще одного удару вона не витримає. Відчинити самому? Чи чекати, а щойно він виб'є двері, зацідити кулаком у намальовану мармизу... Але з того боку було тихо. Ні дихання, ні шурхоту. На що він чекає? Щоб Андрій відчинив перший? Чому не доламає двері, раз уже почав? Андрій дивився вниз, сподіваючись побачити черевики того, хто стоїть по той бік, але роздивився лише темне відображення в кахлях. Потім, розсердившись сам на себе, зціпив зуби і, відкинувши засувку, рвучко розчинив двері, готовий битися хоч і з самим чортом.

Нікогісінько. Темним відображенням у кахлях виявилася тінь від прочинених дверей сусідньої кабінки. Порожньо. Він вийшов у залу. Теж ні душі. Навіть бармена за шинквасом нема. Тільки його бурбон досі стоїть на столику.

ПТАШКА ПРОТИ ЗВІРА

Оглядаючись, Андрій підійшов і взяв напій. Здавалося, голова зараз відкриється, мов у того намальованого клоуна, і мозок розлетиться по кімнаті хмарою мух. Він вихилив склянку і гучно стукнув нею по стільниці.

— Щось відбувається, Андрюхо... — пробурмотів він сам до себе. — Щось дуже дивне.

Смерть зволікала. Хоч Христина й думала, що вже померла... Вона навіть сказала собі оте-таки уявне «все» і віддалася в'язкому, як болісний сон, відчуттю сповзання в темряву, але тепер сповзання припинилося. Серце лунко калатало, заглушаючи решту звуків. Через втрату крові думки плуталися, мов у п'яної. Та все ж мозок вийшов із панічного ступору і міг метикувати. Вона жива. Лежить на підлозі. На вкритій поліетиленом кривій, твердій підлозі...

Темна пелена, що застинала очі чорним роєм надокучливих жирних мух, зникла. Навіть болю — й того не було. Не було, щоправда, і на початку, коли він оперіщив її гостро наточеним лезом. Головне, що сам ніж вона відчувала... Відчувала, як він *ріже*. А болю не було. Так буває, коли рана справді серйозна. А ця — більш ніж: гівнюк перерізав їй горло.

«Не дорізав», — подумала Христина і з якоюсь похмурою насолодою подумки повторила слово «гівнюк».

Вона вперлася долонями в підлогу і підтягла під себе коліно. Пластикова плівка була слизька від крові. Захотілося обережно помацати рану, але боялася, що знову стане зле. І тоді вона може не встигнути. А звальювати потрібно

негайно, поки покидьок обмашується лайном чи навіщо він там у біса вийшов... Може, перевдягається тіткою, пошитою зі шкіри інших тіток... Таких самих дуреп, як і вона... Як у тому фільмі... Як він називався... Чомусь здавалося, що там було слово «хлів»... М'яко кажучи, це *абсолютно* не мало значення, але думки вже закружляли в безглуздому танці, захоплюючи її кудись далеко, де вона не стояла в калюжі власної крові...

Рішуче струснувши головою (насправді ж, лише мляво ворухнувши), Христина підвелася. Підвестися, хоч як це дивно, вдалося з першого разу. А ось встояти було важче — підбор на її правому чоботі був відламаний, і вона зрозуміла це лише тоді, як спробувала опертися на праву п'яту. Дівчина заточилася і не впала лише тому, що наткнулася на стіну. В очах потемніло. Спалахнув дикий, ірраціональний страх, що голова зараз відламається просто по тонкому розрізу, і вона, перелякано захрипівши, затиснула рану долонею. Роззирнулася. Це була дуже дивна місцина, але думати про це не мала ні сили, ні часу. Вона побачила прохід у поліетиленовій ширмі — і цього було достатньо. Машинальним і геть непотрібним рухом Христина обсмикнула задерту на пояс спідницю й непевно, накульгуючи на праву, попрямувала туди.

Звір виринув із жерла великої труби, затиснувши під пахвою дитину, що відчайдушно тріпотала. Думав, вона злякається ножа, але ця дурепа не розуміє, що означає ніж, якщо хтось підносить до твого обличчя. Та відпустити її він теж не міг. «Вона впізнала мене, — повторював собі Звір, наче виправдовуючись. — Упізнала і бачила кров...» Він зробить це. Не просто там, звісно ж. Не там, де хтось може почути крики і де в бетонну підлогу можуть намертво впектися сліди

крові. Звір усе вчинить там, де й завжди. Усе одно там слід поприбирати. *Поприбирати за собою.*

Він смикнув прикручений до стіни рубильник, і вентилятор втомлено забурчав, зменшуючи оберти. Дівчинка скористалася тим, що Звір послабив хватку, і блискавично укусила його за долоню. Він лайнувся, відсмикнув руку, і дівчинка пронизливо закричала. Та Звір уже спускався коридором, що збігав униз, і навіть не намагався їй перешкодити. Тепер нехай кричить.

Особливість каменярень у тому, що вони просто чудово глушать звук. Варто відійти від труби, і назовні не проточиться нічого, хоч як верещи. А верещали вони сильно. Він завжди давав їм таку можливість.

Поліетиленова вигородка була просто перед ним. Подумав про те, що на нього чекає, і по спині пробігли мурашки. Він ніколи не чинив таке з дитиною, і це трохи лякало. Але й двічі за один день — теж таке не робив, і ця думка оповивала голову запаморочливим коконом засмаку. Звір відсунув шмат закривавленої плівки... І сторопіло вирячився на калюжу темної крові на підлозі.

Мертва дівка зникла.

Якусь хвилину він намагався второпати, як таке можливе. У голові промайнула рятівна думка, що непомітно вона могла піти лише в одному напрямку — углиб катакомб. А це однаково, що сама себе поховала. Просто позбавила його клопотів, ото й усе.

Він кілька разів подумки сказав «ото й усе», вмовляючи себе. Устиг подумати, що добре було б пошукати бодай недалечко — а що, як у неї вистачило розуму сховатися поблизу, а не заглиблюватися в лабіринт... Аж ось голова вибухнула феєрверком болю. Зуби несамохіть клацнули, закривавлена

Христина вклала в удар усю силу. Від тієї миті, як почула дитячий крик, у неї в голові не лишилося місця ані страху, ані думкам про моторошну рану на шиї. Якби мала в руках щось поважніше – бодай лопату, – вона б убила його на місці. Як тлусту знахабнілу муху. Але її зброєю став грубий, схожий на коротку колоду, рулон поліетилену. Він ковзав у перемараних кров'ю руках і був одночасно занадто тяжкий і занадто м'який. І все-таки дещо вдалося: удар у потилицю примусив Звіра випустити дівчинку. Він звалився обличчям униз, і Христина, видавши з пораненої горлянки низький хрипкий крик, кинулася на нього, замахаючись рулоном іще й іще.

Надя стояла, дивлячись відсутнім поглядом у порожнечу, силкуючись повернутися в реальність, що виштовхала її на поверхню. Їй було страшно. Дуже страшно. Але ж тікати треба кудись, а у світі, що втратив об'єм, не було ніяких «кудись» чи «звідкись».

— Тікай! — знову крикнула вона, і Звір ударив її ліктем у лице.

— Не бійся... — нудотно-солодко прошипів Звір, підводячись. — Іди до мене... Не бійся...

— Стояти! — рявкнув він, кидаючись за нею, але Христина встигла випростати ногу і тріснути його по щиколотці.

Надя побігла вниз. Якби той зрозумілий звук не скінчився, вона б напевно знала, де вихід. Вzzзumm-вzzзumm-вzzзumm... Але вентилятор давно замовк. Один незнайомий коридор вів угору, інший – униз. Надя загаялася лише на секунду. Світ спробував був стати пласким, але вона йому не дала. *Плесь! Плесь-плесь!* Й, обираючи між світлом – там, нагорі, і темрявою внизу, вона обрала темряву каменярень. Темрява не виштовхувала. Темрява – ховала.

Звір устиг побачити, як у світлі останньої в проході лампочки промайнув її рожевий пуховик, і відстібнув від паска ліхтарик. Нічого — він наздожене її. Вона всього лише розумово відстала дівчинка, а там — справжній лабіринт без жоднісінького промінчика світла. Ще кілька

кроків — і перелякана дурепа зупиниться, тому що там ні біса не видно. І тоді він її упіймає. Можна буде завершити все просто там... Усе одно ніхто не ходить у каменярі. Якщо так треба, він може начхати на чистоту і вчинити це просто там...

За Звіровою спиною намагалася підвестися Христина. Померти було б легше. Певним чином померти їй навіть хотілося. І вона би померла. Але думка, що він скоїть із дитиною те, що і з нею, змусила б Христину встати навіть із могили. Горло боліло так, наче вона наковталася розпечених цвяхів. У голові гуло, але мухи вже не маячили перед очима, а думки вже не були п'яним буркотінням. Думки були чіткі. Точніше, думка була одна. Вона стугоніла у скронях, завдаючи значно більшого болю, ніж рана, і складалася тільки з двох слів: «Урятуй дитину».

Вона колись читала, а може, бачила по телевізору... Радше, напевно, бачила — Христина рідко читала... Вона бачила, як самка пташки вівсянки відводить від свого гнізда лисицю. На відміну від самців, самки вівсянок сіренькі, непоказні і скидаються на горобців. Їхне пір'я не переливається на сонці яскраво-лимонним і золотим. Про самку вівсянки ніхто не скаже: «Погляньте, яка пташечка!». Таку навіть у kota навряд чи відбиратимуть. «Це природа, донечко, нічого не вдієш», — ось що кажуть, коли хтось жере некрасиву самку вівсянки... А в тому сюжеті по телеку непоказна пташка каменем впала у траву перед самісіньким лисячим носом, щоб та помітила її й захотіла зжерти. Ба більше: вона прикинулася кривулею. Її мозок навряд чи більший за квасолину, та вона знала, що хижакам подобаються слабкі. І попри те, що більшу частину схованої під черепком квасолини заповнював інстинкт самозбереження, вона мала й дещо набагато дужче. Те, що

примусило непринадну пташку ризикувати собою. І Христина подумала, що тепер вона — пташка вівсянка. Адже якщо в тої вистачило розуму й відваги відвести хижака якнайдалі від пташенят, то вистачить і в неї.

Через зламаний каблук її хода і справді була кособока і стрибуча, як у пташки, яка вдає, наче не може злетіти. Вона вийшла із поліетиленової ширми і подивилася туди, де зачаївся в мороці каменярень Звір. Тут його нікому спинити. Крім непоказної кульгавої вівсянки.

— Я розкажу, хто ти! — гукнула вона в темряву коридору, що ішов униз, і попрямувала до виходу. — Сьогодні всі дізнаються, хто ти насправді!

Він мусить почути. Має зрозуміти, що в неї вистачить сили.

— Я розкажу всім! — прокричала вона, і звук відлунював у горлі бритвовим боєм.

Христина відчувала, що скоро голос її зрадить. Скоро замість крику буде лише болісний шепіт. Труба! Їй потрібна труба. І Христина пришвидшила крок.

Звір зупинився, нишпорячи ліхтариком по стінах. Темна печериста порода, здавалося, вбирає в себе саме світло — промінь залишав на ній блідий, ледь помітний полиск. «Це здається, — сказав він сам собі. — Просто тут дуже темно і стіни чорні... Зараз очі звикнуть». Він завмер, сподіваючись почути кроки чи, можливо, дихання. Тиша. Недоумкувата чи ні, а в неї вистачило кебети зачаїтися. Звір навіть перестав дихати... Але єдиний звук долинав із-за спини: верескливим і переривчастим голосом недобита дівка водала, що всім розповість... «Дожену потім», — вирішив Звір, хоча не був певен, що зможе впіймати обох. Дівка мусила здохнути! Навіть якщо ніж не зачепив артерії, вона не мала стрибати

ПОГАНІЙ У ПОГАНОМУ СВІТІ

по катакомбах і лементувати! І якщо припустити, що вона доплигає до людей...

«Не доплигає!» — подумки урвав сам себе і ступив у пітьму.

Очі призвичаїлися, й тепер у світлі ліхтарика він бачив стіни низького коридору з численними розгалуженнями, що починався попереду. Він знайде її — вона не могла відійти далеко.

«Я розкажу, хто ти!» — пролунало позаду, і далекий голос тепер звучав лунко, наче якби вона кричала з діжки.

«Із труби! — здогадався він. І ніби на підтвердження цього здогаду, зацокав по металу її вцілілий обцас. — Ще трохи і вона точно втече!»

— Тварюка... — процідив він крізь зуби і, вагаючись, озирнувся.

Недоумкувата однак не вибереться. Ніхто не вибереться, якщо бодай двічі поверне в котресь відгалуження в цій непроглядній пітьмі...

І він побіг назад.

Туди, де кульгава пташка вівсянка, голосно волаючи, вибралася з каменоломень, сподіваючись, що Звір піде слідом — якнайдалі від її пташеняти.

У кімнаті хтось був. Андрій із цим відчуттям прокинувся, й воно нікуди не поділося навіть зараз, коли він обвів поглядом порожню, єдину кімнатку квартири. Старий круглий обідній стіл заповнював добрячу частину простору. Ще були два стільці, на одному з яких охайно складене те, що він скинув перед сном, книжковий стелаж, де замість книжок лежали рівні стосики Андрюхиного одягу (його, як і колись, легко можна було вмістити на дні наплічника), і, власне, диван, на якому він спить — ото й уся обстановка. І все ж, у кімнаті достеменно хтось був — і це відчуття охоплювало так чітко, аж наче тиснуло. Чи, може, заліз під диван, якби це румовище не лежало на череві. Ні, тут, напевно, не найкраще місце гратися в хованки...

І все ж параноїдальна впевненість, що в кімнаті є хтось іще, нікуди не поділася. Він спробував абстрагуватися від цієї думки, та збагнув, що вчинити це не так уже й просто. Аж раптом зрозумів. Хоча варто зауважити, це усвідомлення було таке ірраціональне, що навряд чи могло дати полегшення. І менше з тим, він ні на мить не сумнівався, що таки має рацію: цим кимось, що перебував у кімнаті, була стара картонна течка.

Вона лежала на столі, поряд із гаманцем, ключами й телефоном, і відчуття сторонньої присутності незбагненним чином ішло від неї. Так, якби ото за столом терпляче чекала, поки він прокинеться, сама Доля.

Товста, із грубого коричневого картону, на зав'язках. Андрюха здогадувався, що в ній. Він дивився понуро, не кліпаючи, майже переставши дихати. Потім знову ліг і навіть спробував заснути. Та ледве заплющив очі, відчуття, наче він не сам, стало таке сильне і моторошне, що про сон годі було й думати.

Андрій відкинув ковдру. У квартирі було страшенно холодно. Загорнувшись у неї, як у плащ, підійшов до вікна і помацав батареї. Потім зітхнув і з лихим передчуттям підійшов до столу.

Найгірше, що він ні біса не пам'ятав: більша частина вчорашнього дня, починаючи з походу в лікарню, була занурена в непроникну темряву. Нащо ж він так напився... Ні нащо, ні чи довго, ні з ким — Андрій не пам'ятав. Утім, із ким, — міг би і здогадатися, як уже тут оця течка. «У що ти мене вклепав, Валер...» — подумки мовив він. Голова досі гула — і це було огидно.

Та по-справжньому огидно було те, що як течка тут, то він погодився. Підписався. Андрюха ненавидів підписуватися на «те, не знати що». Здається, там іще й про відрядження йшлося. Як же ж не хочеться...

Зблизька течка мала навіть старіший вигляд. Усі оці «Дело №» на обкладинці давно вже перекочували у світ кінематографу... «І де Валерка її відкопав... — подумав Андрюха і потер скроні. — Просто таки раритет». Він невпевнено взявся за брудні, заяложені стяжки і легенько смикнув. Вузол ожив і поворушився, втягуючи в себе петельку

одного з «бантиків». Аж тут Андрюха вирішив, що хай там як, а спершу слід умитися. Й пішов у ванну.

Кран надсадно закашляв, потім довго відпльовувався іржею. Нарешті струмінь посвітлішав, й Андрій, набравши повні жмені крижаної води, занурив у них обличчя. Здається, стало ще гірше.

Перемкнув кран і довго грів руки, відчуваючи, як по плечах гуляють мурашки. Потім нестерпно довго вмивався гарячою, аж поки знайшов сили таки визнати, що просто відтягує ознайомлення з умістом течки. Тоді примусив себе випростатися й подивився в дзеркало.

І мало не заволав від того видовища.

Відсахнувся, майже відскочив, боляче гепнувшись стегном об пральну машинку, що хтозна яким дивом була втиснута в це крихітне приміщення. Судомно вдихнув, наче його топили хвилин зо п'ять і допіру дали підвести голову.

Йому привиділося, що із дзеркала дивиться не він, а оте вчорашнє одоробло з намальованим лицем. Здалося лише на мить. Але так ясно, аж він устиг зауважити, як від води попливли намальовані риси.

Андрій важко сів на край ванни. Просто привиділося... Але ж як реально! Потім ледь підвівся, щоб знову глянути на своє відображення. Упіймав себе на думці, що цього разу робить це з острахом. Із дзеркала боязко визирала трохи приголомшена, але безсумнівно його власна парсуна.

— Пити менше треба, — порадив він відображенню.

Утерся. Почистив зуби. Весь час кидав насторожені погляди в дзеркало — нічого незвичайного. «Просто тобі не можна алкоголю, хлопче... — сказав собі. — Взагалі не можна. Маска, от що це було вчора. Сраний жартівник у виродкуватій латексній машкарі... Чи з чого їх там роблять...»

На сніданок була яєшня з беконом, та він, певно, з однаковим успіхом міг перекусити камінням — відчуття в шлунку були саме такі. І йдеться не про те, що він не хотів нікуди їхати. Або — що наобіцяв другові щось таке, чого сам не пам'ятає. Думка, яка не давала Андрюсі нормально пережовувати їжу, була несподівана для нього самого. «Хтось у біді», — думав він і заледве стримувався, щоб не кинути виделку і побігти до чортової теки. Бо мало хто там і у що вскочив...

Нарешті він запхнув тарілку в мийку і повернувся до картонної теки. Чомусь неприємно закалатало серце. Присунув стілець і сів. Іще раз уважно оглянув її. Якись дивні розводи і плями... На звороті — напис у куточку олівцем: «С.В.С.» Абревіатура? Нарешті Андрій обережно потягнув зав'язки.

Тека була повна-повнісінька. Копії якихось експертиз і протоколів, показання свідків, опис речдоків, попередні висновки... І світлини. Вони вислизнули на стіл самі, немов живі, та насправді на них була смерть. Різна, у розмаїтих, але завжди моторошних личинах. Усі жертви були дівчата. Молоді — приблизно одного віку. Андрій пробігався очима по документах, вихоплюючи найважливіше. Різані рани... Огром крові... У всіх відрізані обидві кисті. Тіла чотирьох жертв знайшли, ще скількись там вважають зниклими. Він наткнувся на назву містечка й підсміхнувся.

— Це ж треба, — вголос мовив він, — Буськів Сад... Поетично!

Він уже почав був думати, що справа ця таки варта, щоб за неї взятися, аж у його руках опинився стосик документів із великою канцелярською скріпкою в кутку. Зауважив дату — лише позавчора. «Свіжак», як казав Валера... Проглянув першу сторінку. «Пішла з дому й не повернулася»,

«тіла не знайшли»... Побачив ім'я: Надія. У голові несамохіть промайнула фраза: «Помирає остання», — й він похмуро мугикнув. Хоч як крути, а робота дається взнаки... Андрій уже взявся за скріпку, щоб переглянути решту, аж раптом очі вихопили рік народження зниклої. Він застиг. Кілька разів перечитав, думаючи, що помилився. Ні, все так і є — їй усього шість років. Дитина.

Андрій відкинув папери, ніби вони обпалили йому пальці.

Він не брався за справи, в яких фігурували діти. Ніколи. Не тому, що не хотів їм допомагати, — геть навпаки. Не міг бачити їх мертвими. Читати висновки експертизи про причини смерті. Знати точне число ножових поранень. Розуміти значення передсмертних синців... Ні, він не брався за таке досі й не збирається починати. А бідолашка, судячи з усього, аж ніяк не загубилася. Отже, живою її вже не знайдуть.

— Куди ти вклепав мене, Валерко... — знову пробурмотів Андрій.

Він став поспіхом збирати документи, боячись натрапити на світлину зниклої дівчинки. Та вона, очевидно, була захована там — під скріпкою. Зате знайшлася роздруківка електронного квитка. Андрюха проглянув її й спалахнув — потяг має вирушити менше ніж за півтори години. Та навіть якби він дуже хотів поїхати, не факт, що встигнув би! Зате здати ще можна, якщо просто вже... Й Андрій знайшов у телефоні Валерчин номер.

Після кількох тоскних гудків увімкнувся автовідповідач.

— Валер... — мовив Андрій і знітився. — Я той-во... Нікуди не їду. Хочеш, ображайся, хочеш ні, але там дитина пропала! І ти чудово знаєш, що я за таке не беруся. Нафіга таке взагалі пропонувати? Може, я сп'яну на щось там і підписався...

Але це нічого не змінює. Вибач. Подзвони, коли зможеш. Квитки здайте, поки час іще є.

Він від'єднався; почувався гидотно. Та з іншого боку, Валерка теж ума палата. Якого милого його в таке вплутувати! Тим паче зараз, після всього... Схоже, дуже на нього натиснули десь згори, щоб у якесь задуп'я прислали путнього фахівця.

Андрій туго зав'язав теку, зігнавши заодно злість на стяжках, і роздратовано пожбував її на диван.

...Шумів чайник. Андрюха дивився у вікно. На засніженому дитячому майданчику вовтузилися двійко малюків. Високий заливчастий сміх долинав аж сюди... Господи, якою ж це покиддю треба бути, щоб відібрати життя у дитини!

«А що як дівчинка досі жива?» — від цієї раптової думки йому під коліна вп'ялося тисячі дрібних голок. А що як?.. Що як вона потребує допомоги, а столичний фахівець, якого там усі чекають, відмовляється їхати? До речі, ще можна встигнути на потяг.

На жаль, увесь його досвід свідчив, що шестирічна дитина, яка два дні тому зникла в селищі, де орудує серійний убивця, не може бути просто десь там... Узимку! Ні, дівчинка точно вже нежива. Не те, щоб геть не було шансів... Боже, якби ж її бодай звали інакше!

«Діти не мають помирати...» — прошепотів він, дивлячись на малюків, що катулялися в снігу. Це були мамині слова. Вона казала так, згадуючи сестру.

Вони не називали її Надя, лише Надійка. Поки вона була маленька, Андрій не почував щодо неї нічого, схожого на сумнозвісні дитячі ревності. Жодного разу не сердився. Навіть коли вона брала без дозволу його речі або що. Надійка була типовим сонячним промінчиком.

Андрієві було дванадцять, коли її не стало. А їй — сім. Запалення легенів.

А отій, зниклій Наді — шість... Нащо воно йому — знати ім'я незнайомої дівчинки в селищі з дивною назвою! Тепер він думатиме про неї.

Чайник закипів і клацнув вимикачем. Андрій обернувся і здригнувся. На крихітному кухонному столі, біля чайника, що дихав парою, лежала картонна тека. Розгорнута, вона розлетілася по столу моторошними світлинами мертвих дівчат.

Здалося, що серце виконало в грудях сальто. Він точно пам'ятав, що п'ять хвилин тому пожбував течку на диван.

Андрій хутко оглянув крихітну квартиру і навіть зазирнув до ванної. Підійшов до дверей, перевінив замок. Наче хтось міг таким чином жартувати...

«Ти ж учора нажерся, — нагадав собі він, — а вранці нашугався власного відображення». Трошечки наче полегшало. Він повернувся в кухню, позбирав розкидані фотографії, склав у теку, згорнув, зав'язав. Відніс у кімнату і поклав на стелаж. І навіть озирнувся, йдучи в кухню, ніби сподівався побачити, як течка відростила собі ноги і скрадається на зирці...

— Та ні, — вголос сказав він собі. — Ти просто притягнув її потім... А вона розв'язалась і розкрилася...

Хряснули дверцята таксі. Андрій сів ззаду, щоб уникнути балачок, і витріщився у вікно. День був понурий. Складалося враження, що вже вечоріє, хоча на годиннику — початок на одинадцятку. Він їхав, твердо намірившись повернути течку Валерці й порозставляти всі крапки над «і». На

дзвінки товариш досі не відповідав, а Андрій не міг отак просто проігнорувати відрядження. Хоча річ не в цьому... Як по правді, йому моторошно було перебувати в одному помешканні з чортовою течкою. І не тому, що вона якось містично перемістилась, — ясно, що це маячня! Проблема в іншому: схоже, в нього знов був «провал». Тепер це ясно як Божий день, а спершу він збіса перелякався. Таких «провалів» іще не мав, і саме це лякало. Якби стежив за часом, то радше за все, зміг би второпати, наскільки тривалий він був. А так зрозуміло одне — Андрій повернувся до матеріалів справи, а тоді геть-чисто про це забув. «Швидше за все, — вирішив він. — А як інакше...»

Тека лежала на колінах. Наче на них згорнулася кицька. Він спохмурнів, гніваючись на себе за те, що мимоволі порівняв предмет із живою істотою. Це вже скидалося на параною. Переклав її на сидіння й відвернувся. Таксі понуро пробиралося крізь київські корки. До потяга лишалася година — отже, квитки, напевне, пропадуть.

— Срати, грати... — самими лише губами промовив він своє похмуре гасло. — Це нічого не змінює.

На душі було тоскно. Він думав про Алісу. Чи могло скластися інакше? Могло. І річ не в тому, що він міг відповісти на той її дзвінок. Якщо бути чесним із собою, а не намагатися виправдати, то тут нема про що і думати: причина в тому, що він повівся із нею, як послідує сволота.

«А чи хтось узагалі казав, що ти — хороша людина?» — подумки запитав сам себе.

Ніхто. То може, у цьому й річ — ніхто не казав йому, що він хороший. А відомо ж, тут є лише два шляхи: або людина вважає себе хорошою (не ідеальною, але точно заслуговує бодай на якусь повагу), або — стрибає з даху. Він

пам'ятав це ще з інститутських лекцій із психології: «Я поганий, світ хороший» — формула суїциду. «Я хороший, світ поганий» — модель дещо складніша, але теж, за великим рахунком, здатна завести і в зашморг, і за ґрати, і просто в депресію. Звичне світосприйняття — це «непоганий я в такому ж стерпному світі». Але для себе Андрій обрав дещо цікавіше.

Він поганий у поганому світі, і йому на це було начхати.

Колись його світ був дуже навіть нічогенький, а він у нього — цілком собі звичайним хлопчиськом. Але першого вересня дев'яносто восьмого все змінилося. Цього дня його шестирічна сестра пішла до школи.

Сам собою день був хороший. Він приніс із собою осінню чарівливість нежаркого сонця й урочисту атмосферу чогось нового, а після єдиного уроку, що звався «уроком миру» (він досі не розумів чому), вони всі разом їли морозиво і гуляли в парку. Й одинадцятирічний Андрій почувався, як ніколи досі, дорослим і досвідченим, з висоти прожитих років він напучував сестру, що ступила перший крок у шкільне життя. Переважно лякав її, намагаючись прибрати вигляду людини, що пройшла крізь вогонь і воду. Насправді ж той вересневий день поклав початок прокляття самого Андрія.

Надіяка не просто добре навчалася, школа давалася їй напрочуд легко і дарувала геть уже незбагненне для Андрія задоволення. Для старшого брата кожен зі щоденних успіхів сестри становив справжню проблему. Мама не жаліла докорів і прикрих порівнянь, не перестаючи дивуватись, «як, виявляється, можна навчатись, якщо не лінуватись». Його власне життя тепер скидалося на якусь безперервну низку невдач. На тлі молодшої сестри він перетворився

на огидного егоїста, безнадійного ледаря і просто дрібно-го брехуна. Усе це, безперечно, мамині вирази. Ночами Андрій ридав, вважаючи, що вона перестала його любити. Ба гірше — побачила, якими можуть бути справді хороші діти, і зненавиділа його.

У шостому класі Андрюха остаточно скотився на двійки. Коли вони приходили зі школи, Надійка полюбляла *хвалитися* оцінками (подумки він завжди використовував саме це слово), а мама щедро роздавала похвали доньці та шпильки на Андрієву адресу. «Бери приклад хоч трошечки! — казала вона. — Лише телевізор у голові!» Або: «Поглянь, яка швидкість читання в другому класі! А в тебе?». Відтак Андрієві весь день увижалися докір і розчарування в кожному мамині погляді. Якимось він по-дурному і згарячу сказав сестрі на вухо: «Я тебе ненавиджу!»

А у квітні вона померла.

Горе виявилось для нього не просто заважке, воно було нестерпне. Колись, після батькової смерті, мама запевняла його, що цей жах більше не повториться. Просто не може повторитися. Це наче два снаряди в ту саму вирву, як блискавка в те саме місце! І він повірив. Уже як був дорослий, довідався, що і снаряди, і блискавки цілком собі гамселять в одну точку, і нічого надприродного в цьому нема. Але тоді ця віра була абсолют. Вона була тим, на що він опирався, щоб піти далі.

Ось чому другий снаряд, який прилетів, виявився страшніший за перший. Він не здатний був навіть просто усвідомити, що ж воно коїться. Тієї миті, як він довідався, що сестри більше нема, у ньому розверзлася чорна безодня. Її краї осипалися всередину нескінченним потоком дрібно-го, гострого щепеню, й він безпорадно перебирав ногами,

та однак зіслизав назустріч порожнечі разом з усім, із чого складався його зруйнований світ. Бачити, як наближається безодня, усвідомлюючи власну безсилість, було нестерпно. І він відвернувся.

«Срати, грати!» — прошепотів він сам собі, вперше, здається, вживши цей вираз, підслуханий десь за школою. І з радісним подивом відчув, що безодня не має над ним влади.

Якщо не дивитися на неї, вона тебе не засмоктує. Якщо не думати, якщо геть забути про її існування — можна жити далі. Та варто бодай на секунду, на коротку мить пригадати момент, коли мама каже: «Її більше нема», — як він ураз провалювався в чорне затхле ніщо, в якому не було ні дна, ні стін, ні світла, ні навіть вітру. Лише моторошне, стрімке падіння.

«Срати, грати!» — казав він — і вмить опинявся на твердій землі, де насправді триває оте ж таки звичне, не справедливе ні з ким життя. Життя без батька, життя без Надійки.

— Срати, грати! — стиха мовив він коло труни, і мамин брат косо глянув на нього, та подумав, що недочув.

«Срати, грати!» — і в серці зацарювала світла стерильна пуста. Не жаль, не боляче. Ніяк. Звісно, він змушений був відповісти собі на запитання, як же таке можливо, щоб братові не було шкода рідної сестрички. Відповідь була проста і водночас звучала цілком логічно: «Бо я поганий». Зрештою, саме це останні півтора року втовкмачувала його власна мама. Та і як іще назвати того, хто ненавидів рідну сестру! То й добре. Срати! Він поганий і житиме з цим далі.

Єдина причина, з якої Андрюха дожив до своїх тридцяти, не ступивши за край цього світу, — це те, що світ теж був лайно.

— Приїхали! — задоволено мовив водій. — Сто тридцять п'ять гривень, будь ласка.

— Тобто — приїхали? — Андрій витріщився у вікно.

За вікном блищала дзеркальним склом будівля залізничного вокзалу.

— Прошу, Південний вокзал, як у заявці, — терпляче пояснив водій. — Якщо потрібен Центральний — просто по переходу всередині будівлі, там пів хвилини йти. Сто тридцять п'ять із вас.

— Мені ж не сюди! — Андрюха знову подивився у вікно, наче там могло щось змінитися. — Мені на Старовокзальну, а не на вокзал! Ви переплутали просто.

— Нічого я не переплутав, — таксист упевнено тицьнув йому під носа свій смартфон. — Залізничний вокзал, ось. Може, ви випадково... Думали про щось своє...

— Та про що я міг думати! Везіть на Старовокзальну тепер.

Андрій ледь нахилився, щоб упіймати таксистів погляд у водійському дзеркалі... І перелякано відсахнувся всім тілом.

— Сука! — лайка мимоволі вирвалася назовні разом із видихом.

Із дзеркала на нього абсолютно виразно — він ладен був записягтися! — поглянули намальовані очі отієї моторошної маски чи що то воно було... Та вже за мить примара зникла, і лише кров глухо пульсувала в потилиці.

— Це ви до мене? — нашорошився таксист.

Його очі в дзеркалі були цілком звичайні. Уже звичайні.

— Ні, що ви... Вибачте, що лаюся... — Андрій засовався і знову витріщився у вікно, бо не знав тепер, де себе подіти через незручну ситуацію. — Просто запізнююся страшенно... Їдьмо вже швидше, я доплачу, скільки там потрібно...

— Так я вже наступне замовлення взяв. Зараз людина з поїзда зійде... Та тут пішки удвічі швидше! Он, через перехід.

— Швидше — це за правильною адресою приїхати! — буркнув Андрюха, заодно виплеснувши сприкрення й розгубленість.

Роздратовано тицьнув водієві гроші, відчуваючи, що лице аж палає з сорому. Підхопив течку, процідив крізь зуби щось невиразне, але вочевидь неприємне, і квапливо вийшов.

Таксист гукнув його, коли Андрій устиг уже пристойно відійти, — тримав у руках якогось папірця. Андрюха неохоче повернувся.

— А кажете, ні про що таке не думали! — сказав той, єхидно всміхаючись.

— Про що не думав?

— Про вокзал. Квиток на поїзд забули! Ось! Поназамовляють чортзна-чого, а я — переплутав. А хто ж, як не я!

— Який з біса квиток... — устиг промовити Андрій, аж збагнув, що в руках у водія роздруківка його електронного квитка. Мабуть, із теки випала. А таксист іще й носа туди встромив, прочитав.

Стало страшенно прикро. Він точно знав, що не міг переплутати і замовити таксі на вокзал... Чи міг... Узняв квиток і навмисне зіжмакав його на очах у здивованого таксиста, а тоді люто жбурнув у рідке багно на дорозі.

За хвилину, рухаючись зигзагом у щільному потоці пасажирів і проводжальників, Андрій пробирався переходом на той бік залізничної колії. Біля ескалатора, що спускався в головну залу Центрального вокзалу, скупчилася невеличка черга.

Розштовхавши валізи і рюкзаки, він нарешті ступив на стрічку і поїхав униз.

Не відразу навіть розчув своє прізвище в гундосому голосі вокзального оголошення. Лише з другого разу, і аж розгубився, так несподівано це було.

«ГАЙСТЕР АНДРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ. ТЕРМІНОВО ПІДІЙДІТЬ ДО ЧЕРГОВОГО ПО ВОКЗАЛУ! ПОВТОРЮЮ: ГАЙСТЕР АНДРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ. ТЕРМІНОВО ПІДІЙДІТЬ ДО ЧЕРГОВОГО ПО ВОКЗАЛУ...»

На мить він замислився щодо імовірності зустріти потрійного тезку. Та прізвище в нього не надто поширене, а головна зала була просто перед ним. Власне — онде і віконце чергового...

— Моє прізвище Гайстер, — сказав він, схилившись перед віконцем, наче навмисне зробленим так, щоб примушувати людей вклонятися.

— Ось, нате, — крижаним тоном відповіла дівчина з бездоганно зачесаним назад волоссям і правильними рисами обличчя. — П'ять хвилин до відправлення. З першої колії, вихід із головної зали, ліворуч від ескалатора.

— Що «нате»? — запитав він, але, звісно ж, чудово упізнав просунутий у віконце корінчик м'ятного кольору.

— Ваш квиток беріть, кажу, потяг вирушає! — в її голосі тепер проступила сталь.

Позаду пролунало обурене: «А чи можна швидше?!» — за ним бозна-звідкіля зібралася черга.

— Перша колія! — ще раз повторила дівчина і промовисто постукала пальцем по фітнес-годиннику.

Він устиг роздивитися своє прізвище, поки його пальці, немовби жили власним життям, потягнулися по квиток.

«Може, ви випадково, — запитав у його голові таксист, — думали про щось своє?» Хтось відіпхнув його від віконця плечем. Стукнувши, впала додолу течка, що вислизнула

з-під пахви, нижній клапан підступно вигнувся, й тека повергнула розсипище моторошних посмертних світлин, оздобивши ними мокру від розталого снігу мармурову підлогу. Андрій знічено заходився їх піднімати, але нікому до того не було діла. Хтось навіть наступив йому на руку, поки він квапливо висмикував фотографії з-під брудних черевиків.

Урешті, обхопивши теку, мов дитину, досі стискаючи в пальцях квиток, Андрій наче в трансі, відчужено побрів до виходу. Провали... Знову провали...

— Загубили! Мужчина! Молодий чоловік! Загубили!

Коли ці слова пробилися крізь пелену, яка огорнула його мозок, Андрій змушений був двічі їх повторити, щоб зрозуміти значення. Нарешті озирнувся. Незнайома жінка протягувала йому світлину. На цій був аж ніяк не труп, не оті жахливі понівечені оболонки вродливих колись жінок. Вокзальний гамір, немовби вимкнули, десь далеко спотворений динаміками жіночий голос із нестерпною нудьгою повідомляв про відправлення потяга — як і тоді, на похороні, все це перетворилося на тло, гру тіней, що облямовували красиве личко, від якого не міг відвести очей.

Неймовірно, незбагненно, як таке сталося, та з фотографії на нього дивилася блакитноока дівчинка з мушелькою слухового апарата за правим вухом. Безсумнівно, це була вона.

— Діти не мають помирати, — виразно сказала незнайома жінка.

— Що?

— Кажу, що не мають валятися під ногами діточки такі красиві, — повторила вона і всміхнулася. — Тьху-тьху, яка гарненька! Доця ваша?

Андрій стояв, очманіло дивлячись на обличчя дівчинки, що вміла читати по губах, а в голові вертілося одне й те ж

ДО МІСТА МУК НАЙТЯЖЧИХ

запитання: чи можливі такі збіги, щоб він і справді їхав раз шукати оте славне маленя з похорону... «Це нічого не змінює!» — палко заявив він сам собі, розуміючи вже, що це міняє все.

Бо завжди є шанс знайти зниклу дитину живою. І коли досі йшлося про якусь невідому, чужу дитину, то зараз виходило, що він збирається покинути в біді цілком конкретну дівчинку. Тоді вона так і не назвала свої ім'я, а тепер він знає, що вона — теж Надійка...

— Діти не мають помирати, — прошепотів він, вихопив світлину в жінки і щодуху помчав до проходу ліворуч од ескалатора, де на електронному табло у графі «колія» закличним зеленим горіла цифра «1».

Дрібна іржава крупа завела непевний, нервовий танок на голівках масивних прогоничів, відчуючи наближення потяга. Старі рейки, вилизані до тьмавого блиску згори і кольору рудой охри з боків, грілися в останньому промінні низького сонця, наче дві нескінченні змії. Улітку ця ділянка залізниці розсікала навпіл велике понуре болото. Зараз — розкреслила на дві колонки біле поле.

На рейках, звисивши з насипу втомлені ноги, сидів чоловік. Відчувши далеку, ледь помітну вібрацію, він задер обличчя до неба. Ніхто не знає, чи думав він про щось, чи, може, видивлявся щось поміж ошмаття хмар, тому що з його очей не можна було сказати нічогісінько: вони були намальовані. Чорні, наведені олівцем контури, яскраво-синя, подекуди облущена фарба замість білків і білі, нестямні цятки чоловічків. Нічого дивного, враховуючи, що намальованим було все його обличчя цілком.

Подивившись на небо, чоловік із намальованим лицем застромив руку за пазуху і витягнув довге перлове намисто. Перлини були всіх кольорів і розмірів: від дрібних рожевих, неправильної форми, — до величезних, бездоганно

круглих, що сяяли ідеальною зубною білизною. І навіть — таких, що коштували страшенно великих грошей, чорних. Коротко глипнувши туди, де вдалечині лінкуватою п'явкою показався потяг, чоловік із намальованим лицем випростав руки над шпалами і з натугою смикнув нитку намиста. Вона порвалася, неприємно клацнувши, і перлини, тішачись із несподіваної свободи, застрибали по темній деревині, по кірці білястої криги в калюжках і сірому брудному щебеню. Птахи випурхнули, як за сигналом — наче тільки того й чекали, зачаївшись у сірих неживих кущах. Непоказні коричневі і яскраво-сині довгохвості, дрібні з грудками кольору лайма і великі зі штивним візерунком на крилах — птахи, наче й не помітили чоловіка, злетілися до розсипаних перлів і жадібно заходилися видзьобувати їх, штовхаючись і нетерпляче змахуючи крильми.

Рейки вже щосили стогнали, знаючи, що ось-ось на їхні сталеві плечі ляже монотонна вагота, а потяг уже не скидався на хробака — він наближався чорною стрімкою хмарою, та птахам не було до нього ніякого діла. І лише чоловік з намальованим лицем останньої миті, наче знехотя, підвівся з рейок і легенько зіскочив із насипу.

Потяг смикнувся, Андрюху кинуло вперед, він кліянув головою мало не до самих колін, прокинувся й вирвався з дивного і навіть моторошного сну.

Істерично заскреготали гальма. У їхнє вікно, глухо стукнувшись, врізався великий птах. Скрикнула дівчина навпроти, підтиснула ноги і затулилася книжкою з дивною назвою: «Як правильно читати “Алісу в країні чудес”». А за мить десь унизу розтиснулися металеві зуби гальмівних

колодок, і потяг наче випрямився, відкинувши Андрюху назад на спинку сидіння.

— Що сталося? — перелякано запитала дівчина, визиючи з-за книжки. Вона була гарненька, з яскраво-рудим волоссям.

— Мабуть, стоп-кран зірвали, — відповів чоловік, що сидів через прохід.

Але те, що потяг не зупинився, а й далі з неквапною грацією плів уперед, свідчило про те, що стоп-кран не займали. «Може, це через птахів...» — подумав Андрюха, але озвучувати свою версію не став.

Якийсь час руда дівчина витріщалася у вікно з виразом переляканого очікування, але більше нічого не сталося. Ні нових птахів, ні різких гальмувань. Потяг знову набрав швидкість, і стукіт коліс став рівний і розмірений. Пахло милом і туалетом. Стиха наспівувало радіо, й Андрій подивовано впізнав *Highway to Hell*.

— Хочеш ягоду?

Андрій розплющив очі. Певне, він знову на хвильку задрімав. Перед ним стояв хлопчик років семи в зелених джинсах і такому ж светрі.

— Обирай, яку хочеш! — він простягнув до нього долоньки.

На правій лежала дуже красива, наче з картинки, полуниця. На лівій — велика, справді здоровецька, лохина.

— Дякую, хлопче. Відмовлюся.

— Не можна! — строго відказав хлопчик. — Треба обрати одну.

Андрій усміхнувся.

— А сам яку хочеш?

— Я не хочу. Це для тебе, але тільки одна.

Він був утішний.

— І що ж буде, як узяти синю?

— Ну... — хлопчик у зелених джинсах замислився, втупившись у вікно. — Поїзд зійде з рейок, і буде катастрофа.

— Й усі загинуть?

— Ні... Але всім буде сильно-пресильно боляче!

Андрій удавано насупився й узявся за підборіддя, начебто він думає.

— Ммм... Не підходить. А якщо червону?

— Тоді поїзд далі поїде! А боляче буде тільки тобі.

— Оце ти й завернув! Тебе часом не Морфеусом звати?

— Ні, в мене дуже рідкісне ім'я.

— От же ж який ти... — Андрій гмикнув. — І що за ім'я?

Й оскільки хлопчик уперто тримав перед ним простягнуті долоньки, Андрій узяв полуницю.

— Ієронім, — відповів малий.

— Славик! — луною відгукнувся жіночий голос звідкілясь позаду. — То он ти де!

Хлопчик поквапливо кинув другу ягоду на підлогу і рішуче розтоптав.

— Мені пора, — мовив він і пурхнув геть.

Подивований вигук так і застряг у Андрюхи в горлі. Устиг лише подивитися хлопчикові вслід і помітити, що із задньої кишені його зелених джинсів стирчить чималеньке люстерко (що ж, *яскрава* дитина), — і мама забрала своє чадо в інший вагон.

Розчавлена лохина синіла на килимовому покритті фіолетовою ляпкою.

Андрій понюхав полуницю. Запашна. Зазвичай ті, що продаються взимку в магазинах, не пахнуть, а ця була інакша. Він не став її їсти, захотів якийсь час потішити себе

пахощами літа. Тож у кафетерій, розташований через три вагони, він так і ввійшов: тримаючи за хвостика велику червону ягоду.

Було порожньо, лише бармен (чомусь у дзеркальних окулярах-крапельках), а коло вікна — круглолиця дівчина в чернечому вбранні. Андрієві не часто випадало бачити черниць (хіба що в кіно), і він зацікавлено зиркав на неї краєм ока, поки роздивлявся асортимент. Дівчина була доволі молода. Виразні очі з величезними віями й округлі рожеві щічки — вона скидалася на миловиде поросятко з мультика.

Черниця щось роздивлялася в телефоні й заразливо рохкала зо сміху.

— Шампанського до вашої полунички? — люб'язно запропонував бармен.

У його окулярах двічі відбивалися вікно і постать черниці.

— Ні, дякую... Мені б зубну щітку. У вас не продаються?

— Якого кольору?

— Давайте синю...

— Лишилися тільки червоні.

За хвилику бармен поклав перед Андрієм щітку і відвернувся. Аж раптом поставив на барну стійку два келихи ігристого.

— Прошу, — і підсунув один до Андрія.

— Я ж сказав, що не буду...

— Це її коштом! — він показав пальцем на черницю, дивлячись кудись угору і вбік, а та хихотнула, наче почула кумедний жарт. — Подайте їй, будь ласка!

Бармен випростав руку з іншим келихом і, зрозумівши, що Андрій не второпав, вільною рукою підняв окуляри. Мабуть, це була катаракта чи щось іще гірше, тому що його очі

були цілком чорні. Ні чоловічків, ні білків — наче в них вко-
лоли чорнило. Андрій мимоволі наморщився.

— Так, добре... — знічено мовив він і квапливо простягнув
келиха дівчині. — Та я однак відмовлюся... Дякую.

На черниці не було хреста. Лише брошка на грудях —
у вигляді чорної, майстерно виготовленої жаби.

— І як же ви збираєтеся їсти полуницю? — запитала вона,
і її голос виявився несподівано низький і красивий. — Всу-
хом'ятку?

Від неї пахло сандалом і куркумою. Черниця високо під-
няла свій келих і недоречно врочисто виголосила:

— За здоров'я Хантера! — і бадьоро вихилила келих.

— Еге ж, живуча потвора... — похмуро констатував бармен
і кілька разів ковтнув просто із пляшки.

— І що ж то за Хантер? — зацікавився Андрій.

— Не кажи йому, він полуницю не з'їв! — заявив бармен,
що досі дивився кудись у порожнечу.

— Бачу, пеньок безокий, — незлостиво зауважила черни-
ця й суворо подивилася на Андрія. — Пийте-пийте, воно чу-
дове!

Андрій почувався ніяково через їхню непрохану і безпар-
донну увагу, але вчорашній хміль залишив по собі відчут-
тя глизявої понурості, а в голові час до часу перекочувався
свинцевою болванкою біль.

— Добре, дякую... Ну, за цього... Як там його...

— Хантера! — підказав бармен.

Й Андрій приклався до келиха. Шампанське насправді
було чудове, а полуниця — п'яниво-солодка.

— Смачно?

— Непогано...

— А я обрав лохину, — сумно сказав він.

— То він і до вас приходив? — здивувався Андрій. — Цей
хлопчик.

— Називає себе Ієронімом, — докинула черниця.

— Бреше! — обурився бармен.

— Його Славком звуть, — сказав Андрій. — Смішний ма-
лий. Запевняв мене, що як обрати лохину, то потяг зійде
з рейок.

— Так і є, — поважно мовив бармен.

— Через це він і осліп! — кивнула черниця.

— Через аварію? — Андрій скося глянув на бармена, від-
чуваючи, що його остаточно збили з пантелику.

— Через його заздрощі! — обвинувально вигукнула чер-
ниця. — Бо полуницю обрала я!

Бармен щосили пожбурив у неї стос картонних стакан-
чиків, але не влучив. Черниця зайшлася дзвінким, високим
сміхом.

— Краще покажи йому Хантера, — пробурчав бармен і за-
ходився витирати барний прилавок.

Черниця глянула на Андрія, наче перевіряла, чи він гото-
вий, потім відійшла на крок і театральним жестом вказала
на щось позаду:

— Па-бам!

У неї за спиною стояв столик з усіляким дріб'язком для
відвідувачів — кришечки для стаканів, цукор, трубочки, сер-
ветки... Посеред столу красувалася велика клітка, в якій спо-
кійнісінько ворушив вухами здоровецький бурий кролик.

— Ух ти! — здивувався Андрій.

— На ось, — мовив бармен і простягнув черниці тарілку, —
хай пожере!

У ній було щось темне. Темно-червоне, щоб точніше. Чер-
ниця охоче взяла тарілку і підійшла до клітки.

— Ку-ку, мій хлопчику! — проворкотіла вона і заходилася пхати шматки між прутів.

Кролик пожадливо накидався на них із рвучкими, нервовими випадками, й Андрій зауважив, як покwapливо черниця відсмикує пальці, а іноді навіть підверескує.

— Це що, — вихопилося в Андрія, — м'ясо?!

— Вовча печінка, — незворушно відповіла черниця й озирнулася, щоб подивитися на його реакцію. — Жертва стає мисливцем!

Андрій і справді на мить повірив, а тоді здогадався:

— Варений буряк, так?

Замість відповіді черниця голосно зареготала.

— Маєте хорошу фантазію! — похвалила вона.

— А ви — почуття гу...

Цієї миті кролик нутряно загарчав, і Андрій затнувся. Він і не знав, що вони вмiють гарчати. Черниця з острахом відсмикнула руку, але на клітку подивилася з ніжністю. Тоді взяла серветку і заходилася витирати пальці. Сік на них був аж ніяк не буряково-червоний, а блідо-жовтий, як і має бути після печінки, тож Андрій несамохіть вирячився на її руки.

— Він дивиться! — попередив бармен.

Андрій здивовано обернувся до нього. Той, як і раніше, витріщався кудись угору і вбік.

— Мені, мабуть, пора...

— Куди може бути «пора» тому, хто і так у потязі! — обурилася черниця.

— Сильно поспішає жити, — пояснив бармен.

— Якщо так поспішати жити, — черниця напучувально звела пальця, — можна не помітити, як і смерть проскочиш!

І задоволено обвела їх поглядом, наче очікуючи схвалення.

— Розкажи йому про чорну ополонку! — підказав бармен.

Черниця звела плечима:

— Усіх остудить чорна ополонка, — й відвернулася, немов утративши інтерес до розмови, та знов узялася згодовувати кроликові залишок їжі.

Зависла незручна пауза. Андрій поставив порожній келих на барний прилавок, і бармен заходився карикатурно нишпорити руками, намагаючись його знайти. З-під манжета його сорочки на мить викулькнув браслет — на шкурата-ному шнурку вилискувала точнісінько така ж, як і в черниці, лиснюча жаба.

ОДИН ІЗ НИХ УБИВЦЯ

На пустку за вікнами спадали перші сутінки, й у ресторані ввімкнулося світло, пришвидшивши відчуття ночі. Андрій повернувся у свій вагон із дивним почуванням — суміші ніяковості, образи, розгубленості... А ще — з якимось незрозумілим відчуттям *замурзаності*. Що за мерзотна парочка...

Руда дівчина спала, накрившись своєю чудною книжкою. Андрій гмикнув, коли ще раз прочитав назву. Це ж треба — товста книжка про те, як слід читати удвічі тоншу... На задній частині палітурки був напис: «Униз, униз, униз. Невже це падіння НІКОЛИ не закінчиться?!»

Андрій подумав, що й гадки не має, коли саме завершиться ця поїздка. Квиток залишився у провідника, а електронну роздруківку він викинув під час отієї дурнуватої суперечки з таксистом... Утім, він мав що робити: вийняв із наплічника теку й занурився в матеріали справи.

Там ішлося про те, що тіло останньої жертви маніяка виявили не абиде, а на центральній площі селища! Її звали Христина і, судячи з усього, вбивця напав на неї просто там — можна сказати, під вікнами місцевого відділку поліції й навіть під носом кількох свідків, котрі, хоч як це

дивно, анічогісінько не змогли розповісти. Тіло знайшли там-таки — весь цей час воно було вкрите шаром снігу, і люди, можна сказати, ходили просто по трупу, самі того не підозрюючи. Аж поки на нього наткнулося снігоприбиральне авто.

Далі стояла дата, коли знайшли тіло... Андрій кілька разів перечитав, і навіть запитав себе: «А який зараз рік?» — не розуміючи, де помилка. Звірівся з календарем за годинником... Потім знайшов протокол огляду місця події, і свідчення тих-таки свідків, але дата стояла одна й та ж. Який баран це заповнював! Виходило, що Христинине тіло не знайшли, а знайдуть.

Знайдуть у точно зазначений у протоколі час.

Сніг злизував краями кучугур бордові намистини з її одягу, обволікав перемарані червоним сліди, пожадливо вбирав темні краплі, що зривалися з кінчиків пальців — він чекав, що вона впаде й дістанеться йому вся. Та Христина йшла далі. Йшла і йшла, розуміючи, що кожна зупинка може стати останньою. Часом навіть заплющувала очі, щоб не бачити, яка нескінченно довга ця вулиця, що веде до порятунку. Вона розповість. Не просто відведе Звіра від гнізда. Вона все розповість і порятує пташенятко, що сховалося в темних заплутаних каменярнях.

У кінці вулиці даленіла плямою блакитного світла центральна площа. Химерна будівля адміністрації, три п'ятиповерхівки (єдині в селищі) і щойно встановлені сучасні світлодіодні ліхтарі. Їхнє холодне світіння давало слабку надію, що навіть у цій глушині час не помер, а лише задрімав важким, в'язким сном гульвіси. Та насправді Буськів Сад

був наполовину закинутий, і жадане відродження наступало хіба що в досвітніх снах його мешканців.

Христина знову спробувала закричати, але захлинулася булькітливим хрипом, а тоді — глухим болісним кашлем. Голос остаточно підвів її ще там, на виході з каменярень. Отже, тепер надія лише на ноги. Утім, навіть якби вона і змогла, вітер зіжмакав би її крик і не дав би йому відлетіти далі, ніж до найближчого паркана. А на цій вулиці ніхто не жив.

Звір біг назирці. Низько пригнувшись, утомившись долати вітер, раз у раз зупиняючись і відплювуючись від колючої крижаної крупи, він теж зціпив зуби, бо заздрих і дивувався з надприродної наполегливості, з якою від нього вислизала та, що її теплу кров він устиг відчутти на смак. Ще хвилину тому був цілком упевнений, що наздожене її. Звір навіть бачив, де саме, і, звісно ж, — як. Але тепер із кожною секундою його чимраз дужче сповнювало моторошне, гидомирне усвідомлення невідворотного: не наздожене. Він недооцінив її, тож, як не станеться дива, добряче за це поплатиться...

Крізь хуртовину вже було чути, як на площі працює автокран. Перед адміністрацією встановили величезні багрові літери, що облямовували зефірно-рожеве серце — «Я [сердечко] БУСЬКІВ САД»... Для Звіра це означало одне: на площі були люди! Отже, якщо не наздогнати її раніше — йому гаплик.

Задзвонив телефон. Він смикнувся, відчувши в кишені «іменний» вібродзвінок, встановлений саме для того, щоб на ці дзвінки відповідати завжди.

— Не до тебе! — видихнув убивця.

Під ребро вже встромилася гостра колька, і він не знав, скільки ще витримає такий темп. А Христина крокувала як

чортова зомбі. Як смердюча здохла зомбачка, яку не зупиш, поки вона має чим їти.

Аж раптом Христина вповільнилася й похитнулася... Хо-да стала непевна і неритмічна. Звірове серце радісно затріпотіло. «Впади! — подумав він, і це слово видалося йому невимовно *солодким*. — Упади, маленька, і ми покладемо край твоїм мукам разом!». На ходу він розстібнув куртку і поклав пальці на руків'я ножа. Лезо, наче за власною волею, легко піддалося й на сантиметр висунулося з піхов. Але вона вистояла: втративши зо дві секунди, Христина з таким самим завзяттям пішла вперед.

І тоді Звір видав хрипке, сповнене ненависті виття й, не оковирно піднімаючи коліна, кинувся за нею в останньому відчайдушному ривку.

«Вона і вдихнути не встигне, — подумав він. — Іще трошечки... Просто штовхну її в сніг — і...» Ураз потік образів, таких приемних, *рятівних* картинок у його голові — урвався. Так наче скінчилася плівка в тих давніх кінотеатрах, коли ще заведено було волати механікові: «Сапожник!» Бо Христина вийшла на світло.

Звір ступив іще кілька кроків, а потім злякано зупинився на самому кордоні темряви. «Покараний, — подумав він. — Зрадив принцип і покараний». Він не повинен був її *обирати*. І не обрав би, якби вона не спровокувала...

Убивця завмер, злякавшись, що відбиті снігом полиски ліхтарів уже по-зрадницькому танцюють на його одязі, роблячи помітним на тлі мли для тих, що вовтузяться зараз із ідіотським написом. «Я [сердечко] БУСЬКІВ САД»... Він гарячково метикував... Єдине, що спадало на думку, — божевільний, ризикований варіант: піти і добити її просто там, за спинами робітників, під вікнами мешканців, які ще не

позасинали. Сніг валив дрібною крупою, і звідти, де стояв Звір, центр площі проглядався, мов крізь мерехтіння на телеку — є шанс, що його не помітять. Не всі ж стоять вечорами біля вікон! Але що як озирнеться котрийсь робітник... А як вона скрикне, то озирнуться вони всі... Якби це було кіно, він би вирізав сьогодні всіх, разом із робітниками. Але це не кіно...

Аж ось немов маленька петарда розірвалася у Звірових грудях, і він ледь не скрикнув на радощах — упала! Зашпорталася і повалилася навznak у кучугуру!

Звір заляк, перестав навіть дихати. Христина борсалася в заметі, наче впіймана риба, силкуючись підвестися. Спершу непевно встала навкарачки... Якийсь час розхитувалася туди-сюди...

— Ти здихатимеш чи ні? — вигукнув він і мимоволі озирнувся, злякавшись, що його хтось почує.

І наче на зло йому, Христина випросталася одним відчайдушним ривком.

Звір до крові прокусив губу. Лайнувся, сплюнув у сніг. Тварюка... Ні, він усе зробив правильно — вона заслуговує здохнути! Ступив крок уперед... Одразу засумнівався й повернувся в тінь. Завагався, не знаючи, як учинити. Аж ось Христина знову впала! Повалилася в сніг навznak. Він завмер.

Час спливав нестерпно повільно. Звір навіть не дихав, не усвідомлюючи, що легені розривають грудину, вимагаючи повітря. Христина не рухалася. Звір рахував секунди. Вона лежить уже пів хвилини... Якщо так піде далі, хурделиця й мороз усе зроблять за нього. «Не встане... — подумки повторював він. — Не встане!»

Нарешті він шумко вдихнув і вперся руками в коліна, відчувши, як на нього навалилася ціла тонна втоми. «Усе

закінчилося», — сказав він собі, але ці слова пролунали як брехня. Жалюгідна, непереконлива брехня. Він мусить усе докінчити сам. Не можна покладатися на долю, — вона любить бити в спину. І щойно він обернеться, щоб піти, дівка підведеться. Встане, дійде до людей і скаже їм лише два слова — ім'я і прізвище. Вгадайте, чиї! Вгадайте, чиї...

Знову істерично завібрував телефон, і знову — «іменний» сигнал. Дзвонив головний. «Папик», як усі тут казали. Представник влади. Хоча, який там збіса представник! Тут він і є — влада. І Звір боявся цієї людини. Подумки він зараз скинув йому на голову цілу купу брудних лайок, не знаючи, як учинити: не відповісти на «папіковий» дзвінок — це навіть страшніше, ніж відповісти...

Аж раптом — придумав! Дзвінок «папіка», недобита дівка на площі, всі ці свідки і люди біля вікон — усе склалося до купи в один неперевершений пазл!

Він знає! Знає, як до неї дістатися!

Андрій відірвався від течки і подивився у вікно, але замість засніженої рівнини там давно було тільки темне відображення залитого світлом вагона. Руденька навпроти вочевидь нудьгувала, тож охоче почала ловити його погляд.

— Щось цікавеньке? — нарешті запитала вона, кивнувши на теку.

Оте її «цікавеньке» пролунало якось занадто грайливо і по-свійському, аж Андрій розгубився, спантеличений її безпардонністю.

— Таке...

— Папка у вас... Фактурна! — дівчина вочевидь намірилася побалакати. — Що в ній?

Андрій міркував, як би то її ввічливіше відшити. З іншого боку, від такого специфічного читва голова рано чи пізно закипає, тому співрозмовник не зашкодив би — принаймні, щоб упорядкувати власні думки.

— Вам справді цікаво? — обережно запитав він, і дівчина вмить пожвавилася.

— Та я просто згорю зараз!

Вона скинула туфлі й залізла на сидіння з ногами, вмоштуючись зручніше.

— Ну, якщо вам подобаються загадки...

— Як по правді, то більше відгадки...

— Гмм... Якраз із відгадками тут напруження.

— Давайте вже! — вона аж вовтузилася з нетерплячки. — Мене звати Дора.

— Добре... — він іще секунду повагався. — Я Андрій... А в цій течії — кримінальна справа.

— Ой... — видихнула Дора.

— Це про вбивство... Слухайте. На центральну площу одного селища вибігає дівчина... Їй вдалося вислизнути з рук маніяка, але вона поранена. До порятунку лишається кілька кроків, коли дівчина непритомніє.

— Бідненька, — прошепотіла співрозмовниця.

— Що ж... Так от, маніяк вирішує вийти на площу й підгадати момент, щоб закінчити... розпочате...

— Який жах...

— Я попереджав.

— Вона врятувалася чи ні?

— Підождіть. Так от, на площі були камери. Одна — на будівлі адміністрації, й ще одна... — він зазирнув у теку: — ...на банкоматі навпроти. Але через заметіль тієї ночі зображення нечітке. Часом узагалі нічого не видно.

— І не видно, хто вбивця?

— Точно! Зате видно, що після того, як дівчина непритомніє, на площу один за одним виходять троє чоловіків. Технічно це міг учинити кожен із них.

— То вона не вижила?

Андрій зітхнув.

— Дослухайте. Так от, на площу вийшли троє... Ясна річ, я не можу назвати прізвищ... Скажімо так, це були дільничний офіцер поліції С., начальник пожежної станції на прізвище Н. і такий собі А. — доволі мутний тип, що виконує обов'язки особистого охоронця у селищного голови...

З того місця, звідки ступив на освітлену площу дільничний офіцер поліції Субота, крізь віхолу можна було легко розрізнити силует людини, що лежить у снігу, — варто було вітрові трохи послабити натиск. Величезна кривава пляма від шиї й до самісінького пояса здалеку скидалася на жирний штрих олівцем на білому папері. Та Субота дивився винятково під ноги — чи то пильнував, куди ступити модним замшевим черевиком кольору індиго, чи з якоїсь іншої причини не надто хотів вертіти головою.

Дільничний вбраний був не по формі: піжонська шкіряна куртка з підпушкою й вузькі блакитні джинси із замашним написом «Армані» на пласкій квадратній дупі. Високе чоло, відстовбурчені вуха, жваві очі, що вічно стріляли на всі боки. Він був кущий, опецькуватий і пружинив за кожного кроку, ніби пританцьовував під лише йому одному чутну музику.

— Захар, що там у тебе з тіліфоном! Науменко! — зарепетував він, наблизившись до автокрана.

Двоє робітників вовтузилися коло слова «САД». За їхньою роботою спостерігав немолодий бригадир. Начальника пожежно-рятувальної станції ніде не було.

— Дак а де ж... — розгубився Субота.

— Так а я шо... — пробурчав бригадир, зводячи плечима. — Він тут головний.

Субота роззирнувся, але вітер саме завів довкола них свій монотонний хоровод, і годі було роздивитися хоча б щось. Аж ось йому раптом здалося, що крізь хурделицю вдальчини замаячила якась тінь, і дільничний стрепенувся й попростував у той бік.

— Захар! Захар, матері твоїй, га?!

Але тінь раптом завмерла, так наче Науменко не міг вто-ропати, куди іти. Зрештою, це не таке вже й неможливе з огляду на те, як майстерно той умів напиватися за першої-ліпшої нагоди. Щоправда, давно вже не помічали за ним... А що як та тінь не рухалася від самого початку? Субота пішов швидше, та за кілька секунд примарний силует раптом розчинився в білому нуртовищі, й він розгублено зупинився. «Може, дерево...» — подумав й став напружено згадувати, чи з того боку щось росте. Озирнувшись, побачив, що бригадир не зводить із нього очей, і поспішив назад. До речі, саме десь там, на розі адміністрації, ростуть ялинки.

— Дак а шо так довго? — спитався Субота, обдивляючись напис.

Літери були встановлені на сталевій конструкції приблизно метр заввишки, але зараз сніг майже цілком поховав її, і робітникам, щоб ті літери під'єднати, доводилося зариватися в кучугуру, наче двом песцям-переросткам.

— А погода яка! — змахнув руками бригадир. — І щиток у вас старий! Моя б воля, я б усе це відклав!

— У нас тут знаєш, чия воля. Мене оно з-за столу підняли, поняв, да? А чого? Бо Павло Борисович кої-кому не додзвонився. Сильно він таке не любить... А як він сказав щось зробити, а ви взяли та й не змогли, — то це вже не просто «не любить», — і Субота зробив у повітрі пас, наче прикріпив до уявної шкали невидиму табличку. — Отут-о «не любить», осьде, вище, «ненавидить», далі, сука, «чистий сказ»... Потім довго нічого нема, поняв? І отам наверху — те, що з ним буде, якщо ця фігня зараз не заробота!

Тут Субота мимоволі лигнув і замислився.

— Онде ваш Захар! — сказав раптом бригадир і показав на самотню постать, що виринула з темряви найближчого провулку в холодне світло ліхтарів.

Захару Науменкові було близько п'ятдесяти. Лице казкового Іванка-дурника неймовірним чином поєднувалося в ньому з могутньою атлетичною статуєю. Десь так само вживалися неабияка фізична сила і тихий, вічно невпевнений голос. Науменко майже бігцем наближався до крана, весь час неспокійно оглядаючи площу, наче щось шукав. Товсті квадратні лінзи його окулярів заліпив сніг, і він на ходу протирав їх пальцями, не перестаючи озиратися.

— Захар! — заревів Субота. — Ти чого трубку не береш?!

— А шо таке? — захеканий Науменко неуважно поплескав себе по кишнях і знову завертів головою.

— Гівно рідке! Їв таке? Тупогуб додзвониться не може! Мене з-за столу витягнув.

— Йо-ке-ле-мене! — Науменко здивовано подивився на допотопну «нокію», що її допіру витягнув із кишені. — Сів, кажись. На морозі так різко сідає...

— Різко сідає в нього! А я різко піднявся з тьощиноного дня народження й побіг Захара шукать!

— То він не тут? — Науменко знову повертів головою. — Ну... Павло Борисович.

— Якби він був тут, ми б уже до твоєї довбешки проводили підключали, я тобі точно кажу! А так — тільки до буков, бачиш? На, сам йому об'ясняй! Він так кричить, аж у мене зуби болять.

— Непрактичні шкарбани, — заздро сказав Науменко, глянувши на замшеві черевики дільничного. — Не для нашого снігу...

Він узяв його лопухоподібний смартфон і нерішуче здійняв пальця над прізвищем мера в переліку дзвінків. Але натиснути не наважувався. Враз вітер геть ущух, і те, що через площу до них брела самотня постать, стало очевидно для всіх.

— Хто це ще... — ні до кого не звертаючись пробурмотів Захар і короткозоро примружився.

Вихола здійнялася знову, цілком огорнувши далеку тінь сніговим серпанком, але дільничний і пожежник продовжували невідривно вдивлятися крізь хурделицю. А коли вітер знову вщух, обидва здригнулися: засніжена фігура уже була за кілька кроків.

— Йо-майо! — скрикнув Науменко. — Арсен! Ти б хоч помахав здалеку!

— А ти кого ждеш? — понуро озвався Арсен.

Це був мускулястий хлопець із важким, наче вилитим із чавуну, поглядом. В опущених кутиках його очей ніби зачаївся невимовлений біль. І ще в них була глибина. Утім, аж ніяк не та поетична, яку знаходять у поглядах мислителів, ні. В Арсенових очах була ота бездонна порожнеча океанських западин — вбивча, густа пітьма. Кутики губ викривлені донизу в гримасі презирства до світу, а чорна

щетина, що не зникала навіть у ті дні, коли він брав до рук станок для гоління, увиразнювала запалі щоки і робила зовнішність іще непривітнішою. Одначе багатьом дівчатам подобалося в ньому саме це — Арсен видавався небезпечним.

— Він, по ходу, Борисовича жде! — весело пояснив Субота. — Чуть у штани оце не наклав, поняв?

Дільничний реготнув, та Арсен перевів на нього погляд, і той одразу заткнувся й набурмосився.

— Він до обох вас не додзвонився, — мовив Арсен, і тон його не віщував нічого доброго.

— Не-не! Я пошті зразу передзвонив! — заметушився Субота. — Це Захар у нас отлічився! Дзвони давай, Захар!

— Дзвони, — кивнув Арсен.

— О-хо-хо-хох... — зітхнув Науменко і підніс телефон до вуха. — Що ж маленьким я не здох...

І виричався в порожнечу, слухаючи гудки. Раптом Науменко ледь помітно смикнувся і його очі розширилися — йому здалося, наче щось ворухиться в снігу — велике, як чималий собака, воно дивно погойдувалося зовсім недалеко від них. Утім, крізь снігову пелену оце темне щось заледве можна було роздивитися, й Науменко щосили вчепився в нього поглядом. Може, й не ворухилося... Субота й Арсен свердлили його очима.

Ще хвилька, й вони б теж озирнулися подивитися, на що той виричався, аж тут у слухавці клацнуло — і пролунав владний, соковитий баритон:

— Слухаю.

Немов утративши цікавість до всього, крім розмови, Науменко обернувся до провулку спиною, затуляючись ліктем од вітру, щоб не задувало.

— Пал-Борисчу... Телефон сів... Нам часік іще! Там із кому-нікацією в людей проблеми. Електрик у нас, правду говоря...

Науменко затнувся на півслові, й завмер, роззявивши рота, тільки час до часу кивав і самими лише губами безгучно проказував «поняв».

— О-хо-хо-хох... — ще раз промимрив Науменко в трубку, і нервово відкашлявся. — Може, ще хоч минут зо двадцять їм дати, бо ж... А... Поняв... Як є, так і включимо, я поняв... О-хо-хо-хох... Зараз!

Відірвавшись від слухавки, Науменко гаркнув на робітників:

— Включай, шо є! Людина не може пів ночі ждати!

Один із них покірливо поплентався до літер і, присівши за ними, заходився длубатися з комунікаціями. Другий почав завзято заперечувати, енергійно жестикулюючи.

— Врубай, кажу! — погрозово гаркнув Арсен, і сперечальник замовк.

Науменко нервово озирнувся на мерові вікна в одній із п'ятиповерхівок. «Певно, дивиться зараз... — подумав він. — Крізь хурделицю, ясно, ані собачої матері не бачить, але дивиться, це точно».

Усі напружено втупилися в темні літери. Якби вбивця мав гарантію, що всі витріщатимуться так бодай секунд п'ятнадцять, він би встиг. Підбіг би до неї просто в усіх за спинами й угамував би назавжди єдиним швидким ударом...

Той, за літерами, чимсь клацнув. Усі затамували дух... Напис залишився темним. За їхніми спинами Христина зуміла зіп'ястися на коліна. Вона б ніколи не спромоглася на це, якби не маленька дівчинка в катакомбах.

Якби вона не була пташкою вівсянкою. Якби не Звір, що неодмінно повернеться по її пташенятко. І вона підвелася.

Неймовірно, але вона підвелася на повен зріст, і тепер їй навіть не потрібно було йти. Достатньо встояти, і хтось немично помітить її — скривавлену дівчину посеред площі. Ось короткий, ніби неусвідомлений погляд через плече кинув Науменко... Та Христина, мабуть, не потрапила в його поле зору. Інакше не можна пояснити те, що він знову відвернувся. Либонь, подумав про мера, який стоїть зараз біля вікна з телефоном коло вуха. Науменко нервово лигнув і мимоволі вдихнув. Минуло ще кілька тягучих секунд. Христина не рухалася, боячись, що як ступить, то впаде. І тоді вже не підведеться. Нарешті смачно вилаявся електрик і ще раз чимсь клацнув. Пролунав ледь чутний електричний тріскіт, і літери спалахнули яскравим неоновим світінням.

Усі випросталися. Навіть той, хто був Звіром, забув на мить про все, він роззявив рота і вирячився на літери.

На площі крізь білу снігову запону ядучо-червоним сяяв здоровецький напис:

«Я [сердечко] БУСЬКІВ _АД».

Кілька секунд усі мовчки дивилися. Науменко мимоволі потягнувся рукою до чола в несвідомому бажанні перехреснитися. Субота кинув розгублений погляд на Арсена. Смартфон у Науменковій руці порушив тишу перший, вибухнувши тирадою брудної лайки.

— Борисоч... — забелькотів очунялий Науменко, але цієї миті вітер швиргонув йому в очі жменю дрібного снігового борошна, й він машинально відвернувся.

І побачив Христину.

Мертвотно бліда, в патьоках темної крові, вона стояла за якихось п'ять кроків. Завірюха біснувалася між ними білою мережаною фіранкою. Начальнику пожежної станції здалося, що дівчина намагається закричати, та лиш безпорадно

відкриває рота. Зрозуміти, чи це справді так, чи річ у його перепудженій уяві, Науменко не встиг – із різким тріскотом електричного розряду площа занурилася в імлу.

Цієї миті обидві камери, що витріщалися на площу байдужим електронним поглядом, осліпли. Вони працювали й далі, та бачили саму лише чорну снігову пітьму.

Очі Звіра теж мали б нічого не розрізняти, крім пурпурних плям, що танцювали перед ними, та він чудово знав, у якому напрямку шукати. А вже за кілька секунд – адаптувався саме на стільки, щоб роздивитися в мороці дівочу постать.

Ні він, ні дівчина з відважним серцем пташки вівсянки, не знали, що маленька особлива дівчинка в каменярнях, тікаючи тоді від Звіра, впала і зомліла. Ось чому, стоячи за кілька ступників од неї, Звір так і не почув ані кроків, ані судоного, переляканого дихання. Якби він наздогнав Христину трошечки раніше... Якби встиг повернутися у своє павуче лігво і знову пішов із ліхтариком у той бік, де, неприємна, лежала маленька Надя...

Та саме тієї миті, коли на темній центральній площі перед Звіровими очима перестали маячити химерні ляпки, коли білий сніг відділився від темних будинків і він зміг роздивитися згорблену на вітрі Христинину постать, – тієї миті Надя опритомніла. Й до того часу, коли Звір, стікаючи потом, повернеться у своє лігво під цукровим заводом, Надя забреде в лабіринт так глибоко, що він не зможе її дістати, хоч би як сильно цього хотів.

На жаль, дівчинка Надя втратить напрямок, і кожен крок вестиме її чимраз далі від виходу. Але крапку в її житті ще

не поставлено. «Від Господа Бога залежить», як десь неймовірно далеко від Буськового Саду сказала одна жінка, що й сама не уявляла, наскільки має рацію.

Непоказна пташка вівсянка, що випрохала відстрочку в смерті, таки змогла порятувати своє пташеня. Хоч лис і зціпив зуби на її тендітній шийці...

Крізь віхолу долинуло характерне клацання, з яким електрик повернув у робоче положення тумблер «автомата», і площею розлилося світло. Науменко повзав рачки, намагаючись щось намацати у снігу. Він зрідка кидав переляканий погляд туди, де перед тим бачив схожу на примару закривавлену дівчину, але на площі було порожньо. Геть порожньо.

Лише білий сніг і жовті вікна п'ятиповерхівок. І навіть вітру майже не було, щоб хтось міг сховатися в сніговій завії...

– Телефон мій де? – заволав йому на вухо Субота, й Науменко здригнувся всім тілом.

– Та хрін його... – пробурмотів він. – Упав десь тут... Здоровецький такий, як ти його тільки тримаєш...

Субота теж кинувся нишпорити в снігу.

– О-хо-хо-хох... – бурмотів Науменко. – Що ж маленьким я не здох...

І зазирає дільничному в очі, намагаючись збагнути, бачив той закривавлену дівчину, яка стояла на площі, чи ні. Тоді звів погляд на Арсена, але той спостерігав за ними зі звичною гримасою презирства на вустах, і в його очах не було нічого, крім нудьги. Руки Захара Науменка тремтіли так сильно, що це впадало в око.

З того місця, де вони перебували, зараз, у яскравому світлі ліхтарів, іще можна було роздивитися Христинину ногу — білу від холоду босу ступню. Але сніг, що запопав своєю здобич, уже метушливо вкутував її льодяною ковдрою...

ЯК ПОТРАПИТИ НА ТОЙ БІК

— Цікаво... — задумливо мовила Дора. — А хто допитував отих трьох?

— Та яка різниця... — Андрій погортав документи. — Ага... Дільничний С. і допитував.

— А дільничного С.? — вона хитро примружилася.

Андрій іще трохи попорпався в течці й здивовано звів очі на Дору.

— Це дуже дивно... Але під протоколом допиту дільничного стоїть підпис самого дільничного... І все, — Андрій розгублено гортав документи. — Та тут скрізь його підпис! Як таке взагалі може бути... Ні оперів, ні слідчих — наче тільки він і розслідував...

— А оце вже *справді* цікаво! — і її зелені очі спалахнули пустотливим вогником.

— Не слухайтеся її! — пролунав над вухом знайомий голос, і Андрій здивовано підвів очі на сліпого бармена, який тепер розносив напої по вагону.

Дівчина відразу насупилася й відвернулася до вікна.

— Вона багато кого погубила! — нахилившись до Андрія, повідомив бармен.

— Лише кішку! — обурилася Дора.
— Годі вже! — бармен роздратовано махнув рукою. — Скільки можна прикриватися кішкою!

Дівчина знову відвернулася, сердито схрестивши руки на грудях, і бармен покотив свого візочка далі з виглядом людини, що виконала свій обов'язок.

— Ви з ним знайомі? — стиха запитав Андрій, просто щоб заповнити незручну паузу.

— Із ним усі так чи так знайомі... — звела плечима Дора. — А ви куди їдете?

— У Буськів Сад. Знаєте, де це?

— О-о-о... — здалося, наче вона розчарована. — То вам на той бік...

— На той бік?

— Та ви не хвилюйтеся, — пісним тоном відповіла рудоволоса. — До речі, що ви обрали? Коли до вас підійшов хлопчик — що ви врешті взяли?

— Полуницю, — нічогісінько не розуміючи, відповів Андрій.

Вона кивнула, ніби це все пояснювало, і знову втупилася у вікно. Здається, втратила до Андрія будь-який інтерес. Але їхня уривчаста розмова залишила по собі дивне відчуття недовдоволеності, й Андрій ніяк не міг заспокоїтися, весь час зиркав на співрозмовницю, яка спершу так приязно нав'язалася, а тоді — так безцеремонно покинула його нудьгувати самотою.

— То що за кішка? — не втримався він. — Ви згадали... Якщо це, звісно, не таємниця.

Рудоволоса метнула на нього короткий погляд і знову втупилася в темряву вікна. І лише по добрячій паузі, не обертаючись, пробурчала:

— Цікавість кішку погубила, чули?

— Вибачте, я не хотів образити... Чи це така *відповідь*?

— Це така *відгадка*, — дівчина раптом розвернулася до Андрія й нахилилася так близько, аж він відчув, як пахне її волосся. — Не про те ви думаете! Подумайте ліпше, чому дільничний опинився в списку підозрюваних? Він що — сам себе туди включив? Що саме бачив із вікна отой їхній мер? Чи, може, чув? Телефон же весь час був на зв'язку! Але йому цих запитань ніхто не поставив, так?

Андрій здивовано кліпнув. Потім відкрив теку і заходився гарячково переглядати документи.

— А як ви знаєте? — нарешті запитав він. — Як знаєте, що тут немає свідчень мера?

Але вона нічого не відповіла. Потяг відчутно зменшував швидкість, люди у вагоні мляво почали збиратися, й Дора теж підвелася, щоб дістати сумку.

— Під'їжджаємо, — оголосила вона. — Йі запам'ятайте найголовніше, Андрію... Хай там хто і що вам казатиме...

Він аж подався вперед, боячись прогавити оте «найголовніше», але Дора завершила фразу, правду кажучи, дивно:

— ...ви — не кішка!

І ще раз оповивши Андрія тонким ароматом рудих кучерів, впхнула в сумку книжку й почала пробиратися до виходу.

Низько над обрієм висів місяць. Андрій зістрибнув із підніжки на засніжений перон, і сніг обурено верескнув під подошвами. Пасажирів було небагато, і, здавалося, всі, крім нього, знали, куди іти. Андрій озирнувся на локомотив, що охолоджувався після дороги. Виявляється, потяг стояв у глухому

куті — рейки добігали до цієї станції й закінчувалися. Все. Ніяких тобі кишеньок, відстійників, інших гілок. Не було навіть депо.

Станція маячила трохи позаду — двома жовтими вогниками ліхтарів. За вокзал правила крихітна обкладена кахлем одноповерхова споруда. Назва була викладена чорним, але вже давно, бо плитка облупилася, виднілися тільки дві літери «А», від інших лишилися якісь закарлючки.

Решта пасажирів бадьоро обходили будівлю, й Андрій поспішив за ними. На тому боці стояв автобус. Трохи попереду, де прозора зоряна ніч загусала до невиразних, наче хмара піску, сутінків, було видно, що срібляста стрічка дороги, блиснувши під місяцем утоптаним білим снігом, перетинає залізничне полотно і зникає за насипом. І більше нічого. Ні села, ні занепакої хатинки, ні бодай вогника. Хіба що самотній кіоск біля станції — ото й усе. Андрій пришвидшив крок. Люди набивалися в автобус, крайні гроном повисли у дверях. Йому здалося, що впізнав Дорине руде волосся. Коли вже був за кілька кроків, автобус хруснув коробкою передач і рушив, не склавши труду навіть зачинити двері. Останні пасажири застрибували на ходу.

— Стій! — гукнув Андрій і навіть побіг, але автобус, розбризкуючи снігову кашу, набрав швидкість.

Чути було, як, утрамбовуючи спину, зарипіли двері. Андрій невпевнено потупцяв на місці, втішаючи себе тим, що цей автобус, можливо, йому й не підійшов би. Одначе, втіхи від цього було мало, адже біля станції більше нікого не залишилося. Аж раптом позаду завив двигун, і повз нього, обдавши льодяним місивом, промчав яскраво-червоний «ягуар». Із відчиненого вікна, стиснувши в зубах цигарку, Андрієві весело махнула черниця. Андрій припізніло замахав руками, та ніхто й не

думав зупинитися: «ягуар» легко промчав сріблястою стрічкою дороги, ковзнув у поворот, здіймаючи хмари блискучих снігових бризок, і пірнув за насип. Андрій і далі дивився йому вслід, цілком збитий із пантелику. На мить йому здалося, що за кермом «ягуара» сидів знайомий сліпий бармен. Витріщався в порожнечу своїми дзеркальними окулярами...

Стало геть тихо. Станція була темна, мов склеп. І лише кіоск світився холодним білим, конкуруючи з круглолицею повнею.

Вітрина кіоску була заставлена пачками усіляких сортів цигарок, у кутку — три кальяни, а по центру четвертий, найвеличезніший. Продавчиня, голосно булькаючи, курила саме його — від плечей і вище занурена в дим, немов огорнута хмарами гора Фудзі.

— Оце так асортимент! — присвиснув Андрій і з усмішкою зазирнув у віконце: — А гашиш є?

Продавчиня перестала курити і нахилилася. На її обличчі — доволі молодому, якщо придивитися, — застиг вираз втомленої гидливості. Яскрава помада безсовісно перебільшувала уста, окресливши новий, видатніший контур. Під очима виднілися темні сліди, що їх залишали здоровецькі накладні вії, коли вона кліпала.

— Ну, припустімо, нема, — відповіла вона після довгої важкої паузи і вичікувально подивилася на Андрія.

Погляд був привітний, наче бетонна стіна, й Андрій припізніло прочитав у ньому, що пора жартів у житті дівчини безнадійно минула.

— Еммм... Чи не підкажете, як потрапити в Буськів Сад? Бо я на автобус не встиг, і що його далі — не уявляю...

ЧОЛОВІК У ЧЕРВОНОМУ

Сизий кальяновий туман остаточно розсіявся, й за спиною продавчині показалася ціла стіна з пляшок горілки — від дорогих імпорتنих сортів до якихось маленьких місцевих брендів із несосвітніми, дурнуватими назвами.

Дівчина скривилася, наче її розчарувала швидка зміна теми, а тоді нахилилася до самого віконця й, закотивши очі, тужливо завила Андрію в лице:

— Ха-ри-то-он!

Либонь, таким голосом можна викликати демонів. Продавчиня знову забулькала кальяном.

— Гашишем цікавитеся? — глибокий чоловічий голос пролунав так несподівано, аж Андрій здригнувся.

За його спиною стояв довговолосий чоловік у плетеній шапочці й червоному шкіряному плащі. Він голосно відсьорбнув кави з пластикового стаканчика і хитро подивився на Андрія.

— Я ж пожартував просто... — розгубився той.

— Питає, як потрапити на той бік, — пояснила продавчиня.

— Ага, до речі, а на той бік чого? — запитав Андрій.

— Гриба-а-а! — несподівано протягнула дівчина і голосно розсміялася на цей дивний, але вочевидь, зрозумілий їй жарт.

Дим виривався з горлянки продавчині разом із реготом, зависаючи у повітрі рваними шматками. Чоловік у червоному плащі навіть не всміхнувся. Андрій розгублено обвів поглядом темний ліс, що обступив станцію, й самотню засніжену дорогу, яка бігла вдалечинь. Здається, крім них трьох, тут ні душі.

— Це в неї жарти такі, — сказав раптом Чоловік у Червоному. — Не звертайте уваги, Андрію Олександровичу.

Андрій здивовано витріщився на незнайомця.

Чоловікові в Червоному було десь років шістдесят. Шорстке лице і глибокі складки зморшок... «Хоча ні, — вирішив Андрій, — він значно молодший. Просто добряче помотлошило життя». Волосся, що стирчало з-під шапочки, видавалося брудним — ледь сивувате, воно трохи кучерявилося, збиваючись у неохайні поросячі хвостики. Ні, вони бачаться вперше, це точно.

— Давайте вже, питайте, звідки я вас знаю, — сказав незнайомець.

— Та ніякого чорта він не знає! — втрутилася продавчиня. — Знайшли кому вірити!

Андрій геть розгубився й кліпнув. Дівчина негайно зареготала знову.

— Пора їхати, — Чоловік у Червоному зіжмакав стаканчик і кинув під ноги. — Дорога неблизька.

— Ви зі слідчого управління! — здогадався Андрій. — Тут і питати нема чого... А *Михал Ванич* не зміг приїхати?

Насправді Андрій поняття не мав, як і кого звуть у місцевому управлінні, але варто було хоч якось перевірити, то він ляпнув перше, що спало на гадку.

— «Хто замовляв таксі на Дубровку?» — дуже схоже продекламував Чоловік у Червоному і стишив голос, наче їх могли підслухати: — Любите радянський кінематограф? Зараз це не модно.

Андрій відчув себе страшенно дурнувато.

— Чому відразу люблю... Просто перше, що спало...

— І даремно не любите! Він прекрасний у своїй наївності! Лиходії завжди погані, а хороші люди — завжди хороші!

— Це наївно?

— Це не так, як у житті! Хто з нас кримінальний психолог!

І він попрямував до мікроавтобуса, що стояв за кіоском. На борту вугільно-чорного «пежо» красувався облущений напис *Excursions en bateau* — вочевидь іще з минулого, французького, життя автомобіля. «Експурсії на човнах», — подумки переклав Андрій.

— А ви, до речі, так і не відрекомендувалися... — сказав він Чоловікові в Червоному.

Той скрушно зойкнув і сягнув у внутрішню кишеню.

— Винен... У розпалі суперечки забув назватися, — бурмочучи, він по лікоть встромив руку під полу плаща, скосбочився й навіть трохи присів, наче кишеня була безмірно глибока. — Як то кажуть... Картка, паспорт і запрошення приїхати до Москви для консультації...

— Куди?! — не второпав Андрій.

— На Патріарші ставки... Не читали? — довговолосий кинув на Андрія іронічний погляд і нарешті витяг щось із кишені. — Ану... Опа!

І він причинив водійські дверцята, щоб жовте світло впало на поліційне посвідчення в його руці. «Генерал Баалюк Харитон Еребович. Начальник слідчого управління», — прочитав Андрюха і тут же вражено повторив уголос:

— Генерал?!

— Та де! — той здивовано розвернув посвідчення до себе, наче вперше бачив. — Оце так ви мене підвищили!

І показав його знову. У посвідченні чорним по білому було написано «майор».

— Здалося... — розгублено мовив Андрій, хоча внутрішньо був цілком упевнений, що секунду тому так само чітко, як оце зараз, бачив слово «генерал».

— Будьмо знайомі! — Харитон Еребович усміхнувся й простягнув йому руку.

Долоня була суха і тепла, а рукостискання — міцне, майже сталеве.

— Рідкісне у вас ім'я по-батькові...

— Це факт, — задоволено кивнув Чоловік у Червоному.

Правду кажучи, як для начальника слідчого управління, значно рідкісніша була зовнішність Харитона Еребовича. І цей плащ... Криваво-червоний шкіряний, старий на вигляд — у цій глушині він мав цілком дикий вигляд. Наче власник поцупив його в костюмерній кіностудії. Таких начальників управління Андрюха не те що досі не бачив, а й не припускав, що колись побачить.

Відчинивши дверцята мікроавтобуса, Харитон бадьоро заплигнув у кабінку.

Андрій кивнув на облуплений напис:

— То ви й туристів возите?

І відчинив важкі двері салону. Сидіння були повідкручені, на брудній підлозі — калюжа розталого снігу. За водійським кріслом лежала здоровецька кувалда. Чорна і чомусь із різьбленою ручкою. Більше нічого. Андрій, що намірився поспати, розчаровано зітхнув.

— Можна й туристів... — запізнило відповів Харитон. — Але частіше трупи.

— Справді? — здивувався Андрій.

Харитон зареготався.

— Та сідай уже!

У кабіні було жарко. Лобове скло «пижика» по периметру було оздоблене вставленими монетками — наче хтось вклав сюди цілу колекцію. На подвійному передньому сидінні не було нічого, що б нагадувало гніздо для паска безпеки, і, кинувши в ноги наплічник, Андрюха засовався, намагаючись зрозуміти, як пристебнутися.

— А тут можна не пристебуватися, — дозволив Харитон.

— Монетки збираєте? — запитав Андрій, кивнувши на лобове скло.

— Дарують. До речі, маєте? Погляньте, може, завалялася. Традиція, так би мовити.

Андрій, радше з ввічливості, запхнув руки в кишені куртки. В одній і справді знайшов золотавий диск гривневої монети і простягнув його Харитонові.

— О! — зрадів той і вставив її на вільне місце. — Отепер — попливли! У темряву і холод — а часом у пекельну спеку — славненького селища Буськів Сад! Та ще діра, скажу я вам...

— Ну, спека нам зараз точно не загрожує, — саркастично зауважив Андрій.

— Чому ж! Якось у них була пожежа, і все к бісовій матері згоріло разом із мешканцями. Так ось, — саме взимку діло було!

Жарт був якийсь ідіотський, і Андрій мовчки втупився у вікно. Двигун відкашлявся й мелодійно завурчав. Чоловік у Червоному задоволено всміхнувся.

— Через раз заводиться, паршивець... — пояснив він, і мікроавтобус м'яко рушив по засніженій дорозі.

На торпеді блакитним світився годинник — початок на другу. Приплющивши очі, Андрій дивився на цифри крізь

вії, і від них вусібіч тягнулися гострі блакитні промені. Він робив так у дитинстві, перетворюючи вуличні ліхтарі на космічні винищувачі, що стріляють лазером... Ось він кліпнув зо два рази, і цифри слухняно видали два потужні залпи, протнувши темряву кабіни снопом гострого проміння. *Піу-ліу*. Завжди здавалося, що після смерті батьків він остаточно стане дорослим — бо куди ще дорослішати далі, якщо ти лишився найстаршим у роду... Насправді ж, зараз він почувався дитиною частіше, ніж колись. А може, хотів почуватися... Андрій поринув у невиразні, уривчасті спогади про дитинство, а цифри витанцьовували розмазаними блакитними плямами десь на краю поля зору... І він не помітив, як вони перекочували в сон.

Уві сні цифри були на старому електронному годиннику в квартирі її батьків. Якраз на кухні. Тільки цифри були зелені. 23:59. Подразливо мляво блимала двокрапка. Низьке зимове сонце освітлювало кухню рівним прозорим світлом. Аліса робила селфі — він бачив її обличчя на дисплеї телефона.

Туш драматично розмастилася по щоках, але вона намагалася всміхатися. От лише занадто стискала уста. Так сильно, що вони видавалися безживно білими. А потім повернула голову і подивилася на годинник. Андрій теж це зробив — її очима. І навіть відчув її шиєю, як неприємно давить під самою щелепою щось грубе. Дріт. Уві сні він цілком точно знав, що це чорний, завтовшки з мізинець дріт від двоамперного подовжувача на три розетки, в який у неї вдома зазвичай увімкнений бойлер.

«Переноска, — подумав Андрюха. — Аліса завжди казала не “подовжувач”, а “переноска”»...

Він устиг відчувати, як упирається в Алісину потилицю штепсель, що опинився коло самого вузла. Двокрапка на

ОСТЕРІГАЙТЕСЯ ЧУДОВИСЬК

годиннику блимнула ще раз, цифри змінилися на 00:00. «Магія чисел», — подумав Андрій, пригадавши дурацький Алісин вираз, що вона його повторювала завжди, коли бачила на годиннику однакові цифри.

— Магія чисел... — прошепотіла в його сні Аліса.

І ступнула з табуретки.

Андрій прокинувся, судомно вдихнувши, і підстрибнув, наче на нього хлюпнули ківш льодяної води. Чи, може, окропу. Якоїсь миті здавалося, що саме окропу.

— Усе добре? — збентежено запитав Харитон.

— Так... — відчужено мовив Андрій; він машинально нишпорив очима по торпеді, шукаючи годинник, але чомусь ніяк не натрапляв на нього. — Котра година?

— Четверта сорок чотири, — Харитон, не відриваючи погляду від дороги, тицьнув пальцем у три блакитні четвірки на дисплеї. — Магія чисел.

— Що? — Андрій виричався на нього, не цілком розуміючи, як міг почути зараз Алісині слова.

— Так кажуть, — пояснив Харитон. — Якщо всі однакові...

Отже, він нічогенько собі поспав... Андрюха випростався, вмостившись зручніше, і втупився у вікно. Вони бадьоро мчали по неширокій дорозі, що прорізала собі шлях крізь розкидані то тут, то там по пагорбах посадки. Місяць висунув над обрієм свій круглий, немов розпарений у лазні, писк і безсоромно витріщався, наче шукав нагоди втрутитися в розмову. У темних плямах місячного диска Андрієві

зазвичай вбачалося обличчя, сповнене, здавалось, мученицької задумливості. Але зараз на губах місяцевої пики цілком чітко вигравала неприємна придуркувата посмішка хамлюги. А мама казала, там Каїн убиває Авеля.

— На той бік чого ми їдемо? — запитав Андрій, просто щоб у пам'яті перестав безкінечно прокручуватися моторошний сон.

— Річки, — відповів Чоловік у Червоному. — А ви що подумали?

Андрій мовчки знизав плечима. Уперше в житті він поняття не мав, де перебуває. Навіть на вокзалі до пуття на табло не подивився: останньої секунди заплигнув у вагон, і ось тепер — хоч бери й питай, яка це область... Те саме, що й цікавитися, котрий зараз рік. Харитон подумає, що він сидів у потяг у смерть п'яний. Ні, не так, він подумає, що Андрюху *завантажили* в потяг.

«Ми маємо бути десь на півдні, — раптом збагнув Андрій. — Якщо у справі фігурує дівчинка з похорону, отже точно південь. Тільки снігу щось забагато...» Він подивився вдалечинь. Потім ледь пригнувся, щоб побачити темне небо — так, наче хотів прочитати в нім перші передвісники світанку. Але пітьма тільки щойно дібрала смаку.

— Знайомилися зі справою? — запитав Харитон. — Пам'ятаєте, що й до чого?

— Загалом... Серійні вбивства. І дитина зникла...

— Дитина, так... — Харитон чомусь гмикнув. — Думаєте, вона досі жива? Об'єктивно.

— Об'єктивно... — Андрій зітхнув. — А треба об'єктивно? Я вважаю, поки є бодай якийсь шанс, потрібно шукати.

— А він є?

— Не знайшли тіла, значить, рано опускати руки. Хіба ні?

Харитон зацікавлено подивився на нього.

— А ви молодець! — здавалося, він здивований. — Добре, якби там хоча б хтось вважав так само.

— І як же вважають *там*?

— Скажемо так... — Харитон помовчав, намагаючись сформулювати. — Ви там непроханий гість. У найгіршому сенсі слова.

— Чекайте... Я вважав, мене запросили консультувати...

— Вас *направили* консультувати! А там сплять і бачать, щоб ви не доїхали. Такі умови задачі, дорогий Андрію Олександровичу: в одному крихітному містечку зашкалює щільність кістяків на квадратний метр шафи. І той, хто візьметься за ниточку, неодмінно розмотає весь клубок. Самі побачите. До речі, є й хороша новина, — Харитон хитро всміхнувся. — Найближчої суботи місцевий дільничний... А його прізвище за дивним збігом саме Субота...

— Це ж треба! — усміхнувся Андрій.

— Так ось, у суботу дільничний Субота візьметься за розум!

— Звучить як пророцтво.

— Я, між іншим, цілком серйозно! Він вирішить почати справжнє розслідування. Ось тут йому і придастесь ви!

— І чому ж це дільничний так вирішить?

— Зо страху.

— Що звільнять?

Харитон дістав пачку цигарок. Витягнувши одну зубами, жбурнув її на торпеду і прикурив, із-під лоба дивлячись на дорогу і притримуючи кермо ліктями. Андрій терпляче чекав. Нарешті, випустивши хмару диму, Харитон узявся за кермо і відповів:

— Що повісять.

— Дільничного?

Харитон кивнув:

— Попереднього лінчували всім селищем.

— У якому сенсі — лінчували?

— У класичному. За шию, на бетонному дашку будівлі поліції.

— Ви серйозно? Повісили поліцейського? І чому ж у новинах не було?

Чоловік у Червоному прочинив вікно й обережно встро-мив у щілину кінчик цигарки, струшуючи попіл. Зимовий вітер зі свистом увірвався в салон.

— Так стільки років минуло!

— А... — видихнув Андрюха. — Я вже подумав, недавно.

— Ну, для нового дільничного — не так уже й давно, — і він похмуро посміхнувся з власного жарту.

— То що ж такого особливого станеться в суботу вранці?

— Ярмарок! Та ви самі все побачите. Головне, о десятій п'ятнадцять будьте на центральній площі. Ні на хвилину пізніше!

Андрій кивнув. Що ж, до суботи він дотерпить. Видно, ситуація геть уже занедбана. Мимоволі уявив собі моторошний суд Лінча над колишнім дільничним... Як хлопцеві в поліцейській формі хтось накидає на голову зашморг, сплетений на кінці старої парашутної стропи, яку вкрав хтозна-хто і хтозна-коли, щоб прив'язувати корову... А той усе намагається щось довести оскаженілій юрбі, не розуміючи, що навіть не зможе закінчити думку, — бо вже кілька людей в адреналіновому угарі навалилося на вільний кінець, перекинутий через літеру «І» в написі «ПОЛІЦІЯ» на дашку...

Від парашутної стропи Андрюхині думки природно по-повзли до чорного подовжувача на три розетки, що так реалістично зіграв роль у його недавньому сні, і в голові сама

собою спалахнула суперечка зі слів «винен» і «не винен». Він знову подивився у вікно, намагаючись не слухати цей внутрішній діалог або принаймні не брати в ньому участі. Там так само понуро пливла зимова ніч. «Як тепер із цим жити...» — подумав Андрій.

— Про що замислилися? — нетактовно поцікавився Харитон, й Андрій мимоволі скривився.

— Та так... Ні про що...

У срібному світлі місяця по обличчю Чоловіка в Червоному пробігали тіні, немов ілюструючи лише одному йому відомі думки, що кружляли в кошлатій голові. Андрій схилився над торпедою, роздивляючись монети.

— А це ось — австралійський долар? Із пташкою ківі...

— Новозеландський.

— Можна глянути ближче?

Андрій намагався підштовхнути монету пальцем, не очікуючи заперечення, та Харитон на добрі секунди три відвернувся від дороги і дивився на нього дивним поглядом.

— Що? — не збагнув Андрій. — Не можна?

— Начхати тобі на монети.

Андрій розгублено підняв брови.

— Чому «начхати»?

— Бо в тебе макітра он просто плавиться! І думаю, твої думки максимально далеко від новозеландських доларів. Правда ж?

Андрюха стушувався від цього раптового переходу «на ти» і нетактовної спроби влізти йому в голову.

— Думаю, це вже точно не ваше діло...

Чоловік у Червоному незворушно потягнувся до лобового скла, закряхтів і ліг на кермо животом, геть-чисто відвернувшись від керування.

— Якщо вже й дивитися, то краще ось на цю... — про-
бурмотів він, силкуючись підчепити пальцем невеликий
мідяк.

— Узагалі-то вам краще на дорогу дивитися...

— Не бзди, — незлостиво відтяв Харитон і, випростав-
шись, простягнув Андрієві мідну, завбільшки ледь меншу
п'ятака, монету.

Андрій машинально взяв, хоч і не збирався.

— Грецький обол, — повідомив Харитон. — *Давньогрець-*
кий.

Він помітно наголосив на першій частині слова.

— Якщо вже, як ви сказали, я чхати хотів на монети... —
холодно почав Андрій, але Харитон його перебив.

— А ця — в тему! Саме до ваших думок, — він знову пере-
йшов «на ви». — Греки клали такі в рот небіжчикам. Перед
тим, як поховати.

Язик в Андрієвому роті моментально висох і прилип до
піднебіння.

— А ви що... Думки читаєте? — він намагався сказати це
знущально, але вийшло не дуже.

— Хто? Я? — Харитон з усмішкою поглянув на Андрія. —
Можна і так сказати...

— І про що конкретно я думав, по-вашому?

Чоловік у Червоному гмикнув. Місячне світло прострілю-
вало між верхівок дерев і осявало його лице якимсь демоніч-
ним світінням, надаючи рис мерця.

— Про смерть.

Андрюха смикнувся — майже так само сильно, як після
сну, в якому Аліса стрибнула з табуретки.

— Не про свою, — заспокоїв його Харитон, але стало тіль-
ки гірше.

Андрій навіть не знайшов, що відповісти. А лише дурну-
вато витріщався на нього.

— Такий от обол клали небіжчику під язик, — безтурботно
продовжив той. — Це була плата демонові, який перевозить
мерців через річку Стікс. Зрозуміли? Плата за перевезення.
До речі, не так уже й дорого, як на ті часи.

Монета і справді скидалася на старовинну — нерівна, во-
чевидь ручної чеканки, з товстими краями. З одного боку —
профіль Афіни, з іншого на Андрія смішно вп'ялася сова...

— Між іншим, у ваших руках та сама монета, яку покла-
ли в рота великому Олександрові Македонському, коли він,
нарешті, спустив дух, — гордо повідомив він тоном неква-
пливого оповідача.

Андрій скептично форкнув. Любитель поточити ляси —
ось він хто, цей Харитон... Видно, Валерка попередив, що
Андрій допіру поховав маму. А може, і про Алісу розповів.
Не ясно, якого чорта, звісно, але розповів. Ось він і меле, що
попало — без особливого наміру і сенсу. На такого й обра-
жатися не варто.

— До того ж утнув це той самий лікар, який отруїв його
настоянкою білої чемериці, — задумливо продовжив Хари-
тон. — М-та...

— То це історична реліквія! — Андрій щедро приправив
свій тон сарказмом.

— Так і є, — незворушно запевнив він.

Обернувшись до Андрія, Чоловік у Червоному дочекався,
коли той на нього подивиться, і додав:

— Особисто я й діставав.

Андрій силювано всміхнувся, показуючи, що оцінив жарт.
Потім знову впився у вікно, на силуети дерев, що проліта-
ли мимо. Ліс помітно порідшав, тепер дорога час до часу

вибігала на відкритий простір, звиваючись між горбистими рівнинами.

— Дванадцять днів мучився, — якось зловтішно мовив Харитон. — Йому давали настоянку такими дозами, щоб помирав він повільно, і все скидалося на хворобу. Але була мить, коли Македонський цілком чітко зрозумів: це край... Хочте знати, що відбувається в такі хвилини?

— І що ж?

— Усвідомлення! — урочисто прорік Харитон, і подивився на Андрія з таким виглядом, ніби його відповідь була вичерпна.

— Усвідомлення чого?

— Усього! Того, хто ти є насправді. І вся принадність у тому, що нічого виправити вже не можна!

— Загалом Македонський — величний діяч свого часу. Що він мав усвідомити і виправити?

— А по-вашому, він мало накоїв? Чи ви вважаєте, не було потоків крові, що лилися у завойованих містах заради забави? Не було згвалтованих жінок, грабунків, тортур, страт? Що там іще вважалося дотепним...

— Та харош уже! Тоді були інші часи. Не забувайте, до речі, що греки були язичники і вірили в Зевса. Тобто, за великим рахунком, — у грозу. А гроза нікого до милосердя й не закликала.

— «Пробач їм, бо не відають, що коять»?

— Точніше й не скажеш...

— Тобто, все погане люди чинять через незнання?

— Не все, звісно! — Андрій замислився. — Особливо в наш час...

— Тоді чому? Ось розкажіть авторитетно: чому люди коять злочини?

Харитон викинув цигарку і негайно закурив іншу — так квалливо, наче боявся, що за цим заняттям може проґавити відповідь.

— Із різних причин, — Андрій спохмурнів, намагаючись укласти суть кримінальної психології у стислу відповідь. — Комуś не додали любові... У когось дитяча травма... Комуś не пояснили... Одне слово, це ціла наука.

— Але передусім люди погані чи хороші?

— Ні те, ні те, — впевнено мовив Андрій. — Передусім люди — тварини. А тварини, як ми знаємо, прагнуть жерти. Волідити самкою, домінувати у зграї... Виживати. Єдина відмінність людини — неймовірно великий мозок. Ото й усе. А те, що ми називаємо особистістю, духовністю, мораллю — це просто дуже великі лобні частки, — Андрій постукав себе по чолу. — Плюс те, що в них закладено.

— І ким же закладено?

— Соціумом. Вихованням. Мамою й татом. Дещо, мабуть, передається й генетично, та загалом — той-таки Македонський лише відображав свій час.

— А як же совість?

— Просто звичка звірятися з правилами.

— А каяття?

— Іще одне попівське слово.

— А яке ж перше? — в Харитоновому голосі пролунали азартні нотки.

— Милосердя, ясна річ!

Чоловік у Червоному, затиснувши в зубах цигарку, кинув кермо і від душі заплодував.

— Це відома фраза, — знітився Андрій.

— Украду собі! — захоплено мовив Харитон. — Ну, а як же любов?

— А немає ніякої любові... Гормони і біохімія...
— То людина — просто розумна мавпа?
— Часом мені здається, що свиня.
— А ви мені подобається! — і Харитон задоволено реготує.
— Тепер ви розумієте, що Македонському нічого було усвідомлювати?
— Я вважав, що добро і зло — це дещо абсолютне, як світло і темрява, — Чоловік у Червоному зацікавлено глянув на Андрія. — Не погоджується?
— Зовсім ні! — струснув головою Андрій.
— Немає добра і зла?
— Усе відносно.
— І добро? — недовіжливо перепитав Харитон.
— Надто добро.
— Цікава думка... Отже, вищого суду теж немає?
Андрій скривився:
— Нам би нижчі налагодити...
— А загробний світ? Життя після життя? Пекло, зрештою?
— Як на мене, в пекло взагалі вже ніхто не вірить.
Кажучи це, Андрій дивився у вікно. Але враз буквально щокую відчув погляд Харитона. Чоловік у Червоному відвернувся від дороги і свердлив його очима, сповненими поблажливості й іронії.
— Що? — не стримався Андрій.
— Атеїст? — запитав той, з якоюсь ледь стримуваною радістю.
— Хто, я? Атеїст. На дорогу дивіться, будь ласка.
Харитон таки вичекав ще зо дві секунди.
— Люблю атеїстів, — сказав він і відвернувся, й далі всміхаючись.

Андрій чекав, що Чоловік у Червоному пояснить, але той мовчав, тож він повернувся до споглядання засніжених пейзажів.

Небо, здавалося, зачепили перші сірі барви майбутнього ранку. Голова знову поважчала, і в'язкий виснажливий сон став обплітати Андрюхин розум, примушуючи ковзатися між реальністю й видіннями. Андрій рішуче струснув головою й потер обличчя. Щось боляче клацнуло його по чолю і випало з пальців.

Монета з профілем Афіни — весь цей час він, як з'ясувалося, так і тримав її в долоні. Збирався віддати Харитонові, та ось коридор із чорних ялинових стін розступився, автобус міцно труснуло, і їм відкрилася широка, просто таки широчезна річка.

Їхали по мосту. В синявій досвітній темряві спокійні води річки видавалися чорними. Андрій спробував було роздивитися протилежний берег, але той утопав у щільному тумані.

— Ого... І що ж це за річка така широчезна? — здивувався він.

— Туонь.

— Як?

— Фінська назва... Стара.

— Я навіть не чув... Притока Бугу чи що? — наважся бовкнув Андрій.

— Бугу, — погодився Харитон. — За легендами, кишить отруйними зміями. Тож, якщо зайти у воду, — відразу смерть.

— Цікаво... І що ж там, за рікою Туонь?

— Нічого хорошого.

— За легендами? Чи насправді?

— І так, і так! Та ми майже приїхали.

Вони пірнули в туман, авто знову струснуло, й Андрій здогадався, що міст залишився позаду. Харитон напружено витріщався крізь лобове скло, стараючись не з'їхати з дороги. За якийсь час вони виїхали на пагорб, налетів вітер і легко зірвав із автівки ошмаття туману, й попереду, осяяна рожевуватим небом, відкрилася долина. Між латками пагорбів сховалося невеличке містечко — звідси видавалося, наче хтось розсипав у снігу купу сірникових коробок.

Обабіч дороги, наче покручені артритом старечі руки, чорніли прикриті сніговими шапками акації. Дорога двома пологими коліями бігла вниз. Попереду показався синій дороговказ — брудно-білими літерами на ньому було написано: «БУСЬКІВ САД».

— То ви вважаєте, що все — випадковість? — несподівано озвався Харитон, наче вони й не уривали початої розмови.

— Що саме?

— Усе! — незворушно пояснив той. — Як ви вже, Андрію Олександровичу, атеїст і заперечуєте Творця... Заперечуєте ж? Отже, весь цей світ, включно з людиною — чистісінький збіг?

«Збіг», — подумки повторив він. У дитинстві звучання багатьох слів викликало в нього стійкі асоціації, ніяк не пов'язані з їхнім змістом, а лише зі звуками, з яких вони склалися. Йому видавалося, що слово «дякую» своїм м'яким, ледь тягучим «дя» схоже на висохлий плаский стручок акації, а «прошу» шорсткістю букви «ш» нагадувало губчасту мочалку. Слово «збіг» було жорстке, наче краї дерев'яного бруска, що ним улітку підпирали двері під'їзду.

Він почув його від мами, коли запитав, що таке «нешасний випадок». Після батькового похорону минув заледве тиждень. Надійка народиться лише за чотири місяці.

«Це такий збіг, — відповіла мама. — Просто дуже поганий...» Він часто думав про це, коли став дорослий. Про те, як безглуздо можуть перетнутися траєкторії трактора «Кіровоць», що вилітає вночі на порожнє перехрестя, і старого «москвича», в якому сидів його батько, — ні секундою раніше, ні секундою пізніше в усій тій безкрайній ночі... Тато навіть не встиг натиснути на гальма. Навіть не встиг...

— У математичному сенсі саме так, — відповів Андрій, — закони фізики і теорія ймовірності. Нічого більше...

— Я чув цю теорію! — кивнув Харитон. — Мільярд мавп мільярд років фігачитимуть по друкарських машинках, і якось — опа! В однієї з них суто випадково виходить «Євангеліє від Матвія». Так ви вважаєте?

Андрій байдуcho звів плечима:

— Хоч як це дивно звучатиме, та якщо фігачити *нескінченно* довго, то так і буде. Це навіть неминуче.

Він думав про батька. Про те, які він мав плани. А зрештою навіть не дочекався народження дочки...

Вони в'їхали в селище. Із досвітніх сутінків їм назустріч випірнуло темне громадисько закинутого заводу, й Андрій припав до вікна. Завод вочевидь був дуже старий, збудований іще за тих часів, коли архітектура була мистецтвом, навіть як ішлося про таку утилітарну будівлю. Дві вежі, що виступали вперед, ніби це був готичний храм... Круглі вітражі, високі стрілчасті вікна, декоративні карнизи...

— Схоже на якийсь собор... — здивовано мовив Андрій.

— Паризької Богоматері! — підказав Харитон.

— А й справді! Це ж треба...

Харитон реготнув.

— На вигляд зловісне... — зауважив Андрій, притиснувшись чолом до скла.

— Колишній цукровий завод. Хоча моляться на нього не-згірше, ніж на храм. М-та... Скільки горлянок перерізано за нагоду накласти на нього лапу! А насправді, це він наклав лапу на все і на всіх. Знали б ви, скільки душ він занас-тив! — і стиха додав: — Дізнаєтеся... Скоро все дізнаєтеся...

Але Андрюха зацікавлено роздивлявся засипані по дахи нежилі двори, й останньої вочевидь багатозначної ремарки уже не чув.

Десь попереду засніжена дорога робила кілька млявих по-воротів серед схожих на снігові пагорби поснутих хат, а потім раптом пірнула у вузьку ущелину між п'ятиповерхівка-ми, чужими в цій понурій зимовій пасторалі. Високо в небі, ледь зачепленому боязким передчуттям ранку, сновигала, дрібно махаючи крильми, маленька вертлява пташка.

«Серпокрилець», — подумала дівчина в довгій нічній со-рочці та плетений домашній кофтині, коли розчахнула вікно і підставила обличчя морозному повітрю. Її помилка була простима, бо у пташках вона розбиралась украй погано. Мало того, що пташка була геть не схожа на згадану, так серпокрильці ще й відлітають на зиму. Але дівчині, яка по-гано розбиралася у пташках, було однаковісінько. Вона ди-вилася, як легко ширяє в зимовому небі крилатий силует, і думала, як же несправедливо замикають людські душі все-редині прикованих до землі спітнілих тіл. Надто ті, що як і серпокрильці, проводять у польоті все своє життя.

А ще вона точно знала, що пташка, яка б'ється зараз в її власних грудях, — саме серпокрилець. Замкнений у чорну духоту людського тіла, він відчайдушно намагається вирва-тися зовні, не здатний більше витримувати рабства земного

тяжіння. Дівчині здавалося, вона почуває біль і жах, як ота крихітна пташка там, усередині неї, — в суцільній темряві, в задушній відсутності надії... І єдиний спосіб допомогти бідолашній — випустити в небо.

Їй здавалося, що найпростіший спосіб зробити це — сту-пити вниз із холодного засніженого карниза.

Вона подумала, що, мабуть, зустрічаються й інші душі — схожі на позбавлених гидливості нахабних ворон, які про-кладають повітряні коридори від звалища до звалища. На тих ворон, що готові відібрати їжу в найгоłodнішого пса, а потім зжерти і його самого, — коли той спустить дух від виснаження й холоду. Таким, напевно, незле в будь-яких ті-лах, поки вони ситі та в теплі. Але душі-серпокрильці інак-ші. Вони зневажають відпочинок і затишок, вони проміняли солодкий досвітній сон на божевільні швидкісні віражі й на-году розбитися в одному з них. Вони точно не заслужили на задушливе ув'язнення!

Ось чому вона збирається випустити одну з них просто зараз. Особисто.

Дівчина, яка погано розбиралася у пташках, навіть не підозрювала, наскільки точною виявилася її аналогія. Але найголовніше, вона не знала, що, впавши на дно небесного океану, серпокрильці рідко здатні злетіти самотійно. Як і багато душ не можуть пробитися до світла, якщо бодай раз дозволяють собі досягти дна. І тому виструнчилася на підвіконні у повен зріст — так, що все її тіло виявилось по той бік вікна, а босі пальці ніг занурилися у снігову шапку на хисткому металевому карнизі. Їй здавалося, що падіння стане початком польоту.

Якоїсь миті вона відчула болісну кольку сумніву, але пов'язану лише з тим, що це був третій поверх, а дорогу

внизу вкривав товстий шар пухнастого снігу, який випав за ніч. А потім вона побачила, як сизу ранкову сутінь розрізало світло фар автівки, що наближалася, і план у її голові визрів остаточно. Вона подумала, що тепер уже напевно все вдасться: якщо впасти просто перед машиною, то її затія *приречена* на успіх. Отже, внутрішній серпокрилець, який так утомився від стотонної туги, вирветься в сутінки, що чекають на сонце! Щоб зустріти цей світанок разом із небом.

— Залишилося ледь-ледь... — сказала вона, уважно стежачи за тим, як рухається заграва автомобільних фар. — Зовсім трішечки... І ми будемо разом.

З ким разом, вона не уточнила, тому що пояснювати було нікому, та й ніколи — глибоко вдихнувши, дівчина, яка погано розбиралася в пташках, приготувалася стрибнути.

— Щодо вашої роботи, — знову озвався Чоловік у Червоному. Андрюха відволікся від порожніх дворів й обернувся.

— А що, як я скажу, що причин, через які люди коять зло, всього лише сім? — продовжив той. — Ні більше, ні менше! Сім — от і вся ваша «ціла наука»!

— Типу... Сімох гріхів чи як?

— *Смертних* гріхів, — виправив Харитон.

Андрій гмикнув.

— Як у тому фільмі? Коли маніяк-убивця загодував до смерті товстелезного чувака-ненажеру?

— Непоганий фільм, — погодився Харитон, ніби й не вловивши глуму. — Але «зажерливість» — це неправильний переклад із латини. Гріх зветься «ненаситність», а це, погодьтеся, все змінює.

— А ви цікавитеся релігією?

— Скажу так: мене цікавить *пітьма*. І вас, я бачу, теж — якщо обрали роботу копатися в людських пороках.

— Оце ви закрутили... — неуважно відповів Андрій. — Я не ставлюся до цього аж так по-філософському.

— Не має значення, як до цього ставитеся ви, — зітхнувши, прорік Харитон. — Важливо, що з цього приводу думає вона!

— Думає хто?

— Якщо ви цікавитеся піймою, то й пійма, безсумнівно, цікавиться вами! — загадково проказав Харитон.

— Це Ніцше?

— Це ви. Остерігайтеся перетворитися на чудовисько, якщо б'єтеся з ними, — оце вже Ніцше. І теж — про вас.

— Мені здається, ви ускладнюєте, — мляво відповів Андрій, не надто бажаючи занурюватися в нову дискусію.

— Цілком можливо! Адже ви точно підмітили: людина — тварина. Помилка тільки в тому, що ви знімаєте з неї відповідальність. Але ж призначення великого мозку саме в цьому — в умінні відрізнити світло від темряви! А що ж людина? Використовує його з протилежною метою. — Харитон вишкірився, дивлячись у темряву вітрового скла. — Вона прекрасно пристосувала свій мозок, щоб створювати *виправдання*.

Автобус повернув у вузький проїзд між двома п'ятиповерхівками, тісно притискаючись до однієї з них, наче кіт, що вирішив потертися об одвірок. Будинки затулили досвітне небо. Головним джерелом світла тепер було холодне сьєво ліхтарів на площі, що показалася попереду — так, наче ранок відступив і вони знову повернулися в ніч.

— Так от, іронія в тому, — стиха продовжив Харитон, — що коли ви відчуваєте під язиком мідний присмак монети, всі ваші виправдання руйнуються! Ви розумієте ціну кожному

вчинкові й усвідомлюєте, що зло, яке ви коїли, ніколи не було відносним, а ви чудово відали, що творили. Завжди. І ось тут вам стає по-справжньому страшно, хоч би як ви, Андрію Олександровичу, прикидалися атеїстом!

— Чого це я, по-вашому, прикидаюся! — здивувався Андрій.

— Бо є різниця між тим, хто не повірив, і тим, хто перестав вірити! Перестає не той, хто засумнівався. А той, хто зацаїв на Нього образу.

— І на що ж, по-вашому, образився я?

— Та звідки я знаю! Може, у вас сталося щось таке, чого Господь, як вам здається, не мав права допустити... — він картинно поклав пальцями, ніби добираючи приклад. — Щось схоже на трактор «Кіровець», що вилетів на перехрестя й обірвав чиесь життя!

Андрюха смикнувся, як від ляпаса. Він остовпіло витріщився на Харитона, але слова застрягли в нього у горлі, коли наразився на важкий, пильний погляд довговолосого — в напівтемряві кабіни йому здалося, що Харитонові очі світяться.

— Ти запитував, про що були твої думки? — утробно промовив Чоловік у Червоному. — Про таку собі дівчину Алісу, яка взяла подовжувач на три розетки, прив'язала його до люстри і точнісінько опівночі — повісилася! І ти, Андрій Олександрович... Ти саме намагався придумати виправдання й переконати себе, що не винен у її смерті!

Мабуть, якби Андрюха мав ще бодай секунду, він заволав би: «Звідки ти знаєш?!» — так голосно, як лише міг. Або навіть не так. Він заволав би: «Ти хто?!», тому що ця думка була єдина в його голові, коли Харитон вимовляв останні слова. Але цієї миті крізь підсвічену фарами снігову млу звідкись згори зіслизнуло щось велике й обвалилося на лобове скло.

Удар пройшовся коротким відзвуком по металевому косяку, аж автіка здригнулася. Тріснуло в тисячі місцях лобове скло. Щось вигукнув Харитон, максимально тиснучи на гальмо. Андрія кинуло вперед. На мить йому здалося, що він завис у невагомості разом із мідною монетою з профілем Афіни, що вилетіла з долоні. А потім авто, присівши на передніх колесах, зупинилося, — лобове скло розсипалося скляними бризками, а оте щось, що впало згори, зіслизнуло з короткого капота в сніг. Андрій тріснувся ліктями об торпеду і відчув, як щось неприємно клацнуло його по передніх зубах. І навіть слово «скалки» встигло спалахнути в голові червоним попереджувальним написом, але його мозок цілком був поглинутий іншим: мить тому крізь розбите скло він устиг побачити бліде, дуже печальне лице дівчини, яка впала на автівку.

ЧАСТИНА 2

МІСТО ДІТ

ДЕХТО В МОРОЦІ

У каменярях під селищем панував морок. Слово «темрява» не годиться, щоб змалювати вічну чорноту катакомб, воно занадто зіпсоване блимавими ночами великих міст, метушливими і безсовісно розбавленими електрикою. Про добротну, суцільну темряву таке-сяке уявлення там мали хіба фотографі, які працюють із плівкою. І, мабуть, могильні хробаки.

А морок каменярень був справжній. Непроглядний, не-проникний. Густий. І якщо звичайна темрява — всього лише відсутність світла, то пітьму під Бузьковим Садам можна було відчутися на дотик.

І Надя її відчувала. Вона йшла, торкаючись рукою шкарбкої стіни, і перед її уявним поглядом рубці та скоби, залишені в камені з незапам'ятних часів, складалися у візерунок, розповідаючи власну казку. Надя уявляла, що проводить рукою по великому, заснулому місту, гладить пальцями будинки і проспекти, проводить вздовж вулиць, торкається мостів. Цей уявний політ відволікав її від думок про пітьму. Тому що пітьма навколо неї дихала. І це дихання — пахло.

Тонкий специфічний запах. Лець вловний навіть для такого чутливого носика, як Надин, але менше з тим — цілком реальний. Вона вже відчувала його раніше. Не могла сказати, де саме, але аромат, безсумнівно, був знайомий. Він вороголюбив пам'ять, пробуджуючи неясні каламутні образи. Чомусь згадувався під'їзд і низка сходинок, по яких вона спускалася, переганяючи маму і тішачись неймовірній ритмічності кроків, що була можлива тільки тут — на сходах.

Раптом стіна вислизнула з-під Надиних пальців, так, ніби її рука злетіла над заснулим містом у височині, і дівчинка збагнула, що це поворот. Обережно ступила трохи правіше і знову намацала шкарубку поверхню каменю. Її унікальна пам'ять із неможливою для звичайної людини точністю поворот за поворотом малювала власну мапу каменярень. Першу з незапам'ятних часів. І зараз дівчинка безпомилково зрозуміла, що замкнула велику нерівну петлю. Далі вона йтиме лише по колу. Надя, задумавшись, спинилася.

Плесь! Плесь-плесь! Вона зробила це просто так, щоб морок не огортав її так щільно, дурманячи таким знайомим ароматом. Темрява не виштовхувала, а тиша довкола не оглушувала однаково гучними звуками, і в печерах було майже затишно. Якби не страшне відчуття присутності, що йшло від п'їтьми.

Плесь! Плесь-плесь!

Звук негайно потону в схожій на дрібну губку печеристій породі, не лишивши по собі жодного відзвуку. Так, нібито вона плескала під ковдрою. Надя намацала гострий, щербатий кут і знову повернулася за поворот. Тепер їй потрібно йти вперед, а це означає ступити кілька кроків без стіни. А може, багато... Найдужче в цьому підземному лабіринті Надя боялася втратити напрямок — тоді її карта вже не

матиме сенсу. А їй потрібно знайти протилежну стіну і намалювати ще одну петлю — таку ж, як і перша. Потім ще і ще, аж поки, зрештою, вона вийде туди, де жив страшний чоловік. І коли він засне чи вийде прогулятися (адже всі рано чи пізно лягають спати чи виходять прогулятися) — Надя вибереться нагору і повернеться до мами.

Такий був план. Надя любила плани. Любила знати, що йде після чого і скільки лишилося часу. Щоправда, тут замість часу були кроки...

І вона відірвалася від стіни.

Ішла, обережно обмацуючи повітря випростаними руками. Їй потрібен був кут — точно такий, як той, що вона залишила позаду. Але кожен новий крок підіймав у ній боязкі хвилі страху. Вони зіштовхувалися, перетворюючись на нервовий дрож, спінювалися й ляпали їй на шкіру дрібними комашками жаху. «А що як стіни не буде», — прошепотіла Наді на вухо п'їтьма, і дівчинка вмить зупинилася, мало не втративши єдиний примарний орієнтир — відчуття напрямку. Нервова стрілка її уявного компаса досі показувала вперед, але вона вже не була в цьому впевнена.

Страх підбивав повернутися, поки не пізно, і знову відчути стіну знайомого, вписаного в мапу коридору. Знову знати, де вона і куди йде. Але особлива дівчинка Надя розуміла: план перетнути чорну п'їтьму без орієнтирів значно надійніший, ніж упевнене блукання по колу. Вона ступила ще крок. П'їтьма спробувала виштовхати її, позбавити напрямків, розмити, розмастити широкою смугою поняття «ззаду» і «вперед». І тоді Надя плеснула знову.

Плесь! Плесь-плесь! Звук плесканців — попереду, знайомий коридор — позаду. І вона знову ступила крок. І знову плеснула: *плесь! Плесь-плесь!*

І здивовано почула тиху, ледь вловну луку, що йшла відразу за ударами долоньок. Слабкий, дивний відзвук, ніби хтось розсипав жменю піску. Знову крок — і знову страх. І пауза, необхідна, щоб подолати паніку. *Плесь! Плесь-плесь!* І знову той легкий, ледь чутний шурхіт звідкілясь ізнизу й попереду.

Надя не злякалася. Вона навіть зраділа, — тому що шурхіт повертав об'єм стіні мороку. Та перш ніж ступити новий крок, дівчинка торкнулася до мушельки слухового апарата й обернула регулятор гучності, аж поки той уперся в позначку максимум. Тоді Надя знову пішла вперед. І почула, що шерхкий звук супроводжує її кроки точнісінько так само, як і плесканці. Але тепер він лунає не після, а до того, як її каблучок торкається підлоги. Посилений слуховим апаратом звук був схожий не так на шурхіт піску, як на глухий цокіт чогось крихітного. Так стрибають по долівці гречані зерна, висипавшись тоненькою цівкою із порваного пакета, який мама дістала із сумки... Новий крок, — і знову цей звук. Цілком точно, він не виникав, він *прокочувався* вперед від того місця, куди мав ступити її черевичок. Іще крок... Надина рука торкнулася до стіни. Обмацавши її, дівчинка швидко знайшла кут, і видихнула. Її уявна карта поповнилася, і тепер вона знала, де перебуває і звідки прийшла. А найголовніше, Надя знову знала, куди йти. І вона радісно плеснула в долоньки.

Плесь! Плесь-плесь!

Дивний звук метнувся зляканим цокотом, народившись, здається, біля самих її ніжок, і Надя засміялася. Їй це видавалося грою.

Але тим, хто причаївся в мороці, так не видавалося. Тих, хто причаївся в мороці, лякали різкі звуки, зате запах

людського поту розбурхував їх і наполегливо принаджував, примушуючи долати страх. Одурманені голодом, вони обступали дівчинку чимраз щільніше. Мускусний аромат, що йшов від них, викликав у Наді туманні асоціації з під'їздом їхнього будинку і ставав нав'язливим. Ще трохи, і дівчинка пригадає, що так пахнув зовсім не схожий майданчик. Так пахло з-за дверей, що вели у підвал.

У мороці каменярі причаїлися шури.

МІДНИЙ ПРИСМАК

Інерція швиргнула Андрія вперед, він добряче приклався головою об стійку. Щось тверде, дзвякнувши об передні зуби, відлетіло в гортань і застрягло там, перекривши дихання. Крихітна порція повітря ще встигла потрапити в легені з коротким судомним вдихом, а потім горлянку остаточно щось закупорило, й Андрій відчув у роті огидний мідний присмак.

Якась частина свідомості мислила напрочуд чітко. Саме вона не піддалася паніці навіть коли зрозуміла, що предмет в горлянці — старовинна монета, що вилетіла з долоні, і що залишки кисню в крові щойно почали зворотний відлік. Ця частина його мозку, яка мислила чітко, негайно наказала правій руці знайти ручку на дверцятах, а потім — примусила Андрія вивалитися з авто просто у сніг. Він десь чув, а може, читав, що коли стати навколішки, скласти руки за спиною й упасти всім тілом уперед, можна звільнити дихальні шляхи без сторонньої допомоги. І зараз мисляча частина його «я» була цілком поглинута втіленням цієї ідеї в життя.

Він повалився в сніг, випнувши груди, так наче намірився зламати собі об землю ключицю. Нічого. Думки набули істеричної чіткості. Він випростався і знову впав. В очах почало

темнішати, а у вухах поселилася ватяна тиша, що обволікала. Знову випростався і знову упав, як кит, що викинувся на берег. Усе марно. Крізь віск навколишнього світу пробивався Харитонів голос.

— Жива! — кричав він, і здається, був роздратований. — Що їй станеться, дурнуватій!

«По телефону балакає», — встигла подумати мисляча частина Андрюхиної свідомості, а потім слова стали нескінченно повторюватися й плутатися, змішуючись у нервово, нерозбірливе бурмотіння.

Сніг, що засипався під комір, більше не обпалював. Тіло, наче автомат, що виконує програму, здається, й далі билось об сніг, але він не помічав і цього — все його світосприйняття стислося до одного-єдиного почуття: пекучого, нестерпного бажання вдихнути.

Хоч як це дивно, саме та частина Андрюхиної свідомості, яку він звик називати займенником «я», ніяк не була задіяна у відчайдушних спробах порятуватися й навіть — у виснажливому прагненні наповнити легені. Андрюхине «я» перебувало в дивній уповільненій реальності моменту зіткнення. Воно багатократно прокручувало перед уявним зором те, як падає на капот тендітне дівоче тіло. І як очі дівчини, що видалися Андрієві неправдоподібно блакитними, на коротку мить зустрічають його власний приголомшений погляд, ніби благаючи про допомогу.

«Яка вона схожа, — шепотів він подумки. — Яка ж вона схожа на зниклу дівчинку...»

...Він опритомнів, навіть не помітивши, що зомлів. Ніби заплющив, а потім знову розплющив очі. Ніякого снігу, ніякого

вогню, що розпирає легені, ніякої грудки болю, що застрягла в горлі. Тільки легке печіння, як за сильної ангіни, і ще — отой мідний присмак на язиці.

По білій стіні, роблячи лінівні зигзаги, повзла тріщина. Він стежив за нею поглядом, аж поки вперся в нерівну, посірілу від часу стелю. «Лікарня», — подумав Андрюха і сам здивувався впевненості, з якою пролунала ця думка. Та щойно вона його відвідала, не лишилося вже ні найменших сумнівів. Легкий, майже невідчутний запах якихось ліків, стук відра для миття підлоги за дверима. «Зараз опущу очі, і з'ясується, що на мені зелена картата ковдра», — подумав Андрюха.

Ковдра виявилася бордова. Щодо решти він вгадав. Судячи з усього, досі був ранній ранок.

Якийсь час Андрій перебирав у думках нескінченно розтягнуті секунди аварії. Замислився, наскільки сильний був удар головою (дійшов висновку, що не дуже), кілька разів повертався до янгольського погляду тієї дівчини, потім чомусь пригадався ідіотський клоун на Валерчиній запальничці, аж ось в пам'яті ясно, мов спалах, виникли останні миті перед чорнотою: коли він відчайдушно намагався позбутися монети, що перекрила йому горлянку. Андрій мимоволі схопився долонею за шию й сів, торкнувшись босими ногами холодних кахлів. У горлі різало. Він болісно ковтнув і звів очі.

Навпроти на такому ж ліжку лежала дівчина у плетеної кофтині, і її неправдоподібно блакитні очі так само молили про допомогу.

Андрій відсахнувся, машинально прикриваючись ковдрою.

— Ви?! — запитав він, хоча, звісно ж, не сумнівався, що саме вона.

Дівчина повільно сіла, забившись у куток, наче боялася Андрія, й підтиснула вкутані ковдрою коліна до самісінького підборіддя, визираючи з-за них, наче з-за укриття.

— Що — я? — запитала дівчина.

— Вибачте, — похопився Андрій. — Я мав на увазі, упали на наше авто... Це ж були ви? На мікроавтобус. Я був пасажиром...

— Не знаю, — відповіла дівчина, розгублено блукаючи поглядом по стелі.

Палата була невелика, лише два металевих ліжка. Біля її — стояла крапельниця.

— Що не знаєте? — не зрозумів Андрій.

— Не знаю, я це чи ні. Після кожного разу мені здається, що це вже не зовсім я. Розумієте?

— Не дуже, — обережно відповів Андрій. — Після якого «кожного разу»?

— Після будь-якого, — зітхнула дівчина, зосереджено вдивляючись у порожнечу. — Уперше я намагалася *ніти* давно. Ще до переїзду в цю діру. Не вдалося... А наступного дня вперше здалося, що це не та я, якою була доти. І що всі люди, яких я знала, — теж не зовсім ті. Такі ж, але вже не вони. Наче відображення. Усі навколо — відображення.

Андрій невпевнено кивнув, розуміючи, що співрозмовниця вочевидь не в собі.

— Мене Галою звати, — сказала вона і подивилася на Андрія.

Її погляд, хоч як це дивно, був поглядом адекватної людини. Втоленої, яка, видно, ніч не спала (а може, й не одну), але адекватної.

— Мене — Андрій... Ви як узагалі? Сильно постраждали?

Гала витягла з-під ковдри ногу — рябу від синців і свіжих подряпин.

— Усе тіло отак само розмальоване... І все. Навіть нічого не зламала.

Її тон був безрадісний. Ніби розчарований.

— Ви сказали, що намагалися *niti*?

— Багато разів.

— Тобто, ви сьогодні навмисне — на авто?

Вона сумно всміхнулася.

— Ага. З вікна. Не розраховувала: думала, впаду перед ним, щоб ви ще згори проїхалися...

— О, Боже...

— Він вас не чує, — безбарвним голосом зауважила дівчина.

— Хто не чує?

— Бог. Він тут нікого не чує. Навіть коли просиш про таку просту річ, як смерть...

«Усе-таки, не в собі», — подумав Андрій.

— А ви давно тут живете? — запитав він, щоб змінити тему. — У селищі.

— Не пам'ятаю вже... Моя дочка думає, що завжди.

— До речі, а вашу доньку... Її звуть Надею?

Гала здивовано подивилася на нього.

— Звідки ви знаєте?

— Я консультант у поліції. Приїхав допомогти її шукати. Й інших теж...

Андрій затнувся. Він не це хотів сказати. Шукати вбивцю — ось навіщо він приїхав. Просто пригадалися світліни мертвих дівчат, яких у нього повна течка. А щодо маленької Наді, то все, мабуть, навпаки: не хотів би він бути поряд, коли дівчинку знайдуть.

— Звідки ви знаєте *про інших*? — ледь стишивши голос, запитала Гала.

— Що?

— Про інших зниклих... Звідки ви знаєте? Вони приховують це.

— Хто приховує? Поліція? — насторожився Андрій.

— Та всі! Нікому немає діла! Надю вже й не шукають.

— Не шукають? І коли припинили пошуки?

— Не має значення... — вона похитала головою. — Немає значення, коли припинили. Її більше немає, моєї дівчинки.

Вона примружилася, стримуючи сльози. Андрій важко зітхнув, не знаючи, як поводитися. Зима, особлива дитина, серійний убивця — все це компоненти страшенно гівняного коктейлю, в якому немає місця для порожніх ілюзій. І він не збирається нікому брехати. Але бачити матір, яка ось так, завчасно поховала свою дитину — нестерпно, і він сказав едине, що міг:

— Гало, треба вірити до останнього.

— Ви не розумієте, — прошепотіла вона. — Це не відчай. Я знаю, що її більше немає. Мені розповіли.

— Хто? Хто вам міг таке розповісти?

Вона підтиснула уста, не зводячи з нього своїх небесно-блакитних очей. А потім квапливо, так немов чекала, що її вдарять по губах, мовила:

— Чоловік із намальованим лицем.

Вона не відводила безпорадних очей, очікуючи на реакцію.

— Як ви сказали? — Андрій подумав навіть, що йому почулося.

— Із намальованим лицем... — стиха повторила дівчина.

— І де ви його бачили?

Короткий дивний погляд кудись у куток палати і знову на нього. Андрюха машинально повернув голову — крихітна

мийниця, квадратне дзеркало над нею, облущена зелена фарба на стіні, швабра, відро. Нічого більше.

— Ви не вірите мені, — відповіла дівчина.

— Якраз навпаки! Позавчора я сам бачив чоловіка в такій масці. Але далеко звідси, і я поки що не розумію зв'язку, але...

— То ніяка не маска! — несподівано імпульсивно заперечила Гала.

— Цілком може бути! — палко запевнив Андрій, злякавшись, що вона замкнеться й перестане говорити. — А чи могли б ви докладніше розповісти, як оцей тип... *З намальованим лицем*... Як він повідомив вас про смерть дочки?

Він сів на самий краєчок ліжка, подавшись уперед, боячись прогавити бодай звук. Вона зітхнула, не зводячи погляду зі звичайного прямокутного дзеркала над мийницею. В її очах темнів важкий, гнітючий морок.

— Мені весь час здається, він десь поруч...

— Тут точно нікого немає, — посміхнувся Андрій. — Повірте мені.

Він підвівся, загорнувшись у ковдру, підбадьорливо їй усміхнувся, проляпав босоніж до мийниці. На крані не було вентиля, зате на металевій раковині лежали старі пасатигі. Він гмикнув.

Відкрутив із їхньою допомогою кран — вода була іржава, і вмиватися він передумав. Потім демонстративно зазирнув у дзеркало. Над правим оком бордовим синяком темніла здоровецька гуля, чоло і щоки сполосовані дрібними подряпинами.

— Ось бачте, — мовив стиха, обережно торкаючись гулі. — Крім нас із вами — ні-ко-го...

Вона скрикнула так раптово і голосно, аж Андрій підскочив. Гала вказувала пальцем на люстро, її рот розчахнувся

в німому воланні, а нижня щелепа тремтіла, як у дитини, що плаче.

— Гало, там нікого немає, — якнайлагідніше повторив він, і знову повернувся до дзеркала, наче запрошував переконатися в цьому разом із ним.

Звідти на нього дивився здоровань, риси обличчя якого були по-дитячому невміло вималювані тлустими мазками фарби.

Андрій відсахнувся, перечепившись об щось, і, змахнувши руками, гепнувся на спину. Заторохтіло і покотилося долівкою відро. Він підскочив, кинувши очманілий погляд на дзеркало, та воно, ясна річ, відбивало тільки його перекошену пику і сполотнілу на крейду Галу.

У коридорі пролунали кроки.

— Швидше! — раптом скомандувала вона. — Швидше, поки не прийшли, дайте мені ручку! Бігом же, ну!

Вона вказувала на підвіконня. Там і справді лежали зошит і тонка металева ручка.

— Швидше! Швидше, будь ласка! — підганяла Гала, й Андрій кинувся до підвіконня, так і не спитавши себе, чому вона не зробить це сама.

— Натє!

Він простягнув їй зошит і ручку, але Гала схопила тільки ручку і рвучко відкинула ковдру — на її лівій руці були застібнуті наручники. Андрій тієї ж секунди збагнув, що вповров дурницю. І навіть подумав, що, може, встигне відібрати ручку, але час точився занадто повільно, а він досі не міг відвести погляду від наручників, що приковували її зап'ястя до металевої спинки ліжка.

Відчинилися двері, і хтось перелякано гукнув:

— Хапайте її руку!

Та Андрій не встиг.

Гала високо піднесла затиснуту в п'ястуку ручку і кілька разів щосили ввіткнула собі в шию, аж нарешті на простирadlo яскравими червоними цівками бризнула кров.

— Курва! Палич! Палич, біго-о-о м!!!

Кричала довговолоса дівчина у білому халаті і з якоюсь геть недоречною хустиною на шиї. Десь у далечині загрюкало щось металеве, вочевидь розсипавшись по підлозі. Медсестра скочила вперед, наче пантера, і схопила Галу за шию, намагаючись перетиснути кровоносні судини. Але натиснула за надто близько до рани — білясті трубочки судин умить втягнулися, вислизавши з-під пальців, і кров зацебеніла знову.

— Швидше!!! — гукнула вона в бік дверей.

— Дайте я! — Андрій рішуче відтіснив її, міцно притиснувши пальці на кілька сантиметрів далі від проколів.

Гала тут же вкусила його за передпліччя. Він скрикнув, і з силою натиснув їй на чоло, вдавлюючи в подушку, але так і не розімкнув пальців на шиї.

— Поможіть! — сказав він дівчині, й та всім тілом навалилася на брикливу Галу.

Забіг лікар у білому халаті, тримаючи в руках допотопний, іще совєцький джгут.

— Масивна кровотеча! — вигукнула медсестра.

Лікар підскачов до узголів'я ліжка, задер Галин лікоть, притиснувши руку до вуха, і почав накладати джгут, — з одного боку на шию, з іншого — довкола Галиної руки. Він робив усе, наче й правильно, але Андрій помітив, що його рухи були занадто різкі. Зрештою розсохлий джгут голосно клацнув і луснув.

— Холера! — вигукнув він, і розвів у боки руки з обривками джгута.

Гала знову спробувала вирватися, Андрієві пальці зіслизнули, і знову хлюпнула кров. Андрій затиснув рани краєм простирadla і сильно надавив. Лікар знову заходився накладати джгут. Андрій наліг на її груди коліном. Цього разу вдалося, хоча й Гала немилосердно хвицалася й намагалася кусатися.

— Є! — видихнув лікар. — Ксеня, дві таблетки хлоралгідрату і зонд! Швидко!

Ксеня втекла.

— На склянку води! — гукнув він услід.

Стало тихо. Лише Гала важко дихала. Лікар і далі обома руками притискав її до ліжка, та вона вже не пручалася. Андрій ураз усвідомив, що стоїть у трусах і футболці. Зніяковів. Накинув на плечі ковдру, що впала на підлогу. І цієї миті відчув погляд. Повернувся. Гала дивилася на нього, і її очі більше не видавалися безтямними. Навпаки — погляд був дуже осмислений. Осмислений і пронизливий.

— Я маю піти, щоб повернутися, — чітко сказала вона Андрієві. — Повернутися разом із Надійкою!

ФАТАЛІСТ

Гала заспокоїлася, швидко впавши в наркотичний сон. Ксенія весь час пальцями притискала їй рану, бо навіть попри джгут така кровотеча могла відновитися. Меланхолійно попискував тонометр. Навіть дивно, що тут знайшовся електронний. Лікар кудись вийшов.

— Я вибачаюся... — озвався Андрій. — Хотів запитати, чому на ній наручники...

— Щоб цілком не прив'язувати. Тут наглядати за нею особливо нема кому. А так хоча б судно могла собі взяти. Наш дільничний залишив.

— Вона злочинниця чи що?

— Самогубця, — відповіла медсестра. — Тільки серійна.

— Тобто?

— Четверта спроба.

Вона мала тихий глибокий голос і манеру говорити скрадливо, майже боязко. Чорне довге волосся, гнучка постава, тонкі вишукані кисті білих худорлявих рук.

— Мене Андрієм звуть, — представився він і всміхнувся.

— Знаю. Я вашу картку заповнювала.

— А ви Ксеня?

— А я Ксеня.

Якщо їй і хотілося потеревенити, вона цього не показувала.

Через якийсь час Андрій із лікарем сиділи в його кабінеті, де неяскраве вранішнє сонце залишало на підлозі два тьмаві прямокутники. Лікар улаштувався на єдиному стільці і кутив, дивлячись у стіну. Йому було десь близько сорока. Може, й менше. Приємне розумне обличчя, ледь хвилясте темне волосся. Андрій сидів на тахті навпроти, посьорбуючи з надщербленої чашки гіркий чай.

— То виходить, відколи зникла її дочка, вона весь час намагається... — Андрій провів пальцем по шиї. — Той-во...

Лікар кивнув:

— Ви і про дочку знаєте?

— Я ж консультант у поліції... Тому й приїхав. До речі, я — Андрій. А ви?

— «Роздягайтеся, хвора!» — «А ви?» — різними голосами продекламував лікар і, реготнувши, втер руку об халат. — Не чули цей анекдот? Євген Павлович мене звати.

Андрій насторожено потиснув його теплу долоню. Лікарський жарт пролунав навдивовижу недоречно.

— Без вас ми б не впоралися, — серйозно мовив Євген Павлович.

Андрій знітився:

— Та годі вам... Попередні три рази якось же давали раду.

Євген Павлович зітхнув.

— Вона спершу повіситися намагалася. Удосвіта, коли дочка зникла, — на карнизі від фіранок... То він їй на голову обірвався. Дванадцять швів наклав... Начебто, адекватно поводитися... Казала, — на емоціях... Відпустив додому. То вона газ у квартирі відкрутила... Добре, сусіди запах відчули! Не

встигла як слід надихатися. Ну, а сьогодні — прошу дуже: двічі підряд. Їй уже якась інша допомога потрібна, — він постукав себе пальцем по скроні. — А ми тут що можемо! Я й чергова медсестра — ото й уся допомога... Добре, що сьогодні Оксі, інші взагалі безтолкові.

— Оксі — це Оксана?

— Ксеня. Але всі називають Оксі. Медсестри добу через дві працюють. А я взагалі, можна вважати, без вихідних!

— А Гала... Вона через дочку?

— Через хвору голову! Інша мати шукала б до кінця! А ця... Жити їй не хочеться...

— Це ж треба: в сорочці людина народилася, й не цінує! Чотири рази жива лишилася...

— Три, — понуро мовив Євген Павлович. — Як то кажуть, лікар сказав: «У морг», значить — у морг.

Андрій спохмурнів:

— А чому три?

— Четвертий вона не переживе.

— Ні? — Андрія вразили не так його слова, як цілковито байдужий голос.

— Вона артерію пробила. Потрібна судинна хірургія, а це лише в області.

— То чого ж не везете?!

Лікар байдужо подивився на годинник.

— Ну, краще б узагалі звідти реанімобіль чекати. А він там зараз на виїзді, і теж по області. У кращому разі години за три тільки сюди виїде. Плюс дорога. Вона стільки не проживе.

— То везімо самі! Треба ж щось робити! — Андрій раптом усвідомив, як по-дурному, бездарно вони марнують дорогі цінні секунди — наче топлять пічку пачками банкнот.

— Та заспокойтеся ви. Якщо наша «швидка» заведеться — поїдемо. Михайлович там довбається, отже... Але однак не довеземо...

— Треба хоча б спробувати!

— Та ми спробуємо, ясно, — він знову поглянув на годинник. — Якщо за десять хвилин не заведеться, попрошу дільничного, щоб на свій віз... Просто кажу вам, як є: хоч зараз ми виїдемо, хоч за годину, чи навіть якби уже їхали — однак шансів немає.

— Мені здається, так не можна, — Андрій знову спохмурнів.

— Як? Казати правду?

— Ні у що не вірити.

— А краще вірити в те, чого немає?

— Краще вірити, — переконано мовив Андрій. — Інакше якийсь середньовічний фаталізм виходить.

— Ну, знаєте... — гмикнув лікар. — Середньовічний... От якщо взяти монетку і підкинути... Решка — ваш виграв, орел — мій... І зіграти отак сто разів. Хто виграє?

— Та звідки ж мені знати.

— А я знаю. Буде плюс-мінус нічия. Якщо грати щодня, то за рік ми побачимо все одне і те ж: вічна нічия. Сьогодні у вас на один більше, завтра в мене, післязавтра порівну. Я в це не просто вірю, я знаю. І тому ніколи в житті не поставлю на гру в монетку нічого суттєвого. Якщо скажете, що це фаталізм, тоді я — фаталіст.

— Це теорія ймовірності.

— Точно! Я атеїст, і не варто вам на це ображатися. Весь мій медичний досвід показує, що віра — це те ж саме, що й порожні надії.

Іншого разу Андрій неодмінно сказав би, що він теж не вірить у Бога. Тим більше, що слова про теорію ймовірності —

один до одного його власні. Але філософія Євгена Павловича скидалася на роздуте, гротескне відкидання самої можливості добра, й Андрюха навіть не придумав, як заперечити.

Чомусь пригадалося моторошне видовисько в дзеркалі. І він подумав, що в деяких цілком живих людей обличчя — наче ота маска. Намальовані посмішки, намальований смуток, намальоване співчуття в очах. Усе намальоване.

— До речі... Євгене Павловичу...

— Просто Євген, — поправив лікар.

— Ага, — кивнув Андрій. — Євген... Гала запевняла, що її донька померла, і, начебто, їй сказав про це такий собі чоловік у масці... Дуже незвична маска... На ній намальоване обличчя. Примітивно так — наче дитячий малюнок... Ви бачили тут щось схоже?

— Благаю вас! Вона могла розповісти, що її особисто відвідував художник Ієронім Босх.

— Чому саме він?

— Та це перше, що на думку спало! Просто він помер чотириста років тому, але це не означає, що Гала не може вважати, наче вони живуть разом. Якщо ви розумієте, про що я. Андрій кивнув.

— Ієронім... — повільно промовив він, наче перевіряючи звучання на смак.

— Теж подобаються його картини? — пожвавився лікар.

— Правду кажучи, я взагалі далекий від... Просто ім'я цікаве... Не має значення.

— Мистецтвом треба цікавитися!

— Згоден, — кивнув Андрій. — Я про інше хотів сказати: я бачив чоловіка в такій масці в Києві. Перед самим від'їздом. І ось тепер, коли хтось згадує про нього вже тут... Скажіть,

а чи може бути так, що в Буськовому Саду хтось дуже не хоче, щоб я копав цю справу?

— Справу зниклої дівчинки?

— Але ж зникла не лише вона... Євгене.

Євген Павлович дивно подивився на Андрія. Потім загасив цигарку в обрізаній бляшанці з-під пива, що правила тут за попільничку, й заходився мити руки. Домивши, підвів Андрюху до вікна й, обхопивши його голову долонями, довго зазірав у вічі. Узав чайну ложку, примусив стежити за нею поглядом. Запитав, чи не нудить, зазірнув у горло. Він поводився так, наче їхню розмову закінчено й обговорювати більше нема чого. Довго порпався у скляній медичній шафі. Андрій усе чекав, а що як лікар вирішить відповісти. Але ні: Євген Павлович повернувся до нього, тримаючи в руках пінцет і затиснуту в ньому ватку, на якій було щось коричневе.

— Відкрийте рота! Це люголь.

Андрій слухняно дав обробити собі горло.

— Я дістав у вас із горлянки монету, — бурмотів лікар, зосереджено дивлячись Андрієві в рот. — Знаєте анекдот про проктолога, до якого прийшов пацієнт із довгою такою голландською трояндою в прямій кишці... Лікар каже: «Нащо ви її туди запхнули?», а він такий: «А це вам, лікарю!» М-та. Гхм. От і я тепер запитаю вас: навіщо ви її туди запхнули? Це ж додуматися — монету в рот!

— Та що ви, я просто в руках її тримав... Роздивлявся... Вона старовинна якась.

— Я зауважив. Із совою. Ну, що вам можу сказати: ви легко відбулися! Ще ледь-ледь, і все б закінчилося погано. А так — тримати вас тут не бачу сенсу, ознак струсу немає... Можете вдягатися. А я наберу Віталіка — це наш дільничний. Казав, що забере вас.

ДВЕРІ, ЩО ЇХ НЕ МОЖНА ВІДЧИНЯТИ

У Євгена Павловича задзвонив телефон. Той вибачився й відповів.

— «Швидка» завелася, — повідомив він, коли побалакав. — Допоможете з ношами?

Андрій кивнув:

— Ага. А ця монета... Можна її на згадку?

— Монету ваш водій одразу забрав. Щойно я її витягнув. Каже, рідкісна.

— Ясно... Піду, вдягнуся.

Андрій поставив чашку на підвіконня й вийшов.

За кілька хвилин вони повантажили ноші з Галою в «уазик» швидкої допомоги. «Видно, ровесник отого джгута, що луснув», — подумав Андрій. Перш ніж сісти в авто, Євген Павлович вийшов потиснути йому руку.

— Ще раз дякую за допомогу, — сказав він. — У вас чудове самовладання. І знаєте... Якщо хтось копає справу, то завжди знайдеться той, хто цього не хоче. Якщо ви розумієте, про що я.

— І ця справа — не виняток? — багатозначно запитав Андрій.

— Не виняток, — кивнув лікар.

Андрій мовчав, даючи йому змогу продовжити, але той заплигнув на водійське сидіння.

— І більше ви мені нічого не скажете? — не втримався Андрій.

Євген Павлович заперечно похитав головою.

— Мені ще тут жити. Якщо розумієте, про що я...

Дільничний поліцейський Субота справляв враження типового телепня, хоча, мабуть, непоганого хлопаки. Загальну картину трохи псував відчутний амбре задавненого перегару. Вони удвох сіли в його припаркований біля брами медпункту старий «опель» (написи «поліція» з боків дільничний вочевидь власноруч вирізав із оракалу), і Субота раптом запитав:

— То хто ж вас направив, Андрій... Олександрович?

— Як це «хто»? — Андрій аж розгубився.

— Ну, оті... Посвідчення на відрядження у вас же є? І лист якийсь має бути...

«Має бути», — подумав Андрій, пригадавши свій дивний, сказати б, раптовий від'їзд.

— Зараз подивимося... — мовив він і розстібнув наплічник.

Щойно стара картонна течка опинилася на колінах, його знову охопило незбагненне відчуття сторонньої присутності — так, наче на задньому сидінні мовчки причаївся хтось іще. Якби цієї миті він подивився на Суботу, то помітив би,

що дільничний, наче теж щось відчув і аж сплотнів. Поліцейський учепився пальцями в кермо так, аж побілили нігті. Не зводячи погляду з картонної теки, він гучно втягнув носом повітря. Андрій узявся за зав'язки, та раптово відчуття присутності стало таке явне, що він не втримався й озирнувся, кинувши швидкий погляд на заднє сидіння. І лише тепер зауважив навіжений погляд дільничного.

— Що? — запитав Андрій. — Щось не так?

Субота звів погляд, наче допіру прокинувся.

— Не... Та ви не шукайте зараз! Головне, що все є. А оформимо потім...

Він обернув ключ запалювання, й «опель» огидно заріпів стартером.

— Ви той-во... — Субота знову косо глянув на течку. — Що ви там нашому лікареві наговорили!

— Про що?

— Убивства якісь, зникнення... Ви де такого наслушалися?!

— Чекайте, — Андрій поплескав рукою по течці. — У мене всі матеріали на руках!

Субота спохмурнів і мовчки натиснув на газ. «Опель» смикнувся, нервово підстрибуючи у сніговій колії, аж Андрій змушений був ухопитися за ручку над головою, щоб не вгатитися об щось чолом.

— Матеріали в нього... — буркнув дільничний. — Ви про таємницю слідства щось узагалі чули, не? Це раз. І два — ви не уважно читали.

— У якому сенсі — не уважно?

— У такому: дивлюся в книгу, бачу фігу! Всі, що зникали, знайшлися! Крім дитини...

— Тобто — знайшлися? Там же фото трупів!

— Да? — здавалося, що Субота здивований.

— Зараз покажу!

Андрій знову заходився розв'язувати теку, але Субота спритно поклав згори м'ясисту долоню. Його відстовбурчені вуха побуряковіли.

— Розберемося, — сказав він. — В відділеніє прийдете і розберемося...

Єдиний у Буськовому Саду готель виявився на відлюдді, неподалик цукрового заводу. Раніше він звався «Сяйво Жовтня», а зараз, унаслідок декомунізації, слово «жовтень» зняли. Відповідно, й сама гостинниця, не відстаючи від часу, перетворилася на готель. Перетворення, ясна річ, зачепило тільки вивіску, решта залишилася совєцькою — від високого столу адміністратора і до загального душу в кінці поверху (жіночий праворуч, чоловічий — ліворуч). Зате в небесно-синіх літерах над входом марксистсько-ленінської романтики не залишилось ані грама.

«Опель» зупинився посеред закрижанілого подвір'я, між довгою одноповерховою будівлею готелю й двоповерховим дерев'яним будинком — схоже, багатоквартирним, якщо, звісно, тут доречне слово «багато»: під'їзд був один, і навряд чи на поверсі було більше трьох квартир.

— Пічне опалення, чи що? — здивувався Андрій, кивнувши на дровітні під вікнами.

— У нас прогрес тільки до центральної площі добрався, — зауважив Субота. — Але п'ятиетажки — тільки для працівників заводу. Будущих. А тут із вигод цивілізації — тіки водопровод.

Якось жінка, показавшись на дерев'яному ганку єдиного під'їзду, гидливо кривлячись, линула в найближчу

кучугуру відро коричневої гиді й квапливо повернулася всередину.

— Учительський дом, — зауважив Субота.

— Але ж це було... — невпевнено почав був Андрій.

— Воно саме! Кажу ж тобі — *тіки* водопровод! Усе остальне надворі або — у відро. У гостинниці, кстаті, така ж система. Але там хоча б бойлер стоїть.

— Бойлер? — Андрій досі думав про коричневу гидь, яку жінка вилила просто під вікна.

— І душова! — кивнув Субота. — Якщо по-маленькому, — дуже вдобно!

Вони вилізли з «опеля», й Субота відчинив перед Андрієм рипучі двері готелю.

— Ласкаво просим, як ото кажуть! Бідненько, але чистенько! Як у Нью-Йорку, тільки асфальт тонкий! — він реготнув, либонь, дуже втішений цим бородатим дотепом.

— Послухай, — не стримався Андрій. — Я не розумію: а чого ж вона під вікно вилила оте-о...

— Так за ніч однак усе снігом засипле! Тут усі так роблять.

— А навесні?

— Весною все дощем змиває. У нас під селищем — старі каменярні. Краще любої каналізації!

— Але ж не за один день змиває, чи як?

— Ну... — Субота скривився. — Так а скільки там тієї весни! Заходь уже, тепло випускаєш!

Готель «Сяйво» зустрів їх тишею й легким ароматом оліфи від нещодавно пофарбованої дерев'яної підлоги. Нічого, що б нагадувало фое, тут не було. Конторка адміністратора, покликана перетворити коридор на справжню рецепцію, лише звужувала і так вузький прохід. За стійкою було порожньо. На ній стояв перекидний календар, де ще

був червень, і латунний настільний дзвінок для виклику порт'є — круглий, із гудзиком згори, цілком звичний у справжніх *готелях*, але в цьому ведмежому куті він мав цілком дикий вигляд. Але що по-справжньому привернуло Андрієву увагу, то це чорна латунна жаба, яка наче вилізла погрітися на круглявий бік дзвінка.

— Ух ти... — Андрій нахилився, щоб краще роздивитися, й обережно провів по ній пальцем.

Не було жодних сумнівів — чорна жаба до останньої металевої бородавки була така ж, як брошка в черниці і браслет у бармена.

— А ця жаба... Вона щось означає? Я вже таку бачив...

— Жаба означає жаба! — Субота знову реготнув, даючи на здогад, що пожартував. — Борисович откудась притарабанив.

Андрієві вчулося у його запалі щось напускне.

— А Борисович ваш — селищний голова? — запитав він.

— Борисович — наше *все*!

Субота натиснув гудзик дзвінка — і мелодійне «тінь!» промайнуло порожнім коридором. Ніхто не вийшов.

— Є хтось? — гукнув Андрій.

Коридор відповів короткою луною. «Тінь-тінь-тінь-тінь-тінь!» — несамовито заколотив по дзвінку Субота й одразу ж незворушно пояснив:

— Адміністратора поки не завели. Однак гостей ні хріна немає. Але планіруєм!

Він схилився над конторкою й дістав ключа, на брелоку якого біліла цифра «7».

— Скоро тут ремонт буде, — повідомив дільничний. — А як завод відкриють, тоді, кажуть — вопше...

Субота мрійливо замовк.

— Що «вопше»? — уточнив Андрій, так і не дочекавшись продовження.

— Ну... Усе... Заживемо!

Сьомий номер приготував для них аскетичну чистоту. Потривожені протягом самотні порошок насолоджувалися невисоким польотом у золотавому світлі зимового сонця. Якщо придивитися, можна було зауважити, що тепер вони ледь помітно здригаються в такт гомінкій луні кроків, що наближаються.

Завозився по металу ключ, клацнув замок — і порошок кинулися врозтіч.

— Коротше, розполагайтеся! — гостинно прорік Субота, розчахнувши двері, і знову в його голосі вчувалася якась надмірна бадьорість. — Обідати можна в кафешці в центрі. Возити нема кому, вибачайте, але тут пішки до любого місця — минут із десять од сили! Ви поки папку мені давайте, а завтра, коли виспитеся, підтягуйтеся помалу...

Він так неоковирно спробував сховати у своїй балаканині слова про течку, аж Андрій усміхнувся.

— Узагалі-то, з текою я буду працювати і віддавати нікому не збираюся, — відтяв він. — Це по-перше...

— Значиться, тут треба об'яснить, — перебив Субота і бадьорість умить випарувалася з його голосу. — Таємниця слідства є таємниця слідства! Положено в сейфі зберігати! А ви — в відділеніє приходьте і працюйте, скільки влізе...

— ...а по-друге, у вас дитина зникла! — виразно мовив Андрій. — Яке може бути «завтра»? Сьогодні ж познайомте мене з керівниками пошукових груп. Маю зрозуміти, де вже шукали, з ким розмовляли, хто під підозрою... Волонтерів багато? Кінологи, до речі, є?

Субота розгублено пострілював очиськами по кімнаті.

— Давайте чесно... — сказав він, зібравшись із думками. — Вона розумово відстала — раз. Потрапила в заметіль — два. Купа часу пройшло — три. Кого там уже шукати!

— Не зрозумів... Ви що — не шукаєте?!

Андрій поставив на підлогу наплічник і випростався, нависаючи над Суботою, наче вчитель фізкультури над двічником.

— Так той-во... — розгубився Субота. — Вона ж з привітом! Розумово відстала. Шість років, а вона на ім'я не відгукується. Може пів дня стояти й дивиться, як бурулька крапає.

— І?

— Що «і»? Хвора дитина! Той раз побачила лампочку сигналізації на магазині — то мати не могла її додому забрати! Тільки за руку візьме, а та — кричати! Вона їй і «ходімо додому», і «в мамі ножки замерзли», і мультик обіцяла, і канфети, а та — нуль на масу. Рота роззявила, очі вирячила і дивиться, як воно блимає.

— І? — Андрій відчув, як у ньому скипає, тисне на скроні, заважаючи бачити, давка лютє. Не шукають. Ці тварюки їй навіть не шукають.

— Тут багато хто каже, що ще неясно: спасаєш ти таку дитину чи далі подовжуєш її муки. Поняв? Представ, яка в неї жисть... Може, їй така і не треба...

Андрюхина рука вистрелила, наче зірвалася з пружини. Він ухопив дільничного за барки і вдавив у старий шифоньер так, аж той захитався й жалісно хруснув дверцятами. Комір синьої форменої сорочки врізався поліцейському в шию.

Ставши навшпиньки, він щосили намагався утримати рівновагу. Обличчя дільничного вмить побуряковіло, очі вирячилися, наче від сильного здивування, а губи розтулялися

й знову стулялися, як у карася на стільничці. Якщо дільничний і намагався щось сказати, то навряд чи міг.

Лють, що спінилася в Андрія у грудях, намертво перекрила горлянку, залишивши змогу лише сопіти крізь стиснуті зуби. Вони стояли так секунди зо три, аж нарешті в Андрієвих очах промайнув вогник здорового глузду. Немов причмелений сказом пес, останньої миті раптом упізнав господареву дитину...

Власне, цієї миті він усвідомив, що тримає за барки співробітника поліції, й украй утруднює йому процес дихання. Й одразу розтиснув руки. Субота спритно прослизнув в Андрія під пахвою й відбіг до дверей.

— Я приїхав знайти її і знайду, — тихо мовив Андрій.

— Краще так сильно жопу не рви, — злісно заявив поліцейський уже з коридору. — Тут таке не люблять!

Він довго й ретельно намілював голову, дозволяючи люті, що клекотіла в горлі, стікати пінявими струменями і закручуватися спіралями в нуртовищі стоку. На спині вигравав витатуйований готичним шрифтом напис *Honneur et Fidélité*. Честь і вірність. Голова втомлено гуділа від дивних подій останньої доби, від невиразних тривог і нескінченних запитань... Але якийсь час йому вдавалося не думати. Взагалі ні про що — просто митися. Й лише тоді душ нарешті дозволив йому розслабитися, в його голову несміливо постукалася перша думка: треба себе опанувати. Якщо хочеш чогось досягти, краще себе контролювати.

Та щойно тиха темрява свідомості була порушена, думки немов із цепу зірвалися й жадібно кинулися переживувати недавні спогади. Точніше — вони негайно повернулися до

пронизливого погляду блакитних очей дівчини, яка звалилася на капот мікроавтобуса.

Тільки б вижила... І йдеться навіть не про те, що вона ключовий свідок у пошуках дівчинки. Йдеться про весь цей жах, що стався на його очах. У тому божевільному, непереборному її прагненні вбити себе, хай там що...

«Я маю піти, щоб повернутися»... Як же потрібно було переконати її в тому, що дочці вже неможливо допомогти... Навіть не так... У що ще потрібно вірити, щоб промовити другу частину фрази: «*повернутися разом із Надійкою*!» З іншого боку, людина, що вперто намагається померти, вочевидь не цілком нормальна. Але лікар! Лікар, що формально допомагає, але в душі — вже поховав живу людину! І тут-таки — дільничний, який по-філософському припускає, що дитині з інвалідністю краще дати померти, ніж рятувати... Та що з ними всіма таке... У пам'яті виринула жінка з відром коричневої гіді.

«Учительський дом... Так а скільки там тієї весни...»

Чомусь пригадався Харитон, який вочевидь начитався досьє на Андрія. Не те, щоб Андрюха знав про існування такої добірки особистих даних, але не дуже і здивувався. Та оте, як за допомоги цих знань Харитон всю дорогу розважався, не гребуючи такими темами, як смерть близьких — звісно ж, ні в які ворота... Якийсь психологічний садизм. Андрій пригадав їхню розмову про смертні гріхи, і мимоволі замислився про різницю між гріхом і пороком, а ще про те, як назвати тотальну невіру в щось світле, як ото у них усіх — у Гали, в лікаря, в Суботи... А тоді думки перестали вирувати, поступившись місцем звичайній утомі.

Він протер рукою запітніле дзеркало, стоячи перед шерегою однакових мийниць у порожній душовій. На нього

дивився колишній легіонер, що добряче постарів, відколи востаннє надівав зелений берет із мечем у «крилатій руці» — емблемою другого парашутного. Хлопець, який втратив життєві орієнтири, але на поклик непевного передчуття зірвався в дорогу — шукати дівчинку, що спогади про зустріч із нею були мало не найсвітлішою плямою в його житті за весь останній час. Спогади, а ще мрії — що в них він вів цю ж таки дівчинку по бортику фонтана в літньому парку...

— Не може бути, щоб усе було марно, — мовив він до відображення.

...Валерчин телефон знову не відповідав. Після довгих гудків байдужо пікнув автовідповідач.

— Валер... Я на місці, поселився вже... Набери, коли зможеш... — він хотів було роз'єднатися, але передумав і продовжив диктувати. — Мені тут узагалі не раді. Розслідування вбивств немає, всі вдають, що нічого не відбувається... Не знаю, кого тут консультувати. Уже б забрався відціля, якби не дитина. До речі, ніхто навіть не намагався шукати... Щоб ти розумів, її мати сьогодні двічі пробувала накласти на себе руки... Двічі, Валер. Двічі! Дурдом... Я розумію, що шансів нуль... Знайти живую, я маю на увазі. Але... Словом, я залишаюся. І хай тільки спробують, срані виродки... А ти давай, виходь на зв'язок. Поки я тут чогось не начудив...

Вулиці селища були порожні й тихі. Здається, їх тут узагалі не розчищали. Де-не-де сніг розсували металевими черевами поодинокі авто. У вузьких коліях, немов акробати по дроту, тут і там простували самотні перехожі, змахуючи іноді руками, щоб не зашпортатися. Утрамбований сніг верещав під підощвами. Мороз неприємно покусював щоки,

захланно вихоплював із-під самих вуст хмарки пари. Андрій тільки щойно зауважив, що вздовж вулиць немає телеграфних стовпів. Він навіть головою повертів. Це ж треба... Наче в дев'ятнадцятому сторіччі. «А електрика є... — подумав він. — По землі проклали? Цікаво, навіщо».

Назустріч трапилася якась жінка. Вона зійшла однією ногою з колії, ступивши в глибокий сніг майже по коліно, і терпляче чекала, поки пройде Андрій, навіть не звівши на нього очей. Він привітався. Вона ледь чутно буркнула щось у відповідь і поспіхом задріботіла далі, так на нього й не глянувши.

У далечині над селищем у низькому білому небі діловито кружляла самотня пташка. Звідси видавалося, що саме над цукровим заводом. Вона то ширяла, опускалася похилою дугою, то дрібно тріпотіла крилами, наче підіймалася на гребінь невидимої повітряної хвилі. Андрій приклав долоню до чола, намагаючись краще розгледіти пташку. Не схожа ні на горобця, ні на голуба...

«Люди туди потрапляють, а птахи відлітають, — пригадав він Надині слова під час їхньої неймовірної зустрічі на кладовищі. — І повертаються... І відлітають... І повертаються...»

Він і досі гадки не мав, що дівчинка там робила. Тепер цілком ясно, він зараз перебуває далеко не на півдні. А, до речі, де? От же ж дурня, він навіть не знає, в якій області. Але не про те мова. Хай там як, а він далеко від рідного приморського містечка, де поховав маму. Що там робила Надя? Чому була на похороні? Чи, може, вони просто схожі? Надя з Буськового Саду і незнайома світленька дівчинка на похороні. З Галою ж вони точно не знайомі... А може, Галя знала його маму? Чи там живе Надина бабуся?

Раптом у похмурій тиші засніженого селища грянув симфонічний оркестр, вирвавши його з роздумів. «Валерка!» — подумав Андрій і квапливо заходився плескати себе по кишнях. Промайнула думка, що «Політ валькірій» на телефоні — це ідіотизм, адже кожен дзвінок перетворювався на виклик із пекла. І все ж, навіть у вагнерівських скрипках зараз вчувалося більше врочистості, ніж тривоги: нарешті зателефонував Валерка!

— Валер! — спішно відповів Андрій. — Алло, Валерчику!

— Ви вже з'ясували, хто вбивця? — промовив жіночий голос.

Андрій здригнувся й вирячився на дисплей. Номер не визначився — взагалі. Знову підніс до вуха.

— Алло, це хто?

— Дора. Дора із потяга.

— Дора із потяга? — перепитав він.

— Саме це я й сказала!

Він спохмурнів, збитий із пантелику дивною відповіддю. Заледве пригадав недавню попутницю.

— І звідки ж у вас мій номер?

— Андрію, це запитання нікуди вас не приведе, — суворо відповіла Дора. — Якщо хочете дізнатися, хто вбивця, шукайте запитання, що ведуть бодай кудись.

— Я не зовсім розумію, правду кажучи... Що ви намагаєтесь мені сказати?

— Усе навпаки! Я намагаюся *запитати*! Скажімо, як маленька дівчинка опинилася того вечора надворі? Мама покинула її вдома і пішла на роботу. Навіщо дитині кудись було йти? Ось запитання, яке неодмінно кудись приведе!

— Доро, ви щось знаєте?

— Я *хочу дізнатися* — як і ви, Андрію! Різниця в тому, що я вмію запитувати!

Це вже було цікаво. Перший подив минув, і тепер Андрій боявся, що риба може зірватися з гачка.

— Доро, ви деесь тут?

— Я деесь тут, а ви деесь там — у цьому й суть телефонного зв'язку! Скажіть краще, ви запам'ятали моє запитання?

— Так... І дякую за допомогу... Але, можливо, є ще дещо, про що варто запитати?

— Про все! Вам варто запитувати про все, що видається *цікавим*! Як я вже казала, ви — не кішка. Є лише одне запитання, здатне вас занастити, решту — неодмінно ставте!

— Доро, ми могли б з вами зустрітися?

— Ми могли б і зустрітися, й не зустрітися. Та якщо вже таки зустрілися, тупо не дослухатися моїх порад!

— То, може, скажете, що то за питання, яке може мене занастити?

Вона мовчала так довго, аж він не витримав і сказав: «Алло!»

— Тільки пообіцяйте, — нарешті мовила Дора, — що не ставитимете його.

— Про що мова! — квапливо озвався Андрій. — Будьте певні.

— Добре... — досі ще невпевнено мовила вона. — Йдеться про медсестру Ксеню. Не намагайтеся дізнатися, чому в неї на шиї хустинка! Зрозуміли?

— Хустинка на шиї... — Андрій зацікавлено підняв брову. — Цілком зрозумів, що ж тут незрозумілого...

— Будь-які інші запитання ставте цілком сміливо, і не має значення кому! — підбадьорила Дора. — І не зволікайте із запитаннями про дівчинку! У вас не так багато часу!

— Не так багато часу до чого, Доро?

Але вона вже поклала слухавку.

«Ось тобі ключ від кімнати, але ні в якому разі не відми-
кай її», — подумав Андрій, але так і не міг пригадати, з якої
це казки. І чим там усе закінчилося. Нічим хорошим, здаєть-
ся. Нічим хорошим...

ДУЖЕ ПРОСТА ВІДПОВІДЬ

Площа теж потопала в снігу. Посередині кілька людей роз-
чищали її лопатами і зводили якусь конструкцію. Схоже,
сцену. Більше нікого. І така ж тиша, розбавлена лише від-
гомом скупих фраз працівників та ще далеким гавкотом
собак.

Селищний відділок поліції був розташований на головній
площі — на першому поверсі двоповерхової будівлі з вели-
ким бетонним ганком і синім написом «ПОЛІЦІЯ» на дашку.
Колір літер «П» і «О» був глибокий і чистий, а самі букви
видавалися новими. «ЛІЦІЯ» було написано темнішим від-
тінком, і в літері «Я» зяяла дірка, крізь яку виднілася жарів-
ка. Вікна ліворуч від входу були заграбовані характерними
решітками, праворуч — затулені банерами «Ксерокопія» та
«Термінове фото».

Сама дільниця складалася лише з двох приміщень. Кім-
ната для прийому громадян — великий стіл (коло нього чо-
мусь лавка, а не стільці), порожні стенди «їх розшукує по-
ліція» на стінах, шереха відкидних оббитих дерматином
крісел, як у старих кінотеатрах — і, власне, кабінет дільнич-
ного. Теж обставлений абияк: два столи літерою «т», крісло,

двоє стільців, старі шафи, здоровецький пофарбований в сіру барву сейф.

Дільничний Субота курив просто в кабінеті, поклавши ноги на стіл. Андрій мовчки увійшов, сів навпроти Суботи і теж поклав черевики йому на стіл. Дільничний звів брови, сторопівши від такого нахабства. Витріщившись на перемарані бурою лемішкою підшви і на те, як із них стікає брудний сніг, Субота глухо гикнув. Обидва сиділи, задерши ноги на стіл, і ніхто не хотів забирати їх перший. Наче вони — двоє льотчиків, що атакують у лоб, коли не можна звертати першим.

— Не сидиться тобі спокійно, га? — не втримавшись, буркнув Субота.

Андрій проігнорував його репліку, вдаючи, що страшенно перейнятий оглядом стелі. А тоді, наче вперше помітив поліцейського, що сидить навпроти, раптом завзято запитав:

— Що будемо робити, Віталька?

— Шо-шо? — не второпав дільничний.

— «Шо-шо» — цікава думка, — зітхнув Андрюха і підвищив голос, ніби Субота був тугий на вухо: — Кажу, як будемо жити і працювати? Чи є у вас план, містере Фікс?

— Сам ти Фікс... — Субота набурмосився і зняв ноги зі столу. — Граблі прийми...

Андрій витримав паузу — саме таку, щоб Субота встиг набрати повітря, наміряючись повторити прохання — і поволі зняв черевики зі столу.

— Слухай сюди... — довірчо мовив він і нахилився до Суботи. — Бути не може, щоб ти був такою сволотою.

— А ти, тіпа, святий... — огризнувся той.

— Як це — ви не шукали дитину, бо їй краще померти!

— Та причому тут! Просто пояснив тобі... Що все одно шукати немає смислу.

— Чого ж так?

Субота випустив носом дим.

— Бо вона в заметіль загубилася! Якщо тієї ж ночі в снігу не замерзла, значить — заблудилася в катакомбах. У нас під селищем — закинуті каменярі, поняв? Туди через любий стік попасти можна. Чи впасти. Ясно тобі?

— А що за стоки?

— Ливнівка. Каналізація для дощових вод. Рішотки по боках дороги. Вечно то вкрадуть, то посунуть. Щитай дірка в каменярі! Туди і взрослий пролізти може, а дитина тим паче. Або з заводу зайти — теж можна. А вийти — хріна з два! Такий лабіринтисько... А ще й газ отой. Метан. Я б туди хоч і сотню людей завів, то усі б сто і заблудилися — й усе.

— А відразу тієї ночі — шукали?

— Аякже! Я ж сам і шукав. Ото як Галя сказала, що дитина пропала, ми з нею сіли в машину й об'їздили все селище!

— І? Просто вдвох проїхалися по вулицях?

— Чого ж удвох! Захар іще! Він у нас, типу, головний пожарник. Тільки в нього авто немає. Але вони з пацанами теж ходили, на подвір'ях даже дивилися, отих, покинутих... Десь цілу годину, напевно.

— І все?! Година млявих пошуків — і заспокоїлися?!

— Так а що ж іще! Мело ж так, шо не видно ні хріна! І утром теж ходили.

— Ви геть очманіли?

— А ти візьми мене і довбешкою об стіл стукни! Чи як вас у Києві учать? — він набурмосився.

Андрій потарабанив пальцями по столу.

— Є ручка? — запитав Суботу.

Той мовчки поліз у шухляду. Поклав перед ним пластикову ручку з погризеним ковпачком.

Андрій промовисто покрутив її в руках, виразно роздивляючись сліди від зубів.

— Бачу, ти хлопець нервовий...

— Не твоє діло, — буркнув Субота.

— А металевої нема?

Той похитав головою.

— А в лікарні була, — повідомив Андрій. — На підвіконні. Красива така металева ручка. Мабуть, лікар залишив. І знаєш, що з нею утнула Надина мама? — він витримав паузу. — Встромила собі в шию. А знаєш чому?

— Боляна на голову — от чому! — буркнув Субота.

— Тому, що хтось переконав її, наче дитина вже мертва! Хтось, хто носить гумову маску з намальованим лицем.

— Це вона тобі таке розказала?

— Я знаю, до чого ти ведеш. Але людина в точнісінько такий самій масці намагалася мене переїхати. У Києві, якраз напередодні від'їзду. Бамц! — Андрій плеснув у долоні, і дільничний кліпнув. — Я дивом устиг відскочити. Увага, запитання: ти бачив деь таку маску?

— Узагалі-то, ні, — хитнув головою Субота.

— Добре... Ну, а горе жінки, яка божеволіє від думки, що втратила дитину, — можеш собі уявити?

— Лучче б вона її шукала, — насупився Субота.

— Не можеш, — зітхнув Андрій. — І в самого ще дітей немає, так?

— Дитина загубилася в заметіль, казав же тобі... Шукай не шукай...

— А інші всі — теж у заметіль загубилися? Чи їм усе-таки хтось допоміг загубитися?

Субота скривився:

— Тільки оце не треба тут казок про маніяка...

— Цікава версія, до речі.

Субота поморщив чоло:

— В смислі?

— Про маніяка. Мені ж не почулося? Вона, до речі, пояснює, як примудрилася загубитися маленька дівчинка, яку мама замкнула у квартирі.

Субота завмер, вняпившись у Андрія уважним поглядом. Повільно, наче брудна калюжа під черевиком, по його обличчю розповзлася недобра посмішка.

— А ти в нас фантазьор, — протягнув він.

— А є інше пояснення?

— Вона пришелепкувата, скільки ще казати! Таких дітей узагалі не можна самих лишати! А мати пішла. От вона взяла і вийшла. Хтозна, що там у неї в довбешці твориться. Може, погуляти захотіла. Чи — до мами.

— Ага, так... — Андрій кивнув. — Ага... Але ж квартиру ти оглядав?

— Так а що там оглядати... — звів плечима Субота. — Дивився, канешно. Все в порядку. Пішла з кінцями, і все.

— То давай і я погляну. Ти ж не проти? Раз мої консультації поки що не дуже потрібні.

— Можеш туди хоч переїхати, — фоккнув Субота, і його відстовбурчені вуха налилися червоним. — Ти, кстаті, папку приніс? У сейфі зберігати положено...

— У готелі залишив! — Андрій картинно плеснув себе по чолу. — Ти б хоч попередив чи як...

— Завтра хоч принеси... Казав же тобі...

— То я піду, — Андрій обдарував Суботу своєю найкращою усмішкою і підвівся. — Ключі даси?

Було близько дванадцятої, але небо над селищем уже сонно приплющило очі в передчутті сутінків. Андрій увійшов на подвір'я однієї з п'ятиповерхівок, що притулилися до центральної площі. Звичайна стара «панелька». Стандартний совєцький дитячий майданчик — дурнувата ракета з пофарбованих труб, крута гірка, металева конструкція із прямокутників і кіл.

Усе це заледве виднілося з-під снігу. Темний під'їзд зустрів його характерним запахом вологи і щурів. Він піднявся на третій поверх, підсвічуючи собі телефоном. Подзвонив сусідам — Субота попередив, що він прийде. Вийшла міцна тітка років сорока п'яти. Вона чудово знала про ранковий стрибок із вікна, і весь час бурчала, яка ж гівняна мати оця Гала — таке утнути, коли з дитиною — хтозна-що.

— Я хочу пошукову групу зібрати, — сказав Андрій. — Залиште телефон, я подзвоню сьогодні. І чоловік ваш може взяти участь.

— Та куди йому брати участь... — вона поспіхом відвернулася до Галиних дверей і почала вовтузитися з ключами. — Він працює допізна. І спина в нього... А я оно прання закрутила — ні хріна не встигаю... А рідній матері взагалі начхати — скочила собі у вікно, а ви всі хоч убийтеся, шукайте її дитя!

Відчинилися двері. Андрій зітхнув і увійшов до квартири. Старі меблі, телевізор... Повсюди Надині світлини. Дитячі малюнки на стінах — ціла виставка. Іграшки. Хороші, але вочевидь не для її віку — такі купують однорічним. «Особливості розвитку», згадав він.

Сусідка говорила далі. Мовляв, треба позбавляти батьківських прав таких, як Гала. Андрій не слухав.

У кутку втомлено обперся об стіну старий шифон'єр. Андрій відчинив дверцята. На вішаку — жіноче пальто. Лімонно-жовте. Наші люди полюбують укутуватися в сіре чи в темно-синє, щоб менше прати. А це — як сонячний відблиск. І червоний плетений шарф... Кілька спроб самогубства в людини, яка вбирається, як персонаж із дитячого свята? Чи це така компенсація? Хоча, всяко буває... Важливіше, що вона це вчинила, покинувши в невідомості єдину дитину.

Щось видалося йому дивним — він уловив боковим зором, і тепер намагався зрозуміти, що саме це було. Раптом помітив: з-за дивана виднівся фрагмент якогось напису кольоровими олівцями чи, може, малюнка. Андрій зазирнув. Шпалери до самої підлоги вкриті картинками. Багато — за один раз не зробиш. Мабуть, це було спеціальне місце, щоб малювати на стіні. Гала їй дозволяла...

— У квартирі такий самий бардак, як і в житті! — заявила над вухом сусідка. — Оно й шпалери помальовані.

— Ви, до речі, можете йти, якщо бажаєте. У вас же купа справ. Я ключ занесу.

— Та які там справи... Це ж вона того разу ще й газ у квартиру пустила! Якби я запаху не відчула, всі б підірвалися!

Андрій мовчки пішов у кухню.

Вікно прочинене — звідси і стрибнула... Чисто. Повно маленьких каструль — вочевидь для дочки Гала готувала окремо. Може, тримала на дієті... Хай там як, вона дуже любила дівчинку — в цій квартирі все для дитини. І водночас намагалася вкоротити собі віку лише після кількох годин пошуків... Це дивно. Хоч хто б їй і що сказав...

«Я маю піти, щоб повернутися, — пригадав він. — Повернутися разом із Надійкою».

НАДЯ БАЧИТЬ СВІТЛО

Іще була спальня — Надина кімната. Магнітна дошка з цифрами, знову малюнки та іграшки для однорічних дітей... І тут же — логічні ігри для дітей, старших дванадцяти. Головоломки. Багато. Але нічого, що допомогло б сказати, як вона зникла. Або чому. До речі, що там запитувала Дора...

Андрій повернувся в коридор. Сусідка нарешті пішла. Він клацнув вимикачем і присів біля дверей. Два замки: верхній з «баранчиком» всередині, а нижній можна відімкнути лише ключем... На мить він задумався. Цікаво, того дня двері були замкнені на обидва чи... Він повертів «баранчик» горішнього замка. Не замикається... Зламаний! Ось і відповідь. Точніше, «ось і запитання», — як сказала б Дора. І як же дівчинка вийшла, якщо єдиний справний замок не можна відімкнути без ключа? Навряд чи мама дозволяла дитині з особливостями розвитку замикатися зсередини... Він вставив ключа і покрутив. І як же вона вийшла? Чому, ну чому він не розпитав Галу раніше! Що може бути простіше! «Розкажіть, як зникла ваша дочка» — це перше, що він мусив би запитати після «здрастуйте»!

— Ти не слідчий, — сказав він собі. — Твоя робота — аналізувати поведінку злочинця.

«Тільки от приїхав ти не по це», — подумки заперечив він, кусаючи з досади губи. Який сенс у запитаннях, на які немає відповідей... Хоча... Він аж підскочив. Ну, звісно ж! Відповідь дуже проста!

Ніяк. Ніяк не могла вийти дівчинка, якщо ці двері замкнули на ключ.

Андрій вимкнув світло і вийшов із квартири, подумки уточнивши одну важливу деталь: «Ніяк, без сторонньої допомоги».

Ніхто не розумів її. Навіть мама. Мама розуміла найкраще, але й вона не завжди... Ніхто не знав, що відбувається в неї у голові. Коли десятки звуків одночасно говорять із тобою на однаковій гучності. І в цьому хаосі мама сто п'ятдесят восьмий раз підряд просить тебе надіти шапку.

Плесь! Плесь-плесь! — робить Надя, й на мить хаос відступає.

— Я запізнюся! — каже мама. — Ти не можеш піти без шапки!

І знову намагається надіти на неї плетену шапочку — таку нестерпно кусючу, аж здається, вона дряпає голову зсередини. Надя хапає її в останній момент і, вирвавши з маминих рук, жбурляє далеко вбік.

— Надю! Перестань! — кричить мама, але її голос тоне в шумі вітру за вікном і оглушно гучному тіканні Надиного улюбленого жовтого годинника в кухні.

Годинник раптом стає головним, витісняючи решту звуків, і Надя залюбки занурюється в цокання механізму, даючи собі перепочити від нескінченної какофонії звуків і думок. *Тік-тік-тік-тік-тік.*

— Надю! — строго каже мама. — Підніми шапку!
Та вона не чує. *Тік-тік-тік-тік-тік.*

— Якщо ти не хочеш іти до тьоті Олі, залишайся вдома! — погрозово промовляє мама. — Сама! До вечора!

«Тік-тік-тік-тік-тік», — цокав годинник, і вона віддалася течії цієї спокійної річки *зрозумілих* звуків. «Просто шапка дуже кусюча, — подумала Надя. — Треба сказати мамі, вона не знає». Але говорити не хотілося. Хотілося ще трошки послухати.

Тік-тік-тік-тік-тік.

Тьотя Оля жила в іншому будинку. Там не було дітей, лише дорослі. Коли вони прийшли з мамою вперше, було трошки страшно, і Надя стояла, притиснувшись до маминого стегна і сховавшись за маскою зі схрещених пальців.

— Вона так встидається, — пояснила мама.

Надя визирнула з-за неї, роздивляючись незнайому квартиру і чужу тітоньку крізь щілини з долоньок.

«Встидається!» — повторили її думки. «Встидається-встидається-встидається...»

— Ну, така велика і встидаєшся? — здивувалася чужа тьотя. — Скільки тобі рочків?

«...рочків? ...рочків-рочків-рочків?»

«Вона встидається!»

«Така велика...»

«...встидається!»

— Рочків! — сказала Надя і затулила долонями вуха, стараючись трошечки заглушити всі ці голоси. — Скільки тобі рочків!

— Що це з нею?

— Балуеться, — зізнано всміхнулася мама. — Надю, перестань!

— Диви, що в мене є, — раптом сказала тьотя й узяла звідкись скляний циліндр.

Вона перевернула його в руках, і крізь прозору рідину всередині почали падати кольорові маслянисті краплі.

— Це такий пісковий годинник, — сказала чужа тьотя. — Тільки з олією.

— Годинник з олією! — здивовано вигукнула Надя і простягла руки до циліндра.

— Ой, щоб вона не розбила!

— Та чого ж вона розіб'є, — сказала мама й дала Наді годинник.

— Красиві крапельки... — прошепотіла Надя й сіла на підлогу просто там, у коридорі, спостерігаючи за дивовижною ритмічністю граційного танцю кольорових крапель. Рожевих і синіх.

— Та куди ж на підлогу, манюня! — бідкалася чужа тьотя.

— Нехай посидить... — сказала мама. — Їй таке подобається...

— Я хоч ослінчик їй...

— Не треба, — сказала мама. — Їй не сподобається. Нехай так, якщо хоче.

— Ой, Гало... А лікарі що кажуть?

— А що вони можуть сказати... Раніше взагалі діагнозу такого не знали.

Надя дивилася на танок маслянистих крапель і щасливо всміхалася.

Вони не знали. Ніхто не знав, як чудово, коли наставала тиша. Коли світ переставав виштовхувати і спокійно відходив у тінь, даючи просто відпочити. Просто насолодитися такими неймовірними кольоровими краплями.

Синя, дві рожеві. Синя, рожева, дві сині. Рожева, дві сині. Рожева, синя, дві рожеві. Синя, дві рожеві...

— Ти будеш надівати шапку чи ні? — втомлено мовила мама, і її тон свідчив про те, що терпець уже урвався. — А в тьоті Олі годинник з крапельками, пам'ятаєш? Шапку надінь уже, я тебе прошу, і ходімо!

— Вона кусюча! — відповіла Надя й насупилася.

— Потерпиш! Надю, іншу я випрала! Мороз надворі! Надівай і ходімо, мамі на роботу!

Вона вперто мотнула головою. Рятівне «тік-тік-тік» знову розчинилося в хорі інших звуків.

— Надю, я не жартую! — сказала мама. — Ходімо до тьоті Олі, будеш там гратися годинником. Надінеш шапку?

Мама не розуміла. Не розуміла, яка кусюча та шапка. Тоді Надя, обхопивши руками голову, голосно і пронизливо закричала — ось, яка вона колюча.

— Але ж яка ти!.. — обурилася мама. — Тоді залишайся сама! Увечері мама повернеться, зрозуміла?

Гала з сумнівом поглянула на годинник. За дві хвилини друга. Перерва, вважай, закінчилася. Вона і так на пів дня помінялася через Надю...

— Ідеш чи ні?

Надя рішучо захитала головою і склала руки на грудях. Не піде — що-що, а цей жест Гала чудово розуміла.

Надя вже залишалася сама. Не на пів дня, звісно, але залишалася.

Гратиметься у свої кубики. Або дивитиметься на секундну стрілку улюбленого «жовтого годинничка». А о восьмій Гала закінчить — й одразу додому.

І, зітхнувши, мама вийшла і замкнула двері на ключ. Це було вперше, коли вона лишила її вдома саму так надовго. І востаннє.

Двері ляснули — різко і неприємно.

Надя прокинулася.

Реальність зустріла її пільмою. Світло тут могло хіба що наснитися. Образи швидко вивітрувалися з пам'яті, залишаючи по собі лише відчуття щемливої туги. Мама.

Надя рвучко сіла. Шурхіт крихітних лапок розсипався довкола неї, ніби то вітер закружляв у темряві сухе листя. Щури. Вона давно зрозуміла, що означає цей звук. Коли пригадала підвал їхньої п'ятиповерхівки, де чула цей запах і те, як вони з мамою сходили туди, а мама вихопила щура променем ліхтарика і голосно верескнула. А щур кинувся кудись у темряву, ледь чутно цокаючи кігтками по бетонній долівці.

Надя автоматично торкнулася до кірки запеченої крові на мочці вуха. Минулого разу її вкусили уві сні. Було навіть не дуже боляче. Просто вона прокинулася від того, що в її вухо вчепилися чийсь метушливі зубки. Тепер Надя боялася спати. А ще — дуже хотіла пити. Мабуть, якби не це, вона б не так утомлювалася.

Іноді стіна під її рукою мокріла й можна було намацати заглибини, де волога збиралася невеличкими калюжками. І Надя злизувала їх. Так спрагу вдавалося ненадовго обдурити. Натомість на неї вмить нападав голод... Часом хотілося трохи посидіти, перш ніж іти далі. І тоді вона засинала, навіть якщо не хотіла. От і перед цим вона думала, що просто відпочине, та щойно оперлася на стіну, печеру осяяло денне світло, увійшла мама і сказала: «Ти не можеш піти без шапки»...

Сон відступив, але сили йти далі Надя таки не відчула. Захотілося поплакати, і вона навіть схлипнула за два рази, та потім усе ж передумала. Дівчинка підняла руки і гучно плеснула (*Плесь! Плесь-плесь!*), і шурхіт щурячих лапок

умить нагадав їй, звідки і куди тягнеться коридор. Мапа перед її внутрішнім зором накреслила петлі лабіринту, які вона вже пройшла. Вона знає, куди йти. Надя повільно підвелася, знову примусивши сахнутися врізнобіч щурів, які снували навколо.

Через багато кроків — тисяча шістсот дванадцять, адже Надя рахувала напрочуд добре — стіна під правою рукою слизнула вбік. Поворот. Надя завжди торкалася до стіни правою. Їй завжди повертала, аж поки замикала коло. Тому цього разу вона теж ступила в новий прохід, не засумнівавшись і на мить.

Йти було важко. Навіть занадто важко — так іще не було. А невдовзі Надя збагнула ще дещо: шурхіт щурячих лап більше її не переслідував. Його не було. Вона завмерла, дослухаючись, а тоді різко плеснула, як робила це, коли прокидалася. Тиша. Їх немає. Зрадівши, вона навіть спробувала йти швидше.

І знову подумала, що її ноги стали якісь важкі. А потім відчуття важкості враз зникло саме по собі. Кроки стали цілком звичайні. Надя здивовано зупинилася. Вона думала, що просто дуже стомилася, й тому насилу йде, а зараз їй полегшало без жодної причини.

І вона зрозуміла. Надя навіть повернулася назад на два десятки кроків, і йти було неймовірно легко, а тоді знову пішла вперед, і ноги налилися важкістю. Увесь цей час коридор ішов угору! Отже, вона може не замкнути петлю, а пройти *над* мапою, яку накреслила у своїй голові. Вона поняття не мала, ні як високо піднялася, ні як це виміряти... Занадто складно... Надя сумнівалася. Подумала, а чи не пройти ще трошечки, якщо коридор усе-таки підіймається — а що як там вихід? А повернутися вона зможе завжди...

Але одне запитання неприємно лоскотало її зсередини: чому щури відмовилися йти за нею цим коридором?

І вона рішуче попростувала назад, не підозрюючи, що йде геть від смертельної небезпеки. Щури не могли збагнути чи якось пояснити походження тієї небезпеки, вони просто знали, що в цей коридор краще не звертати. І вони мали слухність.

Якби Надя йшла далі, то дуже скоро померла б. Швидко і геть непомітно, адже навіть вираз «потемніло в очах» у цьому місці втрачає сенс. Вона б навіть не помітила, що ступила в той бік, а просто впала б і не відчула, як торкнулася до підлоги.

Надя повернула на самому початку кам'яної кишені, заповненої отруйним метаном.

Відрахувавши тисячу шістсот дванадцять кроків, вона знову опинилася на перехресті. Обмацавши рукою кут, обрала напрямок і рішучо пішла вперед. Було вже не так страшно, як минулого разу. Щури зустріли її жвавим шурхотом, і їхні гострі кігтики допомагали визначати напрямок. Але посеред перехрестя Надя знову завмерла.

Щось було не так. Морок попереду наче набув об'єму. Це було трохи дивно. Здавалося, перед очима висіла пляма, світліша за решту пітьми, і було незрозуміло, далеко вона чи близько.

Надя ледь повертіла головою, не зводячи очей із плями. Раптом здалося, що вона впирається в неї лицем, аж Надя мимоволі відсахнулася, настільки близько та була, і машинально виставила вперед руки.

Плесь! Плесь-плесь!

Руки були близько, і вони були *темніші*. Отже, пляма — далеко.

«Мене виштовхує!» — раптом збагнула Надя. І знову плеснула. *Плесь! Плесь-плесь!*

Усе це могло означати лише одне — вона бачить. І далека сіра пляма — це справжнісіньке світло.

ОСТАННЯ НИТОЧКА

Двері поліцейного відділку були замкнені. Андрій розчаровано обдивлявся площу, запізно усвідомивши, що навіть не взяв номера Суботинного телефона. А тепер що?

У небі сновигала, насолоджуючись хвилеподібним польотом самотня вертлява пташка. Ймовірно, та сама, що і вранці. Знову кружляла над трубами цукрового заводу — недбалим штрихом у білому зимовому небі. Засвітився червоний напис «Я [сердечко] БУСЬКІВ САД», створюючи геть уже вечірній настрій. Андрій витяг телефон і набрав Валеру. Знову звичні гудки. Телефон посіяв чи що... Може, вдома забув.

Від'єднався. Давно вже пора набрати на міський. От лише номер погуглити... На жаль, мобільний інтернет був мертвий за мертвого. Промарудившись зо п'ять хвилин, Андрій знову набрав Валеру і дочекався автовідповідача.

— Валер, її викрали! — повідомив він, щойно пропищав сигнал. — Дівчинку Надю. Якоюсь мірою це навіть дає надію. Бо якби і справді в заметіль заблукала, тоді все. А так є шанс, що жива. Тільки як її шукати — гадки не маю. Дасть Бог її мати виживе, тоді хоч якісь зачіпки з'являться... Послухай, а документи в течці — звідки вони? Там начебто підпис

місцевого дільничного, а таке відчуття, що він узагалі не зацікавлений у розслідуванні. До речі, запитував, хто мене направив... Подзвони, бо я ніякого біса не...

Він замовк, витріщившись на «уазик» швидкої допомоги, що повільно вповзав на площу.

— Коротше, подзвони! — сказав Андрій у слухавку і побіг до «швидкої», розмахуючи руками.

«Уазик» зупинився, і Ксеня відчинила пасажирські дверцята.

— Щось сталося? — поцікавився Євген Павлович, нахилившись із водійського сидіння.

— Швидко повернулися! — здивувався Андрій. — То що там сказали? Надовго покладуть? Мені вона страх як потрібна, я ж вранці толком так нічого й не запитав...

Вони презирнулися з кислими обличчями.

— Ми не довезли, — сказав Євген Павлович.

— Як?!

— Як-як... — він зітхнув. — Сонна артерія — не жарт. Швидше за все, внутрішня кровотеча... Знаєте анекдот: «Лікарю, я житиму?». — «А я не лікар, я архангел Гавриїл»...

Євген Павлович сумовито замовк. Андрій подумав, що обірвалася єдина ниточка... Він відчинив дверцята в салон, наче не вірив. Гала лежала на ношах — така ж, як і вранці. Тільки обличчя розслабилося й осунулося, як буває лише в мертвих. Крізь щілинку ледь розтулених губ виднілися зуби.

— Ви часом не до нас ішли? — запитав лікар.

— Ні... Я той... — думки розбіглися, залишивши в голові лише лунку порожнечу.

Андрій поглянув на яскраву шовкову хустину на Ксеніній шії. Що за дивна пересторога — не питати про хустину...

Хто взагалі ота Дора? І що тепер робити з пошуками? По суті, не стало єдиної людини, яка могла щось розповісти про ймовірного викрадача... Хоча... Якщо це саме викрадення, то, знайшовши вбивцю, він зможе знайти і дитину. Хіба не так? «Ти не слідчий», — повторив він собі. То й що? Справжніх слідчих, судячи з усього, запрошувати ніхто не збирається. А він усе-таки в дечому фахівець.

— А є тут якась кафешка? — запитав Андрій. — Їсти хочеться страшенно...

— «Мінотавр», — кивнув лікар. — Тут поряд. Сідайте, підвеземо.

Він скорчився на оббитій дерматином лаві в салоні «швидкої». Галі погано закрили очі, й крізь щілинку лівого виднівся чоловічок. Андрій простягнув руку і прикрив мертві повіки. «Уазик» трясло, і тіло хилилося з боку в бік. Здавалося, їй сниться кошмар і вона вовтузиться уві сні, намагаючись прокинутися...

Уже провівши поглядом «швидку», він раптом ляснув себе по чолу, зметикуювавши, що забув попросити в лікаря телефон Суботи.

Єдине в Буськовому Саду кафе з несподіваною назвою «Мінотавр» було велике й порожнє. Простора зала, вочевидь, непогано пасувала для весіль і поминок, але обідати тут було все одно, що в ангарі для літаків. І холодно приблизно так само. Верхнього одягу ніхто не знімав.

Андрієві принесли пельмені, й він жадібно накинувся на їжу. Втім, не забував поглядати на місцеву барменку, що її круглястий бюст неквапно плавав над шинквасом туди-сюди: як вона відповідає покупцям, що заскочили купити

заморожених пельменів, як обслуговує тутешніх пияків, вислуховуючи упіввуха недолугі компліменти... З усього було видно, що вона тут давно.

Поводиться більш ніж упевнено. Можливо, взагалі — власниця, хоч і молода. Отже, вона саме та, хто йому потрібен. З вигляду років тридцять. Обручки немає, отже, для початку можна до неї повсміхатися. Інший варіант — звернутися по допомогу, такі часто бувають жалісливі. Тільки історію краще вигадати, — допомагати поліційному консультантові ніхто не буде... Тим більше, їй тут іще жити, як сказав сьогодні лікар.

Пообідавши, Андрій попрямував до шинквасу, вирішивши імпровізувати на ходу.

— Порахуйте, будь ласка, — сказав він і вже зібрався осяяти її найкращою зі своїх усмішок.

Але дівчина навіть не звела на нього нафарбованих очей. Байдуcho потицявши пальцем у касовий апарат, вона мовчки поклала перед ним чек.

— Дуже смачно, до речі, — зауважив Андрій.

— На здоров'я...

Він ляснув об стійку двохсотгривневою купюрою. Не підводячи голови, барменка змела гроші, а за мить виклала решту.

— Решти не треба, — якомога байдужіше мовив Андрій.

Вона завмерла на мить, ніби міркуючи, чи їй, бува, не почулося. Потім узяла решту і ще раз перерахувала.

— Тут сто шістдесят три гривні, мущина... — непривітно сказала вона і, так і не дивлячись на Андрія, повернула гроші на стійку.

— Усе вам! — відповів він.

І вона вперше звела на нього погляд.

Її очі вмить видали, що дівчині ще немає й тридцяти. У них сяяли радість, цікавість і недовіра одночасно.

— Сто шістдесят три? — навмисно грубо перепитала дівчина, але тепер у кутиках вуст вона старанно ховала усмішку.

— Кажу ж, пельмені смачні!

— На здоров'я, — повторила вона, втім цього разу слова пролунали тепло. — Давайте я вам хоч коньяку наллю...

— Ні-ні, — Андрій усміхнувся, — спасибі. Не п'ю. Принципово.

— Принципово? — повторила вона, піднявши брови.

У її погляді прозирило кокетство.

— Зараз багато хто так, хіба ні? «ЗОЖ» і все таке.

— Яке? — не второпала дівчина.

— «Здоровий образ жізні», — пояснив Андрій. — Не захоплюєтесь?

Вона скривилася:

— Ви нашу жізню бачили?

— І що, отак-таки геть немає людей, які зовсім-зовсім не п'ють?

— Може, і є хтось... Мер наш не впотребляє — у нього поджилудошна.

«Початок покладено», — подумав Андрій і подумки похвалив себе.

— А хіба немає когось, хто не п'є не через хворобу, а принципово не вживає? Навіть на свята, наприклад. От просто така людина — позитивна, до пиятики байдужна...

— І в компанії не скучна? — в риму уточнила барменка і нарешті всміхнулася по-справжньому.

— От-от, типу цього!

— Може, і є хтось...

— Хтось мені казав, ваш начальник пожежної станції такий. Як там його... Науменко, здається...

Її погляд умить охолонув, і усмішка стерлася з обличчя, наче її й не було.

— Свободний... — процідила вона крізь зуби і відвернулася.

— Та я ж просто полопотіти... — зніяковіло промимрив Андрій.

— Біжи он штаньми полопоти — в снігу надворі...

— Добре... — зітхнув він, аніскільки не розуміючи, де ж це дав маху. — Тоді коньячку, чи шо...

— Ти ж не п'єш! — буркнула вона, не повертаючись.

— Та яке там... — він востаннє все зважив і пішов вабанк. — Не п'є людина, яку я шукаю. Вибачайте вже, що я на кривій козі підїхав...

Вона кинула через плече сповнений сарказму погляд і мовчки поставила перед ним келих із «Закарпатським» і блюдечко з двома плястерками лимона.

— Шістдесят п'ять.

— Решта знову вам, — він виклав на шинквас іще одну двохсотку. — Обіцяю не ходити більше коло та навколо.

Вона секунди зо дві дивилася на нього, ніби приміряючись. Потім узяла купюру і демонстративно уважно заходилася вивчати водяні знаки. Нарешті дівчина сховала гроші в кишеню.

— Чого треба?

— Для початку потрібні люди, які не п'ють. Зовсім! — Андрій розстібнув наплічник і витягнув блокнот. — Ваш мер — це раз. А хто ще?

У куточку аркуша він тим часом вивів слово «мер».

— І кого ж ми шукаємо? — голос і далі був непривітний, вона чітко давала на здогад: розмова може завершитися будь-якої миті.

По центру сторінки Андрій написав у стовпчик три великі літери:

Н

С

А

— Скажімо так, — він звів очі на співрозмовницю, — я шукаю знайомого...

— Вік?

«Оце так хватка», — подумав Андрій.

— Вік... Від вісімнадцяти і до шістдесяти.

— Якось хріново ти з ним знайомий...

— Та ясно! — погодився Андрій. — Інакше я би відразу назвав прізвище.

Його відвертість трохи розтопила лід.

— Давай іще одну Лесю, — злагідніло мовила барменка.

— Кого?

— Двісті гривень жени!

— Можу тільки Тараса, — заперечив Андрій.

Вона спохмурніла, але кивнула. Він простягнув гроші.

— А ти пий, пий коньячок, — припросила вона, ховаючи купюру. — Я лічно такого дорогого й не куштувала.

«Жартує, — полегшено подумав він, занурюючи носа в келих, — це вже не так погано».

— Зовсім не п'є наш лікар, Євген Павлович, — задумливо протягнула дівчина, й Андрій під словом «мер» написав «лікар». — Хто ж іще... Ага... Арсен! Не пам'ятаю прізвища...

На цих словах Андрій стрепенувся й намалював у блокноті великий плюс поруч із літерою «А».

— ...помічник мера чи хто він там, — завершила дівчина.

— А цей Арсен... Розкажіть про нього. Привітний чоловік?

— Цей Арсен? Уночі зустрінеш, то зразу рекорд із бігу поб'єш.

— Ну, а в спілкуванні?

— Щоб общатися, до людини, як мінімум, треба підійти. А Арсена всі десятою дорогою обходять. Він же припадочний. Кажуть, якось чоловіка на смерть забив — за те, що він на жінку його подивився.

— Отже, непривітний... — Андрій кивнув і поставив біля «А» мінус. — А як у нього з почуттям гумору?

— А ви що, коміків шукаєте?

— Ага... — Андрій силувано всміхнувся.

— То йдіть до нашого лікаря. У нього що не слово, то анекдот. За ним як записувати, то можна ще один «Квартал» відкривати.

— «Квартал», кажете... — Андрій замислено погриз ручку і закреслив слово «лікар». — А Арсен як? Полюбляє жартувати?

— Та я й не бачила, як він улибається, не те що шуткує! Може, просто лице в чоловіка таке — понуре... Але щоб юморний — точно не.

— Чудово... — стиха мовив Андрій.

Він поставив поряд із Арсеном іще один плюс, тож вийшло «А + - +».

— Непитущий, але непривітний. Зате без почуття гумору, — виснував він. — виснував він.

— А чому «але» і «зате»? — зацікавилася барменка і спробувала зазірнути до Андрія в блокнот.

— Не має значення, — він прикрив сторінку долонею. — А що дільничний Субота? Знайомі ж із ним?

— О, це той іще алконавт! На всі празники — глибоке погруження.

Андрій намалював мінус і знову звів очі на барменку.

— Приємний у спілкуванні?

— Субота? Щоб сказати, що я з ним сильно общалась, так не. Але сильно його в селищі ніхто не любить.

Андрій поставив Суботі другий мінус.

— А як із почуттям гумору?

— Ну, не сказала б, що він такий уже юморист... — вона замислилася. — Хоча сам, мабуть, думає, що юморист.

— Тобто? — перепитав він. — Намагається шуткувати, але не смішно?

— Я б сказала, що смішно — коли не намагається. Тільки він не розуміє. І бува, як пошуткує — хоч стій, хоч падай. Таке меле — на голову не налазить!

Андрій кивнув і поставив Суботі плюс.

— Уже дещо... Ну і Науменко. П'є?

— На Науменка у вас уже не хватає. Я вам про шутки Суботи якраз на всі розказала. Без здачі.

Зітхнувши, Андрій виклав на шинквас п'ятдесятку.

— Так ми скоро до Івана Франка докотимося, — зауважила барменка, роздивившись купюру на світло.

— То що там по Науменкові?

— По Науменкові я тебе сама запитаю. Питання сложене, але безплатне, — вона поклала на шинквас свої переконливі груди і нахилилася до нього, майже торкнувшись до його чола налакованим чубчиком. — Якого хріна тобі треба від мого батька?!

НОГАМИ ВПЕРЕД

Гала була страшенно важка. Небіжчики завжди видаються важчими, ніж тоді, коли були живі. Ксеня щосили вчепилася в ручки нош, боячись послизнутися на обледенілих сходинках медпункту. Євген Павлович пихкотів, намагаючись відчинити ліктем двері. Йому нарешті це вдалося, він квицьнув їх, розчиняючи, та раптом закричав:

- Стій, Оксі! Ногами треба! Ногами — вперед!
- Та чи вже не все одно...
- Розвертаймо! — він почав сходити вниз, штовхаючи Ксеню ношами. — Ти перша піднімайся!
- Та Євген Павлович! Освічена ж людина!
- Одне діло, освічений, а інше — такі оце речі... Обходь давай!
- Ви хоча б знаєте, звідкіля ця традиція?
- Поняття не маю... Обережно, там слизько...
- Раніше вважали, що коли нести мерця на цвинтар головою вперед, то він запам'ятає дорогу і повернеться, — Оксі всміхалася.
- А ми, до речі, в «швидкій» як її везли?
- Та йдіть ви!

— Проходь давай, не стій!

Ксеня закотила під лоба очі й переступила поріг.

Нічого схожого на морг у Буськовому Саду не було. Вони занесли ноші в перев'язочну — там батарея майже не працювала — і поклали долі. Ксеня пішла в палату відмивати кров, якою була перемашена стіна коло Галиного ліжка.

Вона майже закінчила, коли у двері постукали. Здивовано звела голову — місцеві ніколи б не стукали. Євген Павлович теж визирнув зі свого кабінету. Візитери, хай там хто вони були, входити не поспішали, й Оксі пішла до дверей.

На вкритому льодяною шкіркою ґанку стояла молода дівчина в білій чернечій хустці й синтепоновому пальті поверх чорної ряс. Замість хреста в неї на грудях красувалася брошка з чорною лискучою жабою.

— Слава Володарю, Що Несе Світло! — сказала вона.

— Во істину... — розгублено пробурмотіла Ксенія, не знаючи, як відповідати на таке привітання.

— Ми з патологоанатомічного бюро. Забрати померлу, — вона пхнула Ксені якісь папери в брудному пом'ятому файлі й задля переконливості тицьнула пальцем у жирний напис «Приходько Галина Вікторівна».

— Як по правді, не чекали так швидко! — здивувався Євген Павлович. — Я лише пів години, як дільничного повідомив...

— А ми тут саме проїжджали. За мостом... То ми ввійдемо?

— Будь ласка... — Ксеня відступила вбік. Черниці з різноманітних орденів і місій частенько були волонтерами при лікарнях, тож вона не здивувалася.

Тим часом черниця рішучо пройшла простісінько в перев'язочну, ніби була тут не вперше, залишивши в коридорі

помітний шлейф якихось східних запахів. Можливо, спецій... Слідом за нею поріг переступив чоловік у дзеркальних окулярах-крапельках і чорному бушлаті. Навіть не привітавшись, він теж неквапно попрямував у перев'язочну. Ксеня й лікар здивовано презирнулися. Тоді спохопилися й поквапилися за ними.

Монашка сиділа навпочіпки біля узголів'я трупа. Одна її рука була в небіжчиці на чолі, другу вона випростала в неї над животом, розчепірівши пальці, і щось бурмотіла, заплющивши очі, наче ота цілителька, що їхні оголошення висять на під'їздах старих міських п'ятиповерхівок. Чоловік у бушлаті стояв посеред перев'язочної, байдужливо дивлячись перед собою.

— Це вона молиться? — стиха запитав Євген Павлович.

Йому ніхто не відповів. Черниця шепотіла далі. Завершивши, вона не перехрестилася, а просто підвелася й безцеремонно переступила мертве тіло.

— А хіба на вас не повинен бути хрест? — несміливо запитала Ксеня.

Черниця холодно зміряла її очима:

— Повірте мені, можна обчіплятися хрестами, але це не наблизить вас ні на крок.

До ароматів спецій, що йшли від неї, додався нудотно-кислий запах гнилих фруктів. Можна було подумати, що так пахло в неї з рота. Вона знову присіла — цього разу спиною до них — поклала руки небіжчиці на лице і нахилилася, наче намірилася робити штучне дихання.

— Не наблизить до чого? — запитала Ксеня.

— До вищого милосердя... — провуркотіла черниця. — Люди ковзають до нього по тонкому льоду власної совісті. І вважають, що коли мчати щодуху, то більше шансів...

— І пришвидшуються на всі гроші! — озвався раптом чоловік у бушлаті.

— А пришвидшуватися не можна, — підтакнула черниця, що й досі сиділа у дивній позі.

— Що ви робите? — не витримав лікар.

Вона враз рвучко підхопилася, й звідкись із-під її рук до стелі зметнулася маленька стрімка тінь.

— Лайно яке! — вигукнула черниця.

— І-і-і! — верескнула Ксеня.

— Це ще тут звідки? — викрикнув Євген Павлович і нервово глтинув, бо на мить йому здалося (спаде ж таке на думку!), що черниця дістала пташку в небіжчиці з рота...

— А не треба ото під руки питати! — обурився чоловік у бушлаті.

— Дзьобнула мене! — поскаржилася черниця.

Тінь вдарилася об жарівку, метнулася на середину кімнати і метушливо затріпотіла на підлозі. Це була невеличка чорна птаха з неймовірно довгими тонкими крилами. Вона несамовито колотила ними по лінолеуму, марно силкуючись злетіти.

— Я відчиню вікно! — вигукнула Ксеня й уже ступила вперед, коли черниця зупинила її різким викриком.

— Зараз я комусь відчиню!

— Та що тут коїться? — обурився Євген Павлович.

Черниця раптом опустила очі, наче це не вона кричала секунду тому, і стала схожа на овечку в рясі:

— Це наша пташечка... — пролепетала вона. — Вилетіла в мене...

І сором'язливо всміхнулася, ссяйнувши зворушливими ямочками на щічках.

— Ваша пташечка? — вкрай розгубився лікар.

— Вибачте, що так сталося... Швидше лови, чого стоїш!!!
Останні слова адресувалися чоловікові в бушлаті, і той негайно витягнув із-під поли складаний сачок. Зі свистом змахнувши в повітрі, він розклав його одним спритним рухом.

— Обережно! — сказав Євген Павлович. — Якщо злетить, битиметься об стіни!

— Не злетить, — запевнив чоловік у бушлаті. — Вони не можуть із землі.

Він скрадався до пташки, що билася на підлозі і, дивно, весь цей час відвертав лице, наче постановив собі впіймати, не дивлячись на неї.

— Ви що — навмисне не дивитесь? — запитав лікар чоловіка в бушлаті.

— Він узагалі-то сліпий, — зауважила черниця.

— Як то — сліпий? — лише й спромігся промовити лікар.

— Можна подумати, що ви не сліпий! — гмикнула черниця.

— Ні, — знітився Євген Павлович, геть збитий з пантелику.

— Хіба ви бачите дохлу рибу, якою обвішані? — хитро запитав чоловік у бушлаті.

— Дохлу рибу?

— Це він про ваші гріхи, — пояснила черниця.

— Розкажи їм про чорну ополонку! — несподівано попросив чоловік у бушлаті, повільно простягаючи сачок до пташки.

— Та їм пофіг, хіба не бачиш! — брутально заявила черниця. — Їм важливіший хрестик!

І метнула на Ксеню обвинувальний погляд.

Наступної миті чоловік у бушлаті описав сачком стрімку вісімку, й одним точним рухом наклав розпластану на лінолеумі пташку.

— Опа! — задоволено вигукнув він, так і дивлячись кудись у куток.

— От і добре, трам-пам-пам! — зраділа черниця.

— Ви що — птахолов? — вразилася Ксеня.

— Отак-от! — чоловік гордо звів догори пальця й обернувся до черниці. — Птахолов, зрозуміла?!

Затиснувши сачок під пахвою, чоловік знову поліз за пазуху і вийняв із-під бушлата невеличку складану клітку. Звичним рухом розклав її однією рукою й уміло запхнув туди схожу на серпокрильця пташку.

Довгокрилій птасі там вочевидь було затісно. Вона притиснулася грудьми до ґратчастої підлоги і важко дихала, широко відкривши дзьоба.

— Шкода її... — сказала Ксеня.

— Заробила, — відповів чоловік.

— Узяли! — скомандувала черниця й, проігнорувавши ноші, рішуче вхопила небіжчицю за щиколотки.

Чоловік у бушлаті квапливо підхопив труп попід плечі. Тіло вже почало клякнути, і через це мертва Гала скидалася на циркового факіра, що лежить на двох стільцях. Євген Павлович спробував допомогти, але черниця рішуче відштовхнула його стегном, навіть не подякувавши:

— Заповніть краще направлення на розтин! Нам іще їхати чортзна-куди!

— Ногами! Ногами вперед потрібно! — захвилювався Євген Павлович, та вони не звернули на нього жоднісінької уваги.

За пару хвилин Євген Павлович вибіг на ганок із направленням у руці.

У дверях медпункту, накинувши на плечі пальто, стояла Ксеня. У роті в неї була непідкурена цигарка, про яку, видно,

забула, а її брови здивовано вигнулися, мов дві перелякані кішки.

— Повантажили? — запитав лікар.

Замість відповіді вона мовчки кивнула в бік дороги. Черниця й чоловік у дзеркальних окулярах запихали труп у багажник яскраво-червоного «ягуара».

— Вони точно з патанатомії? — приголомшено пробурмотів лікар.

Оксі, й надалі мовчки, простягнула йому м'ятий файл, і той узявся неуважно перечитувати документи.

Дивна парочка хряснула багажником і заскочила в авто.

— Усе правильно... — сказав Євген Павлович, відірвавшись від документів.

«Ягуар» загарчав і рвонув уперед, залишивши по собі сколошканий сніговий вихор.

— І направлення не взяли... — додала Ксеня, дивлячись услід зниклій автівці.

За десять хвилин червоний «ягуар», проминувши цукровий завод, виїхав на міст через річку з дивною назвою Туонь. За кермом сидів чоловік у бушлаті в дзеркальних окулярах. Його лице було наче демонстративно відвернуте від дороги, ніби він задивився на щось у сутінках, що опускалися. Поруч із ним курила цигарку в довгому мундштуці круглощока черниця.

Усе задне сидіння «ягуара» було заставлене клітками розмаїтих форм. У клітках були птахи. Різні. В одній, хоч як це дико для цієї пори, розпластався на ґратчастій підлозі довгокрилий стриж. Серпокрилець.

Десь на середині мосту авто зупинилося.

Буськів Сад перетворився на далеку смужку снігу під лінією обрію. Другий берег був огорнутий шапкою туману або ж то хмара, втративши висоту, впала черевом просто на білу пустку.

Чоловік і черниця, сварячись і крехтячи, витягнули з багажника мертве тіло дівчини в довгій нічній сорочці та плетеній кофтині. Вони підтягнули його до перил, насилу підняли, і на дружнє «три-чотири» кинули у воду. Тіло шубовснуло, гучно хлюпнувши, річка підхопила його, а ці двоє ще довго проводили поглядами — ніби не було нічого прекраснішого, ніж спостерігати, як сильна річкова течія відносить удалечінь заляканий дівочий труп.

ГРА ПОЧАЛАСЯ

Не можна було казати правду. Він розумів це так само чітко, як і те, що в нього немає ніякої підходящої брехні.

Хоч би що він сказав, барменка, по-перше, почне розбазікувати. А йому це непотрібно. Ох, як непотрібно. По-друге, тепер вона нічого не розповість про начальника пожежної станції, що так недоречно виявився її татусиком. Андрюха гарячково думав, і робити це було вдвічі тяжче під її пильним поглядом. Нарешті він наважився. Принаймні інших слабких місць у господині «Мінотавра» він поки що не помітив.

— Давай ось як... — сказав Андрій і розстібнув наплічник.

Зануривши туди обидві руки, він довго з чимсь вовтузився, потім нарешті витяг скручену в рурку пачку грошей.

— Тут дві тисячі. Мені потрібне твоє мовчання і твої відповіді, ото й усе.

Глянувши мигцем на гроші, дівчина швидко роззирнулася.

— Хочеш, щоб я продала батька за дві срані штуки?

— Чого відразу «продала»? — ображено заперечив Андрій. — Запитання такі самі: алкоголь, стосунки з людьми,

почуття гумору. Де тут продаж! Це сума за те, щоб ти мовчала, ото й усе. А то ж розкажеш батькові, а батько — ще ко-мусь, і знатиме все селище.

— А нафіга це тобі?

— Не твоє діло. Я ж не запитую, нафіга тобі два штуцери.

На ось, тримай.

Вона зміряла його недовірливим поглядом.

— Мало.

Зітхнувши, Андрій поліз у наплічник.

— Іще тисяча. Більше немає. Мені ще жити на щось треба.

Вона подумала ще пів секунди. Потім недбалим рухом згребла гроші в кишеню фартуха.

— Питай.

— Та ті ж таки запитання... — він знову розгорнув блокнот. — Алкоголь?

— Алкоголь, — ствердно промовила дівчина і зітхнула. — У нього брат на пожарі згорів. А в батька «пожарка» не на ходу була. Відрами гасили, як ото колись... Ну і він себе вивуватить. Після такого, канешно, алкоголь.

— А давно брат загинув?

— Давненько вже.

— М-да. Співчуваю... Систематично п'є? — Андрій поставив поряд із «Н» довгий мінус.

Вона кивнула:

— На двадцять кіль похудав. Думала, вже його не витягну. Зараз сліжу, щоб ні краплі.

— Чекайте... То виходить, зараз ваш батько не п'є?

Дівчина енергійно постукала кісточками по шинквасу і для надійності поплювала через ліве плече. Андрій, вагаючись, підтиснув губи і почав переробляти мінус на кострубатий плюс.

— Значить, не п'є... — пробурмотів він.

— Три місяці вже в зав'язці, — підтвердила барменка.

— Усього лише три місяці? Ага. Чекайте-чекайте. А до того весь час пив?

— Кажу ж вам, від того пожару постійно під отим ділом. Уже на людину не був схожий.

— Заплутали ви мене... — буркнув Андрій і знову заходився наводити мінус поверх плюса, аж поки ручка прорвала аркуш; потім подивився на вималювані каракулі критичним поглядом художника. — Добре... Ну а про його стосунки з людьми що скажеш? Компанійський чи, може, відлюдкуватий...

— Ну, йому особливо нема чого веселиться. А так — батько жалісливий чоловік. М'який. Усі знають: як треба щось допомогти — полагодити, перетягнути, припертися кудись удосвіта, якщо вже пообіщав, — то це до Захара! Я йому все ввечері кажу, навчися вже говорити людям «не»! На тобі ж половина селища їзде!

— Із цим розібралися, — тепер Андрій поставив у блокноті плюс. — А тепер почуття гумору.

— Батько — чоловік серйозний. Шуточки і глупості різні — це не його. А як брат погіб, так він і улыбається перестав... М-да. Такі ото марципани... — вона задумливо постукала пальцями по столу. — То що? Схожий на твого знакового?

— Конкретно ваш батько — не дуже, — збрехав Андрій, поставивши поряд із «Н» іще один плюс.

Здається, це її заспокоїло. Вона навіть усміхнулася.

Насправді, Науменко отримав два плюси, а якщо поміркувати про цей двічі перероблений мінус, то, може, і всі три. Три із трьох, що він шукає саме його...

— То кого ж ти все-таки шукаєш? — запитала дівчина, так наче могла чути відголоски його думок.

— Сказав же, знайомого...

Андрій сховав блокнот. Виходило, що Арсен на другому місці, а Субота зі своїм єдиним плюсом за відсутність почуття гумору скидається на маніяка менше за всіх. Утім, у цьому нескладному тесті найсерйозніший пункт — саме гумор.

Уже у дверях Андрій буквально зіштовхнувся із Суботою.

— О! Он де ти! — зрадів дільничний. — А я у твій номер ломлюся... То що там, у квартирі?

— Нічого конкретного, — невпевнено відповів він. — Квартира як квартира.

— Так а я тобі що казав! — задоволено гмикнув Субота.

«Навряд чи він, — подумав Андрій. — Найменше за всіх схожий...»

— Послухай, — сказав Андрій, наважившись в останній момент. — А є тут людина, що могла б визначити, чи є на замку сліди злому?

— Шо-шо? — перепитав Субота. — Шо ти вже надумав ламати?

Дільничний глипнув у різні боки, аби переконатися, що їх ніхто не чує.

— Усе вже зламане, — відповів Андрій. — Я думаю, Надю викрали.

Дільничний аж підскочив із несподіванки, знову роззирнувся, а потім схопив Андрія за лікоть і витягнув на ґанок «Мінотавра».

— Хочеш сказати, тобі мало, що вона пропала, так ти надумав іще й викрадення приплести? — зашипів він Андрієві на вухо, хоча надворі не було ні душі.

— *Приплести?! — Андрій рвучко вивільнив лікоть, загрозливо нависнувши над дільничним. — Я виконую за тебе твою роботу, якщо ти ще не зрозумів! Ти був удома в Гали?*

— Нафіг вона мені всралася... — знітився той.

— Та до чого тут це! У неї вдома замок, який зсередини без ключа не відмикається! А Гали того вечора вдома не було. Так?

— Ну? — в Суботи почервоніли вуха.

— Баранки гну! Як вона відчинила двері? Я не запитую в тебе «чому», — хрін із ним! Скажи просто як!

— Ну як-як... — насупився Субота. — Я откудова знаю...

— Ото і я про те! Повертаємося до першого пункту: чи може хтось перевірити замок на предмет злому?

— Так, а хто... Тільки в область отправлять... — Субота мерзлякувато поскулився, ховаючи голову в плечі. А тоді раптом ступив до Андрія й зашепотів: — Ти, той-во... Хотів шукати її в катакомбах — шукай! Де угодно шукай! А про маніяка я щоб більше не чув, поняв? По-нормальному прошу: пару тижнів ніяких маніяків і викрадень. А коли приїдуть оті довбані інвестори, пап'к займеться своїм заводом і в спокоїться. Тоді вже — пожалуста! Маніяки, трупи, все оце-го! Я перший землю гризти буду — відповідаю!

Він відступив, зашарілий. На брудні вулиці селища спадали сутінки.

На площі показалися самотні перехожі. Субота розгублено тупцяв на місці, так наче витратив на свою полум'яну промову весь запас відваги.

— То це все через завод, так? — запитав Андрій. — Або чому вашому мерові важливо не привертати уваги до селища?

— Просто так ти не в спокоїшся, да? — засмучено зітхнув поліцейський. — Я кстаті, чого тебе шукав... Мер хоче зустрітися. Жде тебе. І номер свій дай, бо нема.

Андрій продиктував йому номер. Субота мав якийсь пришиблений вигляд.

— Слухай сюди, давай начистоту, — почав Андрій, і Субота насторожився, наїжачившись, наче горобець. — Нас ніхто не чує, тільки ти і я, так що... Я знаю, що ти в курсі всього. І що сам намагався розкрити... У моїй течці скрізь твій підпис — на всіх протоколах.

— Нічого ти не знаєш! — відмахнувся дільничний.

— Скажи просто, хто на тебе тисне. Ваш мер? Чи, може, хтось іще? Я на твоєму боці, ти зрозумій...

— Откуда в тебе ця папка? — це запитання вирвалося в Суботи якимсь відчайдушним, тужливим вигуком.

— Тобто, як це: «откуда»? Ти відправляв кудись ці протоколи? Отам, видно, й вирішили передати до Києва. Дивно, що ти вдаєш, наче ніхто не знає, що тут відбувається.

— Віддай її мені, — несподівано злісно прогарчав поліцейський.

— А то що? — Андрій усміхнувся.

— Просто... Не треба воно тобі...

— Розберуся.

Андрюха поплескав його по плечу і пішов униз сходами «Мінотавра».

— Андрій! — раптом гукнув йому Субота.

Він озирнувся. На поліцейського жаль було дивитися. Такий погляд буває в kota, якого купують: коли той уже змирився й чіпляється кігтями в край пластикової миски. Суміш жаху, впокореності та злості.

— Не кажи йому, — тихо попросив Субота. — Не кажи, що там мій підпис.

Павло Борисович Тупогуб полуднував у своєму кабінеті. Незалежно від сезону, щодня о третій годині секретарка Міла подавала шефові тарілку домашнього сиру з фруктами, який вона ретельно збивала спеціально купленим блендером до стану повітряного мусу. По фрукти раз на тиждень доводилося спеціально відправляти авто в область. Сьогодні до сиру був виноград. Крупні, міцні, м'ясисті ягоди в солодкому ніжному, мов крем, сирі.

Павло Борисович був особливо педантичний щодо того, яка має бути його консистенція. Нині все було ідеально. Павло Борисович сидів, пригнувши голову, — так пригинається вовк, запихаючи скривавлену морду в оленячу тушу, що вистигає на снігу. Рухи його міцних кощавих рук, коли він орудував ложкою, були дрібні та гострі, наче страва жива і намагається вискочити з тарілки. Він вишукував у сирі цілі виноградини, квапливо клав їх до рота, прилаштовував поміж зубами і з насолодою розкушував. Виноградини лускалися в роті, а він мружився, мов гієна, що розгризає кістку.

Попоївши, він полюбляв курити люльку. Набита завчасно, вона лежала перед ним. Чекала, поки він упорається з сиром, підійде до вікна, розкурить дорогий тютюн і почне милуватися центральною площею. А з погляду Павла Борисовича, на площі було чим милуватися. Не все поки що зроблено, звісно, але поступово він перетворював цю місцину на справжнє лице селища. Метрові літери «Я [сердечко] БУСЬ-КІВ САД» — вишенька на торті. У селищі, звісно, було чимало проблем, але Павло Борисович не втомлювався нагадувати собі, з якої багнюки витягує цей ведмежий кут і скільки робить «для них усіх». І зробить іще більше. Набагато більше. Тому що Буськів Сад обіцяв окупити будь-які грошові

вкладення сторицею. А відчувши можливість щось отримати, Тупогуб хапався за неї мертвою хваткою й уже не відпускав.

У свої шістдесят три він чимраз частіше розмірковував про те, як багато людей не здатні скористатися можливостями, які самі пливуть до їхніх рук. От хоча б той-таки міфічний Мідас, що його вважають символом жадібності, насправді — золотий пам'ятник ідіотизмові, якщо вже зайшлося про людей, які не заслуговують на дарунки долі. Щодо самого Тупогуба, то він жодним чином не був захланний, як багато хто вважав. О, ні, він аж ніяк не захланний! Павло Борисович був *ненаситний*.

У двері постукали. Міський голова випростався й зубами зішкріб із нижньої губи рештки сиру.

— Так!

Зазирнула секретарка Міла:

— До вас людина, — вона звірилася з квадратним аркушиком паперу, який тримала в долоні. — Гайстер... Андрій Олександрович. Нехай зачекає?

Мер скрушно подивився на недоїдений сир і заклично вигнутий мундштук люльки, тоді рішучо втерся свіжою матерчатою серветкою (паперових він не визнавав) і скомандував таким тоном, наче Міла була вівчарка:

— Клич!

Секретарка ледь відступила і недбалим жестом дала на здогад Андрієві, який тупцяв у приймальні, що він може ввійти. Той усміхнувся на знак вдячності, але Міла тільки утомлено закотила очі.

— Ласкаво просимо! — підводячись назустріч привітав його Павло Борисович. — Як улаштувалися? Чув, ви після аварії — й одразу в бій!

— Та все нормально, дякую. Відбувся легким переляком.
Андрій потиснув йому руку, зауваживши, як мляво стиснув його долоню голова.

— Я б на вашому місці дав собі перепочити.

— Але ж ви розумієте, зникла дитина...

— Так-так... — він скорботно звів брови. — Дочка Гали Приходько... Лизавета, якщо не помиляюся.

— Надія.

— Точно! — Він ні крапельки не знітився. — Жахливо... Якщо ваші знання допоможуть її знайти, буде просто чудово!

— Я тут не лише через дівчинку, як ви розумієте.

— Справді? — насупився мер. — А що ж іще?

Якщо він і прикидався, то досить непогано.

— Вбивства, — просто відповів Андрій, гадаючи, що пояснення не потрібні.

Але Павло Борисович, здавалося, чекав продовження.

— Які? — запитав нарешті він.

— Ви серйозно? Та облиште, Павле Борисовичу! Невже ваш дільничний не повідомив, щодо чого саме я консультую?

— Він сказав, що ви кримінальний психолог. Але зараз, знаєте, повсюдно почали психологами запасатися. У школах — психологи, в дитячих садках — психологи, в армії — психологи. Я не здивуюся, якщо двійко-трійко мені доведеться узяти на цукровий завод!

— Моє завдання — скласти психологічний портрет серійного вбивці. Того самого, — Андрій витримав багатозначну паузу; обличчя Тупогуба й надалі було безпристрасне. — Я вас дуже прошу, Павле Борисовичу! Хоч сам на сам ми можемо говорити прямо!

— Так я вам прямо і кажу: вперше чую! Що за вбивця? Кого вбив? Чому я не в курсі?

— Зараз я вам дещо покажу...

Андрій розстебнув наплічник і вийняв картонну теку. Так само мовчки поклав її на стіл і розв'язав.

Обличчя мера, що стояв за Андрієвою спиною, враз немов скам'яніло. Здавалося, його покинули й емоції, й саме життя. Лише очі на мить ледь розширилися, а тоді взялися байдужним серпанком, тому неможливо було розібрати — бачать вони зараз чи ні.

— Де ви її взяли? — запитав він нарешті безбарвним голосом.

— Її?

— Течку, — видихнув Тупогуб і додав: — Усі ці... Матеріали.

— Це із кримінальної справи. Ви й справді нічого не знали?

— Поняття не мав! Хто ці люди?

— Мешканки вашого селища, як я розумію. Усіх знайдемо зі слідами насильницької смерті протягом останніх двох років. Декотрих — зовсім недавно.

— І хто ж їх, даруйте, знайшов?

І Павло Борисович знову по-вовчому пригнув голову, встромившись в Андрія холодним, питальним поглядом. Андрюха мовчав, зважуючи «за» і «проти».

— Важливіше те, що їх усіх убили, — ухильно відповів він. — Ножові поранення, відтяті кисті рук — чіткий однаковий почерк... А ви і дільничний поліцейський в один голос запевняєте мене, що нічого такого тут ніколи не відбувалося.

— М-да... — Тупогуб нервово заходив по кабінету, заклавши руки за спину. — Оце так справи... І що — маєте вже якісь ідеї?

— Щодо чого?

— Щодо портрета. Кого нам підозрювати? Товстих? Високих? Короткозорих?

— Ну, поки що в мене негусто. Але в загальних рисах, мабуть, можу означити.

Тупогуб нервово сів. Потім, спохопившись, жестом запросив сісти й Андрія.

— Чи можу я розраховувати, що все це між нами?

— Я німий, як ось вони, — мер кивнув на світлини в теці. — Викладуйте.

— Дуже вірогідно, що йдеться про людину, яка вдається до соціальної мімікрії. Швидше за все, він соціопат, попри те, що цей термін вважають застарілим...

— Ви зараз китайською говорите, — урвав його мер. — Ви в курсі? Шанхайський діалект, здається.

— Вибачте, — Андрій мимоволі всміхнувся. — Поясню простіше. Це дуже жорстока людина, котра, найпевніше, не здатна ані на співчуття, ані на почуття симпатії до інших, ані на відчуття провини. Втім, із провинною не все однозначно... Скажімо так, ця людина не здатна на розкаяння.

— Та що ви кажете! — дуже натурально подивувався Павло Борисович. — А я ж завжди вважав, що серійні вбивці — білі й пухнасті поціновувачі метеликів!

— Насправді, зовні найчастіше вони саме такі. Це й називається соціальною мімікрією. Маскування. Без цього вбивця елементарно не зміг би ввійти в довіру до жертви, заманити її в зручне місце... Розумієте?

— Увічливість — найкраща зброя?

— Саме так! Отже, ми шукаємо когось, хто, по-перше, не вживає алкоголю. Скоріш за все — зовсім.

— О! Це відразу не з нашого селища!

Андрій гмикнув.

— Смішно... Так ось, алкоголь упливає на самоконтроль, а отже, заважає маніякові грати роль «хорошого хлопця», яким він хоче видаватися. З іншого боку, такі люди, переступаючи всі можливі моральні кордони, часто суворі з собою щодо решти. Аскетичні, полюбують порядок, часто — спорт.

— А ви оце зараз мене змалювали!

Андрій знову гмикнув. Ніби ненароком вийняв блокнот і викреслив слово «мер» у куточку.

— Друге: цю людину, найімовірніше, всі довкола вважають приємною, привітною, готовою безкорисно допомогти і в усіх сенсах позитивною...

— Знову я! — підвівся Тупогуб.

— І найголовніше, — Андрій усміхнувся, — гумор! Точніше, його відсутність. Почуття гумору закладається в дитинстві, коли з дитиною жартують батьки. А у всіх поголовно серійних убивць проблеми в сім'ї, дефіцит любові тощо. Так би мовити, не до жартів. Ось ви, Павле Борисовичу, точно не підходите.

— Просто гора з плечей! — Тупогуб картинно зітхнув. — А тепер серйозно. Зовсім непитуших у нас не так уже й багато, звісно, але саджати за це ми ще не пробували. Потрібне щось суттєвіше.

Андрій розвів руками.

— Це все, що є: людина, яка щосили намагається справляти хороше враження, та насправді не здатна ні на почуття, ні на елементарний жарт... Тож, як побачите когось, хто вчить напам'ять збірку «Приколи на всі випадки життя» — відразу телефонуйте.

— А нащо вчить? — не второпав мер.

— Щоб жартувати. Чикатило зізнавався, що для нього це було найскладнішим у спілкуванні: він не розумів гумору

в принципі. А треба ж сподобатися жертві, здобути її довіру! То кажуть, що він буквально зачував чужі жарти, щоб потім повторювати...

— Цікаво... — Павло Борисович чомусь спохмурнів. — Дуже цікаво... Отак прямо зачував?

— Кажуть... — звів плечима Андрій. — Вам недобре? Ви аж сполотніли...

— Нормально все... — Павло Борисович відмахнувся. — Тиск сьогодні скаче. Скажіть ліпше, що ви маєте, крім психологічного портрета? Напевно ж у вашій теці є щось предметніше. Он яка товста...

— Якщо ви про докази, то, на жаль! — Андрій похитав головою. — Майже нічого.

— Майже? — Тупогуб вмить насторожився. — Отже, щось усе-таки є?

Андрій насупився, шкодуючи, що проговорився. Хоча... Він підвівся й пройшовся туди-сюди по кабінету. Підійшов до вікна і подивився на площу.

— Оці літери... Давно їх поставили?

— Та от-от буквально... А що?

— Тієї ночі, коли встановлювали напис... — Андрій повернувся до столу і звирівся з течкою. — На площі бачили Христину Рогач. Христина пішла з дому й не повернулася. А недавно виявили її тіло. Точніше кажучи... — Андрій узяв теку й затнувся, запізно згадавши, що у справі помилкова дата. — Точніше кажучи, зовсім недавно...

— Узагалі ні сном, ні духом! — наморщив чоло Тупогуб. — Чи це Субота воду каламутить, не розумію?

— Це не до мене, — стенив плечима Андрій. — Я про інше хочу запитати. Під час монтажу щось пішло не так, і на площі погасло світло. Пригадуєте?

— Авжеж, було таке... Вони там щось напартолили. Тут усе вирубало. Увесь центр.

— От! Мені важливо, щоб ви пригадали, що тієї миті чули у слухавці. Адже ви залишалися на зв'язку? З ким ви тоді розмовляли?

— А... Та із Захаром нашим. Науменком. Хіба не все одно, що я чув?

— Отже, щось таки чули?

— Та й не пам'ятаю... Фігню якусь... Може, і не чув нічого... Світло ж погасло! Я тоді подумав, що літери згоріли до бісової матері! Яка взагалі різниця?

— Є інформація, що саме тієї миті просто на площі сталося вбивство. Саме тоді, як погасло світло.

— Оце так поворот... — промовив Павло Борисович, і неясно було, знущально він це сказав чи ні. — І кого ж убили?

— Христину Рогач.

Він судомно смикнув плечима, ніби його піджак ураз зменшився на три розміри.

— Це вона на знімках?

— Ось на цьому, — Андрій підсунув ближче до мера мото-рошну посмертну світлину.

— Андрій Олександрович... — мер похитав головою. — Це не вона.

ХІД ЗВІРА

Андрій перевернув знімок, щоб переконатися. На звороті був напис: «Рогач Х. М.».

— Ви абсолютно впевнений? — запитав він мера.

Той квапливо кивнув, збираючись щось сказати, але за-
тнувся й насупився.

— Принаймні не схожа, — невпевнено відповів Тупогуб.

— Мертві часто не схожі... Близько її знали?

— Чому близько... Були знайомі. Вона ж медсестра в мед-
пункті.

— Отже, стверджувати на сто відсотків, що не вона, ви
не можете?

Павло Борисович знову пересмикнув плечима, тоді зітх-
нув і став коло вікна, замислено взявшись за підборіддя.

— Припустімо, це Христина. Припустімо... Я, до речі, бачив
її зовсім недавно. От якраз перед оцими ось літерами... Аж
раптом — зникла! Ну, наприклад, справді зникла. А Субота
або приховує це від мене, або, може, сам нічого не знає —
припустімо! — тепер мер заклав руки за спину, походжаючи
туди-сюди. — Але ж ви як сказали! Мовляв, тіло уже знайш-
ли! І коли ж? Бо так виходить, наче вона от-от зникла, а у вас

уже тіло знайшли, і ви тут як тут, та ще й з усіма документа-
ми? Тобто, вас устигли з Києва відрядити, а в нас навіть одна
бабця з іншою не встигли попліткувати! Ви знаєте, з якою
швидкістю розходяться чутки в таких селищах, як оце? Та
нашу з вами розмову вже в крайніх хатах обговорюють — як
довго ми спілкуємося та про що, а ще те, що ми зараз до вік-
на підійшли, а я руками розмахую!

— Не знаю, як швидко тут розходяться чутки... — почав
було Андрій і замовк.

Річ не в тому, коли знайшли тіло. Річ у дівчинці Наді. Ви-
ходить, вона зникла в неділю, а наступного дня в «Міражі»
Валерка вже сватав його у відрядження. Андрюха міг іще уя-
вити таку оперативність, коли хтось «вмикав зв'язки». Щось
на кшталт того, що все селище на вухах, а мер особисто на-
орює телефоном до когось в області, а той особисто просить
міністра... А тут — пошуків немає, поліцейський ні в зуб но-
гою, а мер узагалі не в курсі. А його, менше з тим, прислали.
Чи таке взагалі трапляється?

— Андрій Олександрович... Послухайте... — м'яко мовив
Тупогуб. — Ви справляєте враження людини проникливої
й відданої своїй справі. Переконаний, ви знаєте, про що ка-
жете. Але зрозумійте і мене теж... Мало того, що ви ствер-
джуєте, начебто в нашому селищі ріжуть людей, а я ні сном,
ні духом... Що в нас зникла дівчина і навіть труп не знайш-
ли... Труп! У нашому селищі! Так ви ще й кажете, що вбили
її в мене, можна сказати, під вікнами!

— Уточнення: не я кажу, а матеріали справи.

— То може, назву селища переплутали, га? Може, не Бусь-
ків Сад, а якийсь Вузький Зад? Кузьків Лад? Що там іще
може бути... Бісів Град... Ви, до речі, знаєте, що вони мені
тієї ночі на площі ввімкнули? Буськів Ад! — він нещиро

засміявся. — Це ж треба, щоб саме ця літера в них перегоріла!

— Навряд чи у справі помилка... — невпевнено мовив Андрій.

— І де ж її знайшли? — не вгавав Павло Борисович. — Там написано, де саме?

— Де саме... Будь ласка! — Андрій знову розкрив теку. — От просто на площі і знайшли. Коли прибирали сніг.

— Ага! Ось, дуже прошу, — сказав мер і знаком запропонував Андрієві подивитися у вікно. — Погляньте: сніг не прибирали ні вчора, ні позавчора, ні тиждень тому. Чому? Тому що тут сипало безперестанку. Вздовж будівель лопатами доріжки розчищаємо, чекаємо, коли циклон мине. А повірте мені, якби наші баби та й на труп наткнулися, вони б такий лемент здійняли! Я б за хвилину вже в курсі був! За хвилину!

— Там написано, снігоприбиральною технікою чистили... — вкрай розгубившись, сказав Андрій.

— ...Якої в Буськовому Саду зроду не було! — закінчив за нього Павло Борисович і переможно всміхнувся. — До речі, якщо не будете морочити мені голову нереальними трупами, то під кінець тижня в нас — тьху-тьху, щоб не зурочити — якраз і з'явиться роторний снігоприбирач! Уперше в історії, так би мовити. Й ось тоді — як Бог дасть — ми нарешті й розчистимо площу як слід! Так ось, даю вам слово, Андрію: якщо знайдемо труп... Хоч би й дохлу кішку... Ви дізнаєтеся про це перший!

— Що ж, — зітхнув Андрій, — і за це дякую. Радий знайомству...

— Я теж, Андрію Олександровичу, я теж! — Павло Борисович душевно потиснув йому руку. — Дасть Бог, іще побачите,

як розквітне наше селище, коли запрацює цукровий завод! Не захочете додому повертатися!

— Ага, іще одне... — згадав Андрій, уже відчинивши двері, щоб іти. — Ви ні в кого не бачили тут такої маски... Гумової чи, може, латексної... На ній намальоване лице. Так наче дитина малювала.

— Намальоване лице? Ні, вперше про таке чую. Мабуть, моторошне воно...

— Саме так, — кивнув Андрій. — Саме так...

Така прохолодна, волога, пухка земля. Така м'яка.

«Благословенна», — промайнуло в голові Звіра, який глибоко занурив пальці у квітковий горщик.

Він особисто поливав квіти і спушував землю, щоб вона завжди була в такому стані. Сухий ґрунт лише посилив би мерзотні відчуття. Волога земля заспокоювала його аномально чутливі пальці, наче турботлива мати немовля, що заходиться плачем. Вона їх заколисувала.

Цей напад був не такий, як оті, жакливі, із нудотою й блюванням, що він їх переживав після вбивства, ні. Цього разу йшлося про звичайну фізіологію. Огидне відчуття, на яке не придумали окремого слова. Звір і не пам'ятав, як воно з'явилося. Це виникало завжди, варто лишень було, щоб батьки зрізали йому нігті. Лікарі казали, причина в нервових закінченнях на кінчиках пальців — чи то вони розташовані занадто близько до поверхні шкіри, чи то надміру чутливі. Довга нігтева пластина надійно захищала чутливі місця, але непідстрижені нігті у хлопчиків вважають чимсь неприпустимо-неохайним. І мама завжди обрізала «під корінь».

Рятувала тільки земля. Це спалахувало на пальці тієї миті, коли до нігтя торкалися ножиці, й не тлумилося по кілька годин. Волосинки на руках ставали сторч, по спині пробігався рій мурашок, зуби зводило болісною оскомю. Єдиною радою було встромити пальці у квітковий горщик і дряпати землю, наче кішка, яка точить кігті, щоб земля забилася під те, що лишилося від нігтів. Ясна річ, руки з чорними півмісяцями видавалися брудними, це страшенно злило матір, і вона старалася силоміць почистити йому нігті, а це спричинило б нові страждання. Він відбивався, втівав, а якщо їй таки вдавалося домогтися свого, негайно знову біг до квітів. Мати навіть думала позбутися своєї оранжереї, але дуже вже любила квіти.

Найприкріше, що батьки йому не вірили. Коли був малий, ніколи не виходило пояснити, що він відчуває, — не пасувало жодне слово з тих, що знав. Він плакав і не давався зрізати нігті, але коли батьки запитували чи йому боляче, чесно відповідав, що ні. Зрештою, його наражали на цю процедуру силоміць. Пальці робилися такі чутливі, ніби з них здирали шкіру. Але й тоді дотик до будь-чого спричиняв не біль, а інтенсивне, мов електрошок, невимовне *оце*.

Йому не раз спадало на думку, що коли брехати і казати «боляче», все стане простіше і зрозуміліше. Але брехати, *применшуючи* власні страждання до звичайнісінького болю, який не здатні витримувати лише слабаки, було принизливо. Усе, що він зміг сформулювати маленьким, це «неприємно». І нічого точнішого придумати не вдавалося.

Слово «неприємно» викликало зневажливу посмішку в батька і незадоволене зітхання у матері. З отим зітханням вона силоміць волочила його у ванну й зрізала нігті, ні на секунду не перестаючи розповідати, який нікчемний він

через нездатність потерпіти «невеличкий дискомфорт», і які огидні його спроби роздмухати свої вигадані страждання. А він корчився від моторошного, паскудного почуття, в якому немає назви, мріючи лише про одне.

Про квітковий горщик.

Звір витяг пальці із землі й зітхнув, роздивляючись брудні нігті; його думки ненадовго повернулися до реальності. Добре, що він зрізає нігті лише раз на тиждень. І що не потрібно більше нікому пояснювати свої почуття. Лише він і квітковий горщик... Звір вдивився у шибку. Майже стемніло. У повітрі танцювали самотні сніжинки, але циклон, схоже, минув.

«Отже, площу нарешті розчистять, — подумав він. — До суботи, напевно». І враз іще одна думка спалахнула так яскраво, що затьмарила навіть огидні відчуття в пальцях: «До суботи вони знайдуть тіло!»

Ця думка була бентежно солодка, вона лоскотала в грудях, викликала бажання реготати. Вони знайдуть її тіло, й усі зрозуміють, що їхній наймоторошніший кошмар — це правда! Він буде поруч. О, неодмінно буде! Щоб побачити страх на їхніх обличчях. Побачити, як не лишиться сил заперечувати очевидне. Побачити, як вони почнуть дивитися одне на одне, намагаючись розпізнати вбивцю. О, як йому цього хочеться!

Справжня насолода хижака — викрасти вівцю з-під носа сторожових псів. І він не просто викраде — він переріже все стійло! Він примусить їх іти по ще теплому сліду — так, аби вони до останньої миті вважали, що готові схопити його за горлянку. Поки не опиняться в пастці! Тоді, попідтикавши хвости, вони витимуть з жаху, не знаючи, звідкіля чекати удару.

Авжеж, зрештою він муситиме розкрити себе. І навіть якщо це коштуватиме йому життя, то буде приголомшливий фінал! Вершина його тріумфу!

«Мамо, ти ж любиш дивитися телевізор... Повір мені, цієї програми ти ні за що не пропустиш...»

А його покажуть. О, його покажуть не раз! Він уявив собі материні очі, коли вона побачить сина у вечірніх новинах, і його розібрав беззвучний сміх.

Він сміявся, дивлячись у вікно, сміявся, поки мив руки, дбайливо оминаючи чорні смужки під нігтями, сміявся, витираючись рушником. Нарешті сміх ущух, залишивши в грудях млосне відчуття. Аж раптом несподівана думка увірвалася йому в голову так стрімко, що він промовив уголос, геть цього не усвідомлюючи:

— Не знайдуть!

Відкопають труп, але не зможуть навіть і близько вийти на його слід! Вони не матимуть жодної зачіпки — він занадто ретельно замітав усі сліди! Та й хто там шукатиме! Новий консультант?

У кращому разі все затягнеться на довгі роки. Та й то — напевно... А йому *потрібно*, щоб мати дожила...

Думки Звіра закружляли в шаленому вихорі, поки він гарячково міркував, що зробити, щоб напевно вивести того консультанта на слід.

— А це ідея! — раптом прошепотів Звір, і відчуття лоскітної радості негайно повернуло до нього слово. — Це ідея!

Над вечір несподівано потеплішало. Засніжені вулиці видихнули пелехи туману, пишні замети зіщулилися й посіріли. У написі на площі знову погасла літера «С», й Андрій,

мимоволі гмикнув, вийшовши на парапет адміністрації. «Я [сердечко] БУСЬКІВ _АД».

Він упізнав медсестру Ксеню здалеку, незважаючи на пелену туману. Вона саме перетинала площу своєю швидкою й легкою ногою — немов пливла. Андрій наздогнав її й гукнув.

Чорна лижна шапочка робила обличчя медсестри ще білішим. Короткий пуховик кольору кави з молоком був облямований світлим штучним хутром і на комусь іншому напевне сприймався б як несмак, але їй надавав навіть якоїсь величності.

— Доброго вечора. У вас щойно закінчилася зміна?

— Іще вранці. Але ми ж в область їздили... — вона мала звичку говорити тихо, майже пошепки. — А завтра знову на добу.

— Ого, як...

— Це через Христину. Нам тепер третя потрібна...

— Я, до речі, хотів вам щодо неї пару запитань поставити. Можна? Заодно до хати можу провести. А то у вас світло лише на площі.

— До хати не варто. У мене чоловік ревнивий.

— До хати в мене і запитань не вистачить...

Вона всміхнулася:

— Запитуйте.

Він усе боявся, що після чергового запитання Ксеня злякається й замкнеться, але вона відповідала охоче. Швидше за все, саме вона була остання, хто бачив Христину — та чергувала в медпункті, й Оксі до неї заходила. А вранці прийшла прийняти зміну — а там нікого нема. На дзвінки Христина не відповідала.

— Уночі ми, звісно, можемо відлучитися... Тут рідко щось відбувається, кому охота стирчати... Але зміну зазвичай

передаємо. І всі мене переконують, начебто нічого не сталося...

— А що її рідні? — запитав Андрій.

— У неї лише мама... П'є безпробудно. Я намагалася поговорити — немає сенсу.

— Мати теж тут живе?

— На тому боці приватний будинок, — Ксеня на ходу махнула рукою у бік площі. — Я все думаю, що ж могло статися... Переконую себе, може, поїхала раптово...

— А могла? У неї десь у сусідньому селищі є друзі?

— Немає тут сусідніх селищ... І сіл немає. Ніякого біса немає, — вона зітхнула. — В область години три добиратися. Я сто років не їздила.

— А може, вона туди і поїхала? — запитав Андрій. — Може, в неї там хтось є?

— Не знаю... Тільки вона, мабуть, сказала б, — Ксеня зітхнула. — Чи подзвонила б. Ми дружили.

— А хлопець у неї є? Чи, може, був?

— Ні. Вона давно ні з ким не зустрічалася. Постійно, я маю на увазі... Та тут насправді й немає з ким.

— Ясно, — він зітхнув. — А знаєте що? Напишіть заяву в поліцію. Це в будь-якому разі не завадить.

Далі вони йшли мовчки — одне за одним по вузькій стежинці. Вона перша, він за нею. Лише сніг рипів під ногами. Андрій весь час думав про фото мертвої Христини в течці, і про те, що, розчищаючи сніг, знайти її ніяк не могли... А може, помилка? Може, справді знайшли в іншому місці? В іншому селищі? Тоді все сходиться.

Раптом Ксеня повернулася до Андрія:

— Далі я сама. Онде мої вікна світяться.

— Хай уже до хвіртки проведу...

— Ні, справді.

— Як скажете... Ксеню, я хочу групу зібрати — щоб Надю шукати, Галину дочку. Підете? Треба оглянути кожне подвір'я, кожен сарай. Можливо, катакомби. Що більше людей, то краще.

Вона відповіла, не замислюючись:

— Звичайно, піду.

І продиктувала номер телефону. А він лише щойно помітив, яка ж вона красива. А може, річ у тому, що люди гарнішають, коли роблять хороші вчинки...

— Дякую вам! — щиро мовив Андрій. — Мені казали, що її майже не шукали.

— Воно й не дивно, — пирхнула Ксеня. — Паскудне селище...

— Ого! Отак таки його ненавидите?

— А ви ще ні? Самі поміркуйте: якщо тут навіть на зниклу дитину всім начхати!

— Правду кажучи, думаю, що це провина дільничного. Ну і мер міг би почухатися.

— Вважаєте, якби вони втрутилися, люди кинулись би шукати?

— Думаєте, ні? — засумнівався Андрій.

— Тут усім на всіх плювати! Я взагалі дивуюся, що в Буськовому Саду є діти. Це навіть несправедливо.

— Що саме несправедливо?

— Діти не заслуговують на те, щоб тут жити. А селище не заслуговує на щось таке прекрасне, як діти.

Андрій усміхнувся:

— Я не дуже люблю дітей. І далеко не всі вони аж такі прекрасні.

— Але це не провина дітей! Вони просто намагаються не вирізнятися на тлі бруду, що їх оточує.

У ЛАБІРИНТІ

Він гмикнув і замислився над її словами.

— Ви не така, як усі.

— Ви мене зовсім не знаєте, — сумовито похитала головою Ксеня.

— Іще раз дякую вам...

Вона встигла відійти на кілька кроків, а він і далі дивився їй услід, аж вона раптом обернулася:

— Скажіть, що з Христиною нічого не сталося!

Андрій помовчав.

— Надіюся, — запевнив він і тут же відчув у роті в'язкий присмак брехні. — Але заяву однак напишіть...

— Звичайно... — кивнула вона. — Неодмінно.

— Ксеню, мало не забув... Я ось що іще хотів запитати: ви знаєте тут когось на ім'я Дора?

— Дора? Ні, на таке ім'я — нікого.

— Може, це скорочення, а ви знаєте повне ім'я...

— Федора чи що? — вона ледь вловно всміхнулася.

— Або Ісідора... — Андрій намагався придумати ще варіант, але більше нічого не спадало на думку.

— Ні, нікого нема. А що?

— Та так... Шукаю просто... Чому у вас на шії ця хустка?

Останнє запитання вирвалося в Андрія несподівано для нього самого. Немов прокралося з надр пам'яті, поки він думав, як відповісти на її «а що?» Уже проказавши його, Андрій раптом пошкодував, подумавши, що це пролунало нетактовно і недоречно, але було пізно. Вона смикнулася, наче він зацідив їй ляпаса, і розгублено торкнулася пальцями до шії.

— Просто... Для краси. А вам яке діло?..

— Вибачте... — знітився Андрій. — Іще раз дякую... Я по-дзвоню.

Андрій петляв вузькими стежинками, освітленими лише жовтим світлом із вікон. Ось і готель. Він широкою дугою обійшов ганок учительського будинку. Свіжий пухнастий сніг встиг створити видимість стерильної незайманої чистоти.

Уже біля входу в «Сяйво» Андрій раптом побачив пташку. На горобця схожа, але не горобець. Голова маленька, а сама начебто трохи довша. Він би не зауважив, але пташка, затріпотівши крильми впала майже йому під ноги, наче поранена. Закатулялася в снігу, настовбурчилася пір'ям.

— Від kota втекла, так? — тихенько запитав він пташку і ступив до неї.

Та вона вмить знялася і знову впала у сніг за декілька кроків. «Бідолашка», — подумав Андрій і подався до готелю. Але ось пташка пронизливо пискнула і пролетіла протісінько в нього перед обличчям, так що він аж відсахнувся. Сіла на підвіконня, занепокоєно попискує. Та щойно Андрій наблизився — піднеслася. І знову сіла в снігу, але трошки далі. І знову — «цвінь!» Так тривожно, схвильовано.

— Від гнізда відводить чи що, — пробурмотів він і задер голову, очікуючи побачити що-небудь на дашку готелю.

Нічого такого. Та й які посеред зими гнізда... Пташка знову наполегливо пискнула і перелетіла ще на кілька кроків далі. Гмикнувши, Андрій неквапно пішов до неї. А вона, немов чекала: здійнялася й перелетіла до самого рогу готелю.

— Ну, показуй, що там у тебе, — бадьоро мовив він пташці і наддавав ходу.

Сумнівів не залишилося: дурненька пташина прикидалася пораненою, щоб він ішов за нею. Дивно, що так довго — вони встигли перетнути кілька подвір'їв, а вона все пурхала вздовж стежинки й окликала Андрія тривожним «цвінь!» Якоїсь миті він вирішив, що з нього досить, і, мовивши стиха: «Та ну тебе», — розвернувся, щоб піти назад. Та не ступив, мабуть, і п'ятьох кроків, як пташка сіла на стежинку просто перед ним, та ще й так близьенько, що він мало на неї не наступив.

— Очманіла, подружко! — суворо сказав він пташці.

«Цвінь-цвінь!» — відповіла вона.

Знялася й знову «повела» його геть від готелю. Оце вже було по-справжньому цікаво. Подумавши, що прогулянка перед сном не завадить, він знову попростував по стежинці вслід за крилатим провідником.

За п'ять хвилин він обійшов чиесь подвір'я й вийшов на дорогу. «Цвінь!» — сказала пташка звідкись згори. Андрій звів очі. Вона сиділа на воротах цукрового заводу, що здіймався перед ним.

Понура будівля ніяк не в'язалася зі своїм буденним призначенням. В Андрієвій уяві *таким* цукровий завод міг побачити хіба що лютий ненависник солодкого. Попереду в стіні жовтів отвір дверей. Пташка сказала своє «цвінь!» востаннє і полетіла геть.

«А чому б і ні», — подумав Андрій, дивлячись на темне громадище. Хай там як, а це порожня будівля, варто перевірити в першу чергу за будь-яких пошуків. А ще Субота казав, що тут є вхід у катакомби.

Великі двостулкові двері в заводській стіні були обмотані ланцюгом, але між стулками можна було протиснутися. Довелося трохи повоювати із замком, щоб відчинити на достатню ширину. Нарешті він пірнув під ланцюг і проліз всередину.

Це був головний цех. Колись тут стояло обладнання, гули механізми і тхнуло аміаком. Тепер освітлені черговими лампами стіни наїжачилися пластівцями облущеної фарби, а бетонна долівка була встелена шаром піску і куряви. Андрій пройшовся залом, зазираючи за складені вздовж стін штабелі будматеріалів, які чекали на майбутню реконструкцію. Що й казати, діти обожують такі місцини. Злочинці, до речі, теж... У протилежному кінці зали виднілися двері, й Андрій поспішив туди.

Аж раптом уповільнив ходу, вдивляючись у гру тіней у дверному отворі, що маячів попереду. Здається, там хтось стояв. Андрій ступив іще кілька кроків. Так і є — у привідчинених дверях виднівся людський силует. До того ж цілком нерухомий — це й збивало з пантелику. Але з кожним кроком було чимраз очевидніше — це саме людина. Висока, не нижча за самого Андрія. Визирнула з-за дверей і стоїть, не ворушачись.

— Вечір добрий! — голосно привітався Андрій.

Силует і далі не рухався.

— Є там хтось? — гукнув він.

Й одразу відчув себе ні в сих, ні в тих. Нікого там немає — просто тінь. Та позбутися відчуття, що він бачить у дверях людину, не вдавалося. «Цвінь!» — пролунало згори, й Андрій здригнувся. Побачив на балці під стелею знайому пташку. Знову подивився на двері. Нерухомий силует нікуди не подівся. Андрій попростував уперед, щоб ілюзія якнайшвидше розвіялася.

Аж ось тінь поворушилася! Цілком чітко почала рухатися в напівморозу дверного отвору і зникла — так, наче здоровань втомився стояти, розвернувся й подався геть.

— Агов! — гукнув Андрій і пришвидшив крок.

Тепер він чудово бачив, що у дверному отворі нікого немає. Жодної тобі гри тіней або що. Отже, секунду тому там і справді хтось був. Хтось, хто волів мовчки зачаїтися.

Серце вмить закалатало, він машинально згрупувався, готовий діяти будь-якої миті. Це був рефлекс, засаджений у підкірку ще тоді, коли він носив берет легіону: не розумієш, що відбувається, отже, ти в небезпеці. Андрій описав гак до купи будівельного сміття і підняв обрізок арматури.

Він підкрався до дверей, стоячи під самою стінкою і тримаючи металевий прут на плечі, готовий будь-якої миті завдати удару. Завмер. Прислухався. Тихо. Швидко переступив поріг — й одразу ступив убік, щоб не залишатися в отворі.

Чітко пригадався запах стріляних гільз. Запах металу і згорілого пороху. Так пахне твій автомат, поки не почишиш. Він лоскоче тобі ніс щоразу, коли ти піднімаєш зброю. А коли переступаєш через поріг у незнайомому приміщенні, твій автомат завжди піднятий. У цей момент ти з ним — єдине ціле. Твоє око, твій палець, патрон у патроннику, ствол — це і є ти.

Решта світу цієї секунди вміщається в прорізі прицілу.

— Пішов! — прошепотів Бутчер і плеснув його по плечу.

І він перший переступив поріг убогого афганського житла.

Відійшов від дверного отвору, здійняв ствол, описав півколо із кутка — і по всій кімнаті — спаяними воедино стволом і поглядом. Бутчер — за ним: дзеркально повторює ті самі рухи, але рівно на пів секунди пізніше. Нікого!

Якби там хтось був, то вже б загинув. Це така формула смерті: зіниця + приціл + будь-хто, хто опиниться на одній лінії з ними. Будь-хто.

Суто теоретично ти мусиш устигнути відрізнити озброєного від беззбройного. Та на практиці ти вбиваєш поглядом. Занадто мало часу, щоб приймати рішення. Занадто мало світла. Занадто багато адреналіну.

Вікна афганського дому чимось завішені. У повітрі танцює пилюка, що ховалася в численних килимах, а тепер потривожена їхніми скрадливими кроками. Бутчер мовчки показує на наступні двері, й Андрій впирається плечем в одвірок, групуючись, немов перед стрибком. Він знову перший. Ствол автомата дивиться вниз, немов гюрза, що опустила голову перед кидком. Андрій підніме зброю саме тієї миті, коли переступить через поріг. Головне — встигнути вистрілити першим. Завжди головне — вистрілити першим.

Бутчер плеснув його по плечу: пішов!

У кутку! Постріл! Андрій встиг зауважити афганський паколь і білки очей, що сягнули в напівтемряві. Той хлопець смикнувся, здіймаючи зброю, але Андрій уже натиснув на спуск. Головне — вистрілити першим.

За мить усвідомлення навалюється на нього штормовою хвилею. Мов проклятутий дев'ятий вал. За одну крихітну

мить він розуміє, що саме бачив у напівтемряві кімнати. За всього лише мить уже нічого не можна змінити.

І незбагненним залишається лише одне — як він міг помилитися. Як він міг так помилитися...

Андрій скривився, подумки відкидаючи якнайдалі неприємні спогади. Мимоволі замружився, докладаючи майже фізичних зусиль, щоб випірнути з минулого, що навалилося на нього. Він стоїть у широкому захаращеному коридорі старого цукрового заводу. Далеко від Афганістану. Далеко від напівтемної, завішеної килимами кімнати. У нього в руках шмат арматури, а десь поряд — дивна людина, яка ховається від нього.

Прислухався. Тихо. Зовсім тихо. Того здоровила ніде не видно. Попереду жовтіє світло. Він попрямував туди, тримаючи наготові металевий прут, намагаючись ступати якомога тихіше. Й однак майже за кожного кроку щось по-зрадницькому хрустіло під підошвою. Уламки кахлів зі стін, бите скло... І раптом він усвідомив абсолютно чітко — нікого не було. Тому що беззвучно пройти по встеленій сміттям підлозі неможливо. Хоч би як дурнувато це звучало, але йому просто привиділося. Він видихнув і опустив руку з обрізком арматури. Шкода. На мить йому здалося, що він бачить того самого зарізяку — в масці з намальованим лицем.

Металевий прут дзвінко полетів у куток.

Андрій оглянув завод доволі швидко. Два великі цехи, офіси на другому поверсі — ото й усе. Він двічі гукнув: «Надя!» — більше для самозаспокоєння, — перевіряв якісь комірчини і туалети, і подався шукати вхід до каменярень, про які говорив дільничний. Дуже скоро Андрюха стояв

у напівтемному підвалі, на краю колектора, що нагадував басейн, і дивився на розчохнуті рила іржавих стічних труб. «Знайшов», — подумав він.

Усередині труби довелося зігнути в три погибелі, але менше з тим, можна було йти. Він увімкнув ліхтарик на телефоні. Під ногами хрустіла іржа. З іншого боку однієї з труб — здоровецький вентилятор. Андрій замислено покрутив гвинт. Він явно видавався новішим за все навколо. «Цікаво, нащо це тут», — здивувався він. Утім, хіба не все одно. Його більше цікавили каменярі.

Посвітив ліхтариком, і спершу здалося, що його світло розчиняється в безкрай темряві. Андрій аж розгубився. Це було так, наче вийшовши з труби, він опинився у відкритому космосі. Наче його ліхтарик — крихітний світлячок, не здатний освітити нічого, крім власного черевця. Очі поволі звикли, і він зрозумів, у чому річ — стіни і низька стеля каменярень були темно-сірі, майже чорні. Дивно, він вважав, що в цілковитій темряві ліхтарик видаватиметься прожектором. Здавалося, стіни *вбирають* світло. Він підійшов до найближчої й провів рукою. Пористі, немов пенза...

Вузький коридор вів кудись вниз та вглиб і буквально за кілька кроків розгалужувався, перетворюючись на кілька прохідних «кімнат». Андрій занепокоєно озирнувся, намагаючись запам'ятати напрямок або віднайти орієнтири. Але всі орієнтири були оманливі. Поверни за ріг — і ти ризикуєш не впізнати розвилки, яку щойно минув.

— Надя! — гукнув він. — На-а-а-дя-я-я!

З таким самим успіхом можна було кричати, затиснувши собі рота руками — звук одразу згасав, наче стіни були оббиті повстю. Андрій перевіряв заряд на телефоні й обережно пішов уперед.

Тихо. Лише звук його власних кроків. Він немов у плясечці світла посеред густої темряви. Думки самі собою зслизнули кудись у минуле. Хтозна-чому він раптом виразно пригадав, як колись малим їхав кудись у потязі. З батьками. Спогад виринав так несподівано, аж він здивувався. Потяг, і вони кудись їдуть. Йому чотири роки. Плaskі, наче вительбушені полиці зі зморщеним потертим дерматином. Продовгасті плафони світильників із розсипищем дохлих мух, що чорніють всередині. Батьки про щось говорять, а він лежить на хирлявій подушці, і потяг заколисує стуком коліс. А потім його будить високий спів гальм. За чорними вікнами — вогні якоїсь станції. Він іще тільки вчиться читати і жадібно намагається віднайти в назві станції знайомі літери, але з тих, що там є, він знає лише «а» — найнуднішу з абетки. Він розчаровано відвертається. Батьки наче не бачать, що він прокинувся. Вони й далі поглинуті розмовою, але тепер їхній тон геть інакший. Вони сваряться.

І чому він це пригадав? До чого? Спогад був неймовірно докладний. Із тих ото, в які ти провалюєшся з головою, немов під лід. Які спалахують навіть не в голові, а навколо. Звуки, відчуття, навіть запахи...

Запахи! Андрій спохмурнів і прийнявся. Тоді заплющив очі та втягнув повітря носом — дуже повільно. І справді — слабкий, ледь помітний аромат. Жодних сумнівів, що причина несподіваного провалу в минуле — саме в ньому. Так пахне поряд із потягом, так пахне в метро. Так пахнуть шпали.

— Креозот, — сказав Андрій вголос і розплющив очі.

Дивно. Він готовий був заприсягнутися, що на самому заводі нічим таким не пахло. То звідки він тут? Андрій завертів головою, намагаючись знайти джерело. Посвітив собі

під ноги, звернув в одну із зал, пройшовся туди-сюди. Таке відчуття, що аромат висів у повітрі цілком рівномірною, однаковою пеленою... Мабуть, він би не звернув уваги, якби запах не розбурхав його пам'ять...

Вони їхали до Києва. У гості — святкувати новий рік. А потяг запізнювався. Сильно. І склалося так, що новий рік вони зустріли у вагоні. От тільки тато з мамою посварилися. Мама казала, що слід було брати квитки на раніше. Тато — що їхати зустрічати новий рік до маминого брата — погана ідея. Вони сердилися й не розмовляли одне з одним. Увесь вагон кричав «З новим роком!» під куранти по радіо. Андрюха дивився у вікно. Якись люди на пероні пили шампанське і стріляли з хлопавок. І так нестерпно хотілося свята. Так сильно хотілося хоч трошечки, ледь-ледь порадіти разом з усіма. Але вони так до ранку і не озвалися одне до одного жодним словом.

Потім тато сказав: «Краще ніяк, ніж абияк». А мама відповіла: «Нічого, іншим разом». Вони лялали залізницю й журилися, що в них украли свято. Й Андрюха теж казав «украли свято» і «нічого, іншим разом».

Мабуть, це був найгірший урок в його житті: виходило, що обґрунтований смуток краще ущербного свята. Та насправді він так не вважав. Насправді, просто вийти на перон і вигукувати разом з усіма «з новим роком», не маючи ні шампанського, ні хлопавок, — було б краще. Це було б просто чудово! Але потім через думку, що *такий* новий рік нормальній людині однак не потрібен, наче аж легшало. Вона означала, що вони зовсім не прогавили шанс потішитися життям, а просто зробили раціональний вибір. Правильний. Й Андрій засвоїв урок: якщо немає вагомих причин радіти, то не варто й намагатися. Іншим разом.

Так вийшло, що до наступного нового року батько не дожив...

— Знайшов тебе! — прошепотів Андрій і схилювся над густою маслянистою калюжкою завбільшки з п'ятак.

Обережно торкнувся мізинцем і підніс до носа. Кивнув у відповідь на власні думки. Витер палець об стіну. Уважно обдивився всю підлогу і знайшов іще одну таку пляму. І ще. І ще. Вони були скрізь.

Якоїсь миті він помітив іще дещо: дивні гострі тіні вгорі на стіні. Андрій підвівся й витягнувся навшпиньки, майже впершись маківкою в кам'яне склепіння, й обережно провів рукою вздовж стелі. Зі стіни стирчали шляпки шурупів. Багато, через однакові проміжки.

Безсумнівно, стіни були чимсь завішені. І напевно усе це мало стосунок до заводу. Навіть не так — безсумнівно, до заводу це не мало жоднісінького стосунку.

На даху цукрового заводу стояв чоловік. Завмер у напруженій позі спостерігача, і збоку могло видатися, що він свердлить поглядом Андрія, який саме виходив через заводську браму. І що погляд цей неодмінно мусив бути ворожим, адже в місячному світлі тінь на даху справді мала зловісний вигляд. Та, зазирнувши в очі чоловікові на даху, ви б не побачили в них нічого схожого ні на злобу, ні на тепло, ні навіть на звичайну цікавість. Його очі, як і все обличчя, були намальовані жирними, грубими мазками фарби, що давно потріскалася, а де-не-де вже й облущилась.

У густо наведених синім очах білили бездушні цятки чоловічків. Ці дивні, неправильні очі були наче намальовані дитиною, але вигляд мали не зворушливий, а моторошний.

Тому що немає нічого страхотливішого, ніж порожні, позбавлені життя очі на людському обличчі.

Коли Андрій зник між будинками, чоловік із намальованим обличчям задер голову і подивився на небо. Туди, де зовсім низько пурхала в метушливому польоті крихітна пташка, дуже схожа на звичайну вівсянку, якби, звісно, вівсянки залишались би зимувати в цих широтах.

Вона кружляла, а він обертася за крихітною тінню, наче величезний сонях. А тоді раптом схопив із даху якийсь уламок цеглини і жбурнув його в пташку з разючою люттю і точністю. У відчайдушному кульбіті вона ухилилася вже аж останньої миті, потік повітря на секунду перекинув її, й пташина панічно забила крильми. Та ось вона знову встала на крило і, мов нічого й не було, заклала плавну петлю просто над головою чоловіка з намальованим обличчям.

Темна постать на даху видала згорьований, сповнений злості стогін, хоча намальована парсуна, як і перше, витріщалася в небо порожнім поглядом бовдура.

РІВНЯННЯ З ТРЬОМА НЕВІДОМИМИ

— Не дивися! — прошепотіла незнайома жінка, рвучко смикнувши свого сина. — Не дивися на неї!

Вони саме проходили повз дитячий майданчик. У пісочниці сиділа Надя й зацікавлено роздивлялася їх обох крізь «забороло» з пальців.

— Мам, а чому дівчинка так робить?

— Закрий рота, я сказала! — верескнула мама. — Відвернися!

І вона поцурпелила хлопчика геть звідтіля, а той весь час озирався й через це шпортався, повисаючи на маминій руці...

...Надя смикнулася й випірнула з хиткої дрімоти, в яку занурювалася тепер щоразу, варто їй було десь сісти перепочити. А перепочивати доводилося дедалі частіше. Вона прокинулася з тягучим, болісним відчуттям образи і несправедливості. Надя не розуміла, чому на неї не можна було дивитися. Таке казали всім дітям — не дивися. Не дивно, що ніхто не хотів із нею гратися: як можна грати з тим, на кого не можна навіть дивитися...

Щодо дорослих, то вони поглядали крадькома, питаючи в себе, чи варто було взагалі народжуватися *такій* дитині,

і за віщо матері таке горе. Декотрі йшли трохи далі, видаючи цілком конкретні версії, — за що і чому саме таке. Розмовляти з Надею вважалося безглуздо змарнованим часом. У відповідь на найпростіші запитання ця дівчинка дивно вертіла головою й блукала безмисним поглядом десь попід ногами. А її власні фрази — часом цілком складні й осмислені — видавалися такими, що мовлені не до речі й не до ладу. Ви би подумали, що сенсу в них не більше, ніж у відповідях «розумних» програм у телефонах. *Гей, Сірі!*

Гей, Надю...

Але Сірі принаймні відзивається, а Надя далеко не завжди. Ясна річ, причина у тій-таки однаковій гучності звуків — вона просто не може розібрати, які з них означають її ім'я. А щодо решти, то Надя не завжди може *показати*, що розуміє — ото й усе. На жаль, у такі моменти люди кажуть собі, що Надя дурніша за їхнього кота. Адже навіть кіт — і той веде вухами, чуючи, що про нього говорять.

Одне слово, крім мами й тьоті Олі, з Надею якось забалакали тільки двоє людей: злий чоловік із ножом (хоч і недовго) і той дядько, який показав їй червоний маячок на заводській трубі. Отой «зрозумілий вогник», через який вона пішла гуляти далеко від дому... А більше — ніхто.

Надя зітхнула. Виникло пекуче бажання притиснутися до маминої теплої щоки і відчувти той такий рідний запах її шкіри. Таке пекуче, що навіть бажання бодай разочок ковтнути води, що давно затулило собою почуття голоду, навіть воно відступило. Мама...

Трохи поплакавши, вона втерла щоки, а тоді провела мокрими від сліз пальцями по пересохлих губах. І враз із закутка її підсвідомості огидно заскавуліла спрага, нагадуючи про себе. «Усе-таки треба йти», — вирішила ця

незвичайна дівчинка, хоча, можливо, думка і не була сформульована саме так. Може, вона подумала: «Треба знайти вихід» або: «Я знайду маму», — не має значення. Вона просто підвелася і знову пішла вперед. Імовірно, все це через уявну мапу в дивовижній голові цієї рідкісної дівчинки. А може, в її впевненості, що рано чи пізно вона закінчить креслити свою карту, і тоді на ній неодмінно з'явиться слово «вихід».

Тепер, коли морок перестав бути абсолютним і примарне далеке світло розбило його на темні плями, Надя могла йти доволі швидко, і лише час до часу плескати, щоб не втрачати орієнтації в просторі. Прохід чимраз крутіше і крутіше здіймався угору, і Надя подумала, а чи не повернутися їй, аж ось щось сталося з темрявою навколо. Вона немов знову згустилася.

«Плесь! Плесь-плесь!» — плеснула Надя, бо в неї знову виникло відчуття, наче вона «вперлася» в морок коридору.

Дивно, але цього разу плескання не допомогло — відчуття, що перед нею зовсім не прохід, а реально відчутна тінь було таке ж сильне. *Плесь! Плесь-плесь!* Нічого не змінилося. Тоді Надя здивовано простягнула руку, щоб доторкнутися до згуслої темряви...

Пальці відчули вологий, прохолодний камінь, й дівчинка скрикнула з несподіванки. Просто перед нею зі стіни висала величезна кам'яна бурулька, що перекривала майже весь коридор. Та найголовніше, вона була така мокра, що Наді в рукав, щойно вона торкнулася, вмить затекли струмені води! За мить дівчинка жадібно припала до сталакти та губами. Води було достатньо, щоб за кілька секунд рот наповнився вологою, і Надя спромоглась на великий повноцінний ковток...

Саме цієї миті в розташованому просто над Надею готелі «Сяйво» у номері «7» прокинувся єдиний постоялець і рвучко сів на ліжку. Андрій судомно ликнув, але в роті пересохло так, аж язик прилип до піднебіння, й ковток вийшов болісний, наче спазм. Спрага обпалювала горло. Дивний сон швидко вивітрювався, і вже за хвилину він би не зміг пригадати нічого, крім єдиного образу — дивовижного смаку прохолодної води, і те, як довго доводиться чекати, поки вона наповнить рот, щоб ковтнути.

Він довго вмивався в маленькій, наче шафа, ванній. Тут було відхоже відро у вільному кутку, наче спеціально для нього спроектованому, і крихітна мийниця, вода з якої весь час вихлюпувалася на підлогу. Андрій набрав повні долоні води і підніс до обличчя. Не витерпів і ковтнув. Смак був такий, наче він п'є з калюжі. Мінералка, яку купував учора, закінчилася. Він вицідив зо дві краплі з пляшки і почав міркувати, що краще: шукати нічний магазин у незнайомому селищі чи дочекатися ранку, коли відчиниться «Мінотавр». Нарешті вирішив лягти спати, але думки весь час поверталися до дивного сну, в якому були печера і спрага, і відчуття гарячих сліз на віях. І мама? Начебто в цьому сні була мама. Йому снився запах її шкіри, і він був точнісінько такий, як у дитинстві. Він згадав сестру. І як мама сварила його і щоразу ставила за приклад її. І як потім сестрички не стало, а він, лягаючи спати, так само крутився і не міг заснути. Йому здавалося, що в ті моменти, коли він злився на сестру через мамині порівняння, то міг глибоко в душі побажати їй чогось дуже поганого. Чогось аж такого недоброго, що воно зрештою і збулося, ставши причиною її смерті...

«Тому ти тут? — запитав себе Андрій. — Рятуюєш дівчинку з таким самим іменем?»

І це було правильне запитання, як, мабуть, сказала б Дора. Тому що воно точно кудись вело. Можливо – в далеке минуле, коли в душі маленького Андрія вперше з'явився згусток чорної липкої порожнечі. А можливо, і в теперішнє – туди, де у відділенні інтенсивної терапії лежала глибоко недоношена дитина, на яку Андрій навіть не захотів глянути, повіривши лікарці, що назвала її «живонароджений плід». А може – хоч це і годі довести – це запитання вело в майбутнє. Саме в те, що його кожен кує собі сам, часто цілком того не усвідомлюючи...

«А може, мені просто не байдуже», – відповів Андрій сам собі.

Було цілком зрозуміло, що зараз не вдасться заснути, і він рвучко скинув із себе ковдру.

...Коли кімнатою замість сріблястого місячного саява розлилися перші дрібні бризки кволого зимового світанку, він досі ще сидів за столом, схилившись над картонною текою і власним блокнотом. Останню годину чи близько того, сон повернувся набридливим непроханим гостем, але Андрій вирішив уже не лягати. Двічі чи тричі він клюнув носом, але щоразу примушував себе повернутися до блокнота і течки. Один із трьох безперечно знає, де Надя, але хто... Чи можна вважати гумором дивні, як ото в Суботи, спроби жартувати? Чи він правильно вліпив йому плюс? А якщо це Субота, то як учинити, щоб він себе видав? Чи можна впевнено викреслити з переліку підозрюваних того, хто донедавна безпробудно пиячив, як Науменко? А якщо «занурюється» лише на свята? Чи може маніяк убивати в перервах між запоями? А що як серійний убивця так і не навчився прикидатися

ввічливим? Адже в Арсена це єдиний мінус. Чи ввічливість – неодмінний пункт? Він не знав. Усі його знання щодо цього були не надто глибокі й суто теоретичні. Одна річ – хитнути чашу терезів, коли у слідства вже є вагомі докази. І зовсім інша – бути єдиним, хто взагалі щось розслідує.

Сам не помітив, як переступив тонку межу між сплутаними думками і несподівано чітким яскравим сновидінням. Це був один із тих дивних досвітніх снів, які спалахують несподіваною ясністю й чіткістю, коли у всього є колір, текстура і навіть запах. Андрієві снився похмурий, непривітний підвал цукрового заводу – що він стоїть на дні технічного колодязя, вдивляючись в іржаве жерло труби, яке біжить у морок. Вентилятор на тому кінці працює, і могутні лопаті зливаються у напівпрозорого привида, що танцює. Андрій мимоволі оберся в краї труби, злякавшись, що його затягне всередину – так жадібно всмоктував повітря старий пропелер. Тужлива пісня механізму лине по підвалу металевою луною: *взззумм-взззумм-взззумм-взззумм...* Ніби сирена заманює на рифи необачних моряків.

Взззумм-взззумм-взззумм-взззумм...

Андрій розплющив очі. Було вже світло. На тумбочці біля ліжка відчайдушно вібрував телефон.

Взззумм-взззумм-взззумм-взззумм!

Він підняв голову – і рвучко відсахнувся, зрозумівши, що заснув просто на фотографії спотвореного трупа Христини Рогач.

Одним стрибком діставшись до тумбочки, він схопив телефон, не встигнувши глянути, хто дзвонить.

– Алло! Валер, ти? Алло!

У голові вервечкою промайнули здогади: може, телефонує Субота (чомусь Андрій однозначно вирішив, що

ЦІЛКОМ НЕСУТТЄВА ДЕТАЛЬ

з погрозами), або вчорашня барменка пригадала щось важливе (хоч він і не давав їй номера), або медсестра Ксеня (не намагайтеся дізнатися, чому в неї на шиї хустинка)... Він навіть устиг подумати, що це знову Дора, хай хоч ким вона була, коли на тому кінці пролунав соковитий баритон:

— Не розбудив вас, Андрію Олександровичу? Це вас Тугуб турбує.

— А... Павло Борисович... Щось сталося?

— Сталося. Але ви не хвилюйтеся.

— Знайшлася? Дівчинка знайшлася?

— Ні. Знайшлася Христина Рогач. Наша медсестра, яку, за вашими словами, вбили просто в мене під вікнами.

— Знайшлась? — здивовано повторив Андрій. — Ви хочете сказати, знайшли тіло?

— Христина Рогач жива і здорова. Вам краще під'їхати... Я пришлю по вас авто.

Це був приватний будинок якраз «за спинами» п'ятиповерхівки. Неприбране, захаращене подвір'я. Вузькою траншеєю в снігу протоптана стежечка в туалет. Перекособочена веранда. Так завалена різним мотлохом, ніби все, що ліньки нести на звалище, викидали сюди. Низькі, оббиті дерматином двері — довелося трохи підняти їх за ручку, щоб вони відчинилися.

Жовте хворобливе світло запилюжених лампочок. І запах — тяжкий неприємний дух старості й пияцтва.

— Ну нарешті! — полегшено проголосив мер.

Він стояв посеред невеликої кімнати, стараючись ні до чого не доторкатися. На його обличчі застигло почуття бридливості.

Субота теж був тут.

— Знайшлася! — повідомив він Андрія, теж не привітавшись. — Зайди-зайди. Осьо Марія Григорівна, її мама. Пройди сюди — стара ж людина!

Стара людина Марія Григорівна сиділа на низькій кривій канапі в грубій плетеній кофті поверх довгої нічної сорочки і, судячи з запаху, страждала від похмілля. До того ж

сильного. Її лице було бліде і змарніле, під очима темні кола, руки помітно тремтіли.

— Розкажіть йому, Марія Григоровна! — голосно сказав Субота, так наче вона була туга на вухо. — Це наш консультант. Із поліції. Він уже з ніг збився вашу дочку шукати. Розкажіть!

— Вона написала пісьмо, — кволим голосом сказала жінка. — Із города.

— О! — Субота тут же простягнув Андрієві нерівно розірваного конверта. — Получається, в понеділок увечері відправила. Зі штампа видно.

Андрій вийняв листа.

— Можна? — запитав він жінку.

— Можна! — відповів Субота замість неї.

Рівний жіночий почерк повідомляв, що Христина поїхала до подруги і залишиться жити там, тому що життя в селищі безперспективне і «в мене немає більше сил».

— Після вашого вчорашнього візиту, — озвався мер, — у мене просто серце було не на місці. Я попросив Віталіка раненько-зранку завітати до Марії Григорівни і розпитати про дочку.

— А мені ще й Оксі наярювала. Із медпункту. Що ви їй там наговорили, кстаті?

— Та нічого такого...

— Одне слово, знайшлася Христина, — підсумував мер. — Як я і казав — непорозуміння.

— Так а що за подруга? — спохмурнів Андрій. — Маріє Григорівно, ви знаєте, про кого мова? Тут навіть імені немає.

— Нікого я не знаю! — буркнула жінка, обдавши Андрія кислим сопухом спиртових парів. — А раз написала, значить, усе в порядку. Нема чого волнуватися.

— А ви їй дзвонили? Вона взяла трубку?

— Не бере! — відповів за неї дільничний. — Представляєте? Рідна мати дзвоне, а вона трубки не бере. У них отношенія — не айс.

— Так а чого ж листа писала, раз «не айс»? Це ж іще конверта купити, шкрябати руками... Не простіше по телефону? Чи повідомлення?

— Повідомлень вона не читає, — пояснив Субота. — Плюс вони вже місяць не розговорюють. Правильно я кажу, Марія Григоровна?

— Ага, — байдужо кивнула та. — Місяць уже як. Не говоримо.

— Маячня якась, правду кажучи. Хто в наш час листи пише?

— Може, вона мобілку загубила! — втрутився мер. — Ось вам факт — прийшов лист. — Що іще треба? Тепер усе стало на свої місця. А ваша версія — ні в тин, ні у ворота...

— Маріє Григорівно... — Андрій нахилився над жінкою, простягаючи їй листа. — Це її почерк?

Жінка мляво кивнула.

— Її-її! — запевнив дільничний. — Там і підпис є!

— «Твоя Христиночка», — прочитав Андрій і повернувся до Суботи. — Нічого не розумію. Стосунки «не айс», люди місяць не розмовляють — і на тобі: «твоя Христиночка».

Субота розгублено кліпнув.

— Сарказм, — підказав мер. — Ну, Маріє Григорівно, не будемо забирати ваш час.

Вони з Суботою вже майже виштовхали його на веранду, та Андрій раптом розвернувся й, розштовхавши їх плечима, подався до жінки.

— Подивіться на цей знімок, — сказав він, спритно вихоплюючи з рюкзака картонну теку і розв'язуючи на ній шнурки. — Не впізнаєте? Ви знаєте цю дівчину?

Він тримав перед очима Марії Григорівни фото з написом «Рогач Х. М.» на звороті. Але очі жінки, здається, дивилися крізь синюшне лице на світліні.

— Не впізнаєте? — повторив Андрій, то відводячи фото трохи далі від її очей, то підносячи ближче.

Але чоловічки Марії Григорівни були нерухомі, мов ягоди бузини в домашній настоянці, запаси якої в її погребі не вблаганно закінчувалися.

— Обалдів чи шо... — пробурчав Субота, і боязко взяв Андрія під лікоть. — Такі фото показувати... Стара ж людина все-таки...

Вони вже були за хвірткою, коли Андрієві раптом здалося, що з хати долинув якийсь звук. Чи то плач, чи то протяжне, до знемоги тужне завивання. І дуже тихе. Таке тихе, що це міг бути і вітер у напівзруйнованому комині.

— Чули? — запитав Андрій.

— Що? — не збагнув мер.

— Наче вив хтось...

— Собака в неї, — пояснив Субота. — Такий само старий, як і вона.

Може, це й справді був пес.

Але Андрій ніяк не міг позбутися думки, що це затьманий алкоголем мозок Марії Григорівни запізнило впізнав дівчину на фото.

— Дасте мені листа? — запитав Андрій. — Долучу, так би мовити, до матеріалів.

— Нехай забирає, — дозволив мер, і Субота негайно стягнув у кишеню. — Ви прямо сьогодні на Київ, Андрію Олександровичу?

— Ні, — він похитав головою. — Я ж командировочний. Коли скажуть, тоді й поїду. Ось подзвоню...

— І правильно! — підтримав його мер. — Відпочинете, виспитесь. У баньку можна увечері! У нас знаєте, яка банька!

— Дякую... До речі, а до залізниці далеко? — запитав Андрій, уже йдучи.

— Пристойно! — кивнув мер. — Ви хіба не з вокзалу їхали?

— Думав, раптом ближче є. Ну щоб не трястися три години... — Андрій намагався говорити якомога байдужіше. — Я поки тут, то почну шукати дитину, якщо ви не проти. Організую добровольців. Прочешемо селище...

— А чому ж ні, — безрадісно погодився мер. — Якщо пообіцяєте не лякати людей фотографіями трупів. Якщо ми вже розібралися, що ніякого маніяка у нас немає...

— Він у катакомби спускатися хоче, — ябедним тоном вставив Субота.

— Он як? — здивувався мер. — Сумніваюся, звичайно, що ви туди добровольців знайдете... Але якщо вже вирішили, почніть із нашої пожежної станції. Прямо до Науменка і йдіть. Не знайомі ще?

Андрій аж здригнувся, почувши прізвище свого головного підозрюваного.

— Із його дочкою вчора познайомилися, — відповів він.

— Значить, ніяких серійних убивць? — мер простягнув йому руку.

— А у вас є серійні убивці? — вдавано здивувався Андрій.

Мер розсміявся. Відчуття було таке, ніби вам в обличчя, обдавши смердючим диханням, вишкірилася вовча паща.

Він потилицею відчував, як вони пропалюють його поглядами, але озиратися не став. Не повірили, ясна річ. Не повірили, що він повірив.

І що тепер? Валерка сто разів уже мав передзвонити... Але припустимо, не передзвонить. Що робити? Просто шукати? Але ж ясно, що її викрали. І Субота не дозволить оглядати подвір'я і сараї. Радше замети і каменярі — це все, де йому дозволять шукати. З іншого боку, зараз він усе одно йде чи не до головного підозрюваного. Ще є Дора, яка дає дивні підказки. А ще — течка: він так і не закінчив її вивчати, а там же мають бути й інші прізвиська, крім Рогач. Якщо є інші фото, мусять бути й прізвиська...

До пожежної станції, казали, рукою подати, але дорога була геть не розчищена. Вбога стежка завширшки у два ступаки вихляла, наче віл попівся, примушуючи виробляти ногами просто якісь танцювальні па, щоб не спіткнутися. Високо над селищем знову кружляла вертлява чорна пташка. Чи не та часом, за якою він ганявся вчора увечері... Дивно, що вона сама-самісінька в зимовому небі. Дивно, що взимку тут літає хтось, крім горобців. Хоча якраз горобців Андрій і не бачив. Здається, він узагалі не бачив тут птахів, окрім цієї. Задивившись, він якийсь час ішов, задерши голову і, ясна річ, поплатився: зашпортався й безпорадно повалився в сніг. Обтрушуючись, Андрій люто облаяв нерозчищені вулиці, місцевого мера, цю неймовірно снігову зиму і глобальне потепління...

Стежинка пірнула в якісь геть уже вузесенькі чи то провулки, чи то просто проходи між сараями, аж раптом вивела на дорогу, по якій він заїжджав у Буськів Сад. Андрій стояв біля підніжжя пагорба на околиці селища. Зліва дорога пірнала між крайніх хат, а трохи далі розлігся на снігу цукровий завод. Праворуч — збігала на пагорб, за яким несла свої спокійні води широка Туонь. У далечині ледь помітною синьою плямою виднілася табличка. Звідси не

видно, але на ній, певно, перекреслена червоним назва «Буськів Сад».

Він вочевидь не туди звернув і заклав добрячий гак. Як звідси пройти до пожежної частини, він і гадки не мав... Промайнула думка піднятися на пагорб і поглянути згори. Як він пам'ятав, звідти селище видно, як на долоні. Андрій на секунду замислився, прикидаючи, а чи не швидше буде повернутися на площу. Але не хотілося так по-дурному починати все спочатку, і він подався на пагорб.

Йти довелося трохи довше, ніж він думав. По той бік пагорба ліниво переливалася на сонці Туонь, і звідсіля її вода видавалася свинцево-сірою. Протилежний берег вже не був схований за туманом, та виявилось, що на тому боці нічого нема — саме лише засніжене поле. Нескінченне й сліпучо біле, воно зливалося з низькими хмарами, так що не було видно лінії горизонту. На якусь мить Андрій навіть замилювався цією суцільною білизною — за рікою був не пейзаж, а величезний білий аркуш. Тільки над головою хмари набували відтінків і через це видавалися більш бляклими, ніж сніг.

Він обернувся і подивився на селище. Звідси його було видно цілком, і воно видавалося геть невеликим. Площа з коробочками багатопверхівок, цукровий завод, неначе чорна пухлина, і самотня пташка над ним... Андрій насилу розгледів характерну будівлю пожежної станції — і справді, зовсім близенько до центру. «Чогось бракує», — раптом подумав він. Це було дуже чітке відчуття. Цілком точно в пейзажі перед ним мусило бути іще щось. Андрюха уважно пробігся борозенками вулиць і сніговими горбиками дахів, знайшов поглядом свій готель і медпункт, але так і не міг зрозуміти. Зауважив, що немає церкви (принаймні такої,

ДРУГЕ ВОСКРЕСІННЯ

щоб з куполами), але ні, річ не в тім. Бракувало чогось іще. Аж раптом його осінило. Це було трохи дивно, враховуючи, як далеко розташований Буськів Сад від інших населених пунктів. Він навіть обернувся, думаючи, що, можливо, знайде елемент, якого бракує, десь у сніговій пустці за спиною. Але нічого схожого йому не трапилося. Цікава деталь... Цілком несуттєва, звісно ж... І напевно, є якесь просте пояснення, чому саме так... І все-таки, враховуючи, що навколо на кілометри жодного іншого населеного пункту, це було якось... Незрозуміло.

У Буськовому Саду не було кладовища.

Начальник пожежної станції Захар Науменко мав богатырську поставу. Голомозий, із залишками шевелюри над вухами і на потилиці, в товстих квадратних окулярах.

«На Чикатила схожий», — промайнуло в Андрія у голові, і він спробував позбутися цієї асоціації — вона заважатиме. А хоча — було б чому заважати! Ще якби тут проводилися нормальні слідчі дії — докази, підозрювані, експертизи тощо — він би, мабуть, був корисний. Якесь ворожіння на кавовій гущі, а не слідство.

— Старі каменярі йдуть під усім селищем, — знічено бурмотів Захар, розгортаючи на столі накреслену на ватмані мапу.

Його манера говорити настільки не в'язалася з величезними габаритами, що невпевнене затинання спершу видавалося вдаваним. Ну, або ж могутня статура — взятою на прокат... Андрій не зводив із нього очей.

— Усі електричні комунікації, як ви, мабуть, помітили, у нас під землею...

— То он воно що! — здивовано мовив Андрій, хоча зараз йому було начхати.

Він намагався зрозуміти, що хоче побачити. Чи можна взагалі роздивитися щось особливе в очах маніяка? Скоріше за все, ні. У звичайному житті серійні вбивці — теж звичайні. І що вдіяти?

— У нас жодного телеграфного стовпа, — вів далі Науменко. — А от карту каменярень або втрачено, або взагалі ніколи не існувало... Тут, на схемі, ми позначили проходи, через які прокладені електричні кабелі, і ті, над якими стоки дощової каналізації. Ну й зовсім небагато бічних ходів. А заглиблюватися в катакомби заборонено — вони багаторівневі, більшість із них не паралельні. До того ж іще й метан. Як ви знаєте, він отруйний і в природі взагалі нічим не пахне...

— У вас мають бути автономні дихальні апарати.

— Вони і є... Але всього лише десять комплектів. А що зможуть десятеро людей у лабіринті на кілька гектарів! Можливо, навіть на десятки гектарів!

— Але дитина не могла опинитися в лабіринті абиде, так же?

— Насправді, місць не так уже й мало. Ті ж дощові стоки.

— Але я почав би із заводу. Там же теж є вхід.

— Вхід-то він є... — Науменко спохмурнів. — Тільки що їй робити так далеко від дому?

— Наше діло — шукати, — відтяв Андрій. — Згодні? І якщо починати із заводу, десятьох людей цілком вистачить. Розіб'ємося на пари, прочеємо сьогодні, скільки встигнемо... Зможете знайти добровольців?

— У мене всього двоє бійців...

— Плюс ми з вами, плюс іще медсестра з медпункту — лишилося знайти п'ятьох. Але треба вже за пару годин. Впраєтесь?

— О-хо-хо-хох... — Захар невпевнено рухав щелепою. — Що ж маленьким я не здох... Звідки ж я їх візьму!

«Не дуже ти й пориваєшся, еге ж? — подумки запитав його Андрій. — Боїшся чогось? Чи вам усім і справді так ліньки дупу підважити?»

— Захаре Михайловичу... У вас же в самого дочка, так?

— Ну?

— А в цієї дівчинки більше нікого. Батька, як я розумію, ніколи й не було, а мама — вчора той-во... Ви, мабуть, знаєте. Вона зовсім сама, розумієте? І поки є хоча б мікроскопічний шанс її знайти, кожна хвилина на вагу золота.

— Спробую години до сьомої.

— Чого ж так пізно? Зараз десята ранку!

— Зрозумійте правильно, в людей робота...

Андрій закотив очі, стримуючи лют, що підіймалася до горла.

— То нехай відпросяться сьогодні! Дитина зникла все-таки!

— Не будуть вони відпрошуватися, — зітхнувши, мовив Захар. — Повірте мені. Тому, якщо вам потрібні люди, то приходьте перед сьомою.

Найближчі три години склалися з суцільної біганини. Він почувався щуром серед невидимих, прозорих перегорожок, якими відгородилося це селище. Кожен уважав своїм обов'язком зауважити йому, що шукати Надю немає жоднісінького сенсу. Тому що, по-перше, вже запізно, а по-друге...

— Так-так, знаю: невідомо, що краще для такої дитини, — перебив Андрій продавчиню місцевої крамнички, — померти чи все життя мучитися... І все-таки, не можна не шукати! Це не по-людському.

— Ну, якщо лише для самоповаги... — по-філософському стонула плечима дебела білява жінка.

— То ви залиште номер? Потрібні люди, щоб шукати. Хоча б десятеро... Може, чоловік ваш?

Вона криво всміхнулася:

— От тільки де його взяти, того чоловіка...

— От з кимось і познайомитесь... — всміхнувся Андрій.

— Та кого я тут не знаю! — відмахнулася продавчиня й раптом підозріло поглянула на нього. — Чи ви мене на побачення звете?

— Ні! — квапливо відповів Андрій.

— З тобою я й сама б не пішла... — образилася продавчиня й подалася в підсобку.

У першій половині дня толку було рівно нуль. Суботи на місці не було.

Сусідка, яка відмикала вчора Надину квартиру, нічого корисного пригадати не змогла — в день зникнення дівчинки вона нічого не бачила, не чула і взагалі — «яка огидна мати ця Гала».

О другій дня він зайшов до Суботи — застав його в кабінеті, з черевиками на столі. Видно, дільничний збував у цій позі весь робочий час. Андрій безцеремонно скинув його ноги і сів навпроти.

— Ти шо? — обурився дільничний.

— Капшо, — в тон йому відповів Андрій. — Потрібна допомога в організації пошуків. Поки що є один доброволець, плюс пожежники, плюс ми з тобою...

— Яке «ми»? Я ні в чому не участвую!

— А ось ваш мер сказав: «Чудово буде, Андрію Олександровичу, якщо ви знайдете дитину». Ясно? І пустив сльозу.

— Хто пустив сльозу? — стрепенувся Субота.

— Кінь у пальто! Ти недочуваєш чи як?! Дитину шукати треба! По-перше, перевірити всі подвір'я, сараї, льохи...

— Не можна без ордера...

— Добровільно, Віталік! Усі пустять тебе добровільно! А тих, хто не захоче співпрацювати, запишеш прізвища. Просікаєш?

Він засовався на стільці.

— А по-друге?

— А по-друге, я знайшов, де він убиває.

Субота виричав очі:

— Та йди!

— Справді. У катакомбах просто під заводом.

— Ти типу кров там знайшов?

— Крові якраз нема. Дещо інше є... Ти пам'ятаєш, чим у метро пахне? Ти ж їздив у метро?

— Ну, їздив... — сказав Субота, і було помітно, що бреше.

— Пам'ятаєш запах?

Андрій уважно дивився йому в очі.

— Типу да...

— Біля вагона поїзда теж так пахне, — підказав Андрій.

— Тубзіком! — зрадів дільничний.

— Крім цього. Специфічний такий запах, ну!

— А... Ага, поняв... — поліцейський клацав пальцями, підшукуючи слово. — Запах такий... Такий...

— Так, — кивнув Андрій. — От саме такий. Так пахне рідина, якою просочують шпали. Креозот. А тепер скажи, ти чув, щоб так пахло на вашому цукровому заводі?

— Не, — хитнув головою Субота.

— От і я не чув. І рейок там немає. Питається в задачці: звідки рідина для просочення шпал у катакомбах?

— Та я тобі шо — Пушкін! — Субота скорчив здивовану пику. — Яка різниця?

— А така. Вбивця забризкав креозотом підлогу, щоб собаки не змогли взяти слід. І швидше за все, то місце злочину.

Дільничний кілька секунд мовчав — вочевидь, перетравлював почуте.

— Оце ти фантазьор! — нарешті похитав головою Субота.

— То давай, придумуй інше пояснення.

— Тобі нада, ти і придумуй! — відмахнувся той. — А як хтось хоче собак збити зі сліду, простіше червоним перцем посипати.

— Там велика площа. Скільки пакетиків потрібно буде?

— То й шо! Він копійки стоїть...

— А те, що у вашому селищі один-єдиний магазин. І раптом хтось купить сто пакетиків перцю. Думаєш, його не запам'ятають? Ага, а ще там по стінах саморізи по периметру однієї зали. Це нащо? Ремонт хтось затіяв?

— А нащо ж? — спохмурнів Субота.

— Думаю, стіни були задраповані плівкою. І підлога застелена. Щоб ніяких слідів. Може, глибше в каменярях і трупи є. А може, й живі є.

— Немає там трупів, — Субота скривився, наче від печії.

Андрій пильно подивився на дільничного. Той відвернувся і про щось думав.

— А звідки ти знаєш?

— Шо? — Субота витріщився.

— Що трупів там немає.

— Бо їх взагалі нема, поняв, да? — раптом вигукнув він. — Христина знайшлася, а дівчинка загубилася в заметіль — і все! А ти ж ніяк не успокоїшся! Мало чим там унизу смердить! Раніше туди відходи з заводу зливали, поняв?

— От увечері й перевіримо.

— В якому сенсі — перевіримо? — стрепенувся поліцейський.

— У прямому. Науменко вже групу збирає.

Субота стихив голос:

— Ти йому розказав? Про те місце.

— Йому — ні, — звів плечима Андрій.

— А кому?

— А ти чого так захвилювався?

— Бо тобі Тупогуб чітко сказав, людей не лякати! А це взагалі зветься сіяти паніку! Поняв?

— Ти мене на «поняв» не бери, — добродушно всміхнувся Андрій.

— А то шо? — наїжачився Субота.

— Та розслабся ти, — Андрюха підвівся й поплескав його по плечу. — Я шукаю дівчинку, як і домовлялися. Лякати нікого не буду, добре вже. Але з тебе — сараї і льохи. І щоб сьогодні. *Поняв?*

— Ти шо такий кіпішний? — ображено і з якимсь аж відчаєм запитав Субота.

— Ти ще навіть не бачив, який я... — Андрій підвівся й по-дався до дверей.

Валерка знову не відповідав. Після нудних гудків увімкнувся автовідповідач.

— Валер... — Андрій замовк.

Захотілося накричати на нього за те, що другий день мовчить. За те, що він сам у цьому болоті з феодальним ладом. За те, що не знає, як учинити, щоб допомогти дитині, заради якої погодився поїхати. Потім подумав, що немає сенсу. Потрібно робити зараз те, що не може зачекати — розпочати

пошуки. А потім просто їхати в місто, йти в поліцію й усе їм розповісти.

— Вони намагаються витурити мене додому, — надиктовував Андрій. — Дільничний і місцевий мер. Дурнуваті так, по-дитячому, можна сказати... Одне слово, вони якось пов'язані з усім цим. Я тут іще на добу, це точно. А потім, очевидно, вибиратимуся, бо сам багато не навоюю... А справа пахне смаленим. Про всяк випадок: якщо потім тобі скажуть, що Андрюха зашпортався й упав на ніж — не вір, зрозумів?

...До сьомої була купа часу. На площі світився червоний напис: «Я [сердечко] БУСЬКІВ САД», — створюючи якийсь новорічний настрій. До речі, пора б їм уже і ялинку ставити... Андрій мерзлякувато зіщулювався, підняв комір і, занурений у власні думки, повільно побрів стежкою. У готель іти не хотілося. Повернутися, й іще раз спробувати розтормозити Суботу? Користі від нього точно не буде, а ось завадити — це він завиграшки.

Якоїсь миті він автоматично обдивився площу і знову втупився собі під ноги. І тільки тоді зрозумів, що біля самого входу в адміністрацію стояв знайомий мікроавтобус. Андрій завмер. Устиг злякатися, що ось він подивиться зараз, а на площі ніякого мікроавтобуса немає, або є — але не той. Він крутнувся на підборах, наче виконував стройову команду, і підвів голову.

Великий вугільно-чорний «пежо» з написом *Excursions en bateau*. Наче величезний дохлий жук. Секунду Андрій дивився на нього як людина, яка побачила міраж. І лише потім щодоуху кинувся до авто, не зважаючи на палючо холодний сніг, що забивався в черевики.

Промайнула думка, що мікроавтобус зараз поїде геть, і Андрій втратить єдиний шанс повідомити когось про те,

що коїться в селищі. Натомість опустилося водійське скло і показалася кудлата Харитоніна голова. Довговолосий клацнув запальничкою й закурился

— Харитоніне! — гукнув Андрій і запізно додав: — Еребовичу...

— А от і ви! — радісно зауважив він. — Учора ви мали значно гірший вигляд, Андрію Олександровичу! Як іде розслідування?

Він був у своєму незмінному червоному плащі.

— Послухайте... Усе, як ви попереджали, навіть гірше! Мені взагалі не дають працювати. Намагаються переконати, що я переплутав селища, уявляєте? І в них, мовляв, усе чудово. А дитина не просто зникла, її викрали. І всім начхати — як таке взагалі можливе?

— Вас дивує, що всім начхати? — Харитон звів брову. — Ви мене розчаровуєте!

— Та ви просто не уявляєте, наскільки тут усе... Бетонна стіна! Навіть просто зібрати людей, щоб шукати дитину, — хрін кого знайдеш! Не допросишся елементарно піти з роботи трохи раніше...

— Я вам більше скажу, Андрію Олександровичу: трохи пізніше ви теж нікого не знайдете.

— Та начебто, повинні сьогодні о сьомій... — Андрій машинально поглянув на годинник.

— Не можна стати людиною о сьомій, якщо ти не був нею до сьомої. Цей принцип діє щодо будь-якого часу доби.

— Послухайте... Давайте просто зараз підемо до дільничного й натиснемо, щоб хоча б організував нормальні пошуки! Це перше...

— У суботу, — перебив Харитон. — Субота візьметься за розум у суботу, я вже вам казав.

— Та немає часу до суботи! Зараз треба шукати, сьогодні! Ви ж офіцер поліції! Накажіть йому, зрештою!

Харитон затягнувся, дивлячись Андрієві в очі, і хитро запитав:

— А коли я звелю якомусь генералові пурхати метеликом із квітки на квітку... І генерал не виконає наказу... Хто буде винен: він чи я?

— І хто ж це генерал — невже Субота?! — пхикнув Андрій.

— Ви однозначно маєте більше читати... — розчаровано зітхнув Харитон, — на все свій час, Андрію Олександровичу! І конкретно для Суботи він настане післязавтра о десятій п'ятнадцять. Ані на хвилину пізніше, як я вже казав. Але й не раніше.

— Та перестаньте ви! Одна річ комісії, чи що ви там на післязавтра плануєте, а інша — життя дитини!

Харитон знову затягнувся, дивлячись кудись удалечінь, і кивнув. Здавалося, зараз він скаже: «Ваша правда», — і разом із ним піде, щоб притиснути капловухого дільничного. Натомість, кинувши цигарку в сніг, Харитон несподівано запитав:

— Нагадайте мені, у воскресіння Христа ви теж не вірите?

— Ви знущаетесь чи що!

— Навіть не думав! Швидше, співчуваю, Андрію Олександровичу! Людині, яка бодай трохи вірить в одне воскресіння, легше буде прийняти й інше. Ви згодні? — з цими словами він загадково підморгнув Андрію і сказав пасажирові: — Приїхали! Далі вас проведе оцей молодий чоловік, він у курсі всього. Ви, до речі, не знайомі?

Харитон відхилився назад і, кивнувши, запросив Андрія глянути на свого пасажира. І хоча цієї миті Андрюха саме набрав у груди якнайбільше повітря, щоб добряче гаркнути

на Харитона, а може, і за барки його потримати, він суто механічно скорився жесту довговолосого і зазирнув у кабінку. Й остовпів. Не було ні думок, ні навіть запитань, лише важкий ступор, що спустошував голову.

В авто сиділа дівчина в яскравому, наче сонячний полиск, лимонно-жовтому пальті й червоному плетеному шарфі. Та головне — очі: неправдоподібно блакитні, вони було точнісінько такі, як у зниклої Наді.

— Мені чомусь здається, ви повинні були бачитися, — безтурботно мовив Харитон в Андрія над вухом. — Хіба ні?

— Ні, — сказала дівчина. — Я Гала. А ви?

БУДЬМО ЗНАЙОМІ

...Чи ви колись запитували себе, як поведетеся, зустрівши раптом того, хто точно помер? Не Майкла Джексона чи, скажімо, Сталіна, ні! Когось, кого ви знали особисто. Щоб ви впевнено могли сказати, що в цієї людини сумна усмішка, хоча вона вам, начебто, ще ні разу не всміхнулася. Щоби складочки в неї під очима були точнісінько такі ж, як ті, що ви їх бачили. До того ж бачили живими, коли в них іскорка іронії чи втома прожитих років... І позбавленими життя. Обм'яклими через те, що життя покинуло їх. Ви б дивилися цій людині в очі й цілком точно знали, які вони, коли мертві. І яким пронизливим буває їхній погляд, коли вони живі — теж би знали...

Андрій витяг її валізу й захряснув двері.

— Будьмо знайомі, — всміхнулася Гала і простягнула Андрієві руку.

«Я маю *піти*, щоб повернутися», — стугоніло в нього у горлі.

— А Надя? — раптом запитав Андрій, сам не усвідомивши, як це запитання зірвалося в нього з вуст.

— Хто?

— Надійка... Ваша дочка. Де вона?

— Мабуть, ви мене з кимсь переплутали, — усміхнулася Гала. — Я не маю дітей.

«Пежо» поїхав геть, лишивши по собі вихор колючих сніжинок, що переливалися у світлі ліхтарів, наче алмазний пил. Він так нічого й не домігся від Харитона. Але зараз усе це наче й не мало значення.

— Ну, звісно ж... — відчужено пробурмотів Андрій. — Звісно ж, переплутав...

«Сестра! — сказав він собі, і ця думка дозволила бодай якось зачепитися за почуття реальності, що вислизало. — Сестра-близнючка, що якогось біса представляється таким самим іменем! І в них однакові пальта...»

— Послухайте... — не втримався він. — У вас тут є сестра?

— Тут? — перепитала вона. — Сестра?

— У Буськовому Саду, — кивнув Андрій і для певності повторив: — Сестра.

— У мене в принципі ні сестер, ні братів, — промовила вона. — А що?

— Нічого, просто ви... — Андрій безпорадно подивився вслід мікроавтобусу, що віддалявся. Потім знову поглянув на Галу.

Він намагався розгледіти за плетеним шарфом те місце на шиї, куди вона встромила собі ручку вчора вранці.

— Просто схожі... — нарешті сказав він. — Вас і справді звали Гала?

— Галина. Але всі кажуть Гала.

— А прізвище?

Тепер і вона мимоволі озирнулася туди, де зник за поворотом чорний «пежо», бо відчула себе не у своїй тарілці.

— Приходько Галина Вікторівна. Харитон Еребович сказав, що ви проведете мене в мою квартиру.

— Він сказав, що я проведу. Емм... А ви адресу знаєте?
— Ні, звичайно. Я думала, ви знаєте.
— Я знаю? — здивувався Андрій.
— Наскільки я зрозуміла, так, — вона розгублено вийняла з кишень зв'язку ключів. — Ось, це він мені дав. Сказав, Андрій вас проведе.

— Так, а куди ж....

Він спантеличено взяв ключі. Три однакові, сріблясті, з подвійними борідками. Такі замки зазвичай не мають «баранчика» із внутрішнього боку. Принаймні той, що він бачив учора в Галиній квартирі, — не мав.

— А, зрозумів! — якнайбадьоріше сказав він, хоч здавалося, що голова зараз репне. — Звісно, знаю! І чого це я гальмую... Ходімо, покажу вам вашу квартиру!

Колись він часто уявляв собі, як зустрічає того, хто помер. Хлопчика з афганського кишлака в долині Капіса. Пацанчика років дванадцяти, не більше. Тоді він міркував, що якби одного разу упізнав його в юрмі афганських підлітків... Чи, може, на котромусь із ринків, де той допомагав батькові... Чи між дітей, що біжать за їхнім броньованим VAB-ом. Він навіть не став би запитувати «як»? Не став би чіплятися до світобудови із запитаннями. Дозволив би їй зберігати свої таємниці в обмін на те, що хлопчик був би живий... І найпекельніший жах Андрюхиного життя став би не більший, ніж страшний сон. Він так чітко уявляв собі ту зустріч, що майже чекав на неї. *Майже*. Тому що завжди знав — таке неможливе. Цілком, абсолютно, ніяк неможливе!

«Просто схожа», — переконував він себе, а тим часом із жахом чекав, що ось зараз вона впізнає своє подвір'я чи, може, зверне до під'їзду на пів секунди раніше, ніж він скаже: «Нам сюди». Але ні. Гала поводитися як людина, яка

вперше опинилася в новому місці, а в її очах не було нічого, крім втоми після тривалої дороги. «Отже, переплутав, — повторював він чимраз бадьоріше. — Якого лисого я веду її у квартиру *тієї* Гали! Ясно ж — переплутав!»

— І як ви доїхали? — несподівано запитав він.

— Я? — Гала закліпала, наче намагалася впіймати спогад, що вислизав. — Дякую, добре...

— Харитон вас теж зі станції забрав?

Вона наче розгубилася і навіть зупинилась біля входу в під'їзд.

— Зі станції... — чи то відповіла, чи то повторила Гала.

— І ви теж маєте стосунок до поліції?

— Чому? — вона вп'ялася в нього своїми очиськами.

— Просто подумав, якщо вас привіз Харитон... Він же начальник слідчого управління. Обласного.

— Так? — здивувалася вона. — А сказав, водієм працює. У селищній адміністрації...

— Справді? Він той іще жартун...

«Просто дуже схожа дівчина в жовтому пальті, — казав собі він. — Моторошна схожість, звісно... Але не більше. Чорт, та я ж особисто закривав їй очі! І вона була не тепліша за лавку в тому клятому “уазику”»!

Коли Андрій вибіг на третій поверх, то практично переконав себе, що ключ не підійде. Тому що жодного стосунку ця дівчина до квартири покійної тетки мати не може. Він тому й привів її сюди — переконатися. Зараз ключ намертво ввіпреться борозенками в чужі виступи замка, які йому не підходять, він вибачиться і скаже Галі, що переплутав адресу.

І вперше в житті буде радий почуватися цілковитим телепнем. Андрій обережно вставив ключ у шпарину

і спробував повернути, готуючись відчутти опір механізму, що не бажає коритися.

Але замок діловито клацнув, ключ провернувся легко, ніби сам по собі, і двері відімкнулися.

Реальність звалилася на Андрія стотонним вантажем. Його мозок панічно шукав бодай якеś пояснення тому, що відбувається, і, здається, ні на що інше просто не лишилося енергії.

— Прошу, — втомлено сказав він, відчиняючи перед Галою двері.

Вона ввійшла і мерзлякувато зіщулилася.

— Так холодно...

— Вікно було відчинене... Але батареї працюють...

Він говорив, а сам думав про інше: про те, що в шафі її чекає ще одне лимонно-жовте пальто.

— Та буде світло... — сказала Гала і клацнула вимикачем у темному коридорі.

Усе було інакше, ніж минулого разу. Ні Надиних світлин, ні іграшок, ні дитячих каструльок у кухні. Звичайна нежила квартири. Безлика й безлюдна. Мертві меблі. Стосик випраної постільної білизни на дивані. Він відчинив шафу, очікуючи побачити пальто, і втупився у пусті вішаки.

— Щось не так? — запитала вона.

— Ні, все нормально... Перевіряю, щоб... Щоб чисто скрізь...
Давайте ваше пальто.

Він допоміг їй роздягнутися, не перестаючи стріляти очима по кімнаті. «Хтось усе прибрав, — думав він. — Часу було достатньо, питання лише — навіщо». Його обпалила якась думка, й Андрій кинувся до дивана. Ривком відсунув його. Уся стіна вкрита була малюнками, виконаними олівцем.

— Слава Богу, — видихнув він, адже ще секунду тому відчуття, що він звихнувся, було дуже сильне. І якби малюнки теж кудись випарувалися...

— Що «слава Богу»? — не второпала Гала.

— Слава Богу, що хоч решту поприбирали! А тут, на жаль, тільки шпалери переклеювати...

— Як чарівно! — всміхнулася вона, зазирнувши йому через плече. — Якби в мене були діти, я б теж дозволяла. Особливо, якщо в таємній місцині. І не видно, і дитині радість.

— А у вас немає?

Вона всміхнулася.

— Це ще попереду.

— Вибачте...

— Не вибачайтеся... І дякую, що так усім переймається.

— Ой, а можна я... Можна вас сфотографувати? Ну, на новому місці. Надішлю Харитону Еребовичу, відзвітую, так би мовити.

Вона спохмурніла:

— Водієві?

— Я ж казав, він так жартує... Одне слово, якщо ви не заперечуєте... Ну, типу щаслива господиня у прибраному помешканні, га?

Він сфотографував і піймав себе на думці, що очікує побачити на дисплеї чортзна-що. Синюшний труп або чорну пляму на половині світлини. Або, може, порожню кімнату.

Але на світлині до нього всміхалася звичайна дівчина, в якій, між іншим, на шиї не було й сліду від моторошних ран, що вона завдала їй собі металевою ручкою вчора вранці...

СТРУС

— Алло! — на бігу викрикнув Андрій. — Віталік, вам уже геть нема чого робити?! Що збіса відбувається!

І подумав, що якби Субота був поруч, він зламав би дільничному щелепу. Це щонайменше.

— Шо таке? — здивувався той. — Шо сталося?

— Сталося! Що за цирк із Галиною квартирою? Хто ця дівка? У чому ви намагаєтеся мене переконати?

— Стоп-стоп-стоп... Яка ще дівка?

Андрій перейшов на крок і глибоко вдихнув. Лють шуміла у вухах і заступила світло. Це був саме той стан, під час якого ставалися провали.

— Гала, яка вчора наклала на себе руки!

— Хто наклав руки?

— Гала!!! — гарикнув він. — Ти знущуєшся з мене? Та, що вистрибнула з балкона нам на авто!

— Ти там, по ходу, сам із балкона стрибнув! Можеш по-нормальному говорити?

Андрій заскреготів зубами.

— То ти не в курсі, хто попрацював із її квартирою?

— Дупля не відбиваю, що за тема!

— Добре... — вже спокійніше мовив Андрій. — Зайдемо з іншого боку. Ім'я Приходько Галина Вікторівна тобі про щось говорить?

— Воппе ні про шо!

— Приїхали. А як тоді звали маму зниклої дитини?

— Охрініти, в нього тепер уже дитина зникла! Андрюха, останись, короче! Я за тобою не вспіваю! Ти там синячиш чи шо? — і Субота голосно заіржав у слухавку.

— Віталік! — Андрій зупинився, не знаючи, як реагувати. — Ми з тобою про що сьогодні говорили? Нащо я до Науменка ходив? Нахріна я взагалі лишився?

— Ну, типу, командіровка, то й лишився. Папік тебе банькою приманив... Так, кстаті, норм програма буде! Часов у сім в участок підтягуйся, отцюдова вирулимо.

— Ти п'яний чи що?

— Чого зразу п'яний! — обурився Субота. — Я п'ять крапель! Шо тут такого... Тим боліє, й Христина знайшлася, того...

Андрюха розчаровано сплюнув, скидаючи дзвінок.

Уже очі залив... Сволота...

На годиннику початок на першу. Лишається тільки надіятися, що лікар тут напивається пізніше.

У коридорі медпункту сиділи люди — двоє якихось жінок. Чути було, як у своєму кабінеті говорить Євген Павлович. Із палати, де вчора лежав Андрій, вийшла Ксеня.

— Оксі! — покликав він. — Тобто, Ксеня... Вибачаюся...

Вона зупинилася, ніби міркуючи, а чи не проігнорувати його. Тоді підійшла.

— Я маю терміново глянути на Галине тіло.

— Чие тіло? — не зрозуміла вона.

— Ну, Гали. Яка вчора... — він увіткнув собі в шию уявну ручку.

Оксі спохмурніла.

— Не зрозуміла...

— Гала. З якою ми в цій палаті лежали. Вона де зараз? Фізично, я маю на увазі.

Ксеня уважно подивилася на нього.

— Ви краще до Євгена Павловича... Постукайте в кабінет, якщо це терміново. Я зараз не можу...

І швидким кроком пішла по коридору.

— Тут черга! — передчуваючи халепу, заявила одна жінка.

— Я не пацієнт! — відрізав Андрій і пройшов простісінько до кабінету.

Євген Павлович оглядав ногу якомусь чоловікові.

— Щось термінове? — запитав він.

— Можна й так сказати, — Андрій нервово кивнув.

— Пройдіть у перев'язочну, медсестра все зробить, — сказав лікар чоловікові. — Заходьте, Андрію.

Коли двері за пацієнтом зачинилися, Андрій раптом збагнув, що не знає, з чого почати. Хоч би як він формулював думку, це звучало як марення божевільного.

— Послухайте... — він зробив паузу. — Це може видатися дивним...

— Голова паморочиться? — стурбовано запитав лікар. — Нудить?

— Ні, я взагалі не про це. Пам'ятаєте, ви вчора сказали мені: «Якщо хтось копає справу, то завжди знайдеться той, хто цього не хоче».

Лікар метнув швидкий тривожний погляд на двері, ніби хотів переконатися, що вони зачинені. Тоді повільно кивнув, наче картяр, що робить ризикований хід.

— Одне слово, я щойно бачив дівчину, дуже схожу на загиблу Галу, — сказав Андрій. — Не просто схожу. Неймовірно схожу. В її одязі. І представляється її ім'ям. І... Я поки що не знаю, з якою метою... Але ж очевидно, що це розіграш спеціально для мене. Розумієте?

— Не дуже, — зізнався лікар.

— Я й сам поки не дуже... Знаєте що? Спершу покажіть мені Галине тіло. І я б сфотографував його, якщо ви не заперечуєте.

Лікар подивився на нього уважно і занепокоєно.

— Гала — це хто?

— Як це — «хто»? Гала Приходько! — він секунду мовчав, очікуючи, що лікар пригадає. Потім Андрій плеснув себе по чолу. — Боже мій! Я, мабуть, ім'я переплутав! Ось у чому вся заковика! Сказитися можна... А я на вашого Суботу нагримав по телефону... Добре. Є фотографія!

Він вийняв телефон і відкрив світлину Гали у квартирі:

— Оця дівчина. Упізнаєте?

— Ні, — відповів лікар.

— Тобто — «ні»?! Чи це вона лише мені видається схожою... Справді не впізнаєте?

— На Мілу Йовович трохи скидається... — невпевнено припустив лікар.

— Та яка ще Йовович! Це дівчина, яка лежала зі мною в палаті. Ота, що вчора... Ну, ручкою в шию... Як згадаю, так здригаюся.

— Дівчина, яка лежала з вами в палаті?

— Невже анітрохи не схожа?

— Емм... — лікар явно розгубився. — Тут у палаті лежала?

— Ну а де ж? Що з вами взагалі?! Гала, яку ви вчора в лікарню не довели! Ну, або не Гала — кажу ж, я міг ім'я переплутати.

— Ага, — сказав лікар. — Здається, зрозумів... Дівчина, з якою ви вчора лежали в нас у палаті.

— Бінго! — Андрій полегшено видихнув.

— І вона померла... У кареті швидкої допомоги, так? Але ви щойно бачили її живою. Нічого не переплутав?

— Усе правильно! Я вже подумав було, що в мене дах протікає. Дай, думаю, сфоткаю, а то, може, вона мені ввижається. То що — не схожа, ні?

Він знову показав лікарю фото. Той лише мигцем глипнув на екран, сів за стіл і заходився заповнювати якийсь бланк.

— Андрію... Як, до речі, просувається ваше розслідування?

— Ну... Десь так і просувається, — він теж сів на тахту. — Зазвичай, знаєте, живих свідків убивають. А щоб мертвих, так би мовити, «воскрешали»! Видно, хтось сильно не хоче, щоб я і далі «копав».

— Добряче перенервувалися за останню добу? — запитав лікар, і за ввічливою допитливістю виразно промайнули фатові нотки.

— Це м'яко кажучи. Самі бачите мій стан...

— Це точно... — лікар щось написав на бланку. — А фізично як почуваетесь? Голова не паморочиться? Може, біль у скронях? Слабкість?

— Та нормально все. Євгене Павловичу, та дівчина...

— Просто Євген, ми ж домовлялися.

— Так. Євген... Вона була важливим свідком. І *хтось* намагається мене переконати, що вона жива. Навіщо... До того ж їм це майже вдалося. Тож для початку дозвольте мені зробити пару фоток її тіла...

— Ви сказали «їм»? «Їм це майже вдалося».

— Їм. Я поки що не знаю, хто саме за цим стоїть. Але це між нами.

— Обіцяю, — він жестом «защепнув» собі рота. — Усе, що ви розповідаєте, тут і залишається.

— Дякую.

— А як вони розмовляють із вами?

— Хто «вони»? — не зрозумів Андрій.

— Вони. Хтось.

Андрій зо дві секунди мовчав, дивлячись йому в очі.

— Серйозно? — нарешті запитав він. — Ви вирішили, що я псих?

— Що ви! — здається, Євген Павлович аж образився. Він підвівся з-за столу і підійшов до Андрія. — Знаєте, чим відрізняється псих від неврастеніка? Псих упевнений, що двічі по два — вісім, і спокійний. А неврастенік знає, що чотири, — і нервується саме через це!

Він зареготав і, очевидно, чекав, що Андрій приєднається, але в того на обличчі не здригнувся жоден м'яз.

— Дуже старий анекдот, — зауважив він.

— Послухайте, — лікар знову сів, — це моя помилка: не можна людині бігати вулицями після такого. Очевидно, великий струс усе ж був, а наш мозок — неймовірно складна структура! І навіть незначні фізичні травми можуть повністю спотворити сприйняття реальності...

— Перестаньте! — Андрій підхопився, і лікар перелякано відсахнувся. — Не варто шукати в моїх словах те, чого там немає! Я не кажу вам, що Гала воскресла! Мене намагаються підставити, і я хочу зробити фото трупа загиблого свідка! Відчуваєте різницю?!

— Андрію... — Євген Павлович підняв долоні, намагаючись його заспокоїти. — Андрію, у вас закрита черепно-мозкова травма. Поки що з вами не відбувається нічого екстраординарного, але вам категорично потрібен спокій!

Щоб усвідомити його слова, в Андрія пішла приблизно секунда. Потім він мовчки розвернувся й пішов до дверей. Лікар щось говорив йому вслід, Андрій не слухав. Медпункт був невеликий — всього кілька дверей із коридору, і він збирався перевірити їх усі.

Перев'язочна: Оксі бинтує ногу типові, що був у лікаря перед тим. Перелякана — очевидно, чула, як Андрій горлав на Євгена Павловича.

Санітарна кімната: ванна, відра, ганчірки. Навпроти — вбиральня.

Далі палата (ота сама): порожні застелені ліжка. Андрій присів і подивився під них — нічого.

Ординаторська: письмовий стіл, диван, шифоньер, телевізор.

І — масажний кабінет (судячи зі столу). Все. У жодній із цих кімнат неможливо заховати тіло.

Жінки в черзі перелякано притихли. Євген Павлович ви-йшов у коридор.

— Андрію... — жалісно покликав він.

Не звернувши на нього уваги, Андрій знову кинувся в перев'язочну:

— Ксеніє!

Вона і далі мовчки витріщалася на нього.

— Де Гала? — запитав Андрій, але з її погляду відразу зрозумів, що вона не розуміє. — Де тіло дівчини, яка в моїй палаті наклала на себе руки?

Чоловік, якому вона бинтувала ногу, ніяково засовався й перелякано подивився на Ксеню.

— Хто наклав на себе руки? — тихо спитала вона.

— Ви знущуєтеся чи що! Гала! У моїй палаті — металевою ручкою. Ви перша забігли, а тоді ось він! — (Євген Павлович

саме показався у дверях). — Джгут порвався, я допомагав вам... Та що ж із вами таке! Пам'ять відібрало?

— Андрію, — сльозливим тоном мовив лікар, — просто вислухайте, що я вам скажу. Просто вислухайте!

— Де підвал? — раптом стрепенувся Андрюха. — Тіло в підвалі, так? Тут є підвал?

— Та вислухайте ж мене... — повторив Євген Павлович.

— Та кажіть уже, хто ж вам не дає!!! — гаркнув Андрій так, аж чоловік із забинтованою ногою здригнувся.

— Ніхто не лежав із вами в палаті, — чітко проказав лікар. — Ніхто, лише ви сам! Тут узагалі, крім вас, уже два місяці ніхто не лежав!

...Він утік звідтіля. Мабуть, по-іншому й не скажеш. Вискочив, не намагаючись більше нічого нікому довести. Обійшов медпункт, мало не по пояс вивалявшись у снігу. Не схоже, щоб тут був підвал...

За десять хвилин Андрій стукав у двері до Галиної сусідки — тієї самої, що відмикала йому вчора двері. Розмова мала той-таки параноїдальний характер. Вона вдавала, що не розуміє, про кого він каже.

— Добре... — Андрій глибоко вдихнув, намагаючись погамувати огидне, але страшенно сильне бажання вдарити цю жінку. — Добре... Але ж мене ви впізнали?

— Упізнала, — стиха сказала вона, вочевидь відчуваючи погрозу в кожному його жесті.

— Так. І навіщо я вчора приходив?

— По ключі, — пробубніла вона ще тихше, наче очікувала, що він будь-якої миті може вчепитися їй у горлянку. — Вам у цю квартиру потрібно було.

— Тааааак! — Андрій нахилився до неї, і вона тут же при-
чинила двері, залишивши тільки маленьку шпаринку. —
А чия це квартира?

— Нічия... — мовила жінка.

— Ну, а була чия? Кого, як ви сказали, треба позбавити
батьківських прав?

— Кого... Треба позбавити... — луною повторила сусідка.

— Ну хто тут жив іще позавчора?

— Ніхто, — відповіла вона. — Тут давно ніхто не живе.

— Як це — давно?

— Отак — дуже багато часу... — вона знову вистромила
з-за дверей, мов черепаха з панцира. — Не пам'ятаю навіть...

— Знущаєшся? — загарчав він, і сусідка вмить відскочи-
ла. — Стій тут!

Андрій натиснув на дзвінок Галиної квартири. Усередині
пролунало нервово дзижчання. Він і далі не відпускав кноп-
ку. Нарешті почулися квапливі кроки. Двері відчинилися.
Гала була в джинсах і блузці, поверх якої — ота сама плетена
кофтина, що була на ній учора.

— Що сталося? — запитала вона.

— Хто це? — звернувся Андрій до сусідки. — Як її звати?

— Та звідки ж я... — збентежено пробелькотіла сусідка. —
Здрасті...

— Хочете сказати, що вперше її бачите? — напосідав Андрій.

— Уперше, канешно... Кажу ж вам, ніхто не жив... Я й не
знала...

— Андрію, що відбувається? — запитала Гала.

Він навіть не зауважив.

— Я вас учора куди кликав? — запитав він сусідку. — Ка-
зав, щоб або ви, або ваш чоловік. Ви сказали, що у нього спи-
на, а ви прання закрутили?

— Куди? — запитала вона.

— Я кажу, дівчинка Надя, яка зникла — чия вона дочка? —
він знову підвищив голос.

— Чия? — сусідка дурнувато кліпнула.

— Її ось! — вигукнув Андрюха і показав на Галу пальцем
так, аж мало не торкнувся до її чола. — «Рідній матері на-
чхати — вистрибнула у вікно, а ви шукайте дитя» — це ви
про кого казали?!

— Я так казала? — ледь чутно проскімлила сусідка.

— Ні, я! Ви, звичайно! Ходили за мною назирці. «У квар-
тирі бардак, як і в житті», — це ж ви про неї сказали. Ось про
неї! Про Галу, яку начебто вперше бачите!

— Не казала я нічого! — вигукнула сусідка. — І її не знаю!
У мене там цибуля горить!

І вона щосили грюкнула дверима. Клацнув додатковий
замок, верескнув дверний ланцюжок.

Гала приголомшено дивилася на Андрія.

— Що відбувається?

— Це ви мені скажіть! — пророкотав Андрій, нависаючи
над нею, мов скеля. — Це Харитон вас намовив, ясна річ! Не
ясно тільки навіщо?! Вони з Суботою змовилися? Чи з ме-
ром? Знають, хто вбивця, і не хочуть, щоб я вийшов на ньо-
го, шукаючи Надю?

Вона дивилася на нього з виразом цілковитої розгубленості.

— Ви чому на мене кричите?

— Тому що я не ідіот, ясно?! Хочете, щоб я повірив, начеб-
то вчорашній день мені наснився? Треба було принаймні
добряче мене напоїти!

Андрій побіг по сходах, перестрибуючи через дві сходин-
ки, а вона все дивилася йому вслід, перехилившись через
перила.

Він бродив вулицями і вдивлявся в обличчя перехожих. Зайшов у «Мінотавр». Замовив чаю, а сам майже не пив, а все дивився на людей, які обідали. Що з ними не так? Що не так із цим селищем?

Був такий захід у «Легіоні» — загальне планування. Це коли перед операцією збирають усіх, приходять командир, а іноді і хтось із командування місії, вмикають проектор і починають розповідати, що відбуватиметься й навіщо. І начхати, що завдання його роти зазвичай було «увійти й утримати», без усяких хитросплетінь, — та однак слід було розуміти усе. Навіщо операція і що станеться, якщо її провалити. Скільки роботи виконала розвідка, куди перекидатимуть механізовану роту, за що візьмуться сапери і хлопці зі спеціальних операцій... Так ось, те, що він добре засвоїв на тих зібраннях, — усе це до чортиків складно. І щоб міцні, підготовані хлопці із парашутного виконали свою просту роботу, купа людей спершу має добряче все обміркувати. Накреслити схеми за даними, які зібрали розвідники. Придумати надійний план. Потім передбачити все, що може піти не так, і скласти ще один план на той випадок. А тоді всім усе пояснити. Коли стріляти, коли не стріляти, коли виходити на зв'язок, а коли — ні... Навіть те, як ти сереш на ворожій території — регламентовано. Буквально! Як і куди закопаєш лайно, який відсоток особового складу може срати одночасно, щоб підрозділ не втратив боєздатності, — серйозно! Ось чому він скептично ставиться до теорій змови. Надто до тих, де потрібно залучати безліч людей.

І зараз, сидячи в запльованій кафешці на краю світу, він ніяк не міг скласти в голові цілісну картину: як їм вдалася містифікація такого масштабу та ще й так швидко? Як вони домоглися, щоб ніхто не проговорився, не переплутав щось,

не бовкнув зайвого... Не сфальшивив, зрештою! Елементарно — не сфальшивив! Вони що — всі, як один, стажувалися в театрі Франка? Брали майстер-класи в Бенюка і Хостікоєва?

«Або їх залякали до чортиків, ото й усі майстер-класи», — подумав він.

Важливіше, що обласна поліція в особі Харитона теж у ділі. Отже, немає сенсу шукати там допомоги. Загалом — варіанти два. Перший — їхати до Києва. А отже, непевні шанси знайти Надю живою можна сміливо множити на нуль: коли він повернеться, буде занадто пізно. Другий — знайти її зараз.

Знайти, хай що тут відбуватиметься.

Рівно о сьомій він уже був біля пожежної станції й, правду кажучи, дуже розраховував побачити надворі з десяток добровольців, яких Захар навчає користуватися автономними дихальними апаратами. Ну або, для початку, двійко-трійко місцевих мешканців, які не розуміли, нащо їх покликали. Бодай когось. Але пожежна станція не мала залюднений вигляд. Нагорі світилося єдине вікно.

— Захар! — Андрюха затарабанив у браму. — Захаре Михайловичу!

Той спускався доволі довго. Нарешті рипнули двері й у воротах відчинилися вузьенькі дверцята.

— А, це ви... Щось сталося?

— Що значить — «сталося»? Ми взагалі-то на сьому домовлялися.

— Про що?

— Так... У мене важкий день, краще вмикайтеся відразу. Дев'ятнадцята нуль-нуль, десятеро волонтерів, пошук дівчинки, каменярі — є контакт?

— Немає... — розгублено кліпнув Захар.
— Тобто, «немає»?! — заволав Андрій, остаточно втрачаючи здатність себе опанувати. — Хто дитину шукатиме?
— Та ви не кричіть, будь ласка... Можете по-людському пояснити, чого вам треба?
— Ви пили чи що? — Андрій прийнявся.
— Не вживаю, — Захар гонорово виструнчився.
— То згадуйте: вранці я до вас навіщо приходив?
— Катакомбами цікавилися. Я вам карту показував.
— Ну, слава Богу! А чому я ними цікавився?
Він спохмурнів.
— Як по правді, то я так до кінця й не поняв...
— Що значить, ти не поняв? — гаркнув Андрій. — Я тобі зараз ввалю!
Андрюха ступив у хвіртку і схопив Захара за барки. Той вчепився йому в руки, силкуючись виштовхати. Він був здоровий, як бичок.
— Ти... Геть больний чи що... — прокряхтів Захар.
— Ми дівчинку шукати збиралися! — ревів Андрій. — Надю! Дивну, як у вас кажуть! Пригадав?!
— Перший раз чую, — Захар уперся ще дужче.
— Ну, зараз я нагадаю...
Андрій трусонув Захаром так, аж той клацнув зубами. Він навіть обм'як, ніби раптом надумав зомліти. Але враз спритно пірнув Андрюсі під руку, по-борцівському обхопив стегна і виштовхнув із дверного отвору. Андрій загримів спиною в сніг, Захар умить навалився згори і, важко дихаючи, заніс над Андрієвою головою здоровецький п'ястук.
— Успокоївся?!
— Давай, удар мене, — стиха сказав Андрій, — і я тебе вб'ю. Захар нерішучо завмер. Потім, кряктячи, встав із Андрія.

— Геть дурний чи що... — бурмотів він.
Андрій, сидючи в снігу, діставав з-за свого коміра шматки снігу.
А тоді раптом безсило звів догори руки і гукнув, немов звертаючись до нічного неба:
— Як?! Як може бути, щоб різні люди одночасно все забули!
Захар раптом завмер, переставши обтрушувати сніг зі штанів.
— Як? — запитав він.
— Ото ж бо й воно, що ніяк!
— Стій-стій-стій... — він аж на лиці змінився. — Різні люди щось одночасно забули?
— Ну ось ти, типу, забув. А ще Субота, лікар ваш, медсестра, сусідка...
— А ми всі щось різне забули чи одне й те саме?
— Хочеш сказати, ви поміж собою не змовляли? — Андрій підвівся, обтрусив джинси і дістав телефон. — Упізнаєш?
Він показав йому фото Гали.
— Не-а.
— А ім'я Гала Приходько тобі про щось говоре?
— Геть ні про що.
— Ото й вони прикидаються, що геть ні про що! Тільки я поки що не здурів! Ми з тобою сьогодні про неї говорили, і ти чудово розумів, про кого мова! А лікар і медсестра взагалі... — він махнув рукою. — Нащо я тобі це розказую...
— О-хо-хо-хох... — зітхнув Захар і раптом рішучо кивнув у бік дверей. — Зайди!
— Передумав пудрити мені мозок? — Андрій саркастично підняв брову.

ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ ЕПІТАФІЇ

— Я не пудрю, — дуже серйозно мовив Захар. — Тільки коли всі одночасно когось забувають, це означає одне...

Він озирнувся, наче боявся, що їх можуть підслухати, і лише тоді промовив:

— Що цей хтось умер і повернувся.

— Я іноді вірші пишу, — стиха зізнався Захар, щойно вони піднялися в його обшитий вагонкою «під дерево» невеличкий кабінетик.

Старий письмовий стіл, диван, графік чергувань на стіні.

— Вірші? — не второпав Андрій.

— Ну як вірші... Голосно сказано. Так, декілька рядків до дня народження...

Андрій підозріливо поглянув на Захара.

— І що?

— Ну й читаю за столом... «Дорога Наталю Петрівна, Хай в житті у вас буде все рівно, І по вінця у чаші вина...»

— «Вип'єм чашу оцю ми до дна»? — закінчив за нього Андрій. — Я знаю цей жанр.

— Справді? — Захар зрадів. — У мене було: «Бо така ви на світі одна», але так навіть краще...

— Послухай, я й справді на межі. Давай до діла.

— Так оце воно і є — діло... Навесні до нас хлопчина прийшов працювати. Максим. Непоганий, веселий. А майже місяць тому — загинув. Хтось забив його на смерть. Кастетом...

Максима знайшли в його власній квартирі. Замість обличчя була моторошна кривава лемішка, і якби не татування, то його відразу і не впізнали б. Подейкували, хлопець зав'язав стосунки із заміжною дівчиною. Ну а ревнивий чоловік вистежив коханців. Звідки взялися ці чутки і чи мали вони під собою бодай якийсь ґрунт — так і не з'ясували. Убивці теж не знайшли. Буськів Сад, який на своєму віку усіляке бачив, з тиждень позітхав, пошепотівся по закамарках, та й забув. Єдине місце, де Максима й надалі пам'ятали й сумували за ним, — пожежна станція.

Захар ходив, наче у воду опущений. Може, картав себе за те, що не захотів колись вислухати Максима, коли той поривався поділитися історією своїх любовних походеньок. Хто його знає, що було б, якби Захар вислухав і застеріг... А може, він просто бачив у Максові сина, якого сам ніколи не мав. Одне слово, за тиждень неясна Захарова туга сформувалася в чітке бажання увіковічнити пам'ять про Максима меморіальною дошкою на брамі пожежної частини. Мовляв, пам'ятаємо, сумуємо, — і вірші. Захарові видавалося, що лаконічний чотиривірш буде дуже доречний. У голові надокучливо вертівся рядок «кастетом скроню роздробивши». Наступний вимальовувався дуже нечітко, зате цілком виразно означився третій — «життя навіки полишивши».

Одне слово, вранці після того, як по Максимові відбули дев'ять днів, він прийшов на роботу, піднявся у свій кабінет і сів писати. Узавши щоденник, за давньою звичкою розгорнув сторінку з відповідним числом (він терпіти не міг заповнювати щоденник абияк) і заходився писати. Десять до обіду попільниця в нього на столі була вщерть заповнена недопалками, пальці вимащені пастою з ручки, а сторінка геть списана варіантами того самого чотиривірша, безліч

разів перекресленого і переписаного вкладистим Захаровим почерком, аж поки нарешті він роздратовано видер її зі щоденника. «Напишу “пам'ятаємо, сумуємо” — і досить», — вирішив він, зіжмакав аркуш і з сумнівом поглянув на відро для сміття. Іще бракувало, щоб хтось прочитав оці його «кастетом скроню роздробивши». Тоді підсунув попільницю й чиркнув запальничкою. Хирлявий язичок полум'я невпевнено лизнув край аркуша і вмить щез. Науменко чиркнув іще кілька разів, але газ закінчився, й запальничка рішучо відмовилася видавати бодай щось, крім іскор.

Захар розстроївся, рвучко висунув найнижчу шухляду столу, якою майже не користувався, намірившись пожбурити туди чернетку. Аж ось сталося дещо дивне: в шухляді виявився ще один вирваний із його щоденника аркуш, зіжмаканий до розміру персикової кісточки. Захар насупився, намагаючись пригадати, коли і що він викидав минулого разу, але нічого і ніяк не пригадував. Тоді він узяв папірець, обережно розгорнув... Й омлів.

Аркуш згори і донизу був обписаний рукою самого Захара, й це був той самий багато разів покреслений і переписаний чотиривірш, у якому незмінно подибувалися слова «кастетом скроню роздробивши», а через рядок — «життя навіки полишивши».

Усе вказувало на те, що перший раунд поєдинку рими і змісту вже відбувся, але не залишив по собі жодного спогаду.

Якби він не відмовився від спиртного, то подумав би, що проявив свій поетичний талант на вчорашніх поминках. А так... Може, він підіймається посеред ночі, як сновида? Але чому тоді поетичний напад стався з ним тут? Чи, може, він примудрився пройти пів селища, а тоді тихо, щоб

не розбудити чергового, прокрастися на пожежну станцію, і вже тут — віддався музі ліричної поезії? «Навряд», — виснував він, тим більше, що така думка відверто лякала Захара.

Він розгублено вертів у руках загадкову чернетку, силкуючись пригадати все, що чув коли-небудь про лунатизм, аж раптом зауважив дату. Вона була видрукувана в кутику аркуша, як це роблять у щоденниках. Так от, дата була якраз учорашня — 5 грудня, — а ось рік... Виходило так, що цей аркуш був списаний день у день дев'ять років тому — 2008-го. Хоч як це дивно, це несподіване відкриття відразу заспокоїло Захара. Він чув, що мозок здатний викидати різні коники, а тому не дивно, що багато років тому він уже написав ці самі рядки. Ясна річ, із якогось геть іншого приводу, але написав. Може, трохи дивно, що геть-чисто про це забув. Та якщо був сильно п'яний, — а з ним таке бувало і до братової смерті — то все можна пояснити.

Єдине, що трохи здивувало начальника пожежної станції, то це усвідомлення, що він живе в Буськовому Саду цілих дев'ять років. Дев'ять! Якби його запитали про це раніше, він би на око відповів, що років зо п'ять. Ну, від сили, шість! Від сили! Захар задумався, намагаючись порахувати, скільки разів зустрічав тут новий рік, але кожне тридцять перше грудня було таке схоже на будь-яке інше, що нічого з цього не вийшло. А про те, як у Захаровому житті були схожі перші числа січня, можна й не згадувати.

Того дня він пішов додому, вперше в житті глибоко замислений. Із дев'ятох років він навряд чи зміг би нашкребти бодай на рік повноцінних спогадів! Єдиною помітною подією, відколи він сюди переїхав, була братова смерть... Два роки минули, а здається, що ось-ось... Весь інший час злився в одне суцільне мерехтіння днів.

Він гортав щоденник і намагався зрозуміти, як прожив рік, що оце минає, і вражався з того, що всі події в щоденнику геть порожні. Непотрібні. Викресли будь-яке, нічого не зміниться! Узагалі. Звісно, все зрозуміло: так, видно, у всіх. Ну, хіба що, крім президента якогось або співака... Але *дев'ять* років!

Найдужче дратувало, що він не міг ні за що зачепитися, щоб чітко підрахувати їхню кількість. Пригадати, а не вірити даті на папірці. Як це можливе? Чи в нього починається склероз?

У марних спробах пригадати бодай щось він повертівся в ліжку до четвертої ранку, не склепивши очей. Утомившись боротися із власною пам'яттю, Захар вийшов на веранду їхнього приватного будинку. Там, у куточку, серед закушпеленої батареї консервацій, що дружина заготовляла їх у промислових масштабах, за старою газовою плитою, під іржавою велосипедною рамою, якимись коробками і ще чортзна-чим, стояв ящик з макулатурою.

Колись Захар думав або здати її, або, може, просто спалити, але руки не доходили. Саме туди щосічня, у перший робочий день після похмільного анабіозу, Захар звично клав старий щоденник і, взявши новий, починав у всіх сенсах «із чистого аркуша». І ось, уперше за ці дев'ять років, він пропихався до ящика не викинути щось, а дістати.

Ящик був великий. Довелося розбирати барикаду з консервацій, відсовувати плиту і перекладати старий мотлох. А тоді він витягнув його на середину веранди і, щоб довго не порпатися, вивернув уміст просто на підлогу. Щоденники не складно було виокремити — вони вислизали на брудні дошки, красуючись витисненими цифрами року на твердих палітурках, й одразу вирізнялися серед давніх газет

і журналів, картону, якихось пакувань і чомусь кількох пар старого взуття. Але Захар так і завмер у напівзігнутому стані з простягнутою рукою, ніби жебрак, якому жбурнули злишок золота, і лиш очманіло витріщався на розсипище макулатури.

Біля його ніг лежали добрі три десятки списаних щоденників.

— Їх було тридцять вісім, — видихнув Захар.

Його очі перелякано бігали, вилупившись у порожнечу.

— Як таке може бути? — недовіжливо насупився Андрій. — Хіба ви живете тут аж так довго?

— Тридцять вісім років тому мені було одинадцять! — емоційно змахнув руками Захар. — Одинадцять! Я мріяв стати льотчиком. І поняття не мав, що десь є така місцина, як оця!

— Так... — повільно мовив Андрій. — І хто ж писав оці щоденники?

— Я! — і він навіть стукнув себе долонею в груди. — Я писав, я! У найстарішому дати написані від руки, і найперший запис — двадцять друге березня сімдесят дев'ятого року. Моїм почерком! Там написано: «На новому місці й на новій посаді!»

— Так... Щось я нічого не розумію... — Андрій повільно сів на старий кривоногий стілець, і той жалісно писнув.

— Я прочитав їх, — вів далі Захар. — Усе по порядку, від початку до кінця. І ось що дивно: майже в кожному був запис про нового хлопчину, якого звали Максимом. І завжди — наприкінці квітня або на початку травня. А в листопаді-грудні з'являвся запис, що Макса той-во... Вбили. Ну а рівно через дев'ять днів — вирваний аркуш. Поняв, не?

Науменко, поки це говорив, то переходив на шепіт, то мало не зривався на крик, і Андрій уже вирішив, що перед ним божевільний.

— Дев'ятий день — і немає сторінки... — повторив Захар.

— Тобто, ви живете тут майже сорок років, але, очевидно, не дуже й старієте. І час від часу тут помирає й воскресає такий собі хлопець на ім'я Максим. А ви все забуваєте і знову пишете йому епітафію. Я нічого не переплутав?

— Я не пам'ятаю, скільки тут живу, — серйозно відповів Захар, не вловивши сарказму.

— Але ж рік, коли сюди приїхали, пам'ятаєте?

— Думав, що пам'ятаю. Типу десь одинадцятий. А потім оце вирішив, що восьмий... Точніше не скажу.

— Та ну, — Андрій недовіжливо всміхнувся. — Який президент був — пам'ятаєте?

— Президент — це по телеку. А де я дивився той телек? На дивані. Тут на дивані чи в якомусь іншому загоп'ї на дивані — яка різниця. Поняв, не? Не помню я...

— Послухайте, ви повинні звернутися до спеціаліста, — спокійно сказав Андрій. — Серйозно. Якщо непокоїть — потрібно звернутися.

— Ти мені не віриш! — Захар обвинувально тицьнув у нього пальцем. — А як же ця дівка? Ти кажеш, усі забули якусь дівку!

— Але ж я її пам'ятаю!

— А знаєш чому? Бо ти тільки що приїхав! Ти ще не став, як ми!

— Це ж яким, цікаво?

— Хрін його знає... Отаким — як усі. Коли одне і те ж кожного дня, і тобі пофіг. Але скоро станеш. І тоді теж не згадаєш, який був рік, коли ти приїхав!

— Я справлюся, — пообіцяв Андрій. — І ось ще... Волонтерів усе одно потрібно знайти, і завтра почати шукати дитину. Кров із носа, ясно? Вранці я поговорю з мером, щоб усіх відпустив із роботи...

— Це не все! — вигукнув Захар, відчуючи, що втрачає слухача. — Помирає не лише Максимко! Усі! Усі тут одного разу вже помирили! У тих щоденниках я знайшов запис про смерть кожного, кого знаю! А через якийсь час написав про тих людей, як про нових знайомих! Поняв, не? Як про тих, хто тільки-тільки приїхав! І якимось я теж здохну, і ти прийдеш на мій похорон, а потім ми познайомимось, як уперше!

— Ну що я можу сказати. До зустрічі на похороні... — Андрій відсалютував йому, взяв куртку й, збентежений, подався до виходу.

— Недовго лишилося! — гукнув той йому вслід. — Скоро все тут згорить! Я тобі як пожежник кажу! Тут буде геєнна вогненна!

— І аз воздам... — кинув Андрій через плече і зачинив за собою двері.

Він уже встиг вийти надвір, як Захар вискочив раптом услід і вигукнув:

— Сьогодні в медпункті чергує медсестра Ксюша, яку чотири роки тому вбив її чоловік! А лікар Євген Павлович колись заблукав у катакомбах і не повернувся! А ще наш дільничний... Його повісив натовп просто на вході у відділок — на старій парашутній стропі, якою прив'язували ковчугу!

Потрібно було діяти — просто щоб не збожеволіти. Потрібно було робити бодай щось, аби знайти дитину, бо шанси на її порятунок танули на очах. Бодай щось.

Андрій сів на ліжку в своєму номері й вийняв із наплічника картонну теку.

— Ну, привіт, — сказав він, щоб упоратися з облудним відчуттям, ніби старий шмат картону дивиться на нього.

«Там мають бути прізвища, — нагадав собі Андрій. — Імена хоча б якихось жертв, окрім Христини».

Він заходився перекладати знайомі документи і фото. Дивно, та з усіх була підписана лише моторошна світлина трупа Христини Рогач. Решта — ні. Хоч вони йому зараз і потрібні...

Аж ось він побачив щось нове. Навіть дивно, що не помітив раніше. Груба, завтовшки з мізинця підшивка жовтавого паперу. На титульному аркуші напис від руки у правому верхньому кутку:

«АРСЕН»

В Андрія аж в серці похололо. Він умить забув про те, що шукав, — перед ним було докладне, любовно зібране досье

на третього і поки що найзагадковішого з підозрюваних. І головним у цьому досє було зізнання, яке написав сам Арсен.

Вода стікала по стінках душевої kabіни рожевими цівками. Арсен, запхнувши під тугі струмені руки і лікті, завзято тер шкіру пальцями. Був серпень. Він насолоджувався в літньому душі м'якою прохолодою води, яка ще не нагрілася на сонці. Кров змивалася неохоче. Тут занадто м'яка вода. Здається, мило можна розмашувати по тілу вічно... І як сталося, що він вплутався в це лайно! «Типу, ти не знаєш!» – роздратовано сказав він сам собі. «Просто іноді важко стриматися, – відразу ж жалісно заперечив собі Арсен. – Надто, якщо мова про Ксеню».

Арсен ніколи не вмів стримуватися, це справді так. Біда в тому, що й не намагався.

Того разу вони йшли повз «Мінотавр», був день, але якийсь незнайомий виродок у вицвілій футболці вже п'яно похитувався на ґанку. Він сам винен – навмисно збісив Арсена. Точно навмисно.

– Спровокував, – виправив його дільничний Субота, коли складав протокол. – Лучче сказати «спровокував».

Ну як спровокував... Витріщався на Оксі так, наче просто зараз робив з нею це у своїх пiтних думках. До того ж цей його погляд був такий відвертий і такий помітний, що Арсенові здавалося, наче не лише він, а й усі довкола бачать зараз, як звиваються в знеможі їхні голі тіла – цього виродка й Арсенової дружини, яку він обожнював. Так, наче вся вулиця здивовано розігнулася на своїхгородах, почувши, як високо й пристрасно стогне його Оксі і як

хрипить старим псом хтивий чолов'яга. Арсен, звісно, не придурок, щоб отак ось накидатися й лупцювати когось лише тому, що йому щось там здалося... Та часом у ньому щось заклинює.

Це з дитинства. Коли він лякається або, навпаки, лютує, він не може ні говорити, ні кричати – у кращому разі спробується вичавити з себе щось схоже на здавлений стогін. І це найогидніше відчуття, яке лише можна собі уявити: ти наче загруз по ший в сраному болоті, ніби тебе закутали в ковдру і гамселять двома десятками армійських черевиків, а ти стоїш і намагаєшся народити якесь слово. Він пережив таке десятки разів. Відтоді, як батько побив його держакон від лопати за розбите в школі скло. Батя за кожного удару питав: «Хто з тобою був?!» А Арсен мовчав і лише хрипко, по-звірячому, стогнав. Батько казався ще дужче і бив. А він би і радий був – радий викрикнути, що це були Тоха й Денис, і що по м'ячу бив якраз Деня, а Арсена і близько не було, тому що він боявся, що все це закінчиться саме так. Зрештою, в розбите вікно вчителька побачила саме його, що стояв якнайдалі від шкільних стін, а друзани з вигуками повтікали – раніше, ніж їх роздивилися. Арсен би багато віддав, щоб викласти все, як є, та клятий ступор не давав йому нічого сказати, і він лиш мукав і стогнав, поки міг. Відтоді дивна німота переслідувала його за будь-якої нервової ситуації. Але дуже скоро він збагнув іще одну особливість цього стану – поки вимкнена здатність говорити, нічого не перешкоджає твоїм рукам лупсати. Це було єдиною радіою і справжньою полегшею: більше не треба було вичавлювати з себе слова, що застрягли в грудях. Можна було забути про саму потребу говорити й зосередитися на найпростішому – ударах.

Того разу на зупинці, завдяки несамовитому зусиллю Арсен спромігся зробити хлопцеві зауваження – перше й одночасно останнє. Щось коротке, на кшталт «Чого вирячився!», та хай там як, це був зрозумілий і цілком реальний шанс уникнути проблем. Якби хлопець не заходився бикувати. Арсен не пам'ятав, що саме той відповів, та й це не має значення. Значення має те, що тип у вицвілій футболці не дослухався до попередження, а натомість знову вирячився на Оксі так, ніби саме вирішив змінити позу. Арсенові наче засадили в горлянку отой-таки держак від лопати – він більше не міг мовити й слова, так само не міг і на мить стримати лють, що клекотіла в горлі. І він почав бити...

Арсен задумливо потер кісточки і вимкнув воду. Лише тепер усвідомив, як же хоче спати. «Усе буде добре», – сказав він собі. Він усього лише трохи допомагає Павлу Борисовичу, тому що через отого дебіла біля «Мінотавра» його реально могли посадити.

«Стоп... – раптом подумав він. – Було щось іще. Раніше. Набагато раніше». Уривок якогось спогаду, нечіткий, немов силует у тумані, осяяв його пам'ять коротким магнієвим спалахом і вмиг знову зник. Арсен стояв мокрий і голий, не відчуваючи, як на шкірі проступають сироти. Було щось іще... Щось погане. Можливо, навіть гірше, ніж той випадок. Чому він забув... Як дивно, що він міг забути щось настільки важливе... Він щось накоїв... Щось таке, що йому довелося через це працювати на Тупогуба. Щось, що дало мерові владу над ним...

Арсен так хотів пригадати, аж у нього розболілися скроні, – сильно, наче хтось устроїв йому в голову цвяхи. Він навіть застогнав і зігнувся, ніби його вдарили в живіт. Байдуже... Байдуже, що там було, – він допомагає Павлу

Борисовичу, і нічого страшного в цій допомозі немає. І щойно Арсен облишив болісні спроби вхопити невловний спогад, біль відпустив.

Ніколи досі такого не було... Він розгублено тер голову. Від болю не лишилося й сліду. З чого він узагалі взяв, наче щось забув... Просто йому не подобається його робота, ото й усе. «Борисович правду каже, – підбадьорив сам себе Арсен, – паніка в селищі нікому не потрібна! А цукровий завод – потрібний. І нам з Оксі теж». І все-таки йому шкода було мужика, якого довелося обробити сьогодні. От чому ніхто не слухається відразу... Чому, якщо тобі кажуть шановані люди: «Ти нічого не бачив», – не можна просто взяти й кивнути у відповідь! Якого хріна дзвонити журналістам... А найтупіше – це *погрожувати* подзвонити журналістам... І ще й кому погрожувати! Меру!

Обгорнувшись рушником, виліз із душу і протер ліктем дзеркало. Прискіпливо оглянув м'язистий торс. Пригадав слова свого тренера про те, що більше тренувань – більше контролю, й суворо побажав своєму відображенню менше скімлити. Потім згріб одяг, що валявся на підлозі. Одне коліно в джинсах і манжета худі були в кривавих плямах. Запхав усе це у пральку і заходився зосереджено насипати порошок.

Арсену завжди перепадала брудна робота, а Суботі – прибирання. Зате Арсен уже вдома, а Субота розпилює трупак на кавалки, чи що там він із ним робить... Може, свиням згодовує... Вони не ставили один одному запитань. А мер – не ставив їм. Павла Борисовича цікавив результат. А результат вони давали завжди.

Мабуть, він досі подумки говорив сам із собою, коли за спиною пролунав тихий Ксенин голос.

— Нічне прання?

Він здригнувся й негайно натиснув кнопку «пуск». Занадто квапливо, щоб цей рух видався природним. Пралька клацнула, заблокувавши дверцята, й утробоно завуркотіла барабаном, узявшись перетравлювати його брудні джинси і худі. Арсен обернувся до Ксені, але її цікавила тільки пралька.

— Арсен... Що за чистий четвер посеред ночі? Чи вже ранок...

Вона вперлась рукою в шовковий бік халату, показуючи, що запитання не було риторичним. Арсен аж розгубився під її вимогливим поглядом. Та вже за секунду відчув, як у грудях збирається куля, і на нього навалюється оте знайоме відчуття, що позбавляє здатності говорити. У голові вже надокучливо вертілася думка про те, що Ксеня не може отак ось лізти в його життя. Це не її діло! Та чи не пішла б вона до собачої матері! Нехай би за собою стежила, бо он уже й Субота так на неї дивиться, що коли-небудь Арсен йому кадик видавить...

Він просто вийшов, щоб не вдарити її знову — так не мовивши й слова.

...Оту течку він знайшов випадково — в шафі, за схованими до зими пальтами й куртками. Звичайну, картонну теку, зав'язану на хитромудрий вузол. От лише пахла дивно. Землею. Чи вологою. Тонка, майже порожня. Майже. Він узяв її й одразу ж відчув непереборне бажання подивитися, що в ній. Він ні на мить не сумнівався, що там щось важливе. Щось, сховане від його очей.

Тека стара, а коричневі розводи на ній — судячи з усього — були плямами від кави. Він підніс її до носа і відчув — чи переконав себе, що відчув, — тонкий запах кардамону. Каву з кардамоном пила його Оксі.

Він довго вивчав вузол, щоб потім зав'язати, як було. Тоді потягнув шворочки, і тека безсоромно розчахнулася, немов розчепірила перед ним ноги.

Там були світлини. Багато її фотографій. Гарні. Вона була гола на них. Зовсім гола. Усе красиво прикрите і має цілком пристойний вигляд, але не має значення. Значення має те, що вона позувала в якійсь чужій квартирі. Хтось у себе вдома фотографував його дружину голою.

Того вечора вона була на зміні. Потім Арсен часто повертався думками до моменту, коли знайшов теку, і думав, що вбив би її. Саме так, не менше: якби вона була вдома, він би її убив, і навіть не зміг би сказати, за що.

Вранці він пішов раніше, ніж вона повернулася, і вони побачилися вже аж за вечерею. Він зумисне не показував виду. І старався навіть не думати про ті фото, щоб завчасно не будити в собі люті. Слід усе зробити правильно і своєчасно. Вони поїли, Ксеня прибрала зі столу, і він навіть допоміг їй, хоч робив це далеко не завжди.

«А тепер уже пора, — сказав він собі. — Пора вже тобі, Оксі, відповісти на пару неприємних запитань».

Та коли він знову вийняв із картонної течки світлини своєї оголеної дружини, у грудях потужно завібрувала злість. Наче завівся невидимий двигун. Він зав'язав і поклав на місце порожню теку. Кожен його рух був розмірений і навіть наче неквапний. Здавалося, він відчуває засмак. Та насправді, це було не так: у ті секунди Арсен докладав несамовитих зусиль, щоб утримати гнів, який рвався назовні.

Він завжди думав про свої зриви як про такий собі зовнішній чинник. Як про рідину, що сама собою скупчується в легенях і в певний момент закипає. Як про щось, на що він має дуже обмежений вплив. Здатен передбачити

і, щонайбільше, трохи відтягнути, але коли лють у ньому все-таки скипала, Арсен уже не відповідав за наслідки. Не бажав відповідати.

Зараз він щосили не давав своїй люті скипіти. Йому здавалося, він навіть дихає, усвідомлено вчиняючи рухи легенькими, бо варто йому розслабитися й дозволити своєму тілові зробити щось автоматично, — він зірветься. І наступної секунди, як тоді, біля «Мінотавра», здивовано дивитиметься на замарані кров'ю кулаки. І навіть не почує її пояснення.

«А що як це фотосесія, — нагадав він собі. — Знімки дуже красиві, тому можуть бути і професійними». Оголену фотосесію він їй теж не подарує, але за таке точно не стане забивати на смерть. Чорт, та навіть якби вона його зрадила... Хоч таке й неможливо собі уявити... Але навіть якщо й так... Якби на мить *припустити*, що так і є, — він не хоче її вбивати! Не її — це точно. Не Оксі, від якої він і досі шаленіє, мов хлопчисько. Просто, коли він бачить її в близьні... Просто, коли вона розпускає волосся...

Ці думки ніби трохи заспокоювали. Принаймні мотор його гніву запрацював рівніше й тихше. Він дасть їй урок, але не вчинить нічого неоправданого — так він вирішив, входячи в кухню зі стосиком світлин за спиною. Та заледве її побачив, таку сексуальну в цьому своєму шовковому халатику, то мимоволі уявив, як вона знімає його перед кимсь іншим. Десь там, у чужій квартирі хтось *інший*, нехай хоч сто разів фотограф, так само дивився на неї, нетерпляче очікуючи, коли ж тонка тканина зіслизне з грудей, щоб вбирати їх жадібним, хтивим поглядом.

— Що? — запитала Ксеня, помітивши, що він дивиться.

Вона щойно домила посуд і тепер чіпляла ножі до магнітного тримача. «*Клац!*» — сказав великий ніж шеф-кухаря,

якого Арсен точив в особливий спосіб, дбайливо створюючи на лезі мікроскопічні зубчики — щоб той неймовірно легко різав м'ясо. «*Цвін-н-н-н!*» — тонко проспівав японський сантоку, завжди наточений до стану «комфортного гоління».

— Щось сталося? — Оксі обернулася до нього і, вже не дивлячись, причепила на тримач важку кухонну сокирку.

«*Клан-н-нк!* — низько застогнала сокирка і додала тихо-тихо, щоб почув лише Арсен: — *Убий її!*»

Він вибіг із дому, на ходу накинувши куртку, вскочивши у перше-ліпше взуття, не знаючи, ані куди йде, ані на скільки — просто, щоб не утнути цього.

Арсен не пам'ятає, скільки блукав вулицями. Мабуть, лише тоді, коли заблагали закоцюблі ноги, він уперше зупинився й запитав себе, що ж відбувається. Побачив, що взувся у літні кросівки і вже майже не відчуває пальців. А ще — дійшов аж до цукрового заводу і стоїть тепер коло воріт. Здоровецька стара будівля височіла над тінню, що видавалася чорною навіть на тлі безмісячного, затягнутого хмарами неба.

— Треба повертатися, — вголос мовив він. — Треба взяти себе в руки і повертатися.

І вже ступив було крок, щоб іти звідтіля, але помітив чорну тінь на свіжому снігу. Найперше, що спало на думку, — хтось загубив рукавицю. Тому Арсен навіть не збирався зупиняти на ній погляд. Та тінь раптом ворухнулася. Він зазмер, намагаючись зрозуміти, здалося йому чи ні. Аж ось тінь поворухнулася знову — тепер уже цілком точно. Вона рухалася до нього нерівномірними, смиканими рухами. Інстинктивно він спершу навіть позадкував, а рука машинально намацала в кишені кастет. Подарунок на день народження, з яким Арсен ніколи не розлучався... Та ось він роздивився:

у слабо підсвіченій снігом зимовій ночі, втопаючи в снігу, плигав кролик. Точніше, кролення – буре, довговухе, заледве більше за Арсенів п'ястук. Стрибало до нього, немов шукаючи порятунку.

Він присів навпочіпки і простягнув до кроленняти руки:

– Іди сюди... Не бійся, ну...

Кролення було м'яке і тепле. Геть мацюпусіньке. Арсен тримав його в долонях, і лють переставала розпирати легені, давши Арсенові дихати вільно, а перед очима перестали миготіти кляті картинки з його дружиною і отим *іншим*, якому Арсен мимоволі прималював лице хлопця, якого він відгамселив біля «Мінотавра»... Земля йому пухом.....

Поговорити з Оксі так і не вдалося. Він налаштував себе всю дорогу додому, та вона, побачивши кролика, просто розтанула від зворушення, а Арсен відчув себе таким виснаженим...

«Завтра», – вирішив він.

Але завтра, взявши до рук кляті фотографії, він знову зрозумів, що не зможе мовити й слова. Наче йому в горлянку заліз маленький надокучливий кролик і застряг там, не даючи дихати... Мало того, Арсен зрозумів, що й не хоче нічого казати – він хоче вдарити її навідліг просто в її здивовану пику!

Потім він весь вечір носив на руках теплого кролика, і ставало наче трошечки легше.

Наступного дня Ксенія пішла на добове чергування, і поговорити знову не вдалося. І так далі. Він ненавидів себе за нездатність з'ясувати стосунки з дружиною, за невміння контролювати емоції, за те, що не знаходив сили для такої важливої розмови... Та ще сильнішим було почуття страху – що він учинить те, чого не можна буде виправити.

Кролик погано їв. Точніше, не їв майже нічого – ні капуста, ні морковки. А поведився так, наче весь час голодний.

А якось уночі Арсен прокинувся від того, що звіря сидить у нього на грудях. Видно, вилізло з коробки. Сидить і нюхає йому губи.

– Гей, – стиха мовив Арсен. – Ти що тут ро...

Аж раптом кролик встромив голову йому в рот.

– Ехк!!! – скрикнув Арсен, але горлянку йому вже перекрыла настирна кроляча мордочка, метушливо протискаючись всередину, а кігтясті лапки вчепилися в губи і ясна.

Він вигнувся дугою, намагаючись ухопити кляту тварючку, але шерсть кроленняти стала масна, мов у щура, і пальці зіслизали, а кроляча голова вже розпирала трахею, так що Арсен не міг вдихнути. Зігнувшись навпіл, він вибалушив очі й істерично намагався встромити обидві руки собі в рот...

І прокинувся з тихим судомним «хах!»

Рвучко сів у ліжку, обмацуючи губи і язик. Сон був такий реальний, що відчуття кролячої шерсті в роті діймало ще кілька хвилин, примушуючи його відпльовуватися й відсапуватись.

– Сон... – прошепотів він. – Просто сон...

Кролик був там, де він залишив його вчора, – на столі в картонній коробці, накритій ґратчастою полицкою з духовки. Арсен з осторогою зазирнув, переживаючи й далі почуття жаху й огиди, які йому наснилися. Кролик не спав, й одразу став на задні лапки, смішно витягуючи писочок догори. «Наче хоче поцілувати», – промайнуло в Арсена в голові, й він мимоволі відсахнувся.

– Сон, просто сон, – повторив він собі.

Видно, що кролення було голодне. Арсен відніс його в кухню й заходився тицяти в мордочку моркву і капустяне листя,

але воно не хотіло і відверталось. Зате пожадливо обнюхувало пальці, наче вони пахли їжею.

— Їж уже, дурник вухастий... — казав Арсен.

І раптом кролик укусив його — швидким непомітним рухом він пройшовся гострими зубками по його пальцю. Навіть не боляче. Але на стіл тієї ж миті зацебеніла кров.

— От, чорт!

Він хотів було додати: «Морковку жери!» — але слова застрягли у нього на вустах, тому що кролик почав слизувати зі стільниці кров — тільки й мелькотів його крихітний язичок. Не залишивши ані найкрихітнішої краплі, кролик звів писок і поглянув так, наче просив іще. Принаймні Арсенові саме це спало на думку, хоч би якою дурнуватою вона видавалася. Він відчинив холодильник і пробігся очима по полицках. Унизу стояв пакунок із курячими серцями. Арсен іще раз із сумнівом глянув на кролика, а тоді виїняв одне і поклав перед ним.

Він ніколи досі не чув, щоб кролики гарчали. Що й казати про кроликів, які гарчать, жеручи м'ясо.

Арсен давав йому м'ясо щодня, але чомусь таємно від Оксі. Від думав собі: про те, що твій кролик жере м'ясо і вміє гарчати, нікому не можна розповідати. Й Арсенові подобалося його годувати. Коли він це робив, вібрація в грудях начебто стишувалася, і думки ставали ясні та спокійні. У такі моменти йому думалося, що пора вже нарешті спокійно поговорити з Оксі про фотографії, та водночас нападала апатія й він ішов спати. А кролення росло як на дріжджах, і буквально за тиждень було вже завбільшки з kota.

А якось в Оксі був вихідний, і вона пішла на весь вечір до подруги. А він чекав її вдома, рішучо готуючись здійснити

цю прокляту розмову й водночас — тримати в шорах свою лють. Арсен сидів на дивані й роздивлявся оті-таки світліни, вкотре переконуючи себе, що йдеться про фотосесію й не більше. Інакше навіщо б вона їх друкувала! Ні, справді! Хто і навіщо в наш час друкує фотки!

Аж ось він помітив, що на одній із них у темному вікні за Ксениною спиною можна роздивитися якісь світляні плями. І нехай то були тільки розмиті обриси... Арсен повертів фотографію і так, і сяк... Авжеж, так і є — він бачить характерні витягнуті прямокутники трьох вікон мерового кабінету в адміністрації. І трохи нижче — розмита жовта пляма тоді ще єдиного на площі старого ліхтаря. Схоже, квартира була на першому поверсі п'ятиповерхівки, а якщо є два орієнтири, та ще й на одній осі...

Він був на площі за п'ять хвилин. Серце гупало від хвилювання. Якийсь час він бродив по коліна в снігу під стінами однієї з п'ятиповерхівок, намагаючись стати так, щоб вікна мерового кабінету визирали точно з-за ліхтаря — як на світліні. А коли це вдалося, то він озирнувся й побачив прямо-сінько позаду себе вікно, яке слабко мерехтіло відблисками увімкненого телевізора.

Вікно було занадто високо. Він намагався зазірнути і так, і сяк. До того ж там було темно і тихо, лише схвильовано базікав телевізор.

Арсен уже подумав, що міг би знайти привід зайти в цю квартиру і завтра, аж раптом долинув неймовірно знайомий звук. Такий знайомий, що в грудях уміть виникла грудка люті, а очі наче кров'ю залило, звузивши поле зору до невеликої плями просто перед ним.

Цей звук — був коротким високим скриком його Оксі. І чув він його досі від неї лише за єдиної ситуації. У ліжку.

Мозок сам вирахував під'їзд і квартиру. Ноги самі кинулися вперед. Рука сама намацала в кишені кастет. Уже біля квартири він устиг торкнутися до дзвінка, та зрозумів, що перед ним — стандартні дерев'яні двері, з тих, які стоять у цьому будинку з незапам'ятних часів. І кровожерний бурий кролик у нього всередині сам прийняв рішення: не дзвонити.

Арсен не пам'ятав, як вибив двері. Пам'ятав Оксі — вродливу, наче богиня. І жах у її чорних очах. Пам'ятав, як стрибав униз-угору зад того хлопця, що ніяк не міг зупинитися. А може, просто не встиг. Може, і не встиг...

Він навіть не дав їй вибратися з ліжка. Вбив його просто на ній.

Зате лють, біль, образа і гнів випарувалися тієї ж секунди, коли обм'якле тіло впало на простирадла. Ба більше — тієї миті, коли Арсен завдав останнього удару, він відчув, що *пробачив* їй. Цілком. Абсолютно. Зрештою, всі помиляються. І йому стало добре.

Він сказав Оксі прийняти душ прямо там, і вона покійно скорилася. А сам сидів на краєчку ліжка, дивився крізь блимавий екран телевізора, і думав, що це дивно, що він не злиться. А ще — йому це *сподобалося*. Після всіх цих днів мордування й ревностей, після люті та страху, що він може обрушити все це на свою найдорожчу людину, він відчув справжнє полегшення через те, що зміг цілком віддатися своєму гніву, розчинитися в ньому, перетворитися на нього.

Він не мовив їй щодо того, що сталося, жодного слова. Ні того вечора, ні жодного наступного. Не ображався й не злився. Вдавати, що нічого не сталося, теж не довелося. Арсен щонайприроднішим чином поводився так, як у їхні найкращі вечори, і його не мучили ні ревності, ні сумління.

І тільки тієї ночі прокинувся від дикого, звірячого голоду. А коли відчинив холодильник, щоб дістати пляшку кефіру, то побачив здоровий шмат сирої телячої печінки. І перш ніж усвідомив, що робить, Арсен учепився в неї зубами, почувачи насолоду, яку можна порівняти лише з одним почуттям.

Із тим, що його він зазнав сьогодні, коли його кастет вибивав душу із того хлопця.

Далі кількох аркушів вочевидь бракувало. Той-таки рівний почерк просто із середини переказував Арсенову розмову з чоловіком, що фігурував у протоколі як такий, «що представився працівником поліції», а сам Арсен називав його не інакше як Чоловік у Червоному. Аркуш розпочинався словами: «Тоді він запитав мене, чи хочу я це припинити»...

— Якщо ви тут, то хочете це припинити, — показав Чоловік у Червоному. — Адже, так?

Вони зустрілися в «Мінотаврі» обідньої пори, коли в повітрі щільною пеленою висів запах оцту і пельменів, а велика зала була майже цілком заповнена галасливими відвідувачами. Найкращий час, якщо хочеш поговорити тет-а-тет, і щоб ніхто тебе й поглядом не потривожив.

— Ви мене не заарештуєте?

Арсен мав поганий вигляд — у ньому складно було впізнати хлопця, що кілька років тому підібрав біля цукрового заводу кроленя. Він постарів, якщо це слово, звісно, можна вжити щодо людини, якій немає й тридцяти п'яти.

— Навіщо б я тоді призначав зустріч? — здивувався Чоловік у Червоному.

— А звідки я знаю, що у вас за гра... Може, ви і не з поліції...

Той мовчки простягнув посвідчення. Арсен сумовито зітхнув.

— Скількох ти вже отак *застукав*? — запитав Чоловік у Червоному.

Той недовіжливо подивився на нього:

— Отак уже й розбігся розказувати...

— Тоді я розкажу. А ти можеш навіть не відповідати, — він дістав старий замацаний блокнот і звірився з ним. — Та-а-ак... Ну, спершу був хлопець біля оцього кафе, коли ти тільки приїхав...

— Там нічого не довели, — пробурчав Арсен.

— Там нічого й не *доводили*, наскільки я пам'ятаю, — Чоловік у Червоному перегорнув сторінку. — Але його я й не враховую. А ось далі сюжети значно цікавіші. Увірвався в чужу квартиру, заскочив дружину в ліжку з коханцем... — він наморщився. — Класика!

Арсен похмуро чвиркнув губами. Чоловік у Червоному послинив пальці та знову перегорнув сторінку:

— Минув рік... Ти диви! Теж у ліжку і теж тупим предметом. Трохи одноманітно, зате зі стабільним результатом. Гортаємо далі... І знову через рік! Це ж треба, яке відчуття ритму! — він трохи подався вперед і довірчо запитав: — Подобаються кастети, так?

Арсен похнюплено мовчав.

— До речі, а як ти їх вистежуєш? — безтурботно поцікавився Чоловік у Червоному.

— Я не помню...

Арсен глитнув — тяжко, наче його нагодували товченим склом.

— Добре, не хочеш, не розповідай, — дозволив Чоловік у Червоному.

— Та не помню я! — несподівано викрикнув він, і враз відчув знайоме відчуття грудки в горлі.

Замовк і лише зосереджено дихав. Кілька відвідувачів здивовано витріщилися на них.

— Кажи! — підбадьорив Чоловік у Червоному.

Неймовірно, та щойно він це промовив, як Арсенові полегшало. Ніби його тримали за горло, а тепер відпустили. І він почав говорити — так невпевнено, наче кожної секунди чекав, що Чоловік у Червоному зайдеться реготом:

— Я не помню їх... Не можу *вспомнити*... Тільки... чувство. Таке ото постійне чувство, що це вже було... Я весь час їх шукаю. Кожного дня. Сліжу за нею, перевіряю телефона. Лізу в ту чортову папку. І весь час таке чувство, наче я роблю це точно так, як уже колись робив.

— Але ж останнього разу ти точно не забув. Два тижні тому. Теж зі зломом і теж — на смерть. Як написав поет, «кастетом скроню роздробивши».

— Який поет?

— Бездарний, як по правді. Але зараз не про це. Чи хочеш ти більше не бачити доказів її зрад?

Арсен здивовано подивився на Чоловіка в Червоному:

— Я хочу, щоб вона перестала зраджувати, якщо вже на те пішло...

— У твоєму світі так і буде! — запевнив Чоловік у Червоному.

— У моєму світі? — не второпав той.

— Звичайно, попервах ти ще будеш підозрювати, стежити, перевіряти її телефон і все таке. Але нічого не знайдеш і заспокоїшся. Це те, що я тобі пропоную: перестати

мучитися. Ніяких більше фотографій чи інтимних щоденників... Що ти іще знаходив у тій папці?

— Я пам'ятаю тільки пароль...

— Точно! Цього року був пароль від її інстаграму! А вже там — таке *цікаве* листування...

Арсен стиснув кулаки.

— І як? — запитав він.

— Що «як»?

— Як ви можете мені таке *дати*?

— Як? — Чоловік у Червоному відкинувся на спинку стільця і схрестив руки на грудях. — Як альтернативу суду. Влаштує тебе така відповідь?

Арсен помовчав, ніби обмірковуючи. А тоді запитав, і в голосі його лунав біль:

— Нащо вона все це зберігала?

— Ти думаєш, це *вона* зберігала? — запитанням на запитання відповів Чоловік у Червоному.

— А хто? — здивувався Арсен.

Чоловік у Червоному хитро всміхнувся.

— Просто принеси мені теку і живи далі. Ніхто не буде розслідувати всі ці вбивства... Навіть останнє. Як там його звали... — він знову поліз у блокнот. — Максим!

— Його так звали?

— Немає значення, правда? Ти ж навіть обличчя його не бачив.

— Не бачив... — погодився Арсен.

— Не бачив обличчя — можеш вважати, ніколи його не зустрічав. А не знаєш про зради — можеш вважати, їх немає! Хіба не так?

На Арсеновому лиці грали жовна.

— А якщо взнаю?

— Ти дуже цього *хочеш*?

— Чого? — не втямив Арсен.

— Знову заскочити її. Знову побачити, як твоя дружина в ліжку з кимось іще...

— Ні, чорт! — він мимоволі підвищив голос. — Ясно, що ні! Ким треба бути, щоб хотіти таке!

— То нащо тоді так *старатися* дізнатись про зради?

— Просто я не хочу! Не хочу, щоб вони взагалі були! І весь час знаходжу докази!

— Більше не знайдеш. У цьому вся суть: я забираю твоє єдине джерело доказів, і ти живеш, наче нічого й не було. Просто викидаєш цю хрінмутію з голови, і все.

Арсен знову мовчав, і Чоловік у Червоному не підганяв. Він витяг цигарку і безпардонно закурив.

— Тут не курять, чув, не? — гукнув до нього хлопець із-за сусіднього столика.

— Справді? — здивовано запитав Чоловік у Червоному й обернувся. — А я оце, що, думаєш, роблю?

Щось таке було в його погляді... Щось набагато страшніше, ніж примарна перспектива заробити рак легень від пасивного куріння.

— Ви курите... — розгублено відповів хлопець і кліпнув.

— От бачиш, — задоволено кивнув Чоловік у Червоному і знову обернувся до Арсена.

— І що я буду винен за це? — нарешті запитав він.

— Фу, звідки ця меркантильність! — засмучено скривився Чоловік у Червоному.

— То ви — просто так?

— Звичайно, ні! — і він підморгнув Арсенові, вочевидь насолоджуючись розгубленістю на його обличчі.

— А що ж тоді? — похмуро запитав він.

Чоловік у Червоному загасив цигарку просто об пластикову скатертину, пропаливши в ній солідну дірку.

— Зробиш мені невелику послугу, — сказав він. — Так би мовити, допоможеш відновити справедливість.

Андрій перегорнув протокол, але продовження не було. Тільки скупа фраза іншим почерком (очевидно, якраз Арсеновим): «З моїх слів записано точно і мною прочитано». І підпис.

Він перегорнув назад, а тоді звернув увагу на нумерацію аркушів. Так і є — одного бракує. Андрій заходився порпатися в течії й під нею, під столом, на ліжку і в наплічнику, але сторінки так і не знайшов.

Була глупа ніч. Він знову сів за стіл. Схоже, у третього підозрюваного психопатія, і тоді це точно він. І все-таки інформації поки що занадто мало... Крім того, що він, виявляється, чоловік отієї самої приємної медсестри Ксенії...

«Заодно до хати можу провести», — пригадалося йому.

«До хати не варто. У мене чоловік ревнивий».

Ну а Чоловік у Червоному — безсумнівно Харитон. Не зрозуміла його роль у цьому вар'єте, але те, що він замішаний у тому, що відбувається, — ясно, як день.

«Але найстрашніше навіть не це... — думав він. — Найстрашніше — ось що...» Андрій згорнув теку й втупився в кавово-коричневі розводи на обкладинці.

У тиші начебто почувся шелест. Чи то в кімнаті, чи то за дверима. Андрій звів голову, але звук не повторився. Він знову подивився на течку, намагаючись упіймати думку, що вислизала. Отже, та сама папка, яку Арсен знайшов у дружини і віддав Харитонові, тепер опинилася в нього...

Звук почувся знову. Тепер уже чітко — ніби з того боку хтось провів долонею по дверях. Андрій завмер, весь перетворившись на слух. За секунду щось стиха дряпнуло двері й пролунав тихий удар. Наче хтось хотів несміливо постука-ти кісточками пальців, але стукнув лише раз. І знову тиша.

Андрій нечутно відсунув стілець і підійшов до дверей. Тиша. Він приклав до них вухо. Ні звуку. Тільки чути, як стиха гуде протяг між дверима й одвірком. Він оглянув кімнату, прикидаючи, що тут може бути за зброю, але був лише стілець. Шкода, після того випадку в маршрутці він перестав носити з собою ножа... І тоді, готовий до всього, Андрій швидко обернув ключ і смикнув двері на себе.

Коридор був порожнісінький. Зате з іншого боку дверей було дещо прикріплене — спеціально для київського консультанта поліції. Й не складно здогадатися, від кого.

— Хочеш погратися, — стиха мовив Андрій. — Спробуймо.

До дверей була приклеєна металева тарілка чи, може, кругла таця, пофарбована в синій колір; до таці кухонним ножом прибита відрізнана людська кисть із випростаним угору вказівним пальцем, до якого приклеєний гральний кубик, а на зап'ястку — доволі вишуканий золотий браслет. Він був зібраний із тонких прямокутних пластин, і на кожній вигравіювана витонченим шрифтом латинська літера. Літери склалися в слово.

Christine

Субота, витягнувши підборіддя, наче лягава — морду, уважно роздивлявся відрізану руку. Його ноги стояли за добрячий метр, наче він боявся, що як підійде ближче, ця рука вхопить його за носа. Андрій схрестив руки на грудях і з виразом непереборної огиди спостерігав за дільничним.

— *Чрі-сті-не...* — спробував прочитати Субота, зауваживши браслет.

— Христін, — виправив Андрій.

— А що це значить?

— Христина. До речі, ніхто у вас із таким іменем не зникав?

Субота насупився й відійшов від дверей.

— Думаєш, це її рука?

— Ну, рука точно жіноча, згоден?

Субота придивився:

— Тіпа, да.

— Ну, і навряд чи власниця її випадково впустила.

— Впустила? — поліцейський поморщився, вочевидь відчувши підступ.

Андрій тяжко зітхнув.

— Віталік, що будемо робити?

Субота трохи помулявся, наче збирався сказати щось важливе, набрав у груди повітря, а тоді передумав.

— Будемо шось рішати, — нарешті видав він задумливо.

— І що ти там рішати зібрався?

— Зараз буду в область дзвонить... Не трогай тут нічого, поняв?

Грізно мовивши останню фразу, Субота і справді дістав телефон, встромив у рота цигарку і подався до виходу.

Андрій теж дістав телефон і почав фотографувати. Там, де долоня була пробита ножом, крові майже зовсім не було, зате синя тареля перемашена кров'ю. Вочевидь навмисне. Ніж був звичайний, кухонний...

Гральний кубик приклеєний так, щоб було видно три грані: п'ять крапочок, чотири і дві. Андрій збільшив щойно відзняту світлину. Тоді нахилився, щоб роздивитися ближче гральну кістку. Гмикнув.

— Скоро будуть! — повернувшись, бадьоро проголосив Субота.

Він мав явно веселіший вигляд, ніж п'ять хвилин тому.

— Хто буде?

— Слідча група. Там хлопці якраз працювали в якомусь селі. Недалечко. Їх уже завернули до нас, так що... Не треба фоткати, ти шо! Тайна ж следствія!

Субота навіть руку до телефона простягнув, але наткнувся на Андрюхин погляд і передумав.

— Ми з тобою теж слідство, — сказав Андрій. — Бо ти, бачу, забув, ким працюєш...

Субота промовчав. Тільки невдоволено глипав, поки Андрій фотографував.

— То, кажеш, там прямо ціла група? — порушив тишу Андрій. — І криміналісти теж?

— Тіпа, да. Вони якраз по убійству виїжджали, так що — повний набір. Через час будуть. Або й раньше... — тепер він теж підійшов до дверей, уважно роздивляючись руку. — Цікаво, откудова тут вона.

— Сама приповзла, що неясно...

— Гоніш? — серйозно запитав дільничний.

— А які версії, крім того, що нам підсунули ребус?

— Хто підсунув?

— М-та... — Андрій замислено постукав телефоном по долоні. — Ось ти, коли був маленький, у схованки грався?

— Ну, допустимо...

— От і припусти, що ти дуже класно сховався. Й сидиш такий, ждеш, що всі почнуть нюняти: «Віталічку, виходь, ми здаємося». І вже навіть уявляєш, як вийдеш і скажеш: «Учіться, синки!» А всі відразу почнуть навколо тебе звиватися: «Де ти був? Де ти був?». І ось ти сидиш і хихочеш у кулачок, передчуваєш. Бувало таке?

— Ну, може, й так.

— А тепер уяви, що вони не шукають. Узагалі. Ти так класно сховався, а вони почали в щось інше гратися. Забули. І навіть не намагаються знайти. Облом?

— Западло, — погодився дільничний.

— І що ти зробиш тоді? Ясне діло, висунешся й гукнеш: «Знайдіть мене, барани!» І знову ховаєшся, і будеш хихотити, бо вони шукають тебе зовсім не там.

— Я в мамчиній шафі ховався за зимовим пальтом, — зізнався Субота й усміхнувся.

— Тільки зараз ти не ховаєшся, а шукаєш. А вбивця щойно гукнув: «Знайдіть мене, барани!» І приніс Христинину

руку. Причому, приніс мені. Бо у вас із мером він, мабуть, уже не вірить. Бачиш, вона навіть підписана про всяк випадок. Для тупих. Січеш?

Субота здивовано вилупив очі:

— То ти думаєш, це він сам її припер?! Лічно?

— Не, блін, Христину попросив! Таке ляпнеш...

— А в чому ребус?

— Підозрюю, що в усьому, — Андрій повернувся до руки, щоб зробити ще один знімок. — Наприклад, пальці особливо складені. Вказівний і середній — витягнуті, мізинець і безіменний — притиснуті до долоні. Бачиш?

— Я думав, це случайно.

Андрій закотив очі й важко зітхнув.

— А я думаю, він добряче попівнів, щоб зняти трупне задубіння й надати руці потрібної форми.

— Йо-майо... — брови Суботи здивовано злетіли вгору, і він із повагою подивився на Андрія. — І що це означає?

— Це означає, що треба сідати й думати. Дивися далі: кубик цукру у вигляді гральної кістки...

— Внатурі цукор! — зрадів Субота. — Я й не помітив.

— Я казав тобі, що під заводом є місце, де він або вбиває, або ховає тіла! А ти не вірив.

Субота насупився.

— Цятки на кубіку намальовані фломастером. Не знаю, що це означає. Кубик... Гра... Випадок... Треба думати. Ну і синя таця.

Субота, прихилившись до одвірка, спробував зазірнути під прикріплену до дверей інсталяцію.

— Це не таця! — здивовано підсумував він. — Це тарілка від супутникової антени.

— Непогано, — кивнув Андрій. — Молодець. Хоч би що це означало...

Андрій нахилився, майже торкаючись щогою до дверей, і кінчиком пальця ледь підняв краєчок браслета, намагаючись побачити його зворотний бік.

— Не займай, ти шо! — обурився Субота.

— Цікаво, — сказав Андрій і відійшов. — Браслет надітий навиворіт. Спеціально, щоб ми прочитали ім'я...

Субота вийняв із течки бланк і взявся заповнювати протокол огляду місця злочину.

— Ти поки йди собі, спи-оддыхай, як ото кажуть, — сказав він Андрієві. — Чого ото обом не спать, правильно?

— Виспався, — відмахнувся Андрій.

За вікном знову був туман. Тиша. Субота ще двічі виходив телефонувати. Виявилося, група далі, ніж він думав. Їдуть. Потім задзвонив телефон дільничного, і в безгомінні порожнього готелю цей звук здавався найгучнішим у всесвіті.

— Да! — стривожено відповів Субота. — Ага... Поняв! Ага... На мості через десять хвилин, поняв. Уже їдемо, да.

— Що на мосту? — запитав Андрій, коли той поклав слухавку.

— Групу зустріти! Вони ж не месні.

— То їдь давай, — кивнув Андрюха.

— Ти той-во... Зганяєш на моїй тачці?

— Чого це я?

— Так я ж протокол заповняю. І перегар...

— Що перегар? — не второпав Андрій.

— Од мене — перегар.

Субота підійшов ближче і для переконливості дихнув. Насправді міг би й не підходити — характерне амбре давно поширилося по всьому коридору.

— А там же офіцери з області, — пояснив дільничний. — Я даже не знаю, хто іменно. А тут я з таким факелом — за рульом. Врубаєшся? Вже хоча б не за рульом...

— Добре... — неохоче погодився Андрій.

— І жувачку на звороті купи, га? — Субота тицьнув йому ключі і двадцять гривень. — Цілодобовий магазин рядом з площею...

— Та я бачив...

— У тебе ж мій телефон єсть? Набирай, якщо шо.

— Прямо на мосту чекати?

— Ну так, щоб вони переїхали — а тут ти стоїш. Поняв?

— Зрозуміліше нема куди.

«Опель» дільничного деренчав і похабно вихляв багажником на поворотах, але на місце доїхав без пригод. Темно, лише блякло відсвічує сніг. Туонь скидалася на чорну безодню. Міст зникав у суцільному тумані десь на середині, протилежного берега наче й узагалі не було.

Андрій зупинився на краю дороги, намагаючись не надто з'їжджати в сніг, фар не вимикав.

Уже хвилин за п'ять його почало хилити в сон, тож він вийшов і пішов до мосту. Повітря було свіже, але зовсім не холодне. Пахло річкою.

Він міркував, а чи не поїхати звідцільа завтра вранці разом зі слідчою групою. Він таки зібрав тут якусь інформацію, накидав психологічні портрети... І навіть якщо якийсь там геть продажний Харитон почне пхати палиці в колеса, то він знайде в обласному управлінні когось, кому не все одно. Або — повернеться до Києва. Які шанси, що зникла дитина — досі жива? Уже ж фактично п'ятниця. У найкращому

разі (відверто кажучи, це фантастичний варіант), пошуки можуть розпочатися в обід.

Це якщо мер раптом особисто візьметься допомагати, якщо божевільний Науменко перестане молоти маячню про реінкарнацію, якщо волонтерів приженуть копняками... І якщо Субота кинеться обшукувати подвір'я. А увечері збігає п'ята доба. І взагалі — чи хоч якась імовірність, що пошуки розпочнуться без втручання з області? І чи варто заради цієї примарної ймовірності ризикувати втратити ще один день? А так — зранку він буде в обласному управлінні. Візьме нарешті міські номери, додзвониться до Валери...

— Ви Андрій?

Він здригнувся. До нього йшов якийсь чоловік, але у світлі фар з-за його спини неможливо було щось роздивитися, лише силует.

— Так... — відповів він, прикриваючи очі долонею. — А ви?

— Я теж прийшов групу зустрічати, — відповів незнайомець. — Вони вам дзвонили? Довго ще?

— Ні, ніхто не дзвонив. Я тут хвилин п'ятнадцять уже... Як вас звати?

— Наберіть Віталіка, запитайте, де вони. Неохота мерзнути.

Незнайомець був за два кроки. Андрій хотів іще раз запитати, як його звуть. Устиг помітити, як той встроїв у кишеню ліву руку, — і навіть ступив крок уперед, готовий перехопити руку того чоловіка, якщо раптом той дістане ножа чи пістолета. Але незнайомець ударив справа. Коротко і сильно.

Останньої миті Андрій відреагував на рух і спробував ухилитися, прикриваючи плечем підборіддя. Удар

прийшовся у вилицю, трохи ближче до скроні — дуже потужний і дуже дзвінкий.

«Кастет», — падаючи, подумав Андрій.

І ще одна думка, перш ніж знепритомнів:

«Арсен».

ВАШ ВИХІД, АНДРІЮ ОЛЕКСАНДРОВИЧУ

Тиша. Ні далекого валування собак, ані свавільного каркання вороння. Гнітюче, спустошливе безгоміння.

Андрій лежить на спині, дихаючи ледь помітно, наче спить. Напівпрозорі завитки пари здригаються біля ніздрів і вмиль розсіюються. Талий сніг розтікся по обличчю, лишивши сірі доріжки. У кутиках заплющених очей стоять калюжки води, і перші полиски майбутнього світанку, відбиті напрочуд безхмарним небом, виграють у них рожевуватими відблисками.

Ось він стиха застогнав, перевернувся на бік і розплющив очі. І знову стогін, але тепер — голосний, сповнений муки і болю. Судомно затрусився всім тілом, згорнувся равликом, важко закашлявся. Було страшно і холодно. Якби цієї ночі був мороз, він би не прокинувся. Але просілі кучугури, що втратили пишність, свідчили про те, що нижче нуля температура не опускалася. Андрій насилу зумів перевернутися на живіт, підтиснув коліна і став навкарачки. Із третьої спроби зумів підвестися, й ледве встояв — усе тіло страшенно

затерпло, ніби ноги і руки замінили на протези. Зліва на його обличчі красувався здоровецький синець. Ліве око наполовину заплигло, на вилиці була величезна гуля, замурзана кров'ю, що вже запеклася.

Андрій обережно порував щелепою, потім торкнувся до суглоба, обмацав скроню, підборіддя, ніс, зуби. Цілі. Здається, усе закінчилося отим єдиним ударом, й обійшлося без переломів.

Він подивився на годинник. Майже сьома ранку. Суботин автомобіль зник. Андрій поплескав себе по кишнях, шукаючи телефон. Немає. Він розгублено роззирився, став навпочіпки, розгріб рукою сніг поруч із місцем, де лежав, — нічогісінько.

— Ох ти ж сволота... — тихо мовив він.

Без особливої надії ще раз перевірів кишені. Навіть гаманець і то був на місці. Знову роззирився. Раптом побачив щось чорне у снігу, там де стояв «опель». Виявилось, його наплічник. Андрій нетерпляче смикнув застібку і полегшено зітхнув — принаймні тека була на місці.

Закинувши за спину рюкзак, він з понурою рішучістю пішов назад у селище.

Готель зустрів його звичною пусткою. Ні поліції, ні ознак, що тут хтось був. На дверях його номера нічого немає. Навіть крихітної крапельки засохлого клею. Наче й не було. Номер — такий самий, як він покинув його вчора. Андрій обережно вмився і був навіть радий, що вода — крижана. Нестерпно хотілося піти в душ, а потім — трохи поспати. Так сильно, що він мимоволі узявся переконувати сам себе — все одно Суботи не буде на місці щонайменше до десятої, отже,

в нього є години дві... Думки були настирні, наче хтось нашіптував їх, сидючи в нього у голові. Насправді Андрій розумів, що піддаватися не можна. Спокійний затишок готельного номера не просто вкраде в нього час. Скоріш за все, він висмокче рештки сил, які так потрібні йому, щоб плисти проти течії.

Уже виходячи, зупинився біля конторки на вході, задумливо затримавши погляд на дзвінку з чорною латунною жабою на круглястому боці. Торкнувся до розбитої вилиці. Мабуть, додаткова обережність не зашкодить. Розстібнувши наплічник, вийняв картонну течку і сховав у шухляду конторки.

Уже за кілька хвилин він був на центральній площі. Селище й досі не прокинулося. Зо два рази він бачив заспаних людей, що випліскували з ганку накопичені за ніч нечистоти. Поліцейський відділок був зачинений. Де живе Субота, він теж не знає. Він узагалі тут нічогісінько не знає. І телефона нема... Спересердя Андрій заходився гатити ногою у двері, сподіваючись, що спрацює сигналізація. Але сигналізації там теж не було.

За чверть восьма він був у медпункті. Ксеня вже вдягнулася й чекала на змінницю. Зітхнувши, знову вдягнула халат.

— Хто це вас так? — запитала вона без надмірного співчуття в голосі.

— Я навіть обличчя не роздивився. Хлоп! А вже ранок.

— А за що?

— Ні за що — телефон украли.

— Ясно... — вона обережно промила йому вилицю і тепер обробляла антисептиком. — Пощастило, що швів не треба накладати.

— Послухайте, Ксеню... А вашого чоловіка Арсеном звати?

— Так. А що?

— Та просто... Ви казали, ревнивий. А тут мені розповіли про одного ревнивого Арсена.

Вона враз насторожилася:

— Хто розповів?

— Субота, — збрехав Андрій. — У вас удома кролик живе, так?

— Живе... А чого це ви з Суботою нас обговорювали?

— Та не вас, а загалом... Селище. Він вас б'є?

Вона аж відсахнулася від нього.

— Хто?

— Та ж чоловік ваш. Час від часу розпускає руки, правда?

— Не ваше діло.

— Просто ви видалися мені не такою, як усі. У середу, коли ви йшли додому після зміни. Ми ще про Христину говорили — хоч це пам'ятаєте?

— А що ж я, по-вашому, забула?

— Ото ж бо й воно: мені здається, нічого ви не забули. Але й те, що ви з ними заодно, — теж, правду кажучи, не віриться. Ви не така. Видалися мені не такою... Коли сказали, що це селище не заслуговує на щось аж таке хороше, як діти.

— Коли це я встигла вам таке сказати? — здивувалася Ксеня.

— Тоді й устигли... А тепер я взнав, що ви, як усі: терпите ревнивого мудака, який вас лупцює. А іноді робить дещо й значно страшніше. Я правду кажу? Набагато страшніше.

Вона нервово кинула в лоток брудний тампон і вдала, що її цілком поглинуло складання марлевої серветки.

— Не знаю, що там вам намовов Субота... І чому ви взагалі лізете в моє особисте життя...

— Тому що вам не все одно. Коли я запропонував шукати дівчинку, і ви погодилися, не замислюючись, — вам не було начхати, як усім навколо. А тепер не все одно мені.

— Я взагалі не розумію, про що ви. Яку таку дівчинку я погодилася шукати?

— Надю. Маленьку дівчинку з особливостями розвитку. Оксі скривилася, але Андрій не дав їй заперечити.

— Якщо жити з монстром — це і є ваше особисте життя, то живіть собі! — палко промовив він. — Але навіщо ви підігруєте комусь в іграх, сенсу яких не знаєте?

— Андрію, я не знаю ніякої Наді!

— Ага, і її теж! — здивувався він. — І Галу, яка намагалася накласти на себе руки у вас на очах, ви теж зовсім не пам'ятаєте?

— Боже мій, ви знову! — вона грубо наліпила йому на щоку марлеву серветку, навмисне завдавши болю.

— Оу! Легше...

— Не було ніяких Гал! І шукати якихось там дівчаток я теж не погоджувалася! Того вечора ми говорили про Христину — і лише про неї! Даремно ви не послухалися лікаря.

Дивно, та вона говорила це дуже натурально. Переконано. Він удруге подумав, що все це занадто добре як на аматорську виставу.

— Як скажете... — замислено пробурмотів Андрій. — То хоч про Христину ми можемо поговорити?

— Нема про що тут говорити, — вона заходилася прибирати в маніпуляційній. — Знайшлася, то й Богу дякувати...

— А ви сама коли востаннє писали листи *рукою*? Хто взагалі в наш час пише листи!

— Мені сказали, що вона жива, і я рада... — тихо мовила вона, і радості в її тоні було менше за все.

— Сьогодні вночі я знайшов праву Христинину руку — прибиту до дверей свого номера. А телефон, на який устиг усе сфотографувати, в мене забрав невідомий грабіжник, щоб тут і надалі всі вважали, начебто нічого не відбувається!

— Як руку? — запитала Оксі й сіла на стілець.

— Жіночу кисть із золотим браслетом, на якому зісподу гравіювання «*Christine*» латинкою. Був у неї такий?

— Не пам'ятаю... — й Оксі пополотніла.

— Але останнім часом нічого схожого на ній не бачили?

— Ні.

— Цікаво... — Андрій дістав блокнот і зробив якусь позначку. — Отже, вбивця був у неї вдома... Й очевидно, знав, де лежить браслет. У неї були близькі друзі?

— То Христина загинула?

Її очі благали, щоб він відповів «ні».

— Боюся, що так. Я, звісно, не проводив експертизи, але шансів... — він промовисто похитав головою.

Вона відвернулася, наче побачила щось у вікні. Крадькома втерла сльози.

— Хто наказав вам вдавати, ніби Галини тут ніколи не було?

— Що? — вона обернулася.

— Хто сказав вам... Лікар? Субота?

— Ідїть. Ідїть, будь ласка. Я більше не витримаю цієї маячнї. Тільки встигла подумати, що ви кажете правду і хочете допомогти...

— Я правду вам сказав! Я фотографував на телефон — руку фотографував. І от бачте, що!

— Тоді нащо ви мелете всю цю дурню про якусь там Галу? — вигукнула Оксі й навіть підвелася.

— Це не дурня! — гукнув він і теж підхопився.
Грюкнули двері — прийшла змінниця Ксені.
— Ідіть звідси, — втомлено попросила вона. — Просто зараз.

Субота сидів, задерши ноги на стіл, щось дивився у своєму телефоні.

— Здоров! Як жисть?! — бадьоро вигукнув він, побачивши Андрія, і стурбовано додав: — А що з лицем?

Варто зауважити, що й бадьорість, і стурбованість у поліцейського вийшли вимучені, неприродні. Андрій, не зронивши й слова, рушив просто до його столу.

— Що? — спитав той, зачувши смалене.

І коли Андрій, так само мовчки, ступив іще крок, поліцейський підскаочив і спробував було обігти з іншого боку письмовий стіл. Андрій легко штовхнув його, перекидаючи Суботі шлях до втечі. Поліцейський з гуркотом перекинув квадратну металеву урну, ледь не впав, а тоді відступив у кут і огидно вишкірився.

Якби щури вміли посміхатися, то, загнані в кут, вони мали б точнісінько такий вигляд.

— Де рука? — запитав Андрій. — Де група з області? Де мій телефон?

— Ти про що взагалі? — обурився Субота, але вийшло відверто паршиво, тому що ідіотська посмішка так і не зійшла з його вуст.

— Не виходить, Віталік, — похитав головою Андрій. — Хріновий із тебе актор. Але нічого, зараз я тобі грим підрихтую, стане краще.

Андрій прибрав з дороги стілець і ступив до дільничного.

Та раптом Субота звичним жестом витягнув пістолет. Отак запросто — наче запальничку. Лівою, тому Андрій і не встиг зреагувати.

На обличчі поліцейського вигравала ледь помітна напівпосмішка, й Андрюха миттєво відчув — Субота готовий вистрілити.

Він уже бачив такий погляд. Багато разів. У хлопців у легіоні, у побратимів на фронті. Він і сам умів так дивитися. Тільки цього разу зброя була не в нього.

— Сховай ствол, придурок, — спокійно сказав Андрій.

— Одійди спочатку! — виплюнув Субота.

— Куди ти подів руку?

— Яку руку?

— Іще раз спитай, і тобі доведеться мене застрелити. Чи, думаєш, ніхто не запитав, де я подівся?

— Я взагалі не знаю, про що ти!

— Знаєш, скот, — прогарчав Андрій, але зближуватися з дільничним не ризикував. Схоже, той боїться по-справжньому.

— Іди оддихни, — сказав Субота. — Виспись. Тоді приходь.

— А ти як знаєш, що я не спав?

У Суботи забігали очі. Нарешті, він важко зітхнув.

— Ти не в тої людини питаєш.

— Ух ти! — здивувався Андрій. — І в кого ж я маю запитувати?

— У мера. Тільки не прямо зараз. Я домовлюся. Десять хвилин, будь ласка.

— І куди ти мені подзвониш? У рейку?

— Сюди приходь, — пообіцяв Субота і знову нервово зітхнув. — Удвох і підемо. Ти все питаєш у нього сам. Ми разом. Обсудимо, так сказати.

Увесь цей час Субота нервово погладжував скобу пісто-
лета вказівним пальцем, й Андрій подумав, що тому вже ви-
падало вбивати. Сто відсотків, уже випадало.

...Рівно о десятій Андрій повернувся. Субота дотримався
обіцянки – покірно вдягнув куртку, і вони разом пішли до
будівлі мерії, обходячи засніжену площу вузькими хідника-
ми – завширшки з лопату.

Павло Борисович зустрічав їх просто у вестибюлі.

– Ну, нарешті! – вигукнув він. – Усі вже зібралися! Да-
вайте швидше!

– Зібралися – хто? – запитав Андрій, коли вони підняли-
ся по широких сходах, застелених килимовими доріжками.

– Усі! Я дав розпорядження не перешкоджати вам ні
в чому! Ідіть і скажіть їм напругу, як вважаєте за потрібне!
А ми підтримаємо!

– Кому «їм»? – розгубився Андрій.

– Та ви не хвилюйтеся, – Павло Борисович узяв його за
лікоть і повів коридором. – А то виходить, ви приїхали, а мер
і дільничний вам поперек дороги стали. Це ж неправильно?

– Неправильно, – погодився Андрій.

– Ну, от бачте!

Сказавши це, він одчинив якісь двері, пропустив Андрія
вперед, підштовхнув, для певності, в спину – й вони обидва
опинилися в напівтемряві.

– Ось, прошу! – дуже голосно сказав Павло Борисович,
настирливо пхаючи Андрія вперед, так наче розраховував,
що почує ще хтось. – Ми саме обговорювали завтрашній
ярмарок, отож перед вами – найактивніші люди селища.
А зараз – ваш вихід, Андрію Олександровичу. Розкажіть
їм усе! Не стидайтесь! Можна сказати, настав ваш зоря-
ний час!

Вони обидва опинилися на освітленій сцені досить ве-
ликої актової зали, й у відблисках ліхтарів було видно, що
принишкла зала напхом напхана людьми...

ЗОРЯНИЙ ЧАС

Мер відступив у тінь, покинувши Андрія у плямі світла — перед пітьмою, що дихала, очікувала, шепотіла. Прикривши очі рукою, він вдивлявся в морок, намагаючись роздивитися присутніх, але видні були самі лише силуети і те, як поблискують у темряві десятки запитливих очей.

Хтось встромив йому в руку мікрофон. Здається, це була секретарка Міла.

— Доброго дня... — невпевнено розпочав він, і тиша стала гробовою.

Він прокашлявся, міркуючи, з чого почати. Пауза затягнулася, й ось залою пройшлося тихе перешіптування. Перебіжне, як брижі на ставку за спокійної сонячної днини.

— Ви, мабуть, знаєте, що я приїхав із Києва як поліцейний консультант...

— Що в тебе з лицем, консультант? — вигукнули із зали.

Андрій знову прикрив рукою очі, намагаючись розгледіти того, хто це викрикнув, але зала перед ним була сповнена однакових тіней.

— Цієї ночі мене побили, щоб відібрати докази... Як хтось іще не знає, я тут, щоб знайти серійного вбивцю.

Зал охопило сум'яття.

— Маніяка, — голосніше мовив Андрій, — через якого зникають люди...

— Не треба нас лякати! — пролунав жіночий голос. — Ніхто тут не зникає!

— Наприклад, Христина Рогач, — Андрій трохи посміливішав і заговорив упевненіше: — Вона працювала медсестрою у вашому медпункті.

— Це моя дочка! — почувся хрипкий голос її матері, й Андрій почав вдивлятися в пітьму, марно силкуючись роздивитися жінку. — Вона поїхала в місто, ото й усе...

— Вас обманули, Маріє Григорівно, — спокійно заперечив він. — Той лист — підробка. Вибачте, що доводиться отак ось повідомляти, але вночі знайшли... Фрагмент тіла вашої дочки. Її руку.

Зал зойкнув. У темряві багатоголосою луною повторювалося слово «рука».

— Так вона ж зранку дзвонила, — здивовано заявила Марія Григорівна із темряви. — Пару часів ото як...

— Це точно була ваша дочка? Ви впевнені?

— Та чи це мати голосу доччиного не познає! — обурилася вона, але на слові «познає» її голос зрадливо виписав непевний алкогольний пірует, перетворивши його на неподобне «пзззнає».

— То де ж рука? — викрикнув якийсь чоловік, і Андрій повернувся на голос.

— Запитайте у вашого дільничного. Я викликав його вночі, ми все бачили разом. Але потім усі докази зникли.

— Бреше! — обурено заверещав звідкілясь із перших рядів Субота. — Він утрое до мене прийшов з уже потовченою мордою!

Залом прокотився сміх.

— Розкажи всім, чому ти дістав зброю, коли я ввійшов до тебе? — парировав Андрій.

Зала вмить притихла, очікуючи відповіді.

— Так ти ж накинувся на мене. Забігає такий із бланжем на пів морди: «Де рука?! Де рука-а-а?!»

Знову сміх.

— А кого ви шукали вчора в медпункті? — пролунав із-за спини голос мера. — Усіх там перелякали!

Він стояв трохи збоку з виглядом господаря цього шоу, і в нього в руках теж був мікрофон.

— Трупів він там шукав! — сварливо крикнула із зали якась тітка. — Трупів якоїсь дівки! Без череди проліз, врача елі до інфаркту не довів!

— Євгене Павловичу, — прогудів Тупогуб. — Ти тут? Розкажи, як було.

— Я не думаю, що це стосується... — пролунав голос Євгена Павловича.

Він сидів десь поряд зі сценою.

— Відповідай як медик, — наказав Тупогуб. — Кого конкретно він шукав? Що говорив? Як поведився?

Міла зацокотіла підборами по сцені, і за секунду в руках Євгена Павловича був мікрофон.

— Нервовий був... — промовив лікар. — Говорив плутано... Потім став агресивний. Шукав якусь дівчину на ім'я Гала...

— Що за Гала? — запитав Тупогуб. — Тут хтось знає Галу? Зал відповів незлагодженим «ніхто».

— Перестаньте! — крикнув Андрій. — То кожен прямо-таки хотів щось сказати про Галу, а тепер — забули? Ви ж усі її обговорювали. Мовляв, через те, що вона недбала мати, в неї зникла дочка. Надя, яку всі ви називаєте «відсталою». Вони

жили в п'ятиповерхівці, яка отут ось, зліва. Тридцять дев'ять квартир. Пам'ять відібрало?

У темряві зала здивовано гомоніла, мов неспокійне море мороку.

— Ви можете казати мені будь-що, — вів далі Андрій, — але Галу Приходько я встиг обговорити з купою людей. Як вона пустила газ у квартирі, як вішалася, як виплигувала з вікна і зрештою — наклала на себе руки просто в медпункті. Оту саму Галу, яку, як ви казали, слід позбавити батьківських прав!

— Годі! — раптом пролунав жіночий голос, і зала замерла, переставши, здається, навіть дихати. — Перестаньте нести цю маячню! Я не вішалася й не вистрибувала з вікна. І в мене ніяких дітей немає. Й ніколи не було!

Де-не-де знову почувся сміх, цього разу невпевнений.

— Вийдіть до нас, будь ласка, — попрохав мер.

Гала вийшла на сцену. Тупогуб галантно подав їй руку.

— Це *та* Гала Приходько? — запитав він Андрія, наче ведучий телешоу.

— Вона дуже схожа, — відповів Андрій. — Тільки Гала померла.

— Як бачите, ні, — звів плечима мер. — Жива і навіть готова з вами сперечатися. А Христина, руку якої ви, буцімто, знайшли вночі, — дзвонила мамі по телефону. Очевидно, набрала номер іншою рукою.

Зала реготала.

— Ага! — не вгавав мер, — є ще зникла дівчинка Надя. Щоправда, її мама каже, що ніколи її не народжувала!

Знову сміх. Хтось гукнув: «Гнати втришися!»

— Я маю докази! — раптом згадав Андрій, рвучко знімаючи наплічник. — У мене є фотографії! Поліційні протоколи, покази свідків...

Уже розстебнувши рюкзак, він раптом згадав, що сховав теку в шухляду конторки у готелі, й затнувся. Пальці стали наче ватяні. Він навіть про всяк випадок покопирсався рукою в порожньому рюкзаку, але там був лише гаманець.

— І де ж? — поцікавився мер, коли вже побачив, що наплічник порожній.

— Усі матеріали в готелі...

— І я абсолютно не здивований! — повідомив мер залі.

Сміх. Оплески.

— Він каже, що вночі фотографіював на тіліфон одрубану руку, — почувся голос Суботи. — Андрій, покажи нам фотки!

— У мене вкрали телефон, ти чудово знаєш! — гаркнув Андрій, і в його голосі було стільки люті, що зала припинила.

— Як по правді, ми тут серйозно непокоїлися за ваше душевне здоров'я, — в повній тиші поважно промовив селищний голова. — І хто його знає, а що як ви небезпечні в такому стані. Але наш лікар сказав, що все це через струс мозку, плюс якісь особисті тривоги на ґрунті дітей, отожд... Це, до речі, правда, щодо тривог? У вас взагалі є діти?

Андрій не знав, ані що сказати, ані як узагалі поводитися. Мабуть, востаннє він так почувався в дитинстві — один проти всіх.

— То є діти чи немає? — повторив мер. — Чи ви не пам'ятаєте? Чи вони теж у готелі?

Зал знову з готовністю засміявся, а мер тицьнув йому свій мікрофон, як справдешній шоумен.

— Є, — тихо відповів Андрій.

«Не треба воно вам», — промовила в його голові завідувачка реанімації.

— Як звати? — поцікавився мер і знову тицьнув йому мікрофон.

Він мовчав. Подумав чомусь, що даремно він тоді не зайшов подивитися на дитину.

— Теж забули? — наполягав мер.

— Ні... Це новонароджена дитина... Вона зараз у реанімації тому... Ніяк не звати...

Стало геть тихо. Ніхто не сміявся. Андрій відчув, як кутики вуст самі собою повзуть униз, а в горлі збирається їдка грудка болю. Роздратування. Образи на Бога, в якого він не вірив.

— Хлопчик хоча б чи дівчинка? — вкрадливо спитав мер.

— Я не знаю, — відповів він.

Тиша. Невидимі в темряві губи щось стривожено шепочуть, і до сцени дедалі частіше долинає слово «безумний».

Аж раптом — сильний і впевнений голос звідкілясь із останніх рядів:

— Він правду каже!

Це Захар. Не чекаючи запрошення, він заліз на сцену і забрав у Андрія мікрофон.

— Правду каже! — крикнув він. — Послухайте! Він каже, що на власні очі бачив, як вона ось — померла!

І тицьнув вузлуватим пальцем у бік Гали, яка стояла поруч із мером, і та мимовільно зіщулилась.

— І ми всі такі: «Бреше, як дише!» Або й взагалі — кука на муню. Ну, правильно ж я кажу? Але! — Науменко зробив театральну паузу. — Цьому є пояснення! І пояснення дуже просте...

Зала притихла, стараючись не прогавити жодного слова.

— Більшість із вас знає, що колись наше селище горіло... — вів далі Захар. — А ті, хто старші, знають, що горіло воно не один раз. Кажуть, воно тіпа сгоряє кожні сто год — до останньої хати. Так от, у неділю, коли ми ставили напис на площі,

перегоріла буква «С» у слові «Сад». Самі знаєте, яке получилося слово. І вчора — знову!

— Ближче до теми, Захар! — не втримався хтось.

— Можу і ближче! Хтось із вас пам'ятає, скільки років ви тут живете? Не плюс-мінус, а щоб точно! Кожний із вас — спитайте себе! Коли ви приїхали? Хто точно скаже рік, коли приїхав? Я скажу вам — ніхто!

Зал зашумів, мов приливна хвиля, що розганяється перед штурмом берега.

— Ніхто не вспомнить, — підвищив голос Захар, — бо в *новому* колі ми забуваємо те, що було перед ним! Ви хотіли, щоб вам об'яснили? Натє! Тут усе по колу! Не тільки пожежі! Усе! Наші життя по колу! І смерті — тоже по колу! Позавчора ця дівчина померла! Гигнула по-справжньому! І осьо він бачив це своїми очима. А тепер почалося нове коло, і ви всі забули! А вона — повернулась. Понімаєте? *Нове коло!*

Зала дружно зітхнула і замовкла на кілька довгих секунд... Стало так тихо, наче вона спорожніла. Андрій уявив приголомшені обличчя, і як вони дивляться на сцену, боячись вдихнути. Аж раптом цей натовп зареготав. Зайшовся в несамовитому гоготінні. Сміх спалахнув десь у центрі й розгорівся, як сірникова голівка, сягнув апогею й переріс у презирливий знущальний свист. Хтось жбурнув у Захара порожню пачку з-під цигарок, по сцені задзвеніла пивна пляшка. Вигукували: «Іди проспися!»

— Кінець близько! — заревів Захар тоном телевізійного проповідника. — Я бачив знаки! Метан у катакомбах! Тут буде геена вогненна!

Андрій розвернувся й подався геть зі сцени. У голові шуміло. У Захара відібрали мікрофон. Потім владно виступив мер, підсумувавши шоу словами подяки столичному

фахівцю. Андрій уже вийшов. Останнє, що він чув, — фінальний жарт Тупогуба: «Найприкріше, що він приїхав не в те селище!» І слухняне іржання у відповідь.

У вестибюлі Павло Борисович раптом наздогнав Андрія.

— На хвилиночку! — гукнув він.

Андрій замислився, а чи багато він втратить, якщо зараз зацідить мерзотника головою об стінку.

— Просто, щоб ви розуміли, — підійшовши, сказав мер. — Це я переконав нашого лікаря, що ви не небезпечний. Субота взагалі збирався вас заарештувати. Вам пощастило, що він ледачий, мов тисяча свиней, і не хоче морочитися. Одне слово... Сьогодні о чотирнадцятій тридцять від «Мінотавра» відходить автобус в область. Прямо на вокзал. І завтра — теж. Кожнісінького дня. Ви приходите до тям... Відсипаєтеся, якщо треба... Та й їдьте собі.

Андрій мовчав, намагаючись впоратися з власною люттю. Хитрішим... Давно пора стати трохи хитрішим.

— Павле Борисовичу... А чи можна попросити вашу секретарку, щоб вона заповнила мені папери на відрядження? Щоб не мій почерк. Субота проштампує, звичайно, але навряд чи буде заповнювати. Сьогодні у нас, бачте, як вийшло...

— Давайте, я передам, — погодився Тупогуб. — Вона сама у Віталіка печатку поставить і вам до автобуса привезе. Сьогодні поїдете?

— Так... — Андрій зітхнув. — Чого тягнути...

— От і чудово, — покивав Тупогуб. — От і чудово.

Лікар знайшов його в «Мінотаврі». Андрій пив чай, затаївшись у найдальший кутток, і йому здавалося, що кожен, хто

туди входив, був присутній серед глядачів недавньої вистави і тепер дивиться на нього тим самим поглядом, яким у нас часто нагороджують невиліковно хворих — мерзенна суміш співчуття й гидливості.

— Андрію Олександровичу... — Євген Павлович зупинився коло нього і висунув для себе стілець. — Я знаю, що ви почуваете.

Він хотів сісти, але Андрій підчепив ніжку стільця й спритно засунув його на місце:

— Та невже?

Євген Павлович зітхнув.

— А от повірте, — сказав він, зазираючи Андрієві в очі. — Я знаю, що це, коли всі зусилля летять під три чорти. Коли ти бігаєш мов білка в колесі, б'єшся-б'єшся... До того ж не заради себе. Намагаєшся щось комусь довести... А зрештою... — він на секунду відвернувся, занурившись у спогади. — «Товсті коржі»...

— Товсті що?

— Коржі... Мій персональний мем. Не має значення. Вділите мені п'ять хвилин? Ви, мабуть, здивуєтесь... Але я на вашому боці.

— Цікаво, в якому сенсі?

— У прямому.

Євген Павлович знову рішучо висунув стілець, але Андрій так само спритно засунув його назад. Лікар знічено кречнуv.

— Скажімо так, гхм... — потупцявши на місці, він знякoві прочистив горло. — Те, що у вас є фантомні спогади, ще не означає, що все інше теж неправда.

— Особисто я їх фантомними не вважаю.

— І мені подобається ваша стійкість! Будь-хто інший за сумнівався б щодо своєї нормальності. Чого він, власне, і намагався досягти.

— Мер?

— А хто ж ще... — він пожував губу, добираючи слів. — Я думаю, ніхто в селищі не став би полювати на вас заради телефона. Хоча б тому, що все тут чиниться з відома Суботи. А нащо це Суботі, якщо на вашому телефоні не було б тих фотографій?

— Тих фотографій?

— Христининоі руки. Я вірю тому, що ви розповіли.

— Отже, її матері не вірите?

— Матері бувають різні. Конкретно ця навіть зараз була п'яна, тому...

Андрій мовчав, дивлячись у вікно. Світляний напис на площі знову багатозначно підморгував літерою «С», немов натякав, що тримає слово «САД» у заручниках разом із усім клятим селищем. Нарешті він знову обернувся до лікаря, який увесь цей час мовчазно чекав, і висунув ногою стілець. Євген Павлович мовчки сів.

— І що за мем із коржами? — запитав Андрій.

— А... Це... Давно було. У моєї мами виявили рак, і я їхав побачитися з нею в день операції. Ясна річ, що я пів Києва на вуха поставив, хоча які там зв'язки у лікаря з глушини... Так от, я спік для неї торт. Як у дитинстві, коли вона мріяла зробити з мене кулінара... М-та... І ось пру я через пів країни її улюблений «Наполеон». Знаєте, для неї це завжди було найвищим виявом турботи. Боюся не встигнути, боюся роздавити цей чортів торт... Автобус, маршрутка, поїзд, метро, маршрутка... А ті дві години до операції, цілком імовірно, наші з нею останні дві години. Рак усе-таки. Ще й у її

віці, — він помовчав. — Так от, усе, що вона мені сказала тоді: «Товсті коржі». «Товсті коржі, Женя. Скільки разів тобі повторювати». І її повезли.

— Вона... померла?

— Ні! Тьху-тьху... Живе тут, зі мною. І я й досі все роблю не так. Одягаюся, харчуюся, лікую людей, живу... Ну й коржі, звісно.

— А батько?

— О, вони розлучені. Мабуть, саме тому в чудових стосунках.

— Добре... Я слухаю вас. Що ви хотіли сказати?

— Що наш мер вимагав одягнути на вас гамівну сорочку. Я ледве-ледве переконав його, що ми не маємо ні повноважень, ні можливості. Сорочки, до речі, й тієї нема. Хочу, щоб ви це знали, — я не вважаю вас божевільним. Деякі наслідки травми, звісно, є... Та головне — маніяк справді існує! Усі, хто це заперечують, просто сховалися під ковдру, і вважають, що наступним буде хтось інший.

— Припустімо... Припустімо, ви на моєму боці. Тоді чому не сказали їм зараз, що чудово знаєте Галу, тому що особисто везли її в лікарню, коли вона померла?

Він важко зітхнув:

— Я кажу лише те, у що вірю. Як і ви. І, на жаль, є речі, щодо яких ми зараз не порозуміємося. І все-таки я прошу вас не кидати цього розслідування. Відпочиньте місяць і повертайтеся. Бо якщо махнете рукою... Якщо подумаете: «Нехай, як хочуть, так і живуть»... То, боюся, слухність зрештою матиме наш Захар.

— Слухність? — здивувався Андрій. — Щодо воскресінь?

— На жаль, тільки щодо геєни вогненної, — він підвівся, щоб іти. — Це селище зжере саме себе.

Уже ступивши зо два кроки, лікар раптом зупинився й додав:

— Я, до речі, й справді не можу пригадати, скільки саме живу тут. Чи п'ять років, чи шість. Але точніше... — він похитав головою. — У якомусь сенсі тут усе і справді — по колу...

УГАДАЙ, ХТО МЕНЕ ВБИВ

Автобус був старий, наче приїхав простісінько з минулого, і такий бруднючий, ніби за межами селища ніякий не грудень, а дощовий листопад, і навіть сніг на ньому був вибитково в налиплих під арками коліс коричневих льодяних брилах. Міла, як і обіцяв мер, принесла папери на відрядження на зупинку й одразу втекла, цвірінькнувши Андрієві на прощання «приємної дороги».

Зі скрипом розчахнувши перед ним двері-гармошку, автобус зустрів його жовтим світлом лампочок і нудотним запахом бензину. Андрій увійшов. Нікого. Жоднісінької душі.

Автобус моторошно заскреготів і рушив. Андрій поліз у наплічник і дістав папери на відрядження, заповнені охайним круглястим Мілиним почерком. Довго роздивлявся. З'єднань між літерами немає, але написані вони так близько, ніби опираються одна на одну... «В» — пузата, «к» схожа на «и»... Потім знову сів у рюкзаки і вийняв лист — саме отой, від Христини. Вистачило побіжного погляду, щоб зрозуміти — почерк той самий. Він, звісно, не експерт... Зате має тепер що показати експертам. Очевидно, вранці її матері

телефонувала так само Міла — зайві люди в таких справах нікому не потрібні...

За вікном пропливло готичне громаддя цукрового заводу і негайно потягло його думки в іншому напрямку. «Собор Паризької Богоматері», — пригадав Харитонове порівняння. Й одразу подумав про кубик цукру, що увінчував складену в загадковому жесті відтиту руку... Він дістав блокнот і почав малювати — поки свіже в пам'яті. Рука, браслет, гральна кісточка на вказівному... Андрій добре малював. Часом заплющував очі, щоб пригадати деталі. Старанно вивів «Christine» на браслеті. Порозставляв крапки на кубику — п'ять, чотири, дві... Аж раптом ручка замерла над аркушем. Від замружився, зв'язуючись із пам'яттю. Помилка... Це *неправильний* кубик.

«Одиниця навпроти шістки, два навпроти п'яти — ось воно як має бути, — прошепотів Андрій. — А тут два і п'ять на сусідніх гранях...»

Чи це він переплутав? Та ні, п'ять, чотири, два — було саме так! Він іще подумав, що крапки на «двійці» стоять несиметрично... Питання в тім, чи міг переплутати вбивця. І якщо ні, то що це означає? Якийсь код?

Андрій написав унизу сторінки «5-4-2» і занурився в роздуми. Може, в іншому порядку? Навряд. Убивця міг намалювати крапки на цукрі будь-як. І якщо вони щось означають, читати слід зліва направо. Що буває із трьох цифр? Код у камері схову? Ні, там чотири... Номер будинку і квартири? Кодовий замок? Що іще може бути... Номери букв в абетці? Тоді вийде «Г. Г. Б»... Маячня якась... А що як «5-4-2» — це ніякий не код...

Раптом автобус огидно завищав гальмами і став. Верескнули двері гармошки, і в салон разом із холодним подихом повітря ввійшла жінка.

— Ви? — здивувався Андрій.
І навіть ледь підвівся їй назустріч.
— Це надзвичайно безглузде запитання, — прокоментувала Дора і, пройшовшись салоном, вмостилася поруч із ним.
— Послухайте, звідки ви знали, що дівчинку викрали?
— Я не знала. Просто запитала, як вона вийшла із квартири.
— Доро, годі гратися! Ви мені допомогли, і дякую за це, але пора розкрити карти. Хто ви така?
— Чого ви домагаєтеся, Андрію? З'ясувати, хто я, чи знайти вбивцю?
— Як на мене, це пов'язано.
— Взагалі ніяк. Що там у вас? Покажіть!
Вона безцеремонно потяглася до малюнка в блокноті. Андрій запізнило згорнув його.
— Ух ти! А чому так дивно складені пальці? — запитала Дора, що ані краплі не знітилася.
— Це не ваше діло.
— Щось таке знайоме. Ви вже таке бачили?
— Можливо.
— У кіно?
Андрій стрепенувся. Якийсь хіба що натяк на думку ковзнув із самого краєчка свідомості, і він майже вхопив його.
У кіно... Він бачив такий жест у кіно... Андрій ніяк не міг зв'язати в одне ціле уривки образів, а Дора вже засипала його новими запитаннями:
— Навіщо носити браслет із власним ім'ям?
— Послухайте, а може, ми вас затримаємо, коли приїдемо? — роздратовано запитав Андрій. — Ви ж напевно якось

пов'язані з убивствами! Допитаємо, як годиться. Можливо, ваша допомога стане ефективніша?

— Смішно, — без усмішки мовила Дора. — Я перефразую своє запитання: нащо б ви замовляли на браслеті гравіювання власного імені? Ви часто підписуєте речі?

— А може, це й не вона замовила, — нервово стинув плечима Андрій. — Може, подарунок.

— Отож, — схвально кивнула Дора.

— Що «отож»? — Андрій починав злитися. — Я, до речі, не жартую щодо затримання...

Та раптом затнувся.

— Що? — з готовністю запитала Дора.

Він застережливо підняв пальця й заплющив очі:

— Заткніться на секундочку, я вас благаю...

На щастя, Дора таки замовкла. У голові вертілася мішанка з її запитань — пальці, браслети, кубик цукру і крапки на трьох гранях. І в цьому всьому проступали дві нові думки. Дуже важливі думки, які не виникали в нього досі.

— А таки ж ваша правда! — мовив урешті він і рішучо підвівся.

— Ви сходите? — здивувалася вона.

Він кивнув:

— Браслет із власним іменем — це справді дивно. Бо то був не її браслет, а його! Отже, у Христини є такий самий. І на ньому теж є ім'я.

Дорині очі засяяли з цікавості.

— До речі, дякую за підказки.

— Не було ніяких підказок! — вона наче аж злякалася. — Лише запитання!

Потім глипнула вбік водія, так наче він міг підслухати, й стишила голос:

— Є щось іще?
— Можливо... — Андрій підняв руку і склав пальці. — Можливо, я бачив цей жест у кіно. Так роблять священники.
— І що це означає?
— Це означає, що мені потрібна Біблія.
— Потрібне що? — її очі стали круглі від подиву.
— Зупиніть десь тут! — гукнув Андрій і знову повернувся до Дори. — Біблія. Не знаєте, де дістати? Можна лише Новий Заповіт.

Вона знову кинула насторожений погляд у бік водія, так ніби вони обговорювали щось таємне, і стишила голос:

— Нащо вам?
— Цифри на кубіку, — в тон їй загадково прошепотів Андрій.

Вона підтиснула губу:
— Це не так просто, як видається.
Автобус зарипів гальмами і зупинився.
— Якщо справді хочете допомогти, — сказав Андрій, ступивши до дверей, — знайдіть мені Біблію! Я живу в «Сяйві».
Вона непевно кивнула, ніби приймала серйозне рішення. «Таке враження, що вона весь час знущається», — подумав він і зістрибнув на засніжене узбіччя. Автобус рушив, але двері були ще відчинені, коли Андрій раптом побіг навздогін і гукнув дівчині:

— Доро! Як ваше повне ім'я?

Вона вочевидь здивувалася, що він це запитав. І навіть спохмурніла, так наче запитання було занадто особисте. Автобус важко і розвалькувато повернувся в колію, і двері-гармошка зарипіли в автоматичній спробі зачинитися. Він пробігся ще з десятків метрів, й усе чекав, що вона останньої секунди відповість, але Дора лише зашарілася, наче

першокурсниця, й обдарувала його дивною усмішкою а-ля Джоконда.

Подумав чомусь, що вони бачаться востаннє.

У них на подвір'ї не було собаки. Андрій запам'ятав хвіртку ще минулого разу. У вікнах світилося. Що він скаже, якщо відчинить Арсен? Та начхати. Він за крок до відгадки. За крок до порятунку Наді. Якщо вона, звісно, жива...

Діти не мають помирати.

Андрюха зійшов сходами на веранду. Радше навіть на терасу — широка, влітку можна ставити стіл. По селах рідко такі роблять. Було чути, як усередині працює телевізор. Дзвенів посуд. Праворуч на одвірку був дзвоник. «Міські», — подумав він. Подзвонив. Чекав, що відчинить Арсен. Цікаво, як він відреагує.

Клацнув замок. Із-за дверей показалося здивоване Ксєнине обличчя.

— Ви?!

— Послухайте, здогадуюся, що ви про мене думаєте, але йдеться про Христину...

Вона захрюснула двері, ледь не вмазавши йому по носу.

— Побалакали... — зітхнув Андрій.

Аж раптом почув, як вона сама з кимсь говорить: «А що я можу зробити! Терміново викликають... Тому що телефон у мене сів... Звідки я знаю! Новий мені купи...» Двері відчинилися. Оксі на ходу накинула пальто.

— На годинку десь! — гукнула вона в дім. — Там перев'язка складна...

Самими лише очима показала Андрію, щоб ішов до хвіртки, і квапливо зачинила двері. На вулицю вийшли без жодного слова.

— Ксеніє... — почав було Андрій, та вона перебила.
— Швидше. Арсен іноді виходить подивитися, з ким я.
Отам — направо.
Вона нервово озирнулася й пришвидшила крок.
— Та з якого це дива! — обурився Андрій. — У мене, до речі, до нього теж розмова. Нехай виходить.
Андрій розвернувся й пішов назад.
— Очманів! — Ксеня схопила його за рукав.
— Тебе він б'є, так? А з твоїми кавалерами робить дещо гірше.
Її очі на мить розширилися, так наче він уколів її шпилькою:
— Ти нічого не знаєш!
— Ага. І знати не хочу. Просто мене все дістало. Ясно?
Вона дивно на нього поглянула. Може, навіть зацікавлено. Андрій повернувся до хвіртки і став перед нею, склавши на грудях руки. Ксеня стояла поряд, але дивилася переважно на нього.
— Усе? — запитала нарешті. — Можемо йти? Вже не вийде.
— Думаю, це мене вночі він... — Андрій торкнувся до вилиці. — Але, мабуть, краще в нього запитати, так же?
І він рішучо ступив до хвіртки.
— Стій! — вона заступила йому дорогу. — Він скаже, що вперше тебе бачить. Що далі? Ну, наприклад, ти зацідиш йому по морді. І? Поведеш мене ставити свої запитання? А як я потім додому повернуся, ти подумав? Знаєш, що він мені зробить?
Андрій зауважив, що в неї знову хустинка на шії.
— Навіщо взагалі з таким жити...
— Не твоє діло, — незлостиво відмахнулася Ксеня. — Ходімо вже.

Вона попростувала засніженою вулицею. Андрій пограв жовнами і подався слідом.
— Ми в якесь конкретне місце йдемо?
— У медпункт. Арсен такий, що й подзвонити туди може.
Щойно вони звернули за ріг, Ксеня помітно розслабилася. Навіть хода стала не така швидка. «Вона *шалено* його боїться», — подумав Андрюха.
— Дякую, що погодилася поговорити, — мовив він. — Я, правду кажучи, думав, що після всього...
— Ось, — урвала вона його і тицьнула під носа свій телефон. — Ось чому я погодилася. Пів години тому прийшло.
На екрані було текстове повідомлення від абонента «Христинка»:
«УГАДАЙ, ХТО МЕНЕ ВБИВ»

АНАНАСИКИ

«Мама знайде мене, — думала Надя. — Мама неодмінно знайде».

Вона заплющила очі й уявила свою мапу в голові. На жаль, усе було не так, як вона думала. Лабіринт виявився багаторівневим, коридори зміїлися безладно, зовсім не так, як у лабіринтах із дитячих журналів... Але тепер вона мала воду. І слабке світло, що струменіло звідкілясь згори у великій просторій кам'яній залі. Час до часу дівчинка знову заглиблювалася у лабіринт, та щоразу, трохи доповнивши уявну мапу, поверталася сюди, до води і світла.

Але ось у черговому відгалуженні вона боляче об щось зашпорталася. Надя навіть устигла виставити долоньки, готуючись упасти, але втрималася. Це щось покотилося підлогою зі знайомим металевим звуком. Вона шукала досить довго і дуже нервувалася через те, що довелося відірватися від стіни. Та врешті змогла повернутися до неї, а потім — знову знайти залу, де згори лилося світло.

І повернулася зі знахідкою.

Це була срібляста бляшанка. Повна. Надя потрусила нею коло вуха, й було чути, як усередині щось булькає.

«Ананасики», — подумала вона, тому що любила консервовані ананаси понад усе на світі. Повертівши банкою, Надя побачила, що на ній є кільце. Спробувала підчепити його пальцем, але кільце ніби вросло в метал.

«Ананасики», — думала Надя, щосили намагаючись підсунути пальчика під кілечко, але місця було дуже мало.

Спробувала навіть вхопити його зубами, та їй не вдавалося. Тоді Надя знову трусила банку, і їй здавалося, що вона навіть бачить, як катуляються всередині смачнезні ананасові кільця.

Засмучена і втомлена, вона сиділа долі, привалившись до стіни. Щури боялися показуватися на світлі, і їхні очка хитро вилискували з темряви коридорів. Пальці нили, змучені спробами відірвати кільце. У голові весь час спалахували картинки, де мама висипає на тарілку розкішні кружальця ананаса, і шлунок відгукувався болісним спазмом.

Плесь! Плесь-плесь!

Голова паморочилася, й іноді Наді здавалося, що вона засинає наяву. Це було дуже дивне відчуття, якого вона досі не зазнавала. Так наче тепер її не *виштовхує*, а навпаки — вона *провалюється*.

Плесь! Плесь-плесь!

Це допомагало, але чимраз менше. Якби не запах ананасів, що ввижався їй дужче і дужче, вона б, напевно, весь час спала. Але голод, який пробудила знайдена в темряві бляшанка, ніби весь час тормосив її. «Підводься, — казав голод. — Відкрий її! Відкрий цю банку, ти ж так любиш *ананасики!*»

І тоді вона знову бралася за кляте кільце.

І ось вона підчепила його нігтем, і стало дуже боляче. Надя заплакала і щосили пожбурила банку в кам'яну

ЩОСЬ ЛИХЕ ДО НАС ІДЕ

бурульку. Банка відлетіла й жалісно зацокала в напівтемряві. Надя знайшла її і знову зі злістю жбурнула об стінку. Потім іще раз. А тоді сіла на підлогу, обхопила колінця й заплакала гірко-прегірко.

Аж тут відчула запах. Аж ніяк не уявний аромат ананасів, ні! Це був *справжній*, фантастично смачний запах чогось м'ясного... Запах їжі!

Там були зовсім не ананаси. Від удару банка деформувалася, й покритка зовсім трошечки відкрилася. Із крихітної щілинки точилася рідина, що пахла їжею. Надя не знала слова «тушонка», але те, що витекло з банки, було неймовірно смачне — і вона припала вустами до бляшаного краєчка.

Тьмаві полиски кольору спілої вишні лягли на втомлене, вимордуване лихими передчуттями обличчя Павла Борисовича. Він іще раз затягнувся люлькою, милуючись рівномірним світінням тліючого тютюну, і подивився у вікно. За цієї пори року пообіддя — час сутінків. І хоч до заходу лишалося ще години зо дві, небо вже зблідло, і в меровому кабінеті панувала півтемрява. Світла з вікна було недостатньо, і на столі, понуро схиливши голову, горіла настільна лампа. Павло Борисович мовчав, насолоджуючись нетривким затишшям у власній голові, — дозволив очам просто вбирати жовте електричне світло. Вересові боки люльки приємно гріли пальці.

Павло Борисович випустив густу запашну хмарку і ледь відкрив долоню, милуючись ідеальним вигином чубука, де деревний візерунок склався в щонайкрасивіший малюнок. У буклетах його називали «полум'я».

Кажуть, *Dunhill* відбраковує вісімдесят відсотків вересових заготовок, які потім продає простішим брендам, і лише кожна п'ята перетворюється на одну зі страшенно дорогих любок, на кшталт тієї, що він оце тримає. Ця думка

несміливо ковзнула у свідомість Павла Борисовича, ніби сповіщаючи про те, що перерву закінчено. Утім, думка була приємна, і він не опирався. Йому подобалося володіти чимсь винятковим. Тією ж таки люлькою, що коштувала, як старий Суботин «опель». Він знову затягнувся улюбленим тютюном, насолоджуючись нотками фруктів і чорного хліба. Павлові Борисовичу подобалося купувати тютюн у красивих бляшаних пуделках, вони нагадували йому щось щасливе і безтурботне. Мабуть, оті льодяники, що привіз був колись із відрядження батько. Те пуделко теж було яскраве і бляшане, й точнісінько так само приховувало всередині дещо дивовижне і приємне...

У двері постукали, й показалося лялькове личко секретарки Міли:

— Захарій Михайлович. Як ви і просили.

Науменко тупцяв у приймальній зіжмаканою тінню й нервово м'яв у лопатоподібних лаписьках сизу вушанку від однострою.

— Нехай проходить.

Зсутулений, ніби так його могли не помітити, Науменко переступив поріг. Двері за його спиною негайно зачинилися, й він шумно видихнув. Запітніли ще досі холодні з морозу окуляри.

Тупогуб задумливо вертів у руках тютюнове пуделко, роздивляючись зображений на ньому тропічний пляж у промінні західного сонця.

Зараз вони заклеюють половину упаковки всіма оцими ідіотськими попередженнями про рак та імпотенцію. І щоразу Тупогуб примушує секретарку здирати наклейку й очищати коробочку від щонайменших слідів клею. І лише тоді вперше відкриває новий тютюн.

— Доброго дня, — нерішуче сказав Науменко, нервово протираючи окуляри.

— Бачилися, — відповів селищний голова і стукнув пуделком по столу.

Захар гарячково лигнув, розпливчастий силует Павла Борисовича видавався йому величезним, хоча, насправді Науменко був і вищий за грізного мера, і значно кремезніший. Мабуть, оцю перевагу начальник пожежної станції вважав геть неречною, тому що згорбився ще сильніше і весь ніби обм'як.

— Я той-во... Сам не знаю, що на мене найшло... — забурамотів він.

— Перестань, Захарію, — великодушно відмахнувся мер. — Чудово виступив. Людям хоча б є про що поговорити.

— С-справді? — пробелькотів Захарій.

— Я не через це покликав. Іди сюди.

Захар нервово відкашлявся й надів окуляри. Те, що він побачив наступної секунди, не можна назвати інакше, ніж «привиділося».

Науменко коротко скрикнув, його пальці, що не встигли відпустити оправу, хаотично смикнулися, й окуляри, наче самі, зіскочили з обличчя. Він намагався їх спіймати, але натомість відкинув їх далі. Окуляри загриміли по паркету, Науменко кинувся за ними, впав рачки, а «наздогнавши», негайно надів і знову подивився на мера, так і стоячи накарячках.

— Ти пив чи що? — запитав голова, суворо звівши брову.

Обличчя Павла Борисовича було цілком звичне, хіба що трохи здивоване. Та секунду тому Захар, так само чітко, як оце зараз, бачив, що замість обличчя в мера — кишма кишить могильна хробачня, а єдині риси, які можна було визначити під цією живою машкарою, — це провали очниць.

— Тверезий як скло, — палко запевнив Науменко, а сам подумав: «Іде! Щось лихе до нас іде!»

І підвівся, струшуючи коліна.

— Шапку підними, — сказав мер.

Щось буркочучи, той підняв шапку й зіжмакав у руці.

— На ось, — Тупогуб витягнув із кишені зв'язку автомобільних ключів. — На подвір'ї, заправлена, все як слід. Уночі розчистиш площу. Тільки не всю — ту половину, де сцена, і годі. А завтра ми урочисто передамо тобі ротор, і ти, на очах здивованої публіки, дочистиш решту. *Поняв?* Ну і далі там — спочатку головні вулиці, потім потроху до інших доберешся. Щоб у капцях можна було по селищу ходити! Просік?

— А коли пригнали?

— І в тебе не спитали, ти про це? — Тупогуб реготнув. — Годину тому. Та там усе супер. Це, Захаре, з аеродрому! Можна вважати, нова. Найкращі уми думали, як її списати, щоб тебе порадувати. Давай — танцюй на radoцax і шуруй. Справ повно.

Тупогуб знову взявся за люльку, але та вже загасла. Захар і далі м'яцькав шапку і не ішов.

— Забув щось? — роздратовано запитав Тупогуб.

— Я, той-во... Думав, як уже й ротор купили... — він потрусив ключами. — То, може, і пожарку хоч якусь тоді... У перспективі... А то ж пожарна часть есть, а...

— Що «а-а-а»! Ти мені тут не акай! Хто двигун від «ЗІЛа» продав?

Захар винувато опустив очі.

— Так він же все одно вже той-во...

— От і не скигли! Головне, щоб вигляд був ідеальний. Чистенько, змащено, поняв? Щоб як нова! Відчинили ворота — ось, будь ласка! Тільки не зі скрипом елі-елі відчинили, а там

брудний «ЗІЛ» з облупленою фарбою і павутиння на бампері. Ти, кстаті, закінчив його фарбувати?

— Іще на прошлому тижні.

— Усе в порядку там? Полосочки, «сто один» — усе, як годиться?

— Ну так... Як нова... — Захар кахикнув. — Вnější...

— Ну а внутрішньо поки ніхто й не просить! Нам із тобою тиждень треба протриматись, ясно? Тиждень, і щоб тут, на хрін, Копенгаген був! Щоб вони приїхали і розплакалися тут усі від розчулення! А то так і буде — не селище, а дірка в сраці. Все, іди давай!

Захар зіжмакав шапку до розмірів тенісного м'яча.

— Так а якщо реальна пожежа...

— Ну так а ти мені тут нахріна? Іди по хатах, перевіряй, навчай! Що завгодно роби! Можеш хоч заборонити печі топити — мені пофіг!

У кабінет зазирнув дільничний.

— Можна?

— Давай, заходь! — скомандував Тупогуб. — Захарій, — вільний!

Науменко потупцяв на місці, невпевнено озирнувся на дільничного, але так і не пішов.

— Так я ж не про печі, Пал-Борисоч... — простогнав він. — Із катакомб метан піднімається. Полубе в погребах накоплюється, тут же копни трохи глибше — провалишся до собачої матері...

— Оп'ять виступаєш, чи шо? — весело запитав Субота. — Геєна вогненна?

— Так же ж правда — одної іскри хватить! — Захар жалісно дивився то на одного, то на другого. — Може, вже й у хати просочується... Це ж як на порохівій діжці! Подумай страшно...

— А ти й не думай, раз тобі страшно! — перебив мер. — Буде фінансування — я тобі не те що пожеарку, я тобі нову пожежну частину одгрохаю! Січеш? Ну, давай уже, шуруй. Берися за прямі обов'язки. Недовго лишилося.

— Так цей-во... — промимрив Захар. — Влітку теж недовго лишалося... А як метан накопичиться, там же одної іскри...

Тупогуб зблиснув на нього очима. Науменко замовк на півслові, розвернувся на п'ятках і покірно вийшов за двері.

— Як банний лист... — пробурчав Тупогуб. — Що там у тебе?

Субота без запрошення вмовився навпроти мера.

— Поїхав! — урочисто проголосив він. — Лічно прослідив.

— Нарешті... — Павло Борисович повторно розкурив люльку, і над його головою повисла густа сиза хмара. — На завтра забезпеч явку на десяту, поняв? Треба вже повністю народ заспокоїти.

— Зженемо всіх! — завзято пообіцяв поліцейський.

— Усе селище встиг настрашити, консультант задрипаний...

— Та вопше! — підтакнув Субота. — Він, знаєте, що казав? Шо знайшов, тіпа, барлогу убивці.

Тупогуб насторожився:

— Ти не розказував.

— Так було б що розказувать! По факту ніякого чорта він не знайшов. Запах, каже, в катакомбах странный, — це, тіпа, вбивця від собак побризкав. Ото й уся находка.

— Де конкретно в катакомбах? — байдужо запитав мер, милуючись картинкою на тютюновому пуделку.

— Прямо під заводом. Там, де труби, Брисоч...

— Ясно, — кивнув у відповідь Тупогуб. — А про ту руку? Говорив він щось путнє?

— Не-о. Оте ото, що я вам казав, мол, странно пальці складені, і все.

— Даремно ти з ним не домовився. Вбивцю все одно треба знайти по-тихому...

— По-тихому — це вопше не про нього! Піниться, як сітро... — Субота підвівся, намірившись іти. — Та всіравно толку — нуль! Зате на умняк присідати — оце пожалуста! Пахне, каже, як в метро! Я йому: нахріна так сложно! Оно червоний перець купи собі та й сип, скільки влізе...

Тупогуб, насупившись, дивився кудись крізь стіл. Аж раптом звів очі й урвав Суботу на півслові:

— Чим, він сказав, там пахне?

— Ну, метром... — розгубився Субота. — Поїздом. Не помню слова. На «зе», кажись... А я йому: можна ж перцем...

— Віталік, — тихо мовив Павло Борисович. — Заткнися і згадує слово.

Дільничний замовк і витріщився на мера так, що, здавалося, затримав дихання і йому бракує повітря. Губи його беззвучно промовляли «зе», «зу» і «зо», намагаючись вишкребти з пам'яті горезвісну назву.

— Креозот! — раптом випалив він. — Креозотом, каже, пахне...

Субота замовк. Мер ледь помітно кивнув, випустив із рота білий струмінь диму і сів у крісло.

— Ясно, — байдужо мовив він. — Щось іще?

— Та ні... — стеноу плечима дільничний. — Усе нібито обговорили...

Мер кивнув, і поліцейський мовчки вийшов. Павло Борисович Тупогуб лишився свердлити скляним поглядом порожнечу.

Зазирнула Міла, збираючись щось сказати, але побачила очі Павла Борисовича і миттю сховалася за двері. Стало тихо.

КОЖНОМУ СВОЄ

Селищний голова сидів, наче статуя. Так нерухомо, що, мабуть, його нескладно було переплутати з восковою лялькою. Аж раптом його обличчя ожило: посеред чола глибоким розломом лягла скорботна зморшка, губи розтягнулися в траурній подобі посмішки, а в очах проступив чорний безпросвітний біль. Павло Борисович довго і хрипко вдихнув, так наче хотів по-дитячому заплакати. Але натомість утробно завив — і з лютим тріскотом вгатив стиснутим кулаком по тропічному пляжу, що прикрашав тютюнове пуделко.

У медпункті було тихо. Медсестра Ліза під бурмотіння телевізора гортала інстаграм в ординаторській. Андрюха із Ксенією сиділи в перев'язочній. Вона змінила йому компрес на вилиці.

— Ну от. Завтра можна буде взагалі зняти.

— Дякую... Послухай, а ти дзвонила на її номер?

— Одразу ж. Гудки йдуть — і все.

Андрій кивнув.

— Добре, а тепер перейдемо до головного.

Він вичікувально подивився на неї.

— Що? Я туди не піду!

— А мене її мати й на поріг не пустить.

— Не піду я! — Оксі аж зіскочила зі стільця. — Ти сказився!

— Вона тебе знає й вона — алкоголичка. Плешка горілки — твоя універсальна перепустка.

— Ні! Та й не буде там золотого браслета! Її мати пропиває все, що тільки можна. А тут — золото...

— Саме так! І я в житті не повірю, що в Христини не було таємного місця для прикрас. Ти ж знаєш, де воно, так?

Ксеня похмуро і з-під лоба поглянула на нього.

— А якщо вона щось запідозрить...
— І що ж такого має запідозрити алкоголичка, щоб відмовитися від горілки?

Оксі мовчала. Тільки напружено покусувала губу.

— Послухай, — Андрій намагався впіймати її погляд. — Це найкоротший шлях.

— А що як ти помилився?

— Сама подумай. Це точно був його браслет. І якщо Христина свого не носила, то він і досі в неї вдома. Потрібно просто знайти його і прочитати ім'я вбивці!

Вона зіскулилася, наче від холоду.

— І що ти йому зробиш?

— Спершу затисну йому пальці у дверях і дізнаюся, де дитина.

Вона втупилася в нього пронизливим поглядом, наче перевіряла. Наче очікувала, що він зарежоче і скаже, що жартував. Але він не жартував.

— Яке тобі діло до тієї дівчинки? — нарешті запитала вона.

— То ти не вважаєш, ніби я її вигдав?

Вона хитнула головою:

— Такого я не сказала. Просто хочу зрозуміти. Чому для тебе так важливо знайти якусь там дитину? Вона твоя родичка чи що?

Він відповів не відразу. Раз чи двічі губи його навіть ледь сіпалися й він набирив у груди повітря, та мабуть, то були не ті відповіді, що він їх шукав, тож Андрій тільки супився й сопів. Нарешті звів очі й чітко, немов цитуючи якесь правило, мовив:

— Діти не мають помирати.

Ксеня гмикнула і сумно кивнула:

— От тільки реальність зовсім інша. Кожному своє.

— Кожному своє... — задумливо повторив він. — А знаєш, де було так написано? На воротах Бухенвальду.

— І?..

— Нічого хорошего там би не написали.

— А що в цих словах поганого?

— Що поганого... Ну, от уяви на секундочку, що твоя робота — відчинити оті ворота. Нічого ж такого, так? Просто собі відчиняєш. Щоправда, в концтаборі... — він помовчав. — Я думаю, напис над входом був зроблений саме для тих, хто може засумніватися. «Кожному своє» — це ідеальне виправдання будь-якого зла. Випало тобі відчиняти браму? Відчиняй. Їм — задихнутися в газовій камері? Добре, що не тобі. Кожному своє! А головне, ніхто не винен — просто так *сталося*.

Стало геть тихо. Чути було, як в ординаторській працює телевізор. Десь за вікном огидним високим гавкотом завагував пес.

Ксеня прокашлялася і нервово глтинула. Видно було, що в неї на язиці крутилось якесь запитання, але вона не наважувалася. Андрій ледь помітно кивнув їй — самими очима.

— І які ворота відчинив ти?

— Багато всяких... — Андрій важко зітхнув.

Продовжувати не збирався. Але вона все дивилася й дивилася, очікуючи відповіді. І він не витримав:

— Я вбив дитину.

Її брови недовірливо вигнулися, наче дві перелякані кішки.

— Ого... У прямому сенсі?

— Вистрілив у неї. В Афганістані. Хлопчик із переляку заліз на канапу, і мені здалося, що це дорослий... Було темно. Він іще рвучко здійняв руки, щоб затулитися, — наче зброю підняв... А я...

— Ти цього не хотів, — урвала Оксі і взяла його за руку.

Її дотик був теплий і ніжний.

— Знаєш... — прошепотів Андрій. — Той, хто відчиняв ворота, мабуть, теж не хотів саме цього. Я думаю, конкретно цього від початку не хотів навіть той, хто заганяв їх у газову камеру. Але цілим ланцюгом учинків він привів себе в ту точку, де вбиває дитину. І думає, що невинен. Або — що так треба. Або — що він не має вибору... Тільки вибір є завжди. Я ж сам пішов у Іноземний легіон. Ніхто не силував. Навпаки: відбір пройшли двадцять чотири з вісімдесяти. І я точно не планував нікого вбивати. Але хіба відмовився їхати в Афганістан? Або — взяти в руки зброю? Ні. Я просто вважав, що нічого такого не станеться...

Андріїв погляд провалився кудись углиб власних думок. Вона стиснула його руку ще дужче, та він не відчував. Андрієве лице стало таке, наче він зазнавав болю.

— Послухай, — тихо сказала вона. — Я тебе розумію. Можливо, як ніхто інший... Але в тому, що зникла ця дівчинка, винен точно не ти.

— У тому, що зникла, — ні, — він виринув зі спогадів. — Та якщо я знаю, як знайти, але злякаюся й поїду? Чи не надто старатимусь... Можу щось удіяти, але нічого не зроблю... Чия тоді вина?

Ксенія досі не відпускала його руки. Раптом відвернулася, спохмурніла і запитала, так наче зверталася до когось біля стіни:

— І коли треба йти?

— Негайно. Уже по четвертій. Я й так боюся, що вона очі залила і не відчинить.

Мовчить. Лише погляд неспокійно блукає кімнатою, ніби шукає, де сховатися.

— Боїшся?

Вона нервово пересмикнула плечима:

— Просто думаю... А інших варіантів немає?

— Можеш дати мені перелік усіх її колишніх. І я по черзі затискатиму їм пальці дверима, — він кисло всміхнувся. — Але так буде довше.

Ксенія зітхнула. Тоді раптом опустила очі, підвелася, накинута пальто, застібається. В очі не дивиться, лише губу закусила.

— Будь тут, — озвалася вона вже у дверях. — Я скоро.

І вийшла, навіть не обернувшись.

Павло Борисович зрозумів одразу, щойно прослизнув за важкі двері: хтось відкривав діжку. Пахло потягом. Він клацнув вимикачем і заблимала, розгораючись, лампа денного світла.

Гараж був великий, на два авто, але конкретно тут він ніколи не тримав жодного. Весь простір від підлоги до стелі був зі складською акуратністю заставлений усілякою всячиною. Будматеріали — три ряди, чітко розсортовані — як у крамниці. Кахлі, цемент, цегла, паркет... Тут нове, тут уживане, тут інструменти. Далі сухпайки. Здається, він міг би роками годувати тут два-три батальйони. Потім цукор. Мішки і мішки з цукром. Сіль, крупи, олія, чай... Медикаменти. Пачки якихось пігулок, зібрані армійські аптечки, стрічки одноразових шприців, батарея пляшечок із фізрозчином. Армійські ковдри. Намети. Автомобільні запчастини — імпортні, вітчизняні, дорогі й такі, що на брукхт. Далі — фарба. Багато фарби. Згідно з документами, нею було двічі пофарбовано Будинок культури на його попередньому місці

роботи... Власне, це єдине, що поєднувало склад різношерстих товарів — усього цього за документами давно не було. Використане, списане або безповоротно втрачене з огляду на усушки та утруски.

Павлові Борисовичу здавалося, що його гараж — острівець стабільності в цьому скаженому світі. Місце, де він завжди буде в теплі та безпеці, навіть коли весь світ збожеволіє, ув'язне у війнах чи знесиліє в боротьбі з черговим вірусом. Його персональний бункер, досі підвів його лише раз: коли стара дерев'яна долівка раптом просіла і посеред гаража розверзнувся провал у каменярні. Та й навіть тоді збитки становили якийсь ящик тушонки. Нову підлогу, між іншим, вдалося зробити винятково з тих матеріалів, що зберігалися тут-таки.

Тупогуб полюбляв навідуватися в гараж і першим ділом, зазвичай, проходжав рядами, задоволено переконаючись, що все в порядку. В ідеальному порядку. Але сьогодні він кинувся простісінько до металевої діжки, що стояла в дальньому кутку.

Складно сказати, на біса йому стільки креозоту. Як і все тут — про всяк випадок. Колись у молодості мріяв про дерев'яний будиночок без жодного цвяха, й отам би не завадило просочити дерев'яні палі. Зараз він розумніший, і нізащо не мастив би нічого у своєму домі такою токсичною гидотою, навіть палі. Та й мрії про будиночок із колод вкрилися порохом десь у далекому минулому. А от діжка креозоту лишилася. Не викидати ж.

Сьогодні в тому кутку, де діжка, був безлад. Незначний для когось, але такий, що цілком випадає за рамки стерильної гармонії решти гаража: на підлозі лежала викрутка. Їй належало висіти на своєму місці за два стелажі від діжки,

натомість вона валялася просто біля неї, без жоднісінького сенсу.

Він підняв її й підніс до очей, наперед знаючи, що побачить на кінчику коричневі засохлі згустки. Діжка, яку відкривали за допомогою цієї викрутки, була закрита, але їдкий запах висів у цьому кутку майже відчутною на дотик пеленою. Серце Павла Борисовича колотилося так, аж віддавало у вухах. Сівши навпочіпки, він уважно оглянув підлогу, застромив руку під стелаж. Дістав сіру від часу ганчірку, підніс до очей і обережно понюхав. Від віхтя гостро тхнуло креозотом.

— Собачий ти син... — просичав він

Якась його частина досі відчайдушно опиралася, безперервно вигукуючи огидним дискантом слово «збіг». І це могло бути збігом. Але раніше, — до переїзду сюди. Там, де серцем містечка була вузлова залізнична станція. Тоді він уперше почув про маніяка, який розбризкує креозот, щоб збити зі сліду собак, але йому і на гадку не спало перевірити власний гараж — креозот там був ледь не в кожного. Але це було *там*.

Павло Борисович рішучо дістав телефон.

— Алло! — гаркнув він перший, щойно там узяли слухавку.

— Алло, так. Щось сталося?

— Ти до мене в гараж коли востаннє заходив?

— Еее... У неділю, здається. А що таке?

Міцно стиснувши зуби, він повільно глибоко вдихнув.

— І що хотів?

— Та як завжди. Я там усе в журналі записав. Тебе обікрали чи що?

— Ні... — прохрипів Тупогуб. — Бардак після себе лишив. Ти ж знаєш, як я до цього ставлюся.

— Бардак? Може, випадково щось переставив... Вибачаюсь тоді... Завжди акуратно стараюсь... А я вже подумав було, що винесли все до чортової матері!

— Викрутка посеред проходу валяється... — буркнув Тупогуб. — Так наче тут хтось рився... На біса тобі викрутка знадобилася?

— Мабуть, просто зачепив, коли йшов. А так — нащо вона мені...

— Добре, давай... — промовив Тупогуб і від'єднався. Чи може, спершу від'єднався, а тоді — промовив. Він насилу розумів, що робить.

Тримаючи в опущеній руці телефон, селищний голова стояв нерухомий, як статуя. Лише груди важко і часто здіймалися. Його лице зробилося буряково-багряним, о очі так налилися кров'ю, що кожен, хто побачив би зараз Павла Борисовича, серйозно злякався б за його життя. Того вечора він і справді готовий був померти.

Але смерть не була до нього така прихильна.

...За годину Андрій прокинувся від клацання замка й усвідомив, що задрімав на дивані. У дверях стояла Оксі.

— То як? — запитав він. — Вдалося?

Вигляд у неї був геть безрадісний.

— Так.

— Знайшла? — він підскочив. — Там є напис?

Оксі мовчки дістала з кишені золотий браслет.

— Що? — запитав Андрій, не розуміючи, чому на її обличчі ані натяку на усмішку.

Схопив його і квапливо повернув до світла. Цей був тонший і вишуканіший, ніж той, що на руці. І ніякого гравіювання.

Андрій розгублено повертів браслет пальцями. Згадав, перевернув — напис, як і на іншому браслеті, був зсередини. Той таки красивий латинський шрифт.

— Лайно собаче... — пробурмотів він.

— І що тепер? — стиха запитала Оксі.

— Чорт! — вигукнув він, задерши лице до стелі, ніби так у його світі називалося божество. — Чорт-чорт-чорт-чорт-чорт!!!

ЮПІТЕР І БИК

Андрій сидів у «Мінотаврі». На столі перед ним стояли карафка з горілкою, тарілка пельменів і химерна чарка із золотою облямівкою. Поряд щось галасливо святкували. Гуркотіла жажливезна нафталінова попсня. Андрій сидів, занурившись у себе, і нервово посмикував золотий браслет, — ніби надіявся силою вичавити таємницю латинського напису насподі.

«Beast». Чудовисько. Звір. І сердечка по боках.

Андрій вихилив чарку, поклав до рота шматок оселедця й заплющив очі. «Мінус доба», — подумав він. Хоч би скільки зараз гадав і хоч би що придумав, — нічого не зміниться, поки він не приїде в обласне управління. Автобус — завтра о пів на третю. Разом — мінус ще доба.

Тепер усе, що в нього є, — Ксенин перелік тих, із ким Христина колись мала стосунки. Андрій важко зітхнув. Йому вочевидь бракує кваліфікації... На що він опирається? Курс лекцій і десяток статей? А ще фільм із Ентоні Гопкінсом... Він же справжнього маніяка в очі не бачив. Чому взагалі послали саме його?! Він наповнив чарку вщерть і знову хильнув.

От, наприклад, Арсен... Так-так, Арсен виявився в переліку Христининих хлопців. «Задовго до мене!» — квапливо запевнила Оксі. І якщо це він, то зрозуміло, чому Христина жодного разу не похвалилася цим браслетом перед Ксенею. Та з іншого боку, Арсен якийсь занадто імпульсивний як на маніяка. Навіть істеричний.

Одна річ, оті вбивства через ревності, і зовсім інша — продумане полювання на дівчат... Хоча — конфліктний, соціально не адаптований, весь час у стані тривоги і пошуку чергового коханця дружини — цілком схоже на obsесивно-компульсивний розлад...

Або ж Субота — теж у переліку (хоч за словами Оксі, «то було недовго і несерйозно»). На перший погляд, він узагалі не схожий. Телепень у мера на побігеньках. Звичайний хитрий мусор, схильний до алкоголізму. А з іншого боку — цей вічно зацькований погляд з-під лоба... «Він трохи схожий на Онопрієнка!» — подумав Андрій і випив іще. Подумав, що зовнішність не можна вважати ознакою серійного вбивці, але відмахнувся від цієї думки і наляв іще. Чому б не почати з Суботи! Або з Арсена... Байдуже, з кого! Обох вивезти на середину річки — і у воду! Хто перший зізнається — той і маніяк...

«Це банан, капрале... — сказав собі Андрій, втомлено прикриваючи очі. — Це банан... Завтра вранці ти міг повернутися сюди з опергрупою. Натомість усе просрав...»

Здається, Андрію ще двічі міняли карафку, а потім йому спало на думку подрімати просто на столі, і він полинув у сумбурні уривки снів.

В одному з них посеред річки в човні стояв, випроставшись на повен зріст, сивий чоловік у довгому червоному плащі.

Чоловік у Червоному, тримаючи обіруч весло, намагався підігнати до себе стару картонну теку, що плавала у воді. Тека набубнявіла, занурилася у воду приблизно на пів метра і підпливати до човна ніяк не хотіла. Щоразу, як до неї торкалося весло, вона вперто вертілася на місці й занурювалася чимраз глибше. Тоді Чоловік у Червоному на мить завмирав, ледь піднявши ресор над водою, і чекав, щоб течка спливла знову. Та вона вочевидь знала собі ціну і робила це не відразу. Чоловік у Червоному стиха лаявся, але терпів. І коли коричневий бік теки знову вигулькував у темній річковій воді, він укотре м'яко підштовхував її веслом. Нарешті папка підпливла ближче, і Чоловік у Червоному мерщій відкинув весло в човен. А вона, наче цього й чекала, стрімко пішла на дно. З розпачливим «хех!» він упав на живіт і по плече занурив руку в крижану воду, ризикуючи перекинути човен. На мить завмер із зосередженим обличчям, а тоді крякнув і жбурнув на дно човна наскрізь промоклу теку, а сам важко опустився на лавку.

На папці чорним фломастером було виведено:

ГАЙСТЕР АНДРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

1987 – 2017

Коли Андрій розплющив очі, в голові й далі вертілося рішуче «А хрін вам!», але він уже не міг пригадати, з якого приводу це подумав. Щось щодо напису на течці... Якого напису... На якій течці... Кому — «вам»...

Голова досі лежала на столі, а спина затерпла і боліла. Насилу сфокусувавши погляд, він побачив перед самісіньким носом якийсь темний предмет невизначеної форми. Андрій кілька разів кліпнув і негайно відчув запаморочення. Він

був п'яний. Дуже п'яний. Знову ледь приплющив очі. Було, як і раніше, гамірно. Крізь ритм музики, що віддавав у вухах, і рівномірний гомін голосів пробився паскудний жіночий сміх. Пора в готель. Поки його номер не зайняли, ахаха... Він знову розліпив повіки і втупився на темний предмет на столі. Похмурився, наводячи різкість.

За кілька сантиметрів від його обличчя стояв чийсь лікоть.

Андрій плавно випрямився, пильнуючи, щоб світ довкола не перекинувся. Навпроти нього, вбраний у темний бушлат і в незмінних дзеркальних окулярах-крапельках, сидів знайомий бармен із потяга.

— Це ти? — п'яно промимрив Андрій.

— Тобі видніше! — бармен реготнув.

Він сидів, безпристрасно відвернувши лице кудись у стіну. Не повертаючись, спритно намацав чарку і налив собі з карафки.

— Ну, що там, — запитав він по-приятельському, — знайшов убивцю?

— Звідки ти знаєш про вбивцю? — здивувався Андрій.

Язик заплітався, сфокусувати зір насилу вдавалося. Бармен залпом випив і скривився.

— Усі знають про вбивцю, — відказав він і занюхав рукавом. — Тільки тобі не кажуть.

— Не знайшов, — Андрій хитнув головою.

— А маєш ідеї?

— Таємниця слідства...

— Значить, не маєш, — кивнув бармен і підчепив виделкою шматок оселедця.

— Чому відразу «не маю»? — обурився Андрій.

— І хто ж це? — хитро спитав бармен.

Андрій насупився і зажурився. Думки самі собою повернулися до переліку Христининих «колишніх», де, крім Арсена і Суботи, нікого знайомого. Враховуючи, що в ніч убивства обидва були на площі, то виходить, що один із них... Якщо, звісно, воно взагалі було — вбивство... Чи, може, він приїхав не в те селище? У пам'яті виринув зал адміністрації, що заходився сміхом, — невидиме море знущальних поглядів. Він один проти всіх. І всі проти нього, окрім Ксенії... «І лікаря, — подумав Андрій. — Лікаря теж слід перетягувати на свій бік».

— А це, до речі, ідея! — кивнув раптом бармен.

— Яка? — не второпав Андрій.

— Про лікаря! Як уже кого перетягувати — то чому б не його!

— Я це вголос сказав? — здивувався Андрій.

— Це написане на твоєму обличчі, — запевнив бармен. — Я взагалі не розумію, чому ти маєш тягнути цю лямку сам. Помітив, що всім, окрім тебе, начхати?

— Не те слово! — погодився Андрій.

— Усі живуть звичним життям і вусом не ведуть! — вів далі бармен. — А ти? Ось коли ти жив звичайним життям?

Хмільний шум у голові, здається, перекивав навіть горлання музики, та останні слова бармена зачепили Андрія за живе, і він щосили старався не втратити нитки розмови.

— Не знаю... — звів плечима Андрій. — А звичайним — це яким?

— Ну... Для початку, це коли не хочеться напиватися на самоті, — бармен налив чергову чарку і підсунув її Андрюсі. — Як там кажуть? «Не зважай на наші гріхи і благоволі обдарувати миром!» От тільки тебе обдарувати, здається, забули. А декого — прошу дуже!

Значення останніх слів Андрій не збагнув. А може, бармен занадто витіювато висловлювався.

— Щось я не дуже...

— Кажу тобі, грішать, як сучі діти, — стишивши голос, мовив бармен і кивнув на компанію, яка відпочивала поряд. — І що? І нічого! Живуть собі. Танцюють знову ж таки! Це, по-твоєму, справедливо? Ти місця собі не знаходиш, а в них — усе норм! Хіба це у твоєму селищі завівся маніяк? Хіба у твоєму будинку зникла дитина? То чому вони мають завтрашній день, а ти — поняття не маєш, з чим прокинешся?

Бармен нахилився вперед, і Андрюха побачив у його окулярах відображення власних розгублених очей.

— Несправедливо... — відповів він, і відчув тупий і тягучий біль через цю кривду.

— Чому вони мають мир, якого не заслужили, а ти не маєш? — напосідав бармен. — Тому що *кожному своє*?

— Ненавиджу, коли так кажуть...

— От! Юпітеру — все, що хочеш, а бики — у найкращому разі батіг! З якого дива, питаю?

Бармен відкинувся на спинку і зняв окуляри. Його очниці темніли проваллями непроникної чорнильної порожнечі.

— Надінь, — сказав він, простягаючи Андрію.

Андрій витріщався на моторошну чорноту в барменових очах і думав, що ж такого з ним сталося. Покірно начепив на себе його окуляри, навіть не запитавши нащо. Скельця були такі темні, що крізь них зала ресторану здавалася зануреною в морок.

— А тепер обирай, — сказав бармен. — Або ти Юпітер...

І з цими словами він узяв із тарілки з оселедцем виделку й простягнув Андрієві — ніби фокусник перед початком

ХЛІБНІ КРИХТИ

трюку. Крізь окуляри чомусь здавалося, що стара виделка сяє, наче платина в яскравому опівденному сонці.

— ...або ж бик.

І ледве Андрій торкнувся до виделки, метал враз сам собою збляк і на очах почав вкриватися іржавими плямами. За лічені секунди поверхня потріскалася й наїжачилася лусочками окисленого металу, наче виделка років сто пролежала в землі.

«Оце я п'янючий», — подумав Андрій, і ця думка вмить потонула в танцівному гаморі «Мінотавра».

— Алло?

— Пал Борисоч... Він не поїхав.

— Хто не поїхав?

— Андрій оцей... Олександрович. Сука.

— Віталік, я тебе вдушу!

— Я ж не знав...

— Ти що мені вчора казав?! Що сам в автобус його посадив!

— Так я й посадив!

— Віталік!

— Та чесне слово, посадив! А ввечері він у «Мінотаврі» вечеряв. Із якимсь чортякою, кстаті. Немесним.

— Віталік... Якщо він знову буде людям у лице свою папку тицяти, я тебе на шмаття порву! Зрозумів?

— Поняв... Усе порішаєм!

— Тільки ж дивися, правильно порішай! І без самодеяльності.

— Усе буде чотко...

— І взнай, хто там із ним вечеряв!

- Усе буде...
- І щоб він сьогодні ж звалив звідсіля, ясно?!
- Сьодні, да... Кажу ж, усе буде чотко... Алло? Алло...

Ксеня вертілася коло дзеркала у ванній уже хвилин із десяти чи й довше. Витріщатися на себе, як сама ж вона і казала, взагалі «не її». Їй так усе про себе знала. Та останнім часом доводилося щоранку гаяти на це час. Роздратовано зірвала з шиї хустину й пожбурила в умивальницю: «Ну його до біса! Так піду...» Загалом було начхати, що про неї подумають. Коли вони тільки приїхали в Буськів Сад і вона показала на вулиці в улюбленій чорній сукні а-ля «мачуха Білосніжки» і в кросівках (один рожевий, інший – салатовий), багато хто крутив пальцем біля скроні. А з хустинкою – то інше... Оксі зітхнула і знову заходила пов'язувати аксесуар, намагаючись надати природного й недбалого вигляду. Нарешті вдалося пов'язати так, щоб самій собі не скидатися на повію. Вона звично замастила тональним кремом свіжий синець на лікті. Поставила ногу на кришку унітаза, високо задерла сукню: на стегні переливалася фіолетовим величезна гематома. Арсен учора засмутився через її тривалу відсутність...

Оксі стала втирати в стегно крем від набряків. У кухні задзижчала кавомолка. До ванної долинули пахощі кави і кардамону. «Зараз удаватиме, що все добре», – роздратовано подумала вона. Їй одразу ж запитала в себе: «А ти? Доки ти вдаватимеш?» Оксі сіла на краєчку ванни й опустила голову на долоні. А що вдіяти... Покинути його? І що? Арсен принаймні старається заради неї. У них же – єдиний на все селище приватний будиночок із людським туалетом і гарячою

водою. Інші обирають: або шпаківня в п'ятиповерхівці, але з вигодами, або хата, але... Оксі знову зітхнула. Та і як вона сама... От якби наважилася трохи раніше, і бодай Христину намовила поїхати звідси разом...

Думка про Христину враз затьмарила все інше, і Ксенія рішучо вийшла. Арсен і справді готував сніданок. Її улюблений – кава (неперевершена, варто віддати Арсенові належне), яйця, зварені на м'яко (рівно три хвилини від початку кипіння), й плитка шоколаду (чорний, ніякого молочного, а тим більше, з начинкою). Якби хто чужий поглянув, то міг би подумати, що Арсен прокинувся в напружену добродушну гуморі й не знає, куди подіти цю позитивну енергію. Насправді, це він так перепрошував. Щоразу. Кожнісінького добаного разу.

– Ранку доброго найгарнішим жінкам! – він махнув до неї рукою з кухні.

«То й шурував би до них», – подумки огризнулася Ксеня й мовчки сіла до столу.

...Телефон гугнявив гудками вже з пів хвилини. Арсен зморщив чоло, наче французький бульдог, не зводив із неї очей і совався на стільці.

– Христині дзвониш?

Вона мовчки кивнула.

– Не відповідає? – запитав за секунду.

– Ні, блін, відповідає, а я мовчу сиджу! – Оксі роздратовано хрюкнула телефоном об стіл.

І нащо вона телефонує... Усе ж ясно... Їй однак здається: «А що як!»

Її ложечка нервово зацокала по шкарлупі. Яйце було зварене ідеально. «Для мене старався», – подумала Оксі, й ця думка чомусь теж її роздратовувала. Скільки вона вже

ненавидить власного чоловіка? Відколи він уперше її вдарив? Чи коли на смерть забив її чергового коханця? Ні те, ні те. Того дня, коли знайшла в нього срану довідку — он відколи.

— Усі кажуть, що нічого з нею не сталося... — озвався Арсен і співчутливо поглянув на дружину.

— То чого ж вона не відповідає? — Оксі зблиснула очима. — Скільки я вже додзвонитися не можу!

— Мало чого... Може, телефон загубила... Може, тому вона пісьмо й написала.

Їй кортіло одним махом заперечити всю цю маячню, та вони з Андрієм домовилися: до заяви в поліцію нікому ні слова. Ксеня взялася набирати знову. За пів хвилини однакового результату жбурнула телефон на скатертину.

— Можна подумати, людина не може все покинути й поїхати, — звів плечима Арсен, намащуючи варенням скибку підсмаженого батона. — Може, вона почала нову жизнь...

— Чи ти дурний? Геть собі голову відбив на тих тренуваннях!

— Що ти сказала?

Його сірі очі вмить набули свинцевого відтінку, і Ксеня припізніло прикусила язика. Десь у її шлунку неприємно зашкряботіли гострі кігтики страху. Не варто забувати, який він справжній.

Справжній Арсен — це не той, що стоїть із таймером над яйцями. Справжній Арсен надіває на пальці кастет і не спляється, аж доки не почує хрускоту кісток. Справжній — коли виводить її посеред ночі в сарай. Вона здригнулася, втупилась у скатертину і якийсь час мовчки длубалася в яйці. Але нічого не сталося. Арсен ображено засопів і заходився гризти грінку.

— Ну, сам подумай, Арсене, яке ще нове життя... — м'яко мовила Ксеня. — Нічого нікому не сказала — і на тобі.

Він мовчав, і вона досі не була впевнена, що гроза минулася.

— Та й, коли б вона зібралася поїхати звідсіля, невже б мені не сказала... — провадила Ксеня так, наче просто собі міркувала, а насправді боялася прогавити щонайменший порух його очей.

— Може, з матір'ю полаялася... — буркнув він.

Вона видихнула. Її ступні перестали нервово обвивати ніжки стільця, і Ксенія знову поставила їх долі. Доївши яйце, за три ковтки випила каву. Ковтати було боляче, та вона майже не відчувала ні болю, ні смаку кави.

— Я до Суботи піду, — байдужно повідомила вона й заходилася прибирати зі столу.

— Нащо? — спохмурнів Арсен.

— Жити до нього переїду! Арсен! Ти як питаєш!..

— Він усе одно заяви не прийме.

— Чого це?! Не має права!

Шкаралуща від яєць так енергійно полетіла у сміттєве відро, наче Ксеня намірилася пробити в ньому дірку.

— А того, — звів плечима Арсен. — Через годину Тупогуб якраз буде виступать із промовою про те, що все під контролем. А якщо тут люди пропадають, значить, він не може навіть селищем керувати. То хто в нього буде вкладати?

— А мені — начхати! Піду й напишу заяву. І другу напишу, як треба буде. І третю. Я дві на день писати можу — зранку і ввечері!

— Угу. Тільки от Тупогуб половині селища зарплату наперед платить як працівникам заводу. Не буде заводу — ніякого чорта не буде. Його тут ждуть, як не знаю чого. Як третього прищестя.

— Другого! — Ксенія вже по-справжньому кричала. — Вона моя найкраща подруга!

— А хіба я тобі щось кажу, чи що? Просто ж немає доказів, що з нею щось сталося!

— Є! — вигукнула Оксі. — Я лист бачила, який вона, начебто, матері написала! Там не її почерк, ясно? А знаєш чий? Секретутки нашого мера!

Запала тиша. Арсен зіпив зуби, аж на гладенько виголеному обличчі проступили жовна. Ксеня знову з запізненням прикусила язика.

— Ти хоч знаєш, яке це бабло — цукровий завод? — стиха запитав Арсен. — А твоє життя скільки стоїть, як думаєш?

— А нафіга мені тоді ти, якщо захистити не можеш? — просичала Оксі. — Чи все вже — підтиснув хвоста?

Він раптом підвівся і схопив її за лікоть, грубо притягнувши до себе. Вона хотіла висмикнути руку, але Арсен тримав міцно. Навіть боляче. Він часто так робив. Дрібні синці не сходили в неї, відколи вони переспали вперше.

— Відпусти...

— Я ради тебе вб'ю, ти ж знаєш...

Вона перебила:

— Ради мене? Ти нічого не переплутав?

Він знітився, але ліктя не відпустив.

— Відпусти, кажу! — вона спробувала було випручатися, він заламав їй руку і схопив за волосся. — Відпусти, придурок!

Ксеня відчула в себе на шиї гаряче дихання, а тоді Арсен штовхнув її животом на стіл і притиснув головою до скатертини. Хлібні крихти боляче вп'ялися в щоку... Їхній секс завжди скидався на боротьбу, і біль становив таку ж невід'ємну його складову, як і пришвидшене серцебиття.

Часом здавалося, що як вона не опиратиметься, він ненавмисне зламає їй шию й не зауважить. А іноді вона віднаходила в цій брутальності якесь несамовите самозабуття й усе йому прощала. Дослівно — все.

Сьогодні інакше. Нині хотілося, щоб крихти не подрпали обличчя, поки вона совається по столу щокою.

Цілісіньку ніч снилось якесь паскудство з іржавою виделкою в головній ролі. На ранок Андрій нічого до пуття не пам'ятав, але прокинувся з почуттям злості, що свербіло й обпалювало зсередини: він ненавидів це селище. За те, що мусить жити в готелі, де немає навіть туалету, тож «дуже зручно» пісяти просто в піддон у душі. За те, що мусить добуватися крізь стіну нерозуміння й недовіри. За те, що всі тут отарою баранів танцюють під мерову дудку, поки їх — одного по одному — зжирають вовки. До того ж він іще й занедужав. Цілісінький ранок бухикав, як хворий пес, і на тлі нічних кошмарів здавалося, наче трахея вкрилася іржею й він силкується відкашляти червоний металічний порошок.

Якби не ота дівчинка... Якби тільки впевнився, що її вже немає, він би забрався звідсіля, не замислюючись ні на мить. Сидів би собі в Києві й тішився, надібуючи в мережі повідомлення про «чергове моторошне вбивство в селищі міського типу Буськів Сад». Реготав би. Гомерично реготав...

— Грішать, як сучі діти... — промовив у голос, вмикаючи душ.

Сліпий правду казав — вони не заробили собі навіть на це смердюче містечко. Не заробили на жодну ніч, в якій би їм не допікали жахи. Не заробили на право жерти галушки вранці, не заробили на найдешевшу бодяжену водяру

з єдиної на все село крамниці, не заробили на огидну попсу в «Мінотаврі». Не достойні.

Між іншим, сьогодні субота. Подивимося, що там Харитон наобіцяв... Вийшовши з душі, він і далі провадив свій внутрішній діалог, аж ось відімкнув двері номера й заляк на порозі, силкуючись перетравити видовище.

Номер, що він його покинув якихось п'ятнадцять хвилин тому, був перевернутий догори дригом. Зіжмакані наволочки, перекинута тумбочка, його сорочки, весь одяг були вишпурені з шафи й розкидані по підлозі, зубна щітка валялася посеред коридору. Хтось не полінувався навіть скинути на матрацник із матраца.

Шукали, ясна річ, течку. Нічого іншого Андрієві й на думку не спало. Він кинувся до наплічника, що лежав долі, наче вительбушена риба, яку викинули браконьєри. Теки не було.

Андрій розгублено обдивився кімнату. Рюкзак стояв на виду, його точно перевірили відразу, тож зчиняти гармидер із постіллю потреби не було. Та все ж грабіжник збув у номері ще кілька хвилин, щоб покинути його саме таким. Отож, те, в якому вигляді залишили кімнату, це був не наслідок квапливого безцеремонного пошуку.

Це було послання.

Тим часом — десь о пів на десяту — «опель» дільничного звернув із сьак-так розчищеної вулиці на засніжену площу. Вночі ротор розчистив майданчик перед сценою, встановленою коло адміністрації, й тепер був урочисто накритий здоровецькою брудно-білою шматою, — очікуючи знаменного відкриття й показового чищення площі. Отож Суботиній автівці довелося проповзти черевом по ціліні.

На пасажирському сидінні лежала тека. Дільничний, кинувши на неї пришепелкуватий погляд, нервово перемкнув коробку передач і втиснув педаль додолу. Колеса здійняли в повітря цілісіньку снігову хмару, та «опель» тільки вихляв дупою, мов кіт перед стрибком, але не зрушив ані на сантиметр.

— Довбані ночви... — вихаркнув Субота.

Увіткнув задню й нервово витиснув газ, обійнявши позаду себе спинку сидіння. На небезпечній швидкості «опель» вилетів на зворотний шлях. Утім, дорога, як і завжди, була порожня. Субота вхопив теку, вискочив із авто і побіг колією, яку щойно лишили колеса. У місчині, де забуксував його «опель», дільничний зашпортався об щось, прикрите втоп-таним снігом, і мало не впав.

Сердито копнув ущільнення під снігом і пробігся очима по площі. Гадська показуха. Могли ж і вночі все розчистити. Він харкнув у сніг і кинувся до сходів.

Суботин кабінет зберігав вічний сопух за давнього пере-гару і сперту гіркість дешевих цигарок. Він вихором про-нісся крізь нього. Жбурнув теку на стіл, смикнув шнурівки й узявся гарячково гортати документи і якісь фото.

— Сука! — викрикнув раптом він і вгатив по течці стисну-тим п'ястком. — Ненавиджу! Ненавиджу тебе, ненавиджу!

З боку могло видатися, що ці слова він адресував влас-не течці.

Субота нервово зиркнув на годинника й зацькованим по-глядом обвів кабінет. Метнувся до сейфа. Знизу під папе-рами лежали дві пачки п'ятисоток, і поліцей квапливо за-пхнув їх у кишені куртки. Випростався. Знову глипнув на годинник. Кинувся до вбиральні, вийшов звідтіля, тримаючи пластмасове відро з написом «пол» і став, витріщившись на

відро. Аж раптом пожбував його, радісно схлипнув, кинувся у свій кабінет. Там із-під столу витягнув металеву урну і так само гарячково вивалив сміття просто на підлогу.

У кутку стояла шафа, що в її нижній частині за перехня-бленими дверцятами, які бездарно імітували червоне дерево, чаївся бар.

Субота розчахнув стулки, і перед його очима постало кілька пляшок коньяку, дві горілки і одна – пластикова, сумнівної чистоти, з жовтавою рідиною на самому денці. Утім, пляшки були порожні всі. У пластиковій було на два пальці рідини кольору червоного бурштину. Субота, наче вагаючись, трохи побовтав пляшку, а тоді рішучо відкрив кришечку і за три потужні ковтки спорожнив ємність. Занюхнувши ліктем, вибіг із кабінету з порожньою пляшкою в руці.

Довкола площі вже збирався люд – не так на ярмарок, як послухати звернення мера, бо ж неявка обіцялася на те, про що дільничний Субота учора повідомив особисто кожного. Проте, вуличка, де Субота покинув свій «опель», була порожнісінька, тож ніхто не бачив, як він, опершись на одне коліно, судомно втягує повітря крізь шланг, занурений у горло бензобака. Нарешті трубочка заповнилася, Субота закашлявся й, відпльовуючись, устроїв її в пляшку.

– Краще би зараз тієї самогонки... – сказав він до себе, пересмикуючись од різючого смаку бензину.

За хвилюку Субота знову був у приміщенні й запекло атакував зсередини двері чорного входу. Ті намертво привалили замет, але дільничний зміг їх ледь прочинити. На підвір'ї лежав тільки сніг і ледь виднівся, засипаний по самий дах, порожній гараж. Віталік насилу протиснув урну в щілину

й запхав у неї картонну теку. Тоді вкотре машинально втер губи й гидливо нюхнув пальці.

– От же ж гівно, – сказавши це, Субота скривився й відригнув. Темним тамбуром чорного входу рознісся ядучий запах бензину.

Субота щедро поливав течку із пластикової пляшки. Він навіть розв'язав її, щоб як слід зволожити зсередини. Бензин зібрався на дні калюжею завглибшки з палець. Дільничний пожбував пляшку в сніг, відставив урну якнайдалі від дверей, дістав запальничку й заходився клацати кресалом.

Аж ось у вхідні двері хтось гучно постукав, й Субота мало не впустив запальничку.

– Зара! – заволав він і стиха матюкнувся.

Нарешті змусив оранжеве полум'я лизнути мокрий від бензину кутик течки, й за секунду урна, видавши голосне «в-в-вух» спалахнула, обпаливши волосинки на його зап'ястку, і Субота спрожога скочив. Рука тепер смерділа обсмаленою свинею.

Палахкотіння цієї течки давало відчуття, що все не так уже й погано, і Субота вичавив із себе посмішку. «Под контролем, – сказав він собі, – пока що усьо, як мінімум, под контролем».

За вхідними дверима нікого не було, тож Субота подумав, що відвідувач не дочекався, аж побачив, що двері його кабінету відчинені. І збагнув, хто там, іще до того, як увійшов. Безпомилково впізнав запах парфумів.

– Ти? – запитав він, і в його зачудуванні вочевидь вчувалися нотки радості.

– Привітику, Віталю. А чого це в тебе мусор посеред кабінету?

Це була Ксенія.

АНІ ХВИЛИНОЮ ПІЗНІШЕ

Ярмарки в Буськовому Саду відбувалися нечасто. Аж так нечасто, що цей, здається, був перший. Базари — так. А от щоб ярмарки, та ще й у центрі, та ще й зі сценою, та й ансамбль якийсь обіцяли — такого не бувало. Продавці давно порозкладали на лотках свій товар, але торгівля досі не почалася — зі сцени виступав мер. Павлові Борисовичу дуже залежало на тому, щоб заспокоїти всіх, хто вірив чуткам про зниклих людей, і пригрозити тим, хто ці чутки поширював, тож він щедро розсипався красномовством — щоб нікому й на гадку не спало поскаржитися високим гостям, які от-от мали завітати. Слід зауважити, чекали на них давненько, але зараз, якщо вірити мерові, вже справді недовго лишилося.

Павло Борисович облизав пересохлі вуста і перейшов до завершальної частини промови:

— Але навіть фахівець, якого вони відрядили з Києва, не зміг знайти жодних доказів того, що цей маніяк узагалі існує! Він заплутався у власних підозрах, виставив себе на посміховисько і закінчив відрядження тим, що напився вчора у «Мінотаврі». Очевидно, з горя через те, що для нього тут не знайшлося роботи!

Юрба вимучено засміялася.

— І нащо комусь здалася ця безглузда жахалка? — гримів у мікрофон Тупогуб. — Та щоб відвадити від нашого селища фахівців! Щоб викликати нездорову увагу преси! Щоб піддати сумніву саму можливість відродження нашого селища — і в зародку знищити конкурента — майбутнього цукрового гіганта!

Натовп біля сцени принишк. Мер звичними мазками змальовував світле майбутнє Буськового Саду, а тоді хлюпнув чорної барви, розповівши про те, що може спричинити відмова інвесторів докластися до реконструкції заводу, й урешті, на сповненій надії врочистій кодї дав знак Науменкові та його хлопцям зривати опону зі снігоприбирального автомобіля. Збіговисько захоплено зойкнуло, Захар стрибнув за кермо, заревів двигун, і ковш ротора вгризся у найближчий замет. Снігозбирач ефектно вистрілив у небо фонтаном снігу. Сонячне проміння танцювало в струмені, чудернацькими веселковими заломленнями. Авто поповзло по засніженій частині площі, залишаючи по собі ідеально прибрану смугу, і було в цьому всьому щось таке безжурне, як у дитинстві.

І лише Захар за кермом залишався похмурий мов хмара — із голови не йшла вчорашня розмова і моторошне видіння, у якому в мера не було обличчя. Він намагався втішити себе тим, що роторний снігозбирач — надійний провісник того, що незабаром таки придбають пожежне авто, але витіснити з голови кишло хробаків не вдавалося. «Іде, — наполегливо повторював він собі. — Іде за гріхи...»

З'юрмлений на площі люд пороззявляв роти, а мешканці трьох бузьківських п'ятиповерхівок повистромлювалися з вікон.

Чи варто казати, що Звір, якого ніхто не впізнав, того ранку теж був на площі. Чи варто пояснювати, з яким засмаком він дивився, як ріжуть сніг гострі ножі ротора...

Оксі сиділа в нього на столі, безцеремонно посунувши папери. Довга вовняна сукня спадала з її стегон вишуканими хвилями, а яскрава шовкова хустина надавала їй схожості з героїнею якогось фільму. Субота подумав: хоч би що вона вбрала, їй личить усе. Або ж вона завжди вбирає те, що їй личить. Хтозна, може, комусь вона й не видавалася аж такою ідеальною, та тільки не Суботі. Чуючи її улесливий голос, він щоразу не міг стриматися, уявляючи, як повертається з роботи, знімає свої замшеві черевики, впираючи носак одного в закаблук іншого, плентається в кухню, а там — Ксеня. І вона оцим своїм ледь чутним голосом запитує, чи сильно він натовився, ставить перед ним тарілку. І чарку, що вже там. І чарку.

— Ти зависнув чи що? — спиталася Оксі, бо Субота так і стояв в одвірку, дурнувато всміхаючись.

— Привіт, — схаменувся він і машинально встромив руку в кишеню, щоб перевірити, чи не стирчать звідтіля пачки грошей, які він дістав із сейфа.

Навіть зараз Ксеня, що несамохіть руйнувала всі його плани, розбурхувала уяву. Її голос завжди видавався йому сексуальним іще й тому, що він вчував у ньому покору. І щоразу він мимоволі уявляв, як надіває на Ксенині руки наручники, й через це навіть трохи паморочилася голова.

— Справа є, — м'яко мовила вона. — Допоможеш?

Субота підійшов до неї й з мимовільною жадібністю ковзнув поглядом по витончених вилицях і круглястій лінії маленького підборіддя. Від неї пахло м'ятною жуйкою.

— Я трохи зайнятий, якщо чесно... А що таке?

— Ти бензин п'єш, чи шо... — Ксенія скривилася.

— Із бака тре' було злити, — знітився він і затулив рота рукою.

— Фу, ще й горілим штиняє... Купи собі дезік, Субота!

— Та є в мене, — він відчув, як по-зрадницькому спалахнули вуха. — Розкажуй давай, яка справа, бо мені по ділах нада.

— Хочу заяву написати. З приводу Христини.

Субота відразу насупився й відійшов до вікна. Правду кажучи, коли зустріла його отим своїм котячим «привіт», він сподівався швиденько її спекатися.

І навіть коли сказала про допомогу, думки за інерцією рухалися в тому ж напрямку — так-так, аякже, зайти завтра. Але «заява» і «Христина» — це були найгірші два слова, поєднані в одному реченні, коли на площі досі не відлунав упевнений голос мера.

— Дак а шо таке? — нарешті запитав Субота, запізноло вдаючи нерозуміння. — Наче ж усе нормас. Я просто капець, як спішу!

Ксенія дістала телефон і тицьнула йому в лице, аж Субота мусив відхилитися, щоб роздивитися дисплей.

«УГАДАЙ, ХТО МЕНЕ ВБИВ»

— Хто це прислав? — здивовано закліпав Субота.

— Це *хтось* надіслав мені вчора ввечері з її номера.

— А ти дзвонила?

— Я щодня дзвоню.

— А визов іде чи не? — з надією запитав Субота.

— Іде. І що це означає?

«Вбивство, — так колись казав їхній викладач у школі міліції. — Перше, що зробить крадій, — вимкне вкрадений

телефон. Тому, якщо людина зникла, а виклик іде, то відсо-
тків на дев'яносто — вона мертва».

— Ну... — Субота зам'явся, бо нічого цього не збирався ка-
зати Ксені. — Матері ж вона якось подзвонила...

— А ти впевнений, що то була вона?

— Дак, а хто ж... Ксень, мені тре' бігти...

— Віталік, її мати алкоголичка — їй будь-хто міг дзвонити,
вона б не відрізняла! Кажу тобі, як її найкраща подруга — не
може такого бути, щоб із її номера такі повідомлення надхо-
дили, і все було в порядку. Давай папір і ручку.

— Підожди...

— Чого ждати?

— Через час, кажу тобі, приходить! — підвищив голос Субо-
та. — І якби з нею реально щось пагане случилось, то теле-
фон би забрали і відключили вже. Поняла?

— А що як їм не телефон був потрібен?

— Кому?

— Тим, хто її *вбив*, — Оксі насилу вимовила останнє сло-
во. — То що тоді з мобільним?

— Ну... Лежить десь, напевно...

— І дзвонить.

Вона дістала свій телефон і ввімкнула режим гучного
зв'язку. З динаміка полилися тужливі гудки. На дисплеї всі-
халася з фотографії Христина.

Субота якийсь час розгублено дивився на неї, аж раптом
засяяв.

— Так він же ж сів би давно! Скільки врем'я пройшло! Тим
боліє, що ти постійно наярюєш.

— Але ж не сів, як бачиш!

— Того що поїхала вона! І трубки брати не хоче! Все,
Ксюш, я побіг, ясно? Якщо хочеш, приходить пізніше! — Він

узяв її за талію й зіштовхнув зі столу. — Про Людку помниш,
що казали? А вона потім фоточку запостила, що все нормас.
А ви всі тут тоже ходили: «Пропала, пропала!» Все, Ксюшеч-
ка, давай уже... Я той-во... Їхать тре'!

— Віталік! — улесливі інтонації геть зникли з її голосу. —
Дай мені папір і ручку!

— Ксюш! Ну що ти починаєш! Як я її в тебе прийму, як он
її рідна мати не чухається! Жива твоя Христина!

— Віталік, — вже м'якше мовила Оксі й благально подиви-
лася на нього. — Ну, будь ласка, Віталічок! Це ж Христинка
моя!

— Да папік мене з гівном зжере! Поняла? Він ось тільки-
що зі сцени розпинався... Да й вопше... Через пару часов,
ясно? Спішу я...

— А казав, що я тобі друг!

— Друг-друг, Ксюшечка! Тільки не можу я січас. Давай уже
той-во... Виходь.

Ксенія гордовито підняла підборіддя й пішла до дверей.
На порозі озирнулася:

— Як за цицьки мене хапати — то тут він друг! А як реаль-
но допомогти — з гівном його зжеруть!

— Да кончай, — Субота вишкірився, намагаючись розря-
дити обстановку жартом. — У тебе все одно чоловік ревни-
вий, як чортяка, — то я подумав, що треба йому хотя б повод
дать.

— Якби ти, Віталічок, дав Арсенові привід, він би тебе
убив.

Останнє слово вона промовила так, аж у Суботи скрути-
ло живота.

— Ти того... Хоч не казала йому?

Оксі зміряла його презирливим поглядом.

— Кажеш, папик із гівном зжере? А в тобі ж, Віталічку, крім гівна нічого й немає!

— Оксі, та ну що ти!

Та вона так гримнула дверима, аж тиньк посипався.

Уже на ґанку, люта як чорт і на нього, й на себе, Ксенія мало не врзалася в широкі, прикрашені дорогою краваткою, груди Павла Борисовича.

— Опа! Хто це тут у нас такий гарний?

— Драстя, — буркнула вона й одразу хотіла піти.

— Сталося щось? Ксеніє... Вікторівна, правильно?

— Просто Ксенія. Сталося! Заяву не хочуть приймати.

— Яку заяву? — вдавано здивувався Тупогуб і м'яко взяв її за лікоть. — Віталік! Ти чого це гарненьких дівчат ображаєш?

Субота, що саме намагався непомітно прослизнути повз них, зупинився й наліпив на лице кислу посмішку.

— Ой, Пал Борисович... — він з досадливою пикою простягнув мерові руку. — Здрастуйте. Біжу, нічого не бачу...

— Скарги від населення надходять, — награно суворо мовив Тупогуб. — Кажуть, роботи не виконуєш.

— Дак, той-во... Вона нащот Христини... А я кажу, мало чого вона трубки не бере... Матері ж дзвонила...

— Та мати, якби її й зустріла, то не познала б! — обурилася Ксеня.

— Тихо... — Тупогуб озирнувся. — Ну навіщо кричати...

Площа була вже майже розчищена, там уже розставляли намети. Зі сцени віниками змітали сніг. Науменко вчергове розвернувся, їхав на роторі в їхній бік, а вітер підхоплював сніговий пил і кружляв довкола них веселою завією.

— Ксеніє... — Тупогуб відкашлявся в кулак. — Я певен, що, по-перше, старший лейтенант Субота про всяк випадок проведе оперативну перевірку. Без усяких заяв, — (тут Субота

енергійно кивнув). — А по-друге, ви і справді даремно панікуєте. Перевірити, звісно, не завадить... Але причин припускати найгірше поки що немає. Оно через Людмилу Карпенко як усі переживали! А вона в Будапешт гайнула...

— У Прагу, — виправив Субота.

— Точно. А як усі спершу метушилися! Що говорили!

— Та знаю! — відмахнулася Ксеня. — Я ж не через Люду! Я й справді хвилююся...

Субота ніяково тупцяв на місці, не знаючи, чи можна йому вже йти.

— Ніхто нікуди не зник, — переконливо мовив Тупогуб. Його манера розмовляти була плавна, мов тигряча хода. — Просто в людей змінюються плани, змінюється життя. Людину вже не те що в зниклі, а в небіжчики записали, а вона — виграла путівку і нікому не сказала... Чи любов усього життя зустріла... Тому жива-здорова твоя Христина. Як зараз кажуть, «запам'ятайте цей твіт!»! Самій же незручно буде, що наполохала весь Буськів Сад.

— Ад, — виправила його Ксеня й кивнула в бік напису у центрі площі.

Літера «с» знову не горіла. Мер вибухнув тихою лайкою, але порух вітру занурив їх у густу снігову хмару — снігоочисник був уже зовсім поруч, — і Тупогубу перехопило подих. Коли він обернувся до Ксені, на його обличчі проступив біль. Утім, не виключено, що причиною були світляні літери.

«Я [сердечко] БУСЬКІВ _АД».

— Можу собі уявити, Ксеніє, — перевівши дух, співчутливо почав Павло Борисович, — що у вас серце не на місці...

Ротор завив гучніше, і струмінь снігу, що вирвався з розтруба снігоочисника, загуркотів по металевому підвіконні поліцейного відділку.

— Куди! — заволав Субота. — Шибки поб'єш! Стопе! Стопе! Тупогуб озирнувся, вмить втративши інтерес до Ксені. Науменко вимкнув ротор і розгублено вистромився з вікна снігозбирача.

— Просто ковшем пройди! — владно наказав Павло Борисович. — Вимкни гвинти і згреби до рогу. А там увімкнеш. Зрозумів? Бо й справді вікна повилітають нахрін!

Захар кивнув і сховався в кабіні. Загарчав мотор, і снігозбирач поповз мимо них, згрібаючи сніг, наче бульдозер.

Цієї миті, обійшовши «опель» дільничного, з-за рогу вийшов Андрій. Він поспішав, надіючись, що от-от підїде якесь обласне начальство і Суботі публічно дадуть прочухана. На зустріч Андрюсі їхав червоний аеродромний ротор із вимкненими гвинтами, штовхаючи поперед себе переконливу гору снігу.

— Вона б мені сказала, якби кудись їхала, — саме казала Ксенія Тупогубу, але міський голова не відривав погляду від ротора, тож досі її не слухав.

— Усе! — гукнув він Науменкові. — Врубай гвинти!

Той знову вистромився у вікно і квапливо кивнув. Двигун загарчав гучніше. Із розтруба снігозбирача вдарив тугий білий струмінь.

Андрій зробив гак, щоб обійти ротор. Тупогуб на ганку повернувся до Ксені й у своїй котячій манері взяв її за лікоть.

— Щойно оце я говорив саме з приводу всіх оцих чуток... — облесливо мовив він. — Покажіть бодай одне тіло — й ми тут усіх на вуха поставимо! Я особисто шукатиму! Але нехай дадуть бодай щось! Хоча б краплю крові на снігу!

Але тепер не слухала Ксенія. І вона, і Субота, і навіть Андрій за п'ять метрів од ганку — всі дивилися на ротор,

тому що з ним було щось не те. Сніговий струмінь вичерпався, й двигун завив, ніби снігоприбирач збирався злетіти. У кабіні метушився Захар, без кінця вистромлявся у вікно й стурбовано зазиравав під колеса. Загарчала коробка передач, авто смикнулося й різко здало назад, розвернувшись трубою ротора простісінько в їхній бік. Цієї миті озирнувся Тупогуб. Він навіть устиг вигукнути: «І не думай!», коли Захар знову ввімкнув гвинти, і потік снігу вдарив просто в напис «ПОЛІЦІЯ» над їхніми головами. Наступної секунди в потужних подвійних гвинтах щось огидно хруснуло, авто розвернуло ще сильніше, і сніг полетів просто на ґанок.

Ксенія верескнула, втягуючи голову в плечі. Тупогуб підкинув угору руки. Субота крутнувся на закаблуку, але шкіряна підшва його франтуватих черевиків по-зрадницькому ковзнула на бетоні, і він упав на спину, розкинувши руки. Ротор завив іще голосніше, старанно закидаючи снігом ґанок, а тоді нарешті замовк. На площі запала тиша.

Люди ошаленіло витріщалися, неспроможні ані слова мовити, ані просто усвідомити це видовище. Андрій зупинився, в буквальному сенсі роззявивши рота. Захар розчехнув дверцята, але ноги зробилися ватні, він випав із кабіни, й так і лишився сидіти в снігу. Голосно і тужливо заволав Субота, вирячившись на долоню, якою щойно провів по обличчю.

Тому що і Суботине обличчя, і калюжа, в якій він сидів, і ґанок, і сходи, і перелякані Тупогуб із Ксенією — все було пофарбоване розмаїтими відтінками червоного: від брунатного, до червоно-рудого. Снігове місиво зібралося в багрянні калюжки на бетонній долівці, розпливлося іржавими плямами на білій меревій сорочці, спадало тягучими

вишнево-червоними краплями з напису «ПОЛІЦІЯ». А плещею вмить рознісся такий характерний і особливо виразний на холоді запах крові.

Андрій машинально поглянув на годинник і навіть не здивувався, побачивши, що зараз рівно десята п'ятнадцять. Ні хвилиною пізніше.

КАВОВІ ПЛЯМИ

Рожеві струмені розбризкувалися по старій емальованій умивальниці дрібним бісером крапель. Вода була крижана і кров змивала погано. Субота запекло ялозив долонями по обличчю. Здавалося, він змиває не кров, а олію. Вбиральня була крихітна, і худий зад поліцейського стирчав із дверного отвору, наче він був короною, що не хоче заходити у хлів.

Увійшов Андрій із кавалком господарського мила. Ксеня, вся запацьорена кров'ю, сиділа на ослоні для відвідувачів і схлипувала, очікуючи, коли теж зможе вмитися. Тупогуба відразу забрав Арсен, що виник бозна-звідкіля. На дружину він навіть не глянув, а лише підхопив під лікоть шефа.

— На ось, — Андрій простягнув Суботі мило.

Той буркнув щось удрячне і зафоркав, намілюючи лице. Діло пішло швидше. Незабаром Субота вийшов, утираючись білим «вафельним» рушником.

— Нормас? — запитав він Андрюху, ледь відхиливши голову.

— Ага. Коли ти повернешся?

— Та скоро... — Субота підійшов до вікна. — Зара' бамажки оформлю і... Якщо Борисоч не смикне... То скоро.

— То що, Віталічку, — озвалася Оксі, — поїхала моя Христинка і трубки брати не хоче?!

— Закрий рота! — гаркнув Субота. Він пожував губи, так, наче щось обмірковував. — Коли ти її бачила востаннє?

— Ну, тоді ото, в неділю. Я ж тобі казала.

— Ти казала, що в неділю вона пропала.

— Тому що тоді я її бачила востаннє! Ти об ґанок гепнувся чи що!

Субота пропустив її шпильку повз вуха.

— А в неділю ти її коли бачила?

— Увечері. У медпункт до неї заходила. А вранці вона зміну не передала і на дзвінки не відповідала.

— Вона збиралася з кимсь зустрічатися? Ну, піти кудись? Може, в неї хтось був, га?

— Зміну вранці передати повинна була... І нікого в неї не було.

Субота чвіркнув зубом.

— Гівняно...

— В смислі? А якби в неї був хлопець, то капець як класно все вийшло?!

У Суботи вмить почервоніли вуха.

— Я про ситуацію кажу! — раптом загорлав він на Ксеню. — Що підозрюваних нема! Та й воппше — дуже гівняно в суботу зранку витягти з ротора половину Христини!

Оксі судомно глитнула і кинулася до вбиральні. Грюкнули двері.

— Ти геть уже чи що... — незлостиво мовив Андрій. — Вони ж подруги.

— Дак а чого вона... «Капець як класно»...

Субота нервово вхопив куртку і вийшов.

— Це все через тебе, — заявила Ксенія, коли вийшла із вбиральні.

Вона вмилася й зняла заляпаний кров'ю пуховик. Її сукня майже не постраждала, й лише закривавлена хустина досі лишалася на шії.

— Що саме через мене? — насторожився Андрій.

— Усе. Усе тепер полетить нахер... — вона заходилася втиратися рушником.

— І що ж я такого наробив?

— Ти здійняв усю цю муть... Жили б, як живеться. Може, і справді стало б краще, коли б завод запрацював. А що тепер буде — взагалі неясно... Нічого хорошого. Я, звичайно, переживала через Христинку... Та хоча б не змивала з лиця її кров.

— Ти казилася? Краще дозволити маніякові різати вас по одному?

Ксеня засмучено подивилася на бордові розводи на рушнику і стиха лайнулася: кров із брудної хустини роз'ялозилася по всій шії.

— Це дивлячись, що буде далі, — Оксі кивнула в бік вікна: на площі наростав обурений гомін юрби. — Ти не знаєш, на що здатний наш мер.

І стиха додала:

— І мій чоловік...

Вона вийняла з кишені пудреницю, поглянула на себе в люстерко, беззвучно лайнулася й знову подалась у вбиральню.

Субота розгублено дивився на свій «опель», який лежав на череві, наче тлустий кіт, що грівся на сонці. Усі чотири колеса були пробиті. Він безпорадно озирнувся в бік залитого кров'ю ґанку поліції, де вже зібрався збуджений натовп,

і йому здалося, що кілька людей уважно спостерігають за ним. Субота відвернувся, стеряно потираючи підборіддя.

— Харашо... — він знову зацьковано роззирнувся. — Тоді по-другому...

Він довго порпався в бардачку й, нарешті, вицупив звідти якісь бланки і пластикову теку. Рішучо захряснувши дверцят, Субота покрокував до закривавленого ротора.

— Ну, хто тут свідок! — гаркнув з виглядом господаря. — І Паличу в медпункт подзвоніть! Тільки нічого не займайте! П'ять кроків од машини!

Андрій дивився у вікно.

Субота жваво жестикулював, намагаючись опанувати ситуацією. І люди його слухалися, але їхні погляди були відверто недобрі. Двоє добровольців під орудою дільничного заходилися витягувати тіло. Хтось приніс із поліційного «опеля» ковдру, щоб накрити. З того боку площі показався «уазик» із червоним хрестом. Субота без очевидної потреби взявся розганяти роззяв. Науменко стеряно сидів просто на сходах, усипаних кривавим снігом, наче йому ні до чого немає діла.

За спиною клацнула клямка. Оксі випрала хустинку і знову пов'язала її на шию. Мокру. Андрій подумав, що це вже геть дивно, але промовчав.

— Димом смердить, — мовила Оксі, нюхнувши повітря.

У повітрі справді висів характерний запах горілого паперу. Щось у цьому запахові неясно тривожило Андрія. Він навіть пройшовся кімнатою, зазирнув у відчинений Суботин кабінет. Нічого ніде не горіло. Та й причина тривоги була в іншому. Цей запах має щось означати. Андрій поки що не второпав, що саме, але точно щось недобре.

— Що шукаєш? — запитала Ксеня.

— Шукаю, де горить, — відповів він.

— Віталік щось на подвір'ї робив.

— Де саме?

Ксенія мовчки показала рукою на двері, що вели до чорного входу, й Андрій вийшов. Повернувся за якусь секунду. Влетів вихором стрибучою боксерською ходою. Жовна виграють на обличчі, в руках урна. Чорний згорілий папір всередині частково зберіг форму.

— От паскудник! — рубонув у повітря й підскочив до вікна.

— Що він уже учудив?

— Лікарняний собі виписав, — процідив Андрій. — Ну, нехай тільки зайде, недомірок капловухий...

Ксеня хихотнула.

— Узагалі нічого смішного, — гаркнув Андрій, навіть не глянувши на неї. — Він спалив кримінальну справу. Всі матеріали, фото — все!

Усмішка вмить стерлася з Ксениного обличчя.

— Андрію, у що ми вляпалися?

Андрій гримнув урною об стіл і сів у куток.

Хряснули двері й увійшов зопрілий Субота.

— Колеса мені порізали, тварі! — він втер рукавом чоло й обвів їх втомленим, спустошеним поглядом.

Урну на столі не помітив.

— То ти вже не дуже спішиш? — ехидно запитала Ксеня.

Він кинув на неї лихий погляд, але промовчав. Пройшов до свого кабінету й упав навколішки перед шафою. Задзвонили пляшки. В одній із них були якісь жалюгідні рештки, й дільничний рвучко зірвав кришечку. Горілки не вистачило навіть на те, щоб відчутти гіркоту на язичці. Субота пожбурих пляшку долі і весь якийсь стеряний вийшов до Андрія й Оксі.

— Кстаті, в неї обидві руки на місці, — сказав він.
— А чия ж то була рука? — здивувався Андрій, на мить навіть забувши про спалену течку.

Поліцейський не відповів. Аж раптом ляснув себе по чолю і знову втік у кабінет. Загуркотили шухляди столу, а за секунду Субота повернувся, тріумфально тримаючи в руках подарункову коробку з якимось лікером.

— Що, дирболизнемо? — весело запитав він і відкрив. Пляшка була пуста.
— Думає, ще осталося... — сумно зітхнув поліцейський.
— Ти б поставив на стіл, — турботливо запропонував Андрій. — Далі від гріха.

Субота, либонь, занадто занурився в роздуми, бо не відчув підступу і мовчки поставив пляшку. Йї лише тоді розгублено звів очі:

— Що?
— Капшо! — прогарчав Андрій і, схопивши зі столу урну, рішучо, мов гарматне ядро, рвонув до Суботи. — Ти що начворив, гівнюк?

Зметикувавши, що насуваються неприємності, Субота скоцюрбився в очікуванні удару і виставив уперед руку. Та Андрій не збирався бити. Він спритно впіймав поліцейського за великий палець і, зігнувши в долоні, крутонув, як рубильник. Дільничний завив і, замружившись від болю, опустився на коліна.

— Якого хріна ти витворяєш? — спокійно і навіть безжурно запитав Андрій.

Він тичнув урну Суботі під носа, як шкодливому кошеняті. Ліва рука дільничного раптом ковзнула за пояс. Андрій викрутив пальця так сильно, аж Субота закричав.

— Руку! Щоб я бачив!

— Це напад... На поліцейського... — проскімлив той, але руку слухняно підняв над головою.

— Матиму на увазі, — кивнув Андрій і відставив урну вбік. Його долоня пірнула Суботі під куртку й вицупила з-за паска пістолет. — Краще, щоб ти пояснив усе просто зараз.

— Це моя папка... — дільничний кривився з болю. — Лічна... Вона ззаду підписана... Була...

— І як же так вийшло, що твоя особиста папка так глибоко і всеохопно ознайомила мене зі справою? — поцікавився Андрій і присів поруч із Суботою навпочіпки, не послаблюючи хватки.

— Це не я... — хрипів Субота, хапаючись рукою за плече. — Не я їх усіх убив, я клянуся... Ми не знаємо, хто... Ніхто не знає... Зламаєш пальця... Зламаєш, гад, відпусти!

Андрій розтиснув долоню. Субота не втримався й упав.

— Оце вже цікаво, — Андрій повернувся до ослона й умос- тився на нього з виглядом господаря. — А я ж не про це питав. Схоже на щиросердне зізнання, еге?

Він подивився на Оксі. Та відверто схвально все це спостерігала.

— Тому ти в мене заяву брати не хотів? — запитала вона.

— О, все ж складається! — підтакнув Андрій.

— Що там у тебе складається! — загарчав Субота. — Віддай табельне!

— А давай я тобі ще раз усе розкажу, бо ти, бачу, не вт- оропав. Ти знищив матеріали у справі. Дуже дивні матеріали, враховуючи, що містили вони допит поліцейського Суботи, підписаний самим Суботою. І що сам Субота записав себе як підозрюваного в серійних убивствах. Це така чесність, Віта- лік? Чи роздвоєння особистості?

Ксеня аж очі виричила — таке їй на думку не спадало.

— Це, чесно, не я... — тільки й мовив поліцейський.

Він мав жалюгідний вигляд.

— Піднімайся й побалакаємо нормально, — запропонував Андрій.

Субота кивнув і незграбно підвівся з підлоги. Його пістолет Андрій засунув собі за пояс.

— Ходім у кабінет, — попросив дільничний. — Я розкажу все, що знаю.

Коли вони втрюх переступили поріг його кабінету, Субота раптом завмер, наче налетів на стіну. На столі лежала тека. Товста, із грубого коричневого картону, на зав'язках.

Субота озирнувся на них, наче хотів пересвідчитися, що вони бачать те саме. А тоді кинувся до течки і перевернув її.

— Це вона! — він підняв теку і показав їм, виставивши вперед, наче ікону. — Бачте: «С.В.С.» — Субота Віталій Сергійович...

— То ти її не спалив? — розгублено запитав Андрій.

— Спалив! — вигукнув Субота. — У тій-ото урні й спалив!

— Нічого не розумію. Папка-Фенікс? — Андрій обернувся до Оксі. — Може, ти щось второпала?

Та якщо хтось і міг заплутати всіх іще дужче, то лише вона.

— Це моя папка, — мовила Ксеня траурним голосом і сполотніла. — На ній плями від кави... З кардамоном...

Коли Павло Борисович Тупогуб уперше відчинив перед Суботою двері його майбутнього кабінету, течка вже була там — лежала посеред столу. Картонна, стара, в коричневих розводах на корінчику. Тільки ініціалів С.В.С. на звороті ще не було.

— Розполагайся, — добродушно сказав Тупогуб. — На подвір'ї гараж на два авто. Поки що порожній, на жаль, але не надовго. До нас у селище от-от серйозні інвестиції зайдуть, і тоді ми тобі не тільки службовий автомобіль, ми тобі й нове приміщення відгрохаємо! Вже недовго лишилося.

— Шо за бамаги? — завзято запитав Субота, по-діловому висовуючи шухляди.

— Чого не знаю, того не знаю. Тут нічого не чіпали, тільки прибирали. Усі документи — від попереднього господаря, так би мовити... Ну, обживайся! — і Тупогуб пішов, подарувавши новопризначеного дільничного поліцейського пляшкою коньяку.

Того дня Субота працювати не планував. Хіба що сісти в нове крісло, задерти ноги на стіл, як ото у кінах, і скуштувати подарункового коньяку. Втім, двері за Тупогубом

грюкнули, а Субота так і стояв із коньяком у руках, навіть не сів — щось було не те. Наче в кабінеті був хтось іще. Наче дихав, залізши під стола, й дивився на Суботу холодним, неприємним поглядом. Відчуття було таке сильне, що дільничний таки зазирнув під стіл. Але ж ми знаємо, що в кабінеті не було нікого. Крім старої картонної теки в кавових плямах.

Нарешті Суботу зацікавила течка, й він поклав її перед собою. Вона була якась дивна. Майже антикварна. Почухавши чоло, поліцейський узявся за тугенько зв'язані шнурівки, і відчуття були такі, наче мацаєш жабу.

У течці були зібрані й ретельно розсортовані найрізноманітніші матеріали про мешканців селища. Хто і що краде, хто і кому заздрить, хто кому погрожує, й звісно ж — хто з ким спить. До того ж усі факти підкріплені напрочуд якісними і чіткими світлинами — хоч хапай під пахву і біжи до суду. Це був захват! Мрія кожного дільничного. Хай там хто був його попередник — хлопчина вмів збирати інформацію.

І Субота з головою занурився в матеріали. Кожен рядок, кожна фотографія відкривали йому найсокровенніші і найбрудніші таємниці мешканців селища. Він опам'ятався аж глибої ночі, коли очі зайшлися слізьми від втоми, а літери, підсвічені жовтою настільною лампою, почали розповзатись, як воші. Дільничний відкинувся на спинку, палаючи з перезбудження й водночас знемагаючи від втоми. Він почувався володарем душ.

Уже наступного дня дільничний заходився розкривати справи. Тобто, як «розкривати»... Радше домовлятися й закривати. За гроші, за послуги, за відсоток від прибутку. Наприклад, він прийшов до начальника пожежної станції Науменка і показав дивовижну добірку світлих, на яких той продає двигун єдиного в селищі пожежного авто. Науменко

все, знай, питав: «Звідкіля? Звідкіля?», а Субота загадково всміхався. Діло, видно, було давнє, але фотографії справили на Науменка незглибиме враження — він мало не плакав. Питання залагодили полюбовно — Захарій Михайлович купив світлини за можливу для нього суму, та й по всьому. Втім, це не завадило дільничному принагідно розлепетяти історію мерові, який, своєю чергою, скористався з цього, щоб тримати Науменка на гачку.

Або ще: колись знайшов пригоду на свою дупу такий собі Арсен. Відгамселив якогось хлопця простісінько посеред вулиці, — а той і помер. І хоч реальних свідків не було (точніше, не знайшлося сміливців, які погодились би свідчити), дільничний усі необхідні докази віднайшов у течці й потроху почав промацувати цю історію. Аж раптом за Арсена вступився сам усемогутній Павло Борисович. Звернувся до поліцая, так би мовити, з особистим проханням. І Субота, ясна річ, йому не відмовив. Недурний він був, цей Субота. Ой, недурний.

Таким-от робом, із трохи більшим чи меншим зиском для себе, новий дільничний залагоджував усі селищні проблеми. Дрібні злочини все одно траплялися, аякже! — та Віталік чинив за принципом «живи сам і дай пожити іншим». Та загалом порядок був. Навіть не так: була система. Хочеш безпеки — звернися до дільничного! Підкрадаєш — *поділися* з дільничним! Помилився? *Заплати* дільничному! Тому що він однак довідається. Але тоді це буде дорожче. Набагато дорожче.

Матеріали в течці ніяк не закінчувалися: їх було значно більше, ніж він собі думав — майже щодня Субота виявляв щось, чого досі не помічав. Часом, у вузькочолій поліцаєвій голові спалахувало запитання: як таке можливе? Йому видавалося, що він менш-більш вивчив теку першого ж вечора...

Та його так захопили всі оці події, що влаштовувала будь-яка відповідь, навіть найдурнуватіша. Типу того, що нові документи затесалися між старих, і саме тому він їх досі не помічав... Байдуже, все це не мало жоднісінького значення. Головне, що Субота запопав владу.

Картонна тека, що досі лякала присутністю в ній життя, тепер почала спонукати і до інших почуттів: він нею дорожив. Десь тієї ж пори, збираючись якось іти з роботи, Субота взяв течку і, перш ніж замкнути сейф, вивів на звороті свої ініціали — «С.В.С.».

Одного разу дільничний наткнувся в течці на одну особливу добірку світлин. Інтимних. На них була пара, що усаїтилася в закинутій хаті, і їхня жага була вочевидь заборонена. Фото справили на Суботу неймовірно враження. Мабуть, ніколи в житті не дивився він на щось бентежніше. Жоден порносайт не міг дорівнятися до цього жагучого проникнення в чужу таємницю. Кілька днів поспіль він раз по раз діставав їх із теки, зітхав і прикушував губу, перекладаючи знімки, поїдав очима кожен сантиметр глянсової поверхні. Зрештою дільничний переконав себе, що його зацікавленість світлинами суто фахова (а що як на них з'валтування!), тому не конче обмежуватися спогляданням, а слід перейти до справи.

Він легко з'ясував, що то за дівчина на фото, і зустрівся з нею. Не довго розбалакуючи, показав світлини. Та дівчина страшенно збентежилася. З'ясувалося, ніякого гвалту не було, але парубок на знімку — то був чоловік її сестри. «Постраждала» весь час прохала Суботу не розповідати нікому і повернути їй фотографії, а він совався й гладив течку, що примостилася в нього на колінах, наче кішка, а потім — хтосьна-звідки набрався нахабства — запропонував їй купити

їх. Але, ясна річ, не за гроші. Просто вона така гарна, а ці фотографії так збуджують... Дівчина погодилася напрочуд швидко. Усе сталося того ж вечора.

Субота повернувся додому пізно, умиротворений і виснажений. Відмахнувся від жінчиних випитувань і завалився спати. А посеред ночі враз прокинувся.

У тиші чути було тільки цокання годинника в кухні, і — все. Він лежав і намагався збагнути, що ж його розбудило. Зоряна ніч фарбувала сутінки в синьо-сірі напівтони. Він уже стомився роздивлятися сизу гладінь стелі й намірився знову заснути, аж раптом почув м'який протяглий шурхіт. Кілька секунд Субота болісно вслухався. Шурхіт повторився — десь поруч — і вщух. Це було щось знайоме... Щось дуже звичне, але таке, що його не мусило бути в кімнаті...

Аж раптом він упізнав це чітко, мов спалах, — то був шурхіт одягу! В темряві, зовсім поруч із ним хтось повільно рухався!

Це усвідомлення було таке дике і моторошне, аж Суботі закортіло негайно скочити і навіть гаркнути на повну горлянку щось таке, що підбадьорило б його самого і налякало того, хто посеред ночі прокрався в його спальню. Та тіло наче спаралізувало, а зі своєї горлянки дільничний поліцай, докладаючи нелюдських зусиль, спромігся видобути лише низьке тягуче «и-и-и-и-и», таке моторошне і далеке, немов долинали воно з самого пекла. Вочевидь, ви чули про катаlepsію пробудження, коли між сном і явою людина починає усвідомлювати, що прокинулася, а мозок іще не встиг «увімкнути» рухову функцію. Ймовірно, з Суботою сталося саме це, і варто було просто хвилюк перечекати чи просто заснути. Але тієї миті дільничний не міг дозволити собі чекати, а тим більше — заснути знову.

Тому що в бляклих полисках вікна, зовсім поруч із його ліжком височіла темна людська постать.

Охоплений жахом Субота затягнув своє безпорадне «и-и-и-и» й доклав іще одне неймовірне зусилля, щоб поворухнутися, та це було однаково, що вилізти з-під бетонної плити. Темна постать зашурхотіла одіжжю й ступила до нього. Очі дільничного вилізли з орбіт, але він не міг навіть відкрити рота, щоб як слід заволати. Темна постать ішла плавно, наче линула в повітрі, й за секунду схилилася над ліжком й обдала Суботу пахощами сандала і куркуми. Тепер він міг роздивитися чернечу хустку довкола обличчя, хоча саме лице в темряві скидалося на позбавлену рис сіру млу.

Субота й надалі силкувався поворухнутися. Йому видавалося, начебто він звивається вужем, та насправді рухалися тільки його обездумані зі страху очі.

— И-и-и-и-и! — харчав Субота.

Жах скипав у нього в грудях білим виром, нуртував, ошпарював, розляпувався по шкірі гарячими краплями.

Черниця випростала руку й раптом рвучко зісмикнула ковдру. І вмить вона виплигнула на Суботу верхи, її долоня метушливо зіслизнула по його животу, намагаючи гумку на трусах. У неї були крижані пальці.

Цієї миті Субота, що й надалі докладав нелюдських зусиль, намагаючись подолати параліч, який скував його тіло, почув над самісіньким вухом, і водночас наче здалеку, голос своєї дружини.

— Віталік! — кричала вона. — Віталік, проснися, ти мене лякаєш! Віталік!

«Сон! — промайнуло в голові у Суботи, і це була найсолідша думка, яку тільки можна собі уявити. — Просто сон!» Але чорна черниця із сірою млою замість обличчя вже була тут, просто на ньому, і крижаними пальцями стягувала з нього труси, а сном видавався хіба що голос дружини — такий далекий і кволий, наче лунає лише в його голові.

— Віталік! Віталічок! — її інтонації зараз були сповнені страху і безпорадності. — Віталічок, проснися!

Аж раптом Суботу накрило дивне дике збудження. Він відчув, як черниця нетерпляче засовалася, обмацуючи холодною рукою його промежину.

— Вона не встигне тебе розбудити, — схилившись над ним, зашепотіла черниця, й Суботу обдало сильним нудотно-кислим запахом гнилих фруктів.

Цієї миті він і сам не знав, чого хоче дужче — чи щоб дружина висмикнула його з моторошного сну, чи щоб зараз сталося те, що має статися. Затьмарена хіттю Суботина уява переймалася одним — щоб *там* у черниці не було так само холодно, як і на кінчиках її крижаних пальців.

— Віталік! Віталік! — голос дружини лунав зовсім поряд, так наче вона поклала собі на коліна його голову.

Ця одночасна близькість двох жінок збуджувала Суботу чимраз дужче. Запах сандала і куркуми обволікав і паморочив. І він нарешті розслабився й перестав марно опиратися.

Вона виявилася холодною. Майже крижаною. Але яка ж солодка! Насолода була сильна, мов біль. Вона прохромилася Суботу наскрізь, розплавленим металом розтеклася хребтом, вогнем заповонила легені, жовтим фосфором спалахнула в животі...

І він прокинувся.

Досі конвульсивно здригався, мокрий од поту, почувався водночас приниженим і обдарованим, Субота сів на ліжку і почав безтямно вертити очима. Кімната була залита електричним світлом. Тхнуло його особистим перегаром і ледь-ледь — учорашніми відбивними.

Не мовивши своїй переляканій дружині й слова, він подався у ванну.

Від тієї ночі Субота втратив спокій. Черниця снилася йому весь час. І щоразу, знаючи навіть, що саме має статися, він переживав непереборний тваринний жах від безпорадності й такої реальної, такої відчутної присутності темного образу. Субота вже не опирався й не кричав, він лише роздував ніздрі й дихав, як схарапуджений кінь. І чекав, коли вона станцює на ньому свій зітканий із ніжних пахощів куркуми і нестерпного смороду гнилих фруктів невситимий танець. Він прокидався в тиші темної квартири й потайці прокрадався у ванну, щоб помитися й запрати труси. А тоді лягав у мокрих, щоб вони сохли на ньому, і щоб він уникнув запитань щодо пікантних плям, які з'являються щоночі. І жалкував лише про одне — що не бачив уві сні її обличчя.

Удень нічні страждання нагадували радше химерний сон, і він намагався про них не згадувати. Але зараз із усіх «справ», що він міг би їх «розкрити», Субота здатен був думати хіба що про ті, в яких фігурував секс. Добре, що в течці такого добра було повнісінько. Подружні зради, домагання на робочому місці, секс за гроші — чужі інтимні моменти його захоплювали. Це було як проникнення зі зломом, як підглядування, як зір-рентген, коли можна було бачити голими найманірніших цнотливиць!

Отож Субота завдяки вигаданим розслідуванням знову і знову зустрічався з дівчатами, у секреті яких його

втаємничувала картонна тека. Кожній із них він зрештою пропонував переспати, а позаяк пристрасть, зафіксована на знімках, неминуче виявлялася забороненою або нищою, то його жертви готові були уникнути розголосу в будь-який спосіб.

Звісно, деякі пропонували просто гроші. І Субота теж не відмовлявся.

Спливали місяці. Безлика черниця снилася так регулярно, що це жахало — вона приходила до дільничного немов відплата за сексуальні походеньки. Але ці сни більше не розбурхували, як уперше, ні. Вони лякали! Уранці Субота прокидався з нудотним враженням, що його згвалтували. Щоразу він зарікався шантажувати когось іще. Чи принаймні обіцяв собі брати *грошіма*. Та варто було хоч на мить відкрити картонну теку, він неодмінно наштотхувався поглядом на чиєсь фото, й воно намертво застрягало в його голові. Субота силкувався позбутися цих думок, лякав себе спогадами про нічну черницю, вмовляв не доторкатися більше до течки — та його вистачало щонайбільше на кілька днів. А тоді знову: його шантаж, її напрочуд легке «так», їхня коротка заборонена пристрасть — майже завжди покvapлива, механічна — і відплата. Ніч, коли він боїться заснути, а заснувши, неминуче розплачується власним приниженням. А тоді потайці перетруси і засинає в мокрих, зіцплюючи зуби від образи і злості.

Субота закопав її. Знайшов у гаражі металеву скриню, запхнув у неї теку і закопав за будівлею поліції. Це зарадило. Життя, можна сказати, почало налагоджуватися. Свої справи він давно вже міг вести і без теки. Усе працювало, як годинник.

Він би ніколи в житті її не відкопав. Навіть коли хтось забив кастетом одного хлопця простісінько в його власному

ліжку, Субота не відкопував папку, хоча був майже впевнений, що знайде там щось корисне. Навіть коли таке вбивство сталося ще раз, і мер в'юном звивався навколо слідчої групи, яка приїхала з області, Субота однак не відкопав. Відчував, що там має бути дещо таке, щоб узяти за яйця самого Тупогуба, але не відкопав. Дуже вже його лякала черниця.

А потім стали зникати люди.

Перша зникла Люда Карпенко. Щоправда, тоді нікому й на гадку не спадало, що вона перша. Завжди усміхнена жінка, головна юристка заводу, мало не права рука Тупогуба. Аж ось – ніхто й до розуму не добере, що ж воно сталося. Зникла, і край. Ходили чутки, що це якось пов'язане з заводом і з її роботою. Аж тут котрась із її подруг узяла й бовкнула про колективного листа на телебачення. Мовляв, нехай розбираються.

Павло Борисович зайшов до Суботи наприкінці робочого дня й несподівано подарував пляшку якогось недешевого віскі. Той одразу второпав, що розмова буде поважна, помив два каламутні келихи і нарізав лимон. Тупогуб довго вихваляв Суботу за порядок у містечку, за тямовитість і вміння тримати все під контролем. Тоді перейшов на улюблену тему – як усе розквітне, коли запустять завод. А потім почав нарікати на долю простих бізнесменів, казати про труднощі приватизації і про те, як модно зараз, не розібравшись, усе на світі називати словом «рейдерство». І що журналістам, які сюди поз'їжджаються, начхати буде і на Людмилу, і на завод, а вже тим більше, на долю селища, яке так чекає свого ренесансу. Що точно цікавитиме журналістів, то це смажені викривальні фактики проти мера.

– Ти ж розумієш, що на майбутньому селища можна буде поставити хрест? – скрадливо запитав мер.

Дільничний розумів. Тим більше, що план мера був нескладний і навіть не такий уже й протизаконний.

– Просто дай мені трохи часу, – попросив Тупогуб. – Хіба ти не знайдеш якогось комп'ютерного генія, що тобі винен? Геній знайшовся.

Наступного дня зникла Людмила опублікувала на своєму акаунті у фейсбуку фотографію, на якій вона всміхалася в центрі Праги. І хештег **#янеповернуся**. Писати на телебачення ніхто не став.

Людмилин труп знайшли місяць по тому на території цукрового заводу. У неї були відрізані обидві кисті. Знайшов місцевий пенсіонер, що привіявся на завод, сподіваючись поцупити трохи кабелю на кольоровий метал. Окрім нього про моторошну знахідку не знав ніхто. Субота вмовив діда тримати язика за зубами (в інтересах слідства, ясна річ) і кинувся до мера. Мовляв, от же ж дали ми з вами маху.

– Не ми, Віталік, – лагідно виправив мер, – а ти. Мене не вплютуй. Таке, до речі, можна розцінювати як співучасть у вбивстві? Бо я не дуже знаюся.

Дільничний теж не дуже розумівся. Й наступної ж ночі він надійно сховав труп. Далі зникла поштарка. Це сталося майже рік по тому. Буськовим Садам поповзли недобрі чутки. Мер наполегливо радив Суботі не «здіймати хвилю» і навіть переповів місцеву байку про те, як колись тут дільничного лінчував натовп. Хтось казав, наче те сталося в дев'яності, хтось – що іще за совецьких часів. Багато хто взагалі не вірили. Але Субота – повірив.

– Люди вважають, що в поселенні завівся маніяк, – сказав тоді Павло Борисович. – І вимагатимуть знайти його.

Негайно! З-під землі дістати! А ти не зможеш. Аж тут вони довідаються, що труп першої жертви ти сам і сховав. Особисто. Уяви лишень, що вони з тобою зроблять...

Субота уявив. І хвилю здійснити не став.

Поточилися понурі, сповнені тривожного очікування, дні. Щодня дільничному здавалося, що от-от йому зателефонують і скажуть, що знайшли труп поштарки або — що зник ще хтось. Боячись самосуду, він навіть уже наважився повідомити про зниклу поштарку «нагору». Там пообіцяли когось прислати, і на цьому край.

І тоді він наважився.

Течка відсиріла й пахла землею, але була ціла й неушкоджена. Дільничний заходився жадібно перебирати її вміст, сподіваючись знайти бодай натяк на те, хто стоїть за вбивствами. Мабуть, оце він уперше по-справжньому працював, перечитуючи все, що знаходив, виписуючи в окремий зошит прізвища, складаючи власні характеристики, силкуючись аналізувати і доходити висновків. Але чи то в течці не було нічого корисного, чи то Субота мав проблеми з останніми двома пунктами, але перший день завершився пшиком. Він просидів до глибокої ночі, а вдома завалився спати, навіть не повечерявши.

І прокинувся, огорнутий запахами куркуми і сандала, знову переживаючи звичний кошмар.

Назавтра він повернувся до течки, та за весь день не переглянув і половини матеріалів. Тека видавалася бездонною. Він знову не надібав нічого корисного, і знову душився в обіймах моторошної черниці в огидно реалістичному сні, а вранці знову засів за проклятушку теку. Зрештою Субота придумав, як боротися з кошмарами — напивався на ніч, а нарано нічого не пам'ятав. Це дало йому полегшу

і регулярне похмілля. Субота не міг дочекатися дня, коли нарешті вивчить усе, що є в теці, й зі спокійною душею знову її закопає.

Аж ось — знайшов. До того ж не натяк, не доказ, не порочний факт, а таке, що Субота не повірив власним очам. На самому низу теки була кольорова світлина зниклої поштарки. Точніше, фотографія трупа. На знімку жінка лежала на бетонній долівці, широко розкинувши руки, й обидві її кисті були відтіті.

Субота пережив жаский, майже містичний переляк, але потім вирішив, що світлину йому підкинули. Хто його зна як, адже папку він замикав у сейфі, але це було єдине пояснення, що не спонукало думати, начебто він божеволіє, й Субота вирішив відкласти на потім усі запитання.

Труп Субота легко виявив того-таки дня — у селищі не так багато місць із бетонною долівкою. Поштарчине тіло лежало посеред порожнього цеху цукрового заводу. Тупогуб примчав одразу після дзвінка, з порогу тицьнув Суботі пачку грошей, сказав, що труп мають знайти будь-де, головне — якнайдалі від заводу, і дав за помічника свого Арсена. «Нормальне прохання», — подумав Субота, мацаючи в кишені тугу пачку купюр.

Тіло нещасної вивезли в поле якнайдалі від селища й закопали так глибоко, як змогли, аби ніхто й ніколи вже не знайшов.

А Субота тієї ж ночі закопав теку.

Чутки незабаром вляглися. Про зниклу майже не згадували. Щоправда, пенсіонер, отой, що знайшов перший труп, заходився раптом вимагати від Суботи результатів розслідування й погрожував розпатякати таємницю слідства. А потім інший тип знайшов закривавлену туфлю, й узагалі

не погоджувався тримати язика на припоні. Але в обох випадках до справи брався Арсен. Працював, так би мовити, з людьми. І проблеми зникали.

Третя дівчина пропала цього літа.

Її звали Катею чи якимось так. Вона працювала в аптеці, куди дільничний частенько навідувався вранці, і Субота знав її особисто. Її шукали повсюди й усім селищем. Щоправда, пару людей невпевнено повідомили, що бачили, як вона сіла в автобус із великою сумкою й поїхала (обох свідків, цілком випадково, за якісь дрібні грішки тримав на гачку дільничний), але чутки про маніяка однак спалахнули як суха трава, і дуже скоро Буськів Сад охопив жах від центральної площі й до найдавшої хати. Дуже швидко знайшлися такі, що пригадали Люду, яка зникла найперша, й засумнівалися, що та взагалі кудись виїздила. Мер нервувався, повсякчас недоречно згадував байку про повішеного дільничного і казав Суботі, що як труп знайдеться, то «перепаде всім». Субота відкопав теку.

Світлина зниклої неймовірним чином лежала з самісінького верху, просто під клапаном, і Субота мимоволі аж озирнувся, хоча був у кабінеті сам. Хоч би хто це зробив, він мав знати про кожне слово і кожен крок дільничного...

На фото, ясне діло, був труп. А під ним — ціла добірка складених за всіма правилами поліційних протоколів — допит свідка, огляд місця, розпізнання тіла. І дата. На кожному стояла дата, і це — найцікавіше. Адже, згідно з документами, тіло знайдуть лише за тиждень: на труп Каті з аптеки наткнуться троє п'ятикласників, що вирішать після школи пошукати пригод на цукровому заводі. У трупа будуть відрізані обидві кисті.

Це вже не лізло ні в тин ні у ворота. Дільничний не уважно пошкрябав тім'я, запхнув теку в сейф і поїхав на

цукровий завод. Ніякі трупи там не валялися, й дільничний постановив собі вчинити так, як чинив завжди, коли наражався на щось занадто складне для розуміння — спробував викинути це з голови. Усі наступні вечори Субота напивався, щоб уникнути нічної зустрічі з черницею, а кожен ранок розпочинав прогулянкою по цукровому заводу. А тоді ретельно вивчав теку, намагаючись знайти щось зрозуміліше за протоколи, яких не могло існувати насправді. А рівно за тиждень — як і було зазначено в течці — дільничний поліцейський Субота знайшов на закинутому цукровому заводі труп дівчини без обох кистей.

Добре бодай, що раніше, ніж оті п'ятикласники.

Того дня Субота був такий приголомшений, аж вирішив назавжди покинути пити. І вже наступної ж ночі опинився в обіймах нічної гості.

Але цього разу дещо змінилося. У черниці з'явилося лице.

Це було витончене, неймовірно гарне, сповнене легкої гордовитості обличчя Арсенової дружини — місцевої медсестри Ксенії.

Субота не знав її особисто, втім не раз зауважував її витончені жести і те, яким звабливим видається її погляд з-під опущених вій. Тому, коли верхи на ньому опинилася гнучка чарівлива Оксі в чернечих одягах, він сластолюбно застогнав, давши собі розчинитися в ароматі сандала і куркуми, й уперше прокинувся без нудотного відчуття, що його विकористали.

Увесь наступний день він тільки те й робив, що чекав ночі, аж забув навіть закопати картонну теку, хоча доти майже мріяв про те, як учинить це знову. Думки про Ксеню

відтиснули на задній план і страхи, і радощі, і просто нормальне життя.

Уночі все повторилося, тож зранку Субота вирушив не на службу, а з вигаданим діагнозом подався в медпункт, щоб бодай мигцем побачити Ксенію як вона є. Вона була розкішна. Млість і ніжність струменіли в кожному її русі. А від її тихого голосу можна було збожеволіти.

У свій кабінет дільничний прийшов розчавлений. Рухаючись механічно, мов автомат, Субота відімкнув сейф, вийняв теку і поклав перед собою. А як відкрив, то не повірив власним очам: згори лежала велика світлина Ксенії в чернечому вбранні. Здавалося, перемикач між сном і дійсністю тріснув і він не в змозі відрізнити одне від іншого. Чи була Ксеня його коханкою, чи існувала насправді темна черниця, чи не спить він зараз сам і бачить продовження того-таки сласного сну...

Під світлиною на нього чекало ціле досє на ту, що нею він марив уже другу добу. Але тепер тека розповіла йому іще дещо. Особисте. Скажімо те, що Арсен і Ксенія часто сваяються через його ревності. І що потому в них відбувається палкий секс на межі з садизмом. І звісно ж, у течці були фото, що ілюстрували це нове заборонене знання — красиві, великі, неймовірні за своєю суттю. Фотографії поглинули Суботу. Він роздивлявся їх, певно, цілу годину, а потім повертався до них за кожної зручної нагоди, щоб глянути бодай упівока.

Того дня Субота чекав ночі, немов ковтка води, як свіжого повітря. Але ніч минула без сновидінь. І наступна теж. І ще наступна. Субота годинами зітхав над знімками, мало не доводячи себе до неприємності, мріючи, щоб сон повторився, але ні. Черниця більше не приходила.

Тепер Ксеня не просто розбурхувала його, вона виснажувала свідомість, витісняла всі інші думки. З вартою подиву регулярністю він знаходив привід навідатися в медпункт, і частенько, немов випадково, зустрічав її в селищі. Вечорами, причаївшись у темному авто, спостерігав, як вона повертається з роботи, і млів із того, як вишукано рухається її тонка постать уздовж брудних вулиць селища. І зрештою влаштував собі спостережний пункт у закинутій сусідній хаті, щоб вечори поспіль піддивлятися в їхні вікна.

Якщо й були ознаки того, що Субота пхає піку в пастку, наче щур, очманілий від аромату сиру, який струменить із мишоловки, то дільничний їх не помічав.

Аж доки в течці з'явилося ще одне фото трупа.

Субота, який сидів за столом з повною чашкою ранкового чаю, облив собі коліна окропом, та майже не помітив цього, бо прикипів поглядом до мертвяка. На знімку був він сам.

Огидний посинілий труп із моторошними гематомами на обличчі, з висолопленим опухлим язиком і характерно вивернутою шиєю. Тремтячими руками Субота кинувся вивчати нові «матеріали», і тека щедро забезпечила його подробицями. Виявляється, Суботу в його «спостережному пункті» давно помітив один із мешканців селища. До того ж не аби хто, а опасистий сусід по будівлі, в якій розташувалася поліція — власник старої затхлої студії «Ксерокопія / Термінове фото», що її двері були навпроти входу у відділок. Протокол допиту товстуна додавався й був датований післязавтрашнім днем. У ньому він запевняв, буцімто запідозрив Суботу і почав стежити за ним, виконуючи громадянський обов'язок. Він навіть фотографував, знявши задля такої okazji

навіки встановлену на штатив камеру для термінових світлин. Знімки додавалися — на них Віталік то зазірав у вікно Ксениної спальні, то скрадався за Оксі темною вулицею.

Так от, сьогодні вночі пузань остаточно вирішив, що Субота — маніяк і задумує нове вбивство. І якщо вірити течці, нині о десятій ранку він заявиться до фотостудії, щоб роздрукувати оці таки знімки (тут Субота квапливо звірився з годинником: залишалося пів години), а тоді піде простісінько до Арсена — попередити про загрозу. Арсен запевнить товстопузого, що сам розповість про все мерові й попросить тримати язика за зубами. Протокол допиту Арсена був теж тут, у течці, і Субота, нервово лигаючи, заходився читати.

У ньому йшлося про те, що сьогодні вночі Ксенин чоловік прийде до дільничного додому, відлушпарить його кастетом на очах у дружини і викине з п'ятого поверху, — простісінько крізь шибку.

Якийсь час Субота сидів, вняпившись шаленим поглядом на знімок власного трупа. Потім акуратно взяв папку, замкнув її в сейфі, ще раз звірився з годинником і сів коло вікна — чекати. Рівно о десятій на ґанку будівлі таки справді показався власник контори «Ксерокопія / Термінове фото». Субота дав йому кілька хвилин, а тоді вдерся в студію саме тоді, коли товстун приготувався друкувати знімки. Переконавшись, що течка розповіла йому чистісіньку правду, дільничний задушив бідолаху шнуром від копіювального апарата, і нічого з подальшого пророцтва не збулося.

Тієї ночі вперше за тривалий час йому знову наснилася черниця. Та коли вона заплигнула на нього верхи і нахилилася, щоб обдарувати цілунком запаху гнилих фруктів, замість вродливого Ксениного обличчя Субота вперся носом у гидомирне свиняче рило.

Прокинувшись, він виблював просто на підлогу, а тоді довго плакав — уперше, відколи закінчив школу.

Уранці тека, що він її вчора власноруч сховав у сейфі, лежала на столі. Сейф і досі був замкнений, зате папка, шалатно розкинувши картонні клапани, наче навмисне випнула яскраву кольорову світлину формату А4, що лежала згори. На фото була свиня в чернечому одязі, і її брудна харя, здається, сміялася з нього.

Субота майже не здивувався. Так само його не здивував переконливий стос інших знімків — на них він душив шнуром тлустого власника фотостудії й закопував його тіло в посадці за цукровим заводом.

ОКСІ ТЕЖ МАЄ ТАЄМНИЦЮ

Важко зітхнувши, Субота замовк.

Його розповідь була уривчаста, він затинався, коли на ходу цензурував власні спогади. У своїй трохи брехливій сповіді поліцейський поставав відважним борцем зі злочинністю, що намагався викорінити зло в окремо взятому селищі Буськів Сад, але не міг встояти перед благаннями людей, які розкаялися, — от чому відважний борець брав «штраф на місці» і все таке... У тій частині, де вони з мером приховували злочини маніяка, його розповідь загалом була правдива, з чіткими акцентами — мер чудовисько, він — жертва. Що ж до черниці, то в Суботиній оповіді вона *душила* його у снах, а не щось інше.

— До чого тут твої сни, Віталік? — якоїсь миті не втрималась Оксі.

— Просто... — він розгубився, картаючи себе, що взагалі згадав про сни.

Якби в Суботи запитали, який зв'язок між текою і черницею, він би й сам собі не зміг відповісти.

Зрештою, за винятком кострубатой згадки про сни, історія склалася непогано: Субота, буцімто, намагався перевірити,

чи Ксеня часом не страждає від домашнього насилля. Мовляв, на таку думку його наштотхнули фотографії в течці (тут вона підозріло скривилася), саме з цієї причини він улаштував оперативне спостереження (Субота проказав цей термін із виразним недбальством), і саме за цим заняттям його й заскочив товстун із фотостудії.

— Господи... — Ксеня відсахнулася від Суботи. — Ти його вбив... Господи-Боже мій... Субота, ти хворий виродок! Ти вбив людину!

— Я не хотів! — вигукнув Субота, і його вуха вмить побуряковіли. — Він накинувся на мене! Я хотів просто поговорити! Твій притирений Арсен убив би мене! І я хотів забрати фотки, але жирний урод навалився на мене... У ньому кілограмів сто п'ятдесят, мабуть! Ми боролися на полу. Він пошти витяг мого пістолета, я не брешу! Я ж не думав, що він здохне! Хотів трохи прижати цим хріновим шнуром...

Субота замовк, відчуючи, що йому не вірять.

— Нащо ти це нам розказав? — запитав Андрій. — Ти хоч тямиш, у чому зізнався?

— Того шо... — Субота розв'язав теку і повернув так, щоб усім було видно. — Сьогодні зранку я знайшов тут оце-о.

У течці, поверх усіх паперів, лежала велика кольорова світлина.

— Це що — ти?! — із запізненням збагнула Ксеня, тицяючи пальцем у фотографію.

— Я, Ксюшечко. І якщо ми за сутки не знайдемо вбивцю, то завтра зранку ти зможеш фоткати отаке саме на свого телефона.

На світлині був сам Субота. Мертвий. Повішений на дашку поліцейного відділку.

Усі матеріали були на місці — в течці. Субота уважно перечитав усе, що стосувалося загибелі Христини. Мав серйозний і зосереджений вигляд. Те, що він — один із трьох підозрюваних, його вочевидь засмутило і навіть налякало. Скочив, кинувся по записи із камер стеження, що знімали площу тієї ночі.

— Якщо це він, то там уже все стерто, — відповів Андрій на мовчазне Ксєнине запитання, коли двері за дільничним грюкнули.

— Якщо?! Він сам зізнався, що вбив людину! І що підглядав за мною! Хто він, по-твоему?!

Андрій стєнує плєчима.

— От і побачимо. Ставлю на те, що записи цілі.

Ксєня насупилася й напружено мовчала. Андрій намагався уявити, що коїться в її голові. Чи дійшла вона вже тих же висновків, що й він? Бо якщо це не Субота, і як ми вже шукаємо того, хто міг обмінятися з Христиною браслетами на пам'ять...

— Покуримо? — запитала Ксєня.

Він кивнув:

— Ходімо до чорного входу.

Раптом вона взяла його за руку. Як бере дорослого за руку дитина, коли їй страшно. І не відпускала, аж доки вони не вийшли.

— Ця тека й справді раніше була твоя?

Ксєня кивнула.

— І де ти її взяла?

— У медпункті.

— І що в ній було?

Ксєня знизала плєчима.

— Нічого цікавого, — вона поморщилася, наче ця тема була їй неприємна. — Не як у Суботи... Історії хвороб.

— І все?

— А що іще треба?

— Ну, не знаю... Замало як на папку, здатну передбачити майбутнє.

— Перестань, — Ксєня скривилася. — Ти повірив Віталіку?

— Ну... Там було фото його трупа.

— Облиш... Не так уже сильно й схожий. Кажуть, колись тут і справді повісили поліцейського.

— Думаєш, на знімку — не Субота?

Вона всміхнулася.

— Та ясно, що ні, Андрію! Субота живий, а на знімку мертв'як — вловлюєш різницю? Інша річ, що його може чекати таке саме — це факт. Людям набридло жити в страху і брєхні. Ніхто не каже правди, ніхто не шукає зниклих. От йому — як нагадування — й підсунули портрет попередника. Ті самі, що й колеса пробили, думаю. Суботі, до речі, корисно, хоч зачухається трохи...

Андрій кивнув. Усе видавалося логічним і подобалося йому більше, ніж несосвітєнні версії дільничного.

— А те, що він, начебто, спалив теку?

— Так у нього ж «вихлоп» на пів кімнати... Спалив він...

Андрій кивнув, не зводячи з неї очей. Курить, відчужено роздивляючись засніжене подвір'я. Наче все і правильно каже. Але дещо не складалося.

— І чому ж ти її злякалася? — запитав він.

— Кого це я злякалася?..

— Папки!

— Я?! — Ксєня вклала у свій тон стільки презирства, скільки лише могла. — Із чого це ти взяв?!

— Ти аж пополотніла, коли сказала про кавові плями.

— Та просто це папка з медпункту і все. Здивувалася. А бліда я завжди. Шкіра така.

— Ксюш... Можна так тебе називати?

— Краще Оксі.

— Тоді скажи мені, Оксі... — він дочекався, коли вона зведе погляд. — Ти зараз мені неправду кажеш?

Вона квапливо відвернулася. Нервово глибоко затягнулася. Випустила дим крізь стиснуті зуби.

— Неправду.

Іще затяжка. У неї тремтять пальці. Він чекає, що вона продовжить. Вона мовчить, занурена у свої думки.

— Розповіси? — не витримав Андрій.

Вона заперечно хитнула головою.

Небо зблякло і стало скидатися на велику лампу денного світла. Сонце було білою плямою по той бік хмар. У повітрі ліниво кружляли сніжинки. Гомін стривоженої юрби з площі сюди не долинав. «Цікаво, вони хоч ярмарок скасували? — подумав Андрій. — Чи спокійнісінько собі купують м'ясо й обговорюють знайдений труп?» Пригадав, як Науменко умовляв його, що заради пошуків дитини ніхто навіть не піде раніше з роботи. Чому їх має отямити якась мертва дівчина!

І тільки він якогось лисого впрягається за всіх.

— Важко, мабуть, вірити самому... — раптом мовила Ксеня.

— Що? — не зрозумів Андрій.

— Кажу, важко, коли у щось важливе віриш лише ти. І більше ніхто — ні в тебе, ні в те, що ти робиш. Ти розповідав, як стояв учора на тій сцені... Немає нічого гіршого, ніж вірити в щось важливе наодинці. А ти був не просто сам, ти був проти всіх. І оце зараз подумала — як ти не опустив рук...

— Опустити руки, пропустити у голову, — він усміхнувся. — Життя — це ринг. Буває так, що у твоєму кутку нікого нема.

— Уже є.

Він здивовано поглянув на Ксеню. Вона раптом викинула цигарку, ступила до нього і взяла за лікті, так наче хотіла поцілувати.

— Я теж тепер у твоєму кутку, — стиха мовила вона.

І хотіла продовжити, але знітилася й замовкла. Вони стояли занадто близько, щоб просто розмовляти, але кожне соромилося розірвати цю дистанцію першим. Обоє ніяково мовчали. Ксенія зіскулилася й щільніше загорнулася в пальто. На мокру хустину в неї на шиї холодно було дивитися. Андрій звів руку й обережно торкнувся до тканини. Вона смикнулася, наче перелякана тварина.

— Покажи мені. Не потрібно таємниць, добре?

Вона поглянула довгим, наче аж благальним поглядом. Так дитина, опинившись у біді, дивиться на незнайому людину.

— Ні, — рішучо підтиснула губу. — Це нікого не стосується. Лише мене.

ВІН ЧИ НЕ ВІН

У під'їзді пахло вологою. Павло Борисович подзвонив і нервово озирнувся. Не хотів, щоб його тут хтось бачив. Сусідські двері впиналися йому в потилицю байдужими поглядами «очок», і він мимохіть зіщулився, уявляючи, що за кожними зараз, примруживши око, завмер допитливий споглядальник. Із квартири пролунало приглушене «Іду-йду!» Він осмикнув на собі пальто.

Довелося вдягти улюблене кашемірове, яке він беріг для особливих okazji. Навіть сьогодні на площі поверх костюма був у «алюміні». Але тепер усе це в пранні, і Павло Борисович був змушений вбратися так, наче зібрався на омріяне відкриття заводу.

Нарешті заклацали замки. Він нетерпляче переступив із ноги на ногу.

— Заходьте! — гукнули з-за дверей.

Він відчинив. У ніс ударив ядучий, кислий запах, ніби й знайомий, та водночас виникало відчуття, що такий сморід він відчуває вперше в житті.

— Боже мій... — Павло Борисович скривився й аж закліпав, так наче чистив цибулину. — Чим так смердить?

Літня жінка в інвалідному кріслі діловито крутнулася у вузькому темному коридорі й зникла в надрах квартири.

— Не смердить, а пахне! — гукнула вона з іншої кімнати.

Павло Борисович зачинив за собою двері і клацнув вирикачем.

— Роззувайся! — ніби читаючи його думки, гукнула жінка.

— Точно? — запитав він і, вагаючись, вступив у брудну підлогу.

— Капці взуй!

Зітхнувши, він скинув дорогі лаковані туфлі. Двома пальцями взяв із полиці для взуття пару старих хатніх капців. Гидливо зморщився й поставив їх на місце. Пішов у шакарпетках.

Тісна кухня була геть обтикана тліючими ароматичними паличками. У склянках, пляшках, чарках — вони стояли повсюди. На брудній газовій плиті щось кипіло в алюмінієвому ковшику. Пряний аромат паличок домішувався до смороду, й ставало ще гірше. Павлові Борисовичу до горла підступила справжнісінька нудота, він квапливо дістав із кишені хустинку і притиснув її до носа.

— Тут здохнути можна... — прохарчав він.

— Та прямо таки! — відмахнулася жінка і по-діловому збільшила вогонь під ковшиком. — Упарена урина пахне сушеними яблуками.

— То це сеча?!

— Урина! У ній біогенні стимулятори. Потужний лікарський засіб!

Мер судомно лигнув:

— Твій син знає, чим ти лікуєшся?

— Мій син ніякого біса не петрає в медицині.

— Можна подумати, це — медицина...

— Це *Шивамбукальна*! У мене від неї, до речі, сивина почала зникати!

— Від чого? — не второпав Павло Борисович. — Я думав, ти в коліно втираєш...

— У коліно я втираю часник. Упарену урину — всередину, по дві столові ложки.

— Ти сечу п'єш, — насилу промовив Павло Борисович, притиснув хустинку до губ і приплющив очі.

— Урину, — виправила жінка.

— Ненормальна...

— Про це навіть по телевізору говорять! — відмахнулася жінка. — Йому я теж сказала: «Спершу подивися передачу, а тоді виступай!» А він, знаєш що? «Мене, — каже, — скоро теж по телевізору покажуть». Я сміялася!

— Може, й даремно, — понуро зауважив Павло Борисович.

— Що даремно? — не зрозуміла жінка.

— Сміялася. Давно він заходив?

— Ну а ти як думаєш? Як я без нього: ні в душ піти, ні поперек розтерти!

— Ти сама себе загнала в це крісло.

— Можна подумати, було б краще, якби мене сюди роки загнали! — обурилася жінка. — І він теж: «Коліно, — каже, — розходжувати треба, а не берегти». Паличок понаставляв — запах йому не нравиться. А як на мене, то від нього після роботи втричі хуже тхне. Це, по крайній мірі, природа!

З цими словами жінка доволі бадьоро підвелася з інвалідного крісла, відчинила кухонну шафку, витягла банку з гвоздиком і кинула зо два бутони в алюмінієвий ковшик.

Тупогуб стелів плечима:

— Пожежники, менти і лікарі завжди по-особливому пахнуть. Але ж хоча б не сечею.

— Прати частіше треба, ото й усе! Пожежники в нього по-особливому пахнуть... Чого прийшов, кстаті? То по року не показуєшся...

— Мені в його кімнату треба.

Вона розвернула крісло й подивилася на нього знизу вгору.

— Що він уже учудив?

— Поки не знаю. Може, й нічого. Просто подумав, де ще можна взнати про твого сина більше, ніж тут...

— Тут він справжній, — вона кивнула. — Просто хороший хлопчик, яким так і не захотів стати в реальності.

— То ти не проти?

Вона штовхнула білі дерев'яні двері спальні й від'їхала у своєму кріслі назад.

Це була дитяча. Така, як буває у п'ятнадцятирічних підлітків — з постерами, дурнуватими написами на кшталт «моя кімната, мої правила», зі склеєною моделькою літака на підставці.

— Він часто тут буває?

— Завжди, коли приходить. Мінімум по годині сидить. Квіти поливає. А буває, що зрізає свої нігті й сидить з пальцями в землі. Отак би й прибила, чесне слово...

Останню фразу вона процідила крізь зуби.

— А ти нічого незвичного не знаходила, коли прибирала?

— Наркотіки? — жінка схвильовано вхопила мера за рукав, наче він міг утекти.

— Та при чому тут це! Просто щось... Не знаю навіть... — мер замислився. — Він нащось брав у мене в гаражі креозот. Не знаєш, нащо?

— Та хто ж його знає. А по роботі йому не могло знадобитися?

— Я теж про це подумав, просто... — Павло Борисович пожував губи. — Не має значення. Я огляну тут усе, якщо ти не заперечуєш.

Вона не заперечувала. Павло Борисович причинив за собою двері, щоб сморід дошкуляв не так сильно. У кімнаті був ідеальний порядок. Складалося враження, що тут і справді нічого не змінилося. Павло Борисович не знав, що саме шукає. У голові крутилась якась невиразна думка, але поки що вона була занадто розмита, щоб її вхопити. Подумав, що добре було б попорпатися в його комп'ютері чи планшеті, але в кімнаті нічого такого не було. Був, до речі, старий відеомагнітофон. Тепер уже справжня древність. Не те що колись...

Павло Борисович провів пальцем по корінчиках відеокасет. Пройшовся вздовж шафи з ідеально рівними шерегами солдатиків на полиці. Вдивився в назви книжок, зупинився навпроти столу.

Аж раптом побачив. Серце лунко йойкнуло, і він уперше збагнув, як же сподівався нічого не знайти. Це була невелика книженція в яскравій паперовій палітурці, як оті, що їх продають на вокзалах і автостанціях. А ще їх розносять по купе глухонімі продавці. Чомусь завжди саме глухонімі...

— Олю! — гукнув мер. — Оль!

Двері відчинилися з різким стуком — вона врізалася в них колесом інвалідного крісла.

— Щось знайшов? — вона стривожено подалася вперед.

— Послухай... Він має почуття гумору? — запитав він, гортаючи книжку.

— Що?

— Почуття гумору, — повторив Павло Борисович. — Як думаєш, у твого сина воно є?

— Поняття не маю, — вона скривилася. — Для чоловіка це точно не головне.

— Воно або є, або ні, — наполягав мер.

— Мені оце тільки шуткувати! — вона розчаровано заходилася розвертати крісло. — Я вже подумала, ти наркотіки знайшов...

Павло Борисович зітхнув, неуважно гортаючи сторінки. Його лице чомусь поблякло і враз наче постаріло років на десять.

Щось зашкварчало в кухні.

— Твоя урина, — сказав він, не підводячи погляду.

Жінка зойкнула, облишила спроби розвернути крісло, скочила й побігла в кухню, хльостко стукаючи п'ятками по підлозі.

— Та матері ж твоєї, га! — спересердя вигукнула вона. — Сциклі википіли!

Цілком поглинутий книжкою, Павло Борисович навіть не всміхнувся. У самій книженції, очевидно, не було нічого незвичного. Мабуть, повертівши в руках, мер поклав би її на місце й забув.

Якби не особливі примітки друкованими літерами на полях. «Це не смішно», «Викликає усмішку», «Давній жарт, не використовувати» — ішлося в них. І тільки одна ремарка була написана не простим олівцем, а червоним.

«Христина сміялася».

Площа шепотіла. Гомоніла, презиралася, зойкала і хитала головою. Андрій мав слухність: ярмарок не згорнули, але принаймні виступ ансамблю скасували. Та й торгівля точилася наче сама по собі: як тло для переляканого шепотіння,

боязких припущень і свіжих чуток, що народжувалися в купках людей.

Від сонячного, сповненого відблисків ранку не лишилося й сліду. Десь над білим запиалом непрозорого, матового неба невидиме сонце ліниво стягнуло найвищої нині точки і вже передчувало майбутній шлях до обрію.

Великий оранжевий ротор покинули на краю спорожньої площі, і кров застигла на ножах бордовим бісером. Жінки в помаранчевих жилетах уже кинулися відчищати ганок поліційного відділку, що здалеку мав такий вигляд, наче його закидали фаршем. Кожен, хто перебував на площі, щокілька секунд упівка глипав у той бік. У повітрі зависло в'язке, аж відчутне на дотик, очікування біди.

Субота теж відчував її — біду. Як пес відчуває наближення землетрусу, коли за лічені хвили до перших поштовхів нахиляє морду до землі й тоскно виє. Субота не вив, але метався відділком наче кліткою — він то кидався до ноутбука із записами, якого туди приніс, то відбігав до вікна, ніби йому бракувало повітря, то сідав, то знову підрирався. Його щурячі очка блистіли від збудження й страху, а м'ясисті долоні були холодні й мокрі від хвилювання. Якби Субота мав хвоста, він підтиснув би його під саме черево. Біда була вже поруч. Адже коли ваш старий спанієль зачинає вити і дрижати всім тілом, отже, землетрус уже так близько, що нічого не можна встигнути — хіба що схопити в оберемок дитину й кинутися вниз сходами, рахуючи прогони...

— Та будь-хто міг, — сказав Субота. — Оно, хоч би й ті такі хлопці-монтажники...

— Ні, — Андрій відмахнувся. — Христина точно втікала від убивці. Навіть на цьому відео видно, що вона вся

закривавлена. Тому всі, хто вийшли на площу раніше за неї, — не причетні.

— Дак, а чого ти уверений, що він обізатільно її добив? — запитав Субота. — Може, лежала-лежала, та й сама померла. А убивця на площі й не показувався.

— Ось... — Андрій сягнув до громіздкого лептопа, якого приніс дільничний. — Промотай, де світло гасне.

— Да сто разів мотали... — буркнув поліцейський, але послухався.

— Тепер дивись уважно... Кадр перед тим, як гасне світло. Добре видно?

Це було відео з камери на адміністрації. Засніжена площа і темні постаті кількох людей. У правому верхньому кутку ледь помітна нерухома пляма — Христина, що лежить у снігу.

— І шо? — нахмурився Субота.

— Далі темно... Темно-темно-темно... Оп! — Андрій зупинив відтворення. — Помітив щось?

— Ну... — дільничний, зосереджено рухаючи бровами, втупився в монітор. — Кажись, усе як і було.

— Сліди, — озвалася Ксенія й показала пальцем на ланцюжок сірих плям на снігу. — Раніше їх не було.

— Молодець, — кивнув Андрій. — Поки було темно, хтось пробігся отут — і сліди ведуть якраз до Христини. Шкода, не видно звідки. Якби якість була трохи краща...

— Да ясно откуда — ми всі в одному місці стоїмо... — Субота знову нахмурився. — Тоді це точно твій Арсен, Оксі!

— Ти охрінів?! — обурилася вона.

— Нічого лічного! — Субота потряс золотим браслетом із написом *Beast*. — Але ж у Захара з нею нічого не було.

— А в тебе якраз і було! — рубонула Ксеня.

— Да багато в кого було... Твоя Христина нормально роздавала — даже твій Арсен приобщився.

— Закрий рота, Субота! Нічого вона не роздавала! Ну, зустрічалися люди сто років тому, що тут такого!

— Може, й нічого, канешно. От тільки Арсен... Будемо казати прямо, Оксі: я прекрасно бачив, що він творить із тобою во время того, як ви...

Субота затнувся, і його вуха вмить спалахнули.

— Заткнися вже! Фу, Віталік, який же ти кончений!

— Я?! Да у вас не секс, а джіу-джитсу! Тобі таке нравиця? От реально — нравиця, коли він заламує руки? Коли за волосся?

— Перестань, прошу тебе... — загарчала Ксенія.

— Віталік, серйозно, про що ми говоримо! — не стримався Андрій.

На Суботине чоло виповзла велика краплина поту, і той роздратовано розмастив її долонею.

— Про що? — він розвернув до них свій ноутбук. — Дивимся ще раз. Осьо виходить Христина... Осьо вона падає. Потім появляюсь я... Осьо Захар... Трохи промотуємо, — і Арсен. Стоїмо, балакаємо, тралі-валі, тралі-валі... А осісьо і пів минути темноти. Тридцять дві секунди, якщо точніше. А вона потіряла свідомість пошти що в мене під вікнами. Одтуда, де ми, сюди прілічно бігти. Теоретичеськи, да, можна вспіти. Но реально — треба напругтисся. Питання: потягне Науменко такий крос? Врядлі. Він би після такого і серце виплюнув.

— А ти? — в лоб запитала Ксенія.

— Шо я?! — Субота ображено закліпав. — Оксі, ти гоніш чи шо! Чи я маніяк, по-твоему! Я все время стояв там і витріщався на ці букви хрінові!

— А коли погасло світло? — запитав Андрій.

— Коли погасло світло, цей баран Науменко впустив мого телефона! Я шукав його. Реально навкарачки по снігу повзав, шукав! Свет врубали, я й кажу йому: «Шукай давай, шо стоїш!» Переляканий, правда, був... — Субота несподівано замислився. — Да, переляканий. І дихав, кстаті, важко. Але міг і просто нервнічать — на нього Тупогуб так накричав по телефону...

Субота засопів, знову почав уважно вдивлятися в їхні обличчя й помітно лигнув.

— Ви шо, справді чи шо... — Субота раптом відчув, як страх захапав йому за комір свої пальці й шкребе по спині кострубато обгризеним нігтем. — Це не я! Не я це! Нафіга б я тоді з вами оце сидів!

— Щоб знайти відбувайла, — буркнула Оксі.

— Да вона ж вальтонутого свого вигороджує, Андрюх! Її чоловік — це ж проби нема де ставити! Я в отій папці прочитав! Знаєш, як умерла його перша жінка, Оксі?

— Він ніколи не був жонатий, придурок!

— Нехай буде дівчина — так і ви ж, тіпа, не жонаті! Як думаєш, чого він у Борисоча на побігушках?

— Нічого не зрозуміла... — розгубилася Ксенія.

— А тут і понімають нема чого! Кажу ж вам, у цій папці було все і на всіх! Дак от, Арсен свою прошлу дівчину вбив у випадку ярості. Це ще до мене діло було. Хочете подробиць? Я думаю, це Тупогуб його відмазав, щоб він не сів. Не важно. А потом — любовники оцеї дурепи...

— Заткнися!

— А ти думала, ніхто не знає, Ксюшечка? — ехидно запитав дільничний. — Думала, йому просто так усе з рук сходить?

— Не слухай його! — рубонула Ксенія, обернувшись до Андрія. — Він усіх з гівном змішає, щоб на нього не подумали!

— Ти больна чи шо! — образився Субота. — Я ж правду сказав.

Тоді Оксі рвучко підсунула до себе течку і висмикнула за кутик якийсь фото.

— Ось! Це Люда Карпенко! Нащо ти фотографував її труп?

— Ти не слухала мене чи шо! — обурився поліцейський. — Я пів часа розказував — у цій папці є все! Увесь розклад! Шо було, шо буде, чим серце успокоїця! Я теж значала думав був, шо хтось підкидає чи в такому дусі. От тільки ця папка в мене все времня у сейфі.

— Віталік, — серйозно мовив Андрій. — Ну такого ж не буває.

— Не буває?! Ладно! Осьо!

Він недовго попорпався в течці й ляснув об стіл кольоровою світлиною.

— Натє! Откуда це, по-вашому, якщо її тіки знайшли?

На фото на снігу просто біля ковша ротора лежала верхня половина спотвореного Христининогo тіла.

Оксі закашлялася й зігнулася навпіл, затуливши рукою рота.

— Тіки не на пол! — вигукнув Субота. — Не тре' на пол, Оксі!

— Відро... — кризь зіплені зуби сказала Ксеня, і він рвонув до вбиральні.

Вона вмить випрямилася, вхопила Андрія за рукав і зашепотіла на вухо:

— Це він! Він сфоткав Христину, а тоді зайшов у студію навпроти і роздрукував! П'ять хвилин часу! Може, й сам не усвідомлює! Може, в нього й справді дві особистості!

Повернувся Віталік із відром, і Ксеня вмить замовкла. Вона дуже правдоподібно ковтала слину і важко дихала.

— Мені вже краще... — прошепотіла вона. — Ти все-таки придурок...

— Я просто доказати вам хотів! — пояснив дільничний, і на його вустах заграла недоречна посмішка.

— Що пропонуєш робити? — запитав Андрій.

— Тут нема шо думать — треба Арсена брать. Він сильний, гад. А нам же тре' його прижать — щоб признався. Поняв?

Ксеня випросталася, намірившись щось сказати, але Андрій м'яко поклав долоню на її зап'ясток і легенько стиснув.

— Що? Тобі знову погано? — і підморгнув так, щоб бачила тільки вона.

— Є трохи... — Оксі повільно кивнула.

— Відро ближче підсунь! — заперезивав Субота.

Андрій обернувся до дільничного:

— Чуєш, а чому в чарівній папці немає фоток, як маніяк убиває жертву? Ну, щоб точно все знати? Або ж так щиро-сердне зізнання... Чому всі справи тут — незавершені? Якщо тека знає все наперед...

— Ось! — Субота засяяв і сів коло столу навпроти них. — У папці — начало! А довести до ума должин я, поняв? Це іспитаніє. Власть! А ти докажи, шо достойний!

— Он воно як... — промовив Андрій, і вони з Оксі перезирнулися.

— Ходімо обідати, — запропонувала раптом вона. — Заодно голови провітримо.

— Тіки табельне оддайте, — буркнув Субота.

Андрюха віддав йому пістолета і вийшов перший. Щойно за ним зачинилися двері, Ксюха, покинувши вовтузитися із застібкою, підскочила до Суботи:

— Що ти пообіцяв за те, що в тебе заберуть папку? — зашипіла вона.

— Гоніш чи шо... — Субота вкрай непереконливо показав здивування. — Хто пообіщав?

— Не-не, Віталічок, збрехати не вийде! — Ксенія вчепилася рукою йому в рукав. — Раз вона була не в тебе, значить, ти бачився з ним!

— Да з ким, Оксі... — поліцейський смикнув рукою, щоб випручатися. — Здуріла!

Він ступнув до дверей, але вона загородила йому дорогу.

— Що ти зробив для Чоловіка в Червоному?! — вона наблизила до нього обличчя, і її очі зблиснули дивним вогником. — Що це була за *послуга*?

— Послуга дуже проста, — сказав Чоловік у Червоному, зацікавлено гортаючи матеріали картонної теки. — Вона не забере у вас більше, ніж пів години.

Вони сиділи в порожньому «Мінотаврі» — вже брудному, хоч не було ще й дванадцятої. Селище ледве встигло вкутатися в тонку ковдру грудневого снігу, що не сягав і щиколотки, але денне світло вже набуло характерної зимової прозорості й надавало всім без винятку обличчям аристократичної блідості.

— І я більше це не побачу? — запитав Субота, гидливо кивнувши на течку, й мимоволі озирнувся, наче хтось міг підслуховувати.

— Скажімо так, тепер це буде не ваш клопіт, Віталію Сергійовичу, — відповів Чоловік у Червоному і закурив. — Зрештою, ви ж правильно вчинили.

— Ви так думаєте? — зрадів Субота.

— А ви хіба вважаєте інакше? — здивувався Чоловік у Червоному. — Хіба ви мали якусь іншу мету, крім того, щоб допомогти? Хіба люди не самі хотіли віддячити вам за допомогу?

— Ну, да... — невпевнено кивнув Субота.

Він ніяк не міг повірити, що Чоловік у Червоному не жартує.

— А хіба отой жирний власник ательє — хіба він не міг спершу прийти до вас і просто поговорити?

— От іминно! — палко погодився Субота.

— Хіба він не розумів, що з вами станеться, якщо фото побачить Арсен? Усі знають, на що здатен Арсен.

— Сто процентів помімав!

— А що має вчинити той, кого збираються вбити? Просто собі дивитися на вбивцю? Адже вбивця теж поки що нікого не вбив, правильно? Отож, опиратися — аморально. Чекай, поки вб'ють, а вже тоді — захищайся!

— Отлічно сказали! — засяяв Субота. — А якби я дозволив йому віднести фотографії — все! У лучшому случаї, ввечері я застрелив би з табельного озупія того ж таки Арсена, а тоді доказував, що він мене з вікна хотів викинути, а не просто поговорити!

— Усе так і є, Віталію Сергійовичу. Все правильно. І не факт, що довели б.

Чоловік у Червоному схвально всміхнувся, закрив теку й акуратно зав'язав шнурки на якийсь вигадливий вузол, що Субота ще такого ніколи не бачив.

— А тепер офіційно. Ви маєте попросити, щоб я забрав у вас оцю теку.

— Дак начебто ж договорилися, — не второпав Субота.

— Безумовно. Просто настав час оформити наші відносини, так би мовити. Скарги, рекламації, повернення й обмін — усе це буде неможливе. Подумайте востаннє і, якщо готові, — кажіть.

Субота замислився, він і справді все зважував. Іще пів року тому нізащо не віддавав би теку. Вона була більше, ніж

скарб. Вона була його сенсом. Що й казати, без неї Субота ще влітку з вікна власної квартири пожбував би Арсен... Він відкопував теку десь раз на місяць, щоб звично тримати у своїх руках усі нитки, а потім знову ховав. Ясна річ, напивався він у такі дні до чортиків, щоб забути у в'язкому сні без сновидінь, черниць і запахів куркуми. У такий спосіб він мав змогу й надалі мати владу над папкою, а вона над ним — уже ні.

Та останні дні почало відбуватися щось дивне.

Позавчора вранці він відчинив двері до кабінету й остовпів. Картонна тека лежала посеред столу. Востаннє Субота закопав її ще в жовтні — і, цілком точно, весь цей час навіть не наближався до того місця. Сьогодні ж папка не просто розчепірилася в нього на столі: вона безсоромно виставила на огляд оте саме фото — дільничний душить товстуна на підлозі фотостудії.

«Хтось її відкопав», — подумав він і тяжко лигнув, тому що слово «хтось» у його голові пролунало вкрай непереконливо. Відколи *номер* товстун із фотостудії, Субота став єдиним власником ключа від головного входу. Подумавши це, він прожогом кинувся до задніх дверей, та вони, як і належить, були зсередини замкнені на засувку.

Поліцейського обдало потом. Субота втер чоло долонею й зауважив, що руки в нього тремтять наче в пропасниці. Він знає, що сталося. Давно вже слід було зізнатися собі в цьому — він чудово знає, що ніхто й ніколи не підкладав йому в папку нових фотографій. Ніхто не діставав теку із сейфа, щоб викласти на столі спеціально до приходу дільничного. Давно слід було сказати собі правду.

«Вона сама», — прошепотів Субота і тяжко ковтнув. Він сховав злощасну світлину під самий спід, поклав папку

в коробку і знову закопав. Цього разу в іншому місці — в самому кутку, за гаражем, так наче це щось змінювало.

Наступного дня перше, що побачив Субота, коли увійшов у кабінет, була розгорнута папка на робочому столі. Згорі лежала фотографія, на якій він душив шнуром жирного власника фотостудії, а той висолопив із рота фіолетового язика, здоровецького, наче в собаки.

— Там підождіть! — перелякано верескнун дільничний, тому що прийшов не сам, і двоє відвідувачів мало не впхнулися в кабінет.

Субота грюкнув дверима й кинувся до течки. Перш ніж сховати її в сейф, він причинив вікно, схопив горішне фото і дістав запальничку. Біс його знає, на чому воно було роздруковане, та хоч скільки язичок полум'я облизував краєчок знімка, той лише ледь пожовтів — і все.

— Дідько! — лайнувся Субота, обпікшись об металевий верх запальнички.

Він схопився обома руками за фото, рвонув його в різні боки, та з таким самим успіхом можна було рвати руками лист пластику. Після кількох спроб Субота порізав шкіру на згині пальця, й на цьому вирішив облишити. Він замкнув теку в сейф, та навіть після цього волів говорити з відвідувачами не в кабінеті.

Течку він закопав пізно ввечері при місячному світлі. Подумав собі, що непогано було б прочитати над могильником якусь молитву, раз уже кояться такі дивні речі, та тієї миті усвідомив, що не знає жодної. Якись рядки все-таки вертілися на язиці, тож Субота невпевнено пробурмотів: «Отче-еси, лети на небеси», і для певності поплював через ліве плече.

Сьогодні вранці його службовий кабінет був порожній, і для втомлених безсонням очей дільничного, це було

найприємніше видовище. Та вже за годину, коли тільки відлучився до вбиральні, Субота виявив на столі не лише течку, а й цілу галерею акуратно розкладених світлин: Ксенія, що кохається із чоловіком, сфотографовані через вікно, трупи всіх трьох зниклих і вишенькою на торті — та ж таки сцена удушення товстуна. І тут дільничному вперше спало на думку, що через теку його можуть обвинуватити не лише у вбивстві власника фотостудії (до цього Субота навіть внутрішньо був готовий), а й у тому, до чого він не має жоднісінького стосунку. Будь-хто, поглянувши на таку фотовиставку, вважатиме його маніяком!

Це було занадто. Бути повішеним, як пес, без суду — стало його кошмаром ще відколи мер уперше розповів про долю попередника.

Субота замкнув вхідні двері, склав світлини в теку і потягнув до вмивальниці. Із кабінету приніс усе спиртне, яке знайшов — горілку, коньяк і навіть пів пляшки самогону, — щедро залив папку, що лежала в раковині, й підпалив. Й аж відсахнувся, очікуючи, що вона спалахне. Натомість течка ліниво зайнялася кволим блакитним полум'ям. Вогонь повзав по картонній поверхні як прозорий слимак, але чи то температура горіння була занадто низька, чи то папка виготовлена з чогось вогнетривкого... «Потрібен бензин!» — постановив Субота й рішучо покинув убиральню. І — скрикнув із несподіванки.

У його кабінеті, у його кріслі, задерши ноги на стіл, як полюбляв робити сам Субота, сидів незнайомиць у червоному плащі.

— Не варто псувати хорошу річ, — сказав тоді Чоловік у Червоному. — Якщо вона вам більше не потрібна, я готовий забрати її в обмін на невелику послугу.

Чоловік у Червоному. Він був дивний: дивно говорив і говорив дивне. Безцеремонний. І водночас — грічний. Мов кат, що запитує, чи не тисне вам зашморг.

Субота бачив його зо два рази: незнайомець у червоному плащі приїздив разом зі слідчою групою з області, коли забили кастетом отого хлопця з пожежки. І ще коли раніше — теж на вбивство... Він був якимсь великим цабе, цей Червоний Плащ, але Субота навіть не знав його на ім'я.

І ось він хтозна-як проникнув у замкнене зсередини приміщення, й сидить у його кріслі. Суботі так і кортіло запитати, як він увійшов. А ще — звідки він знає про теку і чи не він, часом, викопував її обидва рази, і як так вийшло, що там було фото трупа до того, як його знайшли... Але він побоявся. Побоявся того, що може почути у відповідь.

— Ви вже снідали? — галантно запитав Чоловік у Червоному, так наче вони були не в сраному звироднілому селищі, а в давній-добрій Англії. Чи де там іще кажуть не «пожертити зранку», а саме «поснідати»...

— Харашо, — промовив нарешті Субота й нервово озирнувся, хоча в «Мінотаврі» й надалі не було ані душі. — Давайте офіційно... Я прошу вас забрати цю папку навсігда. Щоб вона більше не появлялася сама по собі.

— От і чудовезно, — кивнув Чоловік у Червоному. — Натомість я прошу вас про невелику послугу. Її слід виконати завтра о дев'ятнадцятій годині й ні хвилиною пізніше.

— Що нада зделать?

— Ви бачили, що на цукровому заводі встановили сигнальні маяки?

— Да. Усі кажуть, що скоро начне робить. Скоріш би вже.

— А коли сподіваємося, чого не бачимо, то очікуємо того з терпеливістю, — кивнув Чоловік у Червоному.

— Да вже сили нема терпіть, — буркнув Субота.

— Так ось, завтра о сьомій вечора ви повинні прийти до дому до Гали, продавчині з продуктового. Знаєте її?

— Вона в третій п'ятиетажці живе, — кивнув Субота.

— Абсолютно точно. Завтра в цей час вдома буде тільки її донька. Надя. Вона трохи незвичайна дитина.

— Знаю. Умственно одстала.

— Як скажете... Так ось, ви повинні відімкнути квартиру так, щоб вас ніхто не помітив, і сказати дівчинці, що внизу її чекає мама. Вдягніть її добре, бо надворі холодно. І виведіть на подвір'я.

— І? — напружено запитав Субота.

— І все. Гала закінчує роботу о восьмій. Думаю, варто трохи повчити її відповідальності, тому що лишати саму вдома таку дитину неправильно. Згодні? Ви виведете дівчинку на подвір'я й скажете, щоб вона чекала маму. Тільки потрібно ось що: знайдете місце, звідки добре видно червоний маячок на заводі. І покажете їй. Чуєте? Перш ніж піти, маєте обов'язково домогтися, щоб вона подивилася на маячок.

ЗАЙВІ РУХИ

Субота подумки зіжмакав спогад і спробував повернутися до реальності. «Здається, ми сіли за той самий столик», — подумав він, і ця думка видалася йому зловісною. Все одно він не розповість їм про *послугу*. Він нікому не розповість.

— Звідки він знав? — говорив тим часом Андрій. — Ви про це не думали? Звідки він знав, що погасне світло?

Було гамірно. Люди з площі напхалися в «Мінотавр» погрітися й поговорити. Слово «маніяк» можна було, сильно не стараючись, почути разів з десять просто дорогою від входу до шинквасу.

Вони насилу знайшли вільне місце і тепер тлумилися втрьох за крихітним столиком для двох.

— Чому зразу «знав»? — звів плечима Субота. — Не знав, напевно.

— І чому ж тоді поперся? — наполягав Андрій. — На що розраховував? Там же люди були?

— Дак а шо такого? — поліцейський нетерпляче смикнув плечем. — Вона лежить така в снігу, а він, наприклад, мимо проходить — нахилився, тіпа, шнурок зав'язати. І всьо. Встромив ножа і пішов собі далі. Могло й світло не гаснути.

— А камери? Він же не міг не знати, що є камери. Та й людину зарізати — це тобі не черевик поправити...

— То світло погасло не випадково? — спохмурніла Оксі.

— Припустімо, — кивнув Андрій, — просто припустімо, що не випадково. Хто з них двох краще знається на електриці?

Субота насупився:

— В електриці, канешно, Захар... Думаєш, із щитком нахімічив? Тільки якби Борисоч не подзвонив, вони б іще чортзна скільки отих-о букв не включили. Чи Захар знав, що подзвонить?

Андрій стеноу плечима:

— Усе може бути. Але тоді я не розумію, з якого дива Науменкові дарувати Христині браслет...

— Точно! — перебив дільничний. — Я йому ще кажу: «Чого трубу не береш, там Борисоч уже лайном сходить!» А він, тіпа: «Ой, телефон на морозі сів, а я не в курсах!» Знав! Знав, сучара, що Борисоч йому телефона обрива! А Тупогуб він такий дядько — якщо не додзвонився, то всіх на вуха поставить.

Андрій зітхнув:

— Однак щось не клеїться...

— Та шо тут клеїть! Я саме в тещі на дні народженні сидів. Мер дзвоне, каже: «Знайди Захара, срочно!» Зараз же, каже, шмаригуй, і не волнуй! Думаєте, Захар не знав, шо мерові нада? Знав. І шо той полюбе когось пришле — тоже знав!

— На дні народження, кажеш? — озвалася раптом Ксеня. — І хто це може підтвердити?

— Ти шо, Ксюх! Да купа народу! Днюха ж!

Ксенія знічено замовкла. Андрій напружено кусав губи.

— Або ми чогось не розуміємо з отим браслетом... Оксі, вони хоч були знайомі? Христина і Захар.

Вона звела плечима:

— Тут майже всі так чи так знайомі. Але я, наприклад, в житті не чула, щоб вона про нього згадувала.

Андрій мовчав. Принесли горілку. Кельнерка поставила на стіл карафку, чарки, і Ксенія взялась наливати. Щось було не так із тим, як вона переставляла чарки, брала карафку... Щось невловно не так — наче вона весь час робила зайві рухи. Наче валютчик, що показує вам сотку, а за мить впхне купюру номіналом у бакс. Але Андрій зауважив цю підозрілість лише краєчком підсвідомості, бо досі був думками на засніженій площі, де, підіграючи вбивці, раптом гасне світло. Він неуважно, суто механічно, перегортав матеріали в течці, що лежала в нього на колінах, дивлячись крізь знайомі вже світлини змордованих жертв. Аж раптом наткнувся на дивний знімок. На ньому була дівчина, сфотографована від підборіддя до ключиці. Її шия була розфарбована синцями всіх відтінків — від лілового до індиго. Він перевернув фото, але воно не було підписане. Заходився порпатися в течці, сподіваючись знайти світлину, де буде видно обличчя.

— Щось знайшов? — запитала Ксенія.

— Нічого такого... — Андрій струснув головою й звів на неї очі.

Він мимохіть ковзнув поглядом по хустині на шиї й одразу звірився з фото на колінах. Характерний жовтавий синець по центру і симетричні фіолетові басамани по боках — як із підручника, але тут не було знято потилиці. Для повноти картини добре було б бачити потилицю...

— А от Арсен... — почав було Андрій і затнувся.

Він уважно подивився на Ксєнине підборіддя. Схожа. Дуже схожа.

— От Арсен із перцьом хрен! — продекламував Субота і підняв чарку. — Нам уже супчик несуть. Ну, вздрогнули!

І занюхав скибкою хліба.

— Ти казав, було якесь убивство? — запитав Андрій у дільничного. — Колишня Арсєнова дівчина...

— Це брєхня! — форкнула Ксєня. — Усі б про це знали. Тут же невелике сєлище!

— Брєхня не брєхня, — стєнув плєчима Субота, — а я про це в папці вчитав.

— І як її звали? — запитав Андрій. — За яких обставин?

— Думаєш, я помню? Я тоді перєчитував тєнни матер'ялів...

— Шукав, когє трахнуть, — нагадала Ксєня.

— Оксє, ну шє ти! Я ж розказав, як було...

— То як ти можєш бути впєвнєний, шє там було самє про Арсєна? — напєсєдав Андрій.

— Можє, й не можє... — дільничний зам'явся. — Ну справді, Андрюх, побачив би ти їхній секс — у тєбє всє вєпрєси відпали б!

Ксєнині щєки спєлахнули, алє відпєвісти вєна нєчєгє не встигла — підійшла кєльнєрка і почєла розставляти тарілки. Усє замєвкли. Субєта задовєлено заходився махати лєжкєю.

— А мїг Арсєн нахїмїчити зі щитком? — запитав Андрій.

— Арсєновї й хїмїчить не трєба, — загадково відпєвів дільничний.

— Чєму не трєба?

— Єсть такий тип лєудєй — кому по жєзнї вєзє, — почєв мїркувати Субєта, не підводячи очєй від тарілки. — Камєри, лєуди, цєнтральна плєщє — пєфіг! Бєрє сєбї й рєбє!

Ксєня перєстєла їсти й осудливо глянула на ньєгє.

— Дєк а шє, хїба нєправду кажу? — полїцєйський підморгнув їй і перєвів погляд на Андрїя, начє шукаючи

підтримки. — Ти просто нашого Арсена не знаєш. Знав би — відразу поняв, що йому пофіг і світ, і камери. Красавчик! А ви чого не випили? Давайте-давайте!

Він сам налив другу й перекинув чарку собі в горлянку.

— То по-твому, *убивця* — красавчик? — запитав Андрій.

— Вовк для овець теж убивця! Тільки однак усім направляться вовки!

— А люди, яких убивають, — вівці?

Субота кивнув:

— Причому месні вівці самі не протів жерти найслабшу. Втіхаря. А як от хтось другий зжер, то зразу: «Люди добрі, рятуйте!»

— І моя Христина — вівця? — запитала Оксі, і в її голосі вчувалася погроза.

Субота знову випив. Очі дільничного заблистіли. «Швидко», — зауважив про себе Андрій.

— Конкретно Христина, конкретно ти, конкретно кожен із них — звичайні люди, — Субота широким жестом обвів відвідувачів «Мінотавра». — Не погані й не хороші. Зі своїми проблемами. Ти оно чоловікові змінєш...

Ксенія смикнулася, наче її вдарили струмом, але Андрій поклав їй руку на коліно і легенько стиснув.

— ...а він фігачить тебе за це, і ти потім — у темних очках у любов погоду, — Субота всміхнувся, задоволений собою.

— Він мене любить, придурок ти, а не фігачить!

— Чого зразу придурок! — обурився Субота. — Хіба я неправду сказав? Тут усі такі! І кожного в оддельності жалко. А як усі разом зібралися — хоп! — вийшло на рідкість гівняне селище! Знаєте, що всі кажуть про Христину? Шо простітутка. Поняли? Сама винувата, от що кажуть. Мол, нормальних людей маніяк не займає. Знаєте, хто так розсуждає? Вівці! Вівці всігда думають, що ріжуть самих паршивих.

Субота знову налив і випив, не чекаючи решту.

— Хочеш знайти вбивцю? — він звів скаламучений погляд на Андрія. — Тоді не про електричество питай. Не про браслетіки свої думай.

— Про що ж думати, Віталік? — вкражливо поцікавився Андрій.

— Про гріхи! — дільничний напутньо підняв пальця. — Тобі треба вовк! А у вовка — вовчі гріхи.

— Це ж які, цікаво? — запитала Оксі й додала, наче ножем ткнула: — Як у тебе?

— Наприклад, забивати на смерть твоїх хахалів, — крізь зуби процідив Субота і неприємно всміхнувся. — Вівці беруть своє підлістю, вовки — силою. По гріхах їх узнаете, ясно?

— По ділах, — виправив Андрій.

— Один хрін! Захар, базару нема, шарить в електричестві. І тіпа, міг догадатися, що Борисович подзвоне і скаже: «Всеріться, но включіть!» Тільки він не вовк, ваш Захар. Бо найбільший його гріх, знаєте який? — дільничний презирливо скривився. — Зависть! Не самий солідний грішок, да?

— *Овечий*, — кивнув Андрій. — Овечий гріх.

ОВЕЧИЙ ГРІХ

Незнайомець чекав Захара в «Мінотаврі».

Зал був порожній. Через дощ надворі здавалося, наче вже впали сутінки, хоча насправді був полудень. Захар увійшов і заходився боротися зі зламанною парасолею, що не хотіла складатися. Незнайомець терпляче чекав, дивлячись на нього з глибини залу. На ньому був мокрий від дощу червоний плащ, з якого накрапала вже ціла калюжа, але він чомусь вирішив не знімати його, а лише розстібнув, і поли звисали на обидва боки, нагадуючи мантію.

— День добрий, — привітався Захар і зупинився. — Ви мені дзвонили...

— А де Леонід, брат твій? — замість привітання запитав незнайомець.

— Льоня загинув... — Захар змінився на лиці й ураз наче зчорнів. — Недавно...

Незнайомець скривився.

— Ну що за текст... *Не знаю, чи я сторож брата свого!* — ось правильна відповідь.

Захар, остаточно збитий із пантелику, невпевнено озирнувся.

— Я вибачаюся... Я з приводу документів, які ви знайшли... — він знову озирнувся, але в кав'ярні, крім них двох, нікого не було. — Це ж ви дзвонили?

— Та ви сідайте, Захарію Михайловичу, — мовив незнайомець. — Усе тут, усе на місці. Паспорт Леоніда Науменка, ще якісь документи... Можете подивитися.

І він видобув із-під плаща картонну теку в кавових па-тьоках.

Захар, що допіру вмотивувався, підскочив, перекинувши стілець. Течка справила на нього таке враження, наче якби незнайомець виклав на стіл розлючену степову гадюку.

— Де ви... Де ви це взяли?

— У річці. Люблю, знаєте, вийти на човні... Не завжди навіть порибалити, а просто собі... Аж бачу — пливе!

Мовивши це, він відкрив теку. Нагорі лежав паспорт у дурнуватій пластиковій обгортці, яку Захар дуже добре знав.

— І звідкіля тут паспорт... — здавлено вичавив він. — Я Льоногого паспорта і в руках не тримав... А тут ви дзвоните...

Захар повільно, наче боячись обпалитися, взяв паспорт і розгорнув. Із першої сторінки йому всміхнувся геть іще зелений, вісімнадцятирічний молодший брат.

— Ну, моє діло віддати, а там уже розбирайтеся. Цікаво, звісно, запитати, що за моторошні фотографії... Але — не пхатиму носа у ваші справи. Як і домовлялися, невеликої винагороди буде достатньо.

— Заберіть її! — раптом скрикнув, майже залементував Захар, що й досі стояв коло перекинутого стільця. — Я вам заплачу, тільки заберіть цю чортову папку! Можете викинути! Що завгодно робіть...

— Ні-ні-ні, так не піде! Ваша тека, ви й забирайте. Чи я оце дурно їхав... До речі, чому ви її не спалили? Усі палять. А ви додумалися — в річку викинули!

Захар виричався на незнайомця, як на привида. Не відводячи очей, він підняв стілець і знову сів. Чоловік у Червоному плащі всміхався.

— З чого це ви взяли, що я її викинув? — насторожено запитав він.

Незнайомець подався вперед і жестом запропонував Захарові нахилитися ближче.

— Тому що викидати *таке* ви б нікому сторонньому не доручили. Якщо ви розумієте, про що я.

Захар не розумів. Він спохмурнів, витріщаючись на Чоловіка в Червоному, і здавалося, що як прислухатися, можна розчути, як тріщать електричні розряди у нього в голові. А тоді раптом випростався, підсунув до себе теку, швидким рухом вийняв моторошні світлини і поклав на стіл зображеннями вниз, наче боявся зустрітися поглядом. У теці лишився тільки якийсь журнал. Захар повільно, наче не вірив очам, дістав його. Вуста стиснулися у вузьку смужку і затремтіли. Він щосили замружився, намагаючись контролювати дихання. Дві сльозинки скотилися по неголених щоках і повисли на підборідді.

— Як ви взнали мій номер? — нарешті опанувавши себе, запитав він. — Як ви взагалі дізналися моє ім'я? Хто ви такий?

Незнайомець відкинувся на спинку стільця, всміхаючись, наче вчитель, що вперше побачив проблеск знання на обличчі безнадійного двієчника.

— Краще обговорімо винагороду. Ту, що ви заплатите, щоб ця течка зникла з вашого життя.

Захар міркував приблизно секунду. А тоді раптом рішучо взяв паспорт, підвівся й, не мовивши й слова, подався до виходу. Чоловік у Червоному проводив його поглядом з тією-таки схвальною усмішкою на обличчі. І лише коли Захар торкнувся до ручки дверей, чітко промовив йому вслід:

— Ви б погортали паспорт! Хоча б до третього фото.

Захар грюкнув дверима, вдавши, що не почув.

Уже надворі, намагаючись сховатися під перекособочею парасолею, що најачилася зламаною спицею, Захар усе-таки розгорнув Льонин паспорт.

Усі казали, що у вісімнадцять вони були дуже схожі. Тільки Льоня стригся коротко, а Захар навпаки — мав довге волосся. Це вже згодом у нього з'явилися записини. А Льонька наїв собі щоки... Він перегорнув сторіночку — Льоні двадцять п'ять. У нього дурнуваті вуса... Захар підчепив пальцем попсовану річковою водою другу сторінку. І ледь не впустив паспорт.

На третій світліні братове лице було точнісінько таке, як тиждень тому, коли його ховали. А ховали Льоню в закритій труні — через обличчя, що до непізнаваності *обгоріло* під час пожежі.

...Коли Захар повернувся в кав'ярню, увірвавшись, мов вихор, до напівтемної зали, Чоловіка в Червоному ніде не було. Тільки клята тека лежала на столі — витріщалась із моторошних світлин невидючими очима обгорілого Льоніного трупа.

Колись йому цю теку продав був якийсь сліпий. Захар зустрів його рано-вранці, йдучи на роботу. У дзеркальних окулярах і чорному бушлаті, він розгублено стукав довкола себе ціпком

на перехресті, й видно було, що заблукав. Не місцевий. Запитав, де зупинка. Захар показав. А тоді сліпий почав просити купити в нього якісь журнали. Дістав із-за пазухи грубу картонну теку, заходився пхати йому в руки й сльозливим голосом благав купити бодай щось. Захар відмахнувся й пішов було далі, аж тут цей тип розсипав журнали і почав рачкувати по землі, силкуючись їх позбирати. То була добірка тижневика, який видавали в обласному центрі. Захарові й задарма не потрібна була така макулатура. Але сліпий мав такий безпорадний вигляд, що він, ясна річ, повернувся, щоб допомогти.

Й ото він бере один із журналів і пхає сліпому до рук, аж ось бачить, що з обкладинки на нього дивиться усміхнене лице його брата: «Новий головний технолог Буськового цукрового заводу — про майбутнє відродження». Брат переїхав сюди років на два раніше, а згодом доля (а може, бісів цукровий завод) заманила сюди і Захара. У тижневику було велике інтерв'ю з братом і фотографії. Багато неймовірно красивих кольорових знімків Льоні з дружиною в них удома. На подвір'ї, на ганку... Ось вони п'ють чай за столом, ось брат показує лазню...

— Купіть, будь ласка, — попросив сліпий. — За скільки хочете купіть.

— Добре... Я взяв би оцей...

Захар неуважно попорпався у кишенях, вийняв єдину двохсотгривневу купюру й сумно втупився на неї.

— Вистачить навіть монетки, — мовив сліпий, дивлячись кудись убік, наче силкувався розгледіти в порожньому небі бодай одну пташку.

— Так монетки якраз і немає...

На слові «немає» Захар виразно відчув, як щось дзенькнуло об нижні зуби і опинилося під язиком, і через це у нього

вийшло якесь непевне «емає». Скривившись від металевого присмаку він здивовано виплюнув на долоню невеличку мідну монету. З її звгнутого боку на Захара дивилася сова.

— От і дякую вам! — зрадів сліпий і схопив монету з долоні.

— Це фокус? — стороніло пробубонів Захар.

Замість відповіді сліпий втелюючи йому теку з купою журналів і, насвистуючи, бадьоро пішов звідтіля.

Захар так і доплентався до пожежки — тримаючи теку в оберемку, наче в'язанку дров.

Колись тут була повноцінна пожежна частина, на чотирьох авто, але потім усе розвалилося і її зачинили. І нині, поки всі чекали відкриття заводу, було ні се ні те: лише двоє бійців, Захар і єдиний сто тридцять перший «ЗІЛ», що безвізно стояв у гаражі через давно «здохлий» двигун. Захар пройшов повз підлеглих, ледь обдарувавши їх чимсь схожим на «доброго ранку», прослизнув у свою комірчину, з порогу пожбував теку з рештою журналів у смітницю і вмовився на дивані з отим єдиним числом, що дивився на нього братовими очима.

Льоня з дружиною нудотно солодко всміхалися з добрячого десятка світлин. Складалося враження, що в їхньому домі не лишилося жодного закутку, де вони б не встигли попозувати. Неначе вихвалялися: «Он воно, який у нас дім!» Захар і сам знав, що дім їхній був найкращий у селищі. Красивий. Немов створений для глянцю.

До будинків Захар мав слабкість. А будинки з журналів були його мрією. Він щоразу переконував себе, що журнальні будинки — несправжні. У реальному житті таких не буває. Занадто чисті, занадто затишні, занадто світлі. Його власний дім завжди скидався на барлогу, що потребує ремонту,

або ж тим таки ремонтом роздובану. За великим рахунком, це була протилежність будинків із журналів. Реальність на тлі мрії.

Від тієї миті, коли Захар уперше переступив поріг Льониного дому, він уже не міг думати ні про що інше. Як Льоня примудрився! Скільки він уже тут? Зо два роки? Де узяв гроші на оте все? Звідки в нього всі оті ідеї? Хто йому робив? Сам? Ні хріна не сам, у нього змалечку руки зі сраки!

Насправді в Буськовому Саду не було звідки взятися ні дизайнерському ремонту, ні дорогим меблям. Просто в братовому домі все було добротне, охайне і «по ділу», як любив казати Льоня. І сам він, до речі, цього наче й не помічав. А може, вдавав. «Звичайний будинок, — сказав тоді він. — У нас туалет досі надворі». «Але ж є баня», — подумав Захар, та братові нічого не сказав.

І ось тепер, у цій дірі, він бере журнал... Справжнісінький журнал, що пахне фарбою і сяє глянцею... І що він бачить? Льонин супердім тепер має ще ідеальніший вигляд. Щоб усі бачили! Щоб усі знали!

Того ранку Захар роздер журнал на шматки і пожбурих у смітницю слідом за течкою. А наступного дня знайшов теку на своєму столі.

— Хто поклав папку... — почав було він, розв'язуючи застальцьовану тасьму, й затнувся.

Усередині лежав єдиний журнал. Той самий. Цілісінький.

Захар ніяк не міг це пояснити. Усі спроби відповісти собі на запитання, як таке можливе, неминуче наштовхували на думку, що він божеволіє, тому Захар просто запхнув теку якнайдалі в шухляду і постарався про це забути.

Та хіба можна забути про журнал, у якому фото ідеального будинку твого брата?

Захар відчував, що думки про дім зжирають його зсередини. Він сердився на Льоню за вдавану (так йому видавалося) скромність і ту поблажливість, з якою він казав: «Та звичайний у мене дім!» А те, що брат не мав жодного примірника оцього таки журналу, Захар сприймав як огидну й чванливу брехню. Мовляв, подумаєш, журнал — я вже звик.

Вечорами він часто замикався в себе в кабінеті, щоб вийняти журнал і знову пробігтися очима по світлинах. Захар намагався роздивитися в них щось, чого досі не помічав і не бачив. Яка підлога, як лежить плінтус, що за меблі... Йому не так хотілося мати таке саме, як видавалося несправедливим, що все те є у брата. Адже це його, Захарова, мрія: жити в будинку, як із журналу. І те, що її здійснює брат, до того ж буквально — включно із власне журналом — він сприймав як кричущу несправедливу кривду. Річ навіть не в тому, що Леонід був недостойний такої честі — воно і так ясно. Річ у тім, що виходило, начебто її не достойний Захар.

Якось, хтозна-навіщо всоте мордуючи себе спогляданням триклятого журналу, Захар наткнувся там на оголошення. «Куплю двигун “ЗІЛ”-131 в робочому стані. Дорого». Оголошення, ясна річ, було давнє, а приписка «дорого» іще нічого не означала, але Захарові очі загорілися. А ще й враховуючи те, що Павло Борисович однак обіцяє купити нове пожежне авто як не сьогодні, то завтра... І те, що старий «ЗІЛ» був списаний, а його двигун не працює вже чорті-скільки... Одне слово, Захар вирішив «просто подзвонити про всяк випадок», щоб не мучитися.

Неймовірно, але там і досі хотіли купити двигун, а «дорого» означало таки справді «дорого». І Захар закасав рукава.

Спершу видавалося, що справа безнадійна. Він шукав якісь запчастини, пропадав у гаражі цілісінькими днями.

Зрештою перебрав руками кожен гвинтик. І мертвий движок ожив. А продавши його, Захар нарешті завершив ремонт. І навіть лазню збудував. Цілком імовірно, що переплюнув брата. Навіть радше за все таки переплюнув. Але чи то оті світлини мали вигідніший вигляд на глянцевиx сторінках, чи то Льонина дружина вміла підтримувати лад краще за Захарову жінку, але він так і не заспокоївся.

А на початку зими в Льониному домі сталася пожежа. Кажуть, коротке замикання, а може, іще щось. Ґанок зайнявся перший — увійти в дім було неможливо. Сусіди відразу зателефонували, але їхати на пожежу не було на чому — обіцяного авто ніхто так і не купив. Гасили відрами, як за давніх часів. Згоріло вщент. Льоня з дружиною так і не прокинулися.

Захар пиячив кілька днів, а тоді постановив собі спалити проклятущу теку.

Папка спалахнула, наче була просочена напалмом, обсмалила Захарові брови. Він мало дім не спалив. Від теки лишилася тільки купа чорного попелу. А наступного ранку він виявив на кухонному столі... картонну папку. Оту саму, в кавових плямах. Наче нічого й не сталося. Тільки тепер у ній не було ніяких журналів. Натомість течка була напхана якісними кольоровими знімками обгорілих тіл Льоні та його дружини.

Він палив її тричі. Щоразу течка горіла так, немов розчухувалася брама пекла. Але зранку знову чатувала на нього на столі. Аж поки Захар не додумався якось викинути її в річку...

— Передумали? — замість «алло» мовив незнайомець, коли Захар зателефонував йому після зустрічі в «Мінотаврі».

— Що ви хочете взамін? — запитав він. — Що ви хочете, щоб папка більше не поверталася?

— Послугу. Одну невеличку послугу.

ТРОЄ ЖИТТІВ ГАЛИ ПРИХОДЬКО

Андрій пішов у вбиральню. Субота й Оксі мовчки сиділи за порожнім столом. Вона відчужено дивилася у вікно. День напрочуд швидко згас і крізь шибки «Мінотавра» вже зазирали сизі зимові сутінки. Десь неподалік гудів роторний снігозбирач — Захар доводив до кінця почату роботи. Субота не зводив із Оксі очей. Вона була прекрасна у своїй аристократичній блідості. Поліцейський здивовано зауважив, що навіть сукня в засохлих брунатних плямах її не псує. От хіба що ідіотська хустинка зайва. Наче обривок ланцюга на шиї пса, що зірвався з прив'язі.

— Той-во... Слухай... — почав Субота, і вуха його спалахнули. — А тобі реально нравиця, коли грубо...

— Що? — Оксі аж подумала, що не те почула.

— Ну коли тебе Арсен... Я дивився й не міг понять, чи ти од болю кричиш, чи од удовольствія... — дільничний помітно розтягував слова, його добряче розвезло. — Мені даже хотілося тебе захистити...

На його обличчі вигравала п'яна напівусмішка.

— Віталік! Перестань! Господи, який же ти гидотний! Хотілося йому... Захистити...

— Просто той-во... Єслі нравиця, ти скажи... А може, тобі не нравиця, а просто дівається нема куди...

— Субота! — вигукнула Оксі, і кілька людей озирнулися на них. — Стули пельку!

Не надто й знітившись, Субота із задоволенням обмацував Ксенію масним поглядом — від подолу сукні до чорних кучерів волосся. І будь-хто побачив би, що відображення Ксені в очах дільничного — оголене.

— А чого ти не сказала йому про папку? — запитав він.

— І що сказати?

— Що то не просто папка! Ти ж знаєш! Чо' мовчиш? Як він мені не вірить, то чо' ти не скажеш!

— Бо це просто папка, — вочевидь перекирляючи Суботу, грайливо відповіла Ксеня.

— Що в ній було, коли ти її знайшла?

Ксеня раптом перелякано відсахнулася, наче Субота примудрився проникнути в її таємниці, значно інтимніші за ті, які можна довідатися вночі під вікнами їхньої спальні.

— Іди проспися, Віталік!

— І кстаті, чого вона вже не в тебе, га? Куди ти її поділа?

— Віталік! — в очах Оксі зблиснула лють. — Я не випитувала в тебе тих твоїх таємниць! Ти сам почав розповідати!

— А це того, Ксюшечка, що я не строю із себе целки, як ото некторі! А ти считаєш, що лучча за всіх? І боїшся, що Андрюха взнає, яка ти на самому ділі гнила? Він понравився тобі, я ж бачу...

— Заткнися!

— Крепкий хлопець, ге? — не вгавав Субота. — Ого-го, як може руку викрутити!

Здавалося, вона зараз зацідить йому. Та Ксенія лише нервово посмикувала ногою.

— Чого ти від мене хочеш?

— Шоб ти перестала брехати, Оксі! Шо було в папці?

Вона пригадала, як уперше розв'язала шворки на старій картонній течці, що якось опинилася на столі в ординаторській. Як кава вислизнула з рук, розляпуючись по столу... Як заперала халат у мийниці...

— Не твоє діло! — прошепотіла Ксенія. — Розкажи мені краще про послугу, як такий чесний! Що ти натворив, Віталік?

Він втупився в неї пустим каламутним поглядом. Ксенія намагалася розгледіти щось у Суботиних очах, коли він п'яно хитнувся на стільці й радісно промовив:

— О! Андрюха йде!

Субота підвівся, помітно коливаючись. Підійшов Андрій і підозріливо поглянув на них:

— Чого це ви такі? Погризлися чи що?

— Я вопше ни причому! — обурился дільничний і непевно поваландався до виходу.

Субота — вирубався. Усю дорогу бурмотів щось про Арсена. Щось штибу «торбу на голову — і признається, як миленький». Прийшов, оперся на стіл, прокричав щось на кшталт «фігасе я п'яний!», обвалився у своє крісло, наче йому по голові навернули. І застиг із роззявленим ротом, наче помер.

— Гей-гей! Чого це ти? — Андрій кинувся до нього.

Той не рухався, але дихав глибоко і рівно. Андрій притиснув пальці до його шиї — пульс нормальний.

— Віталік! Віталік, прокинься!

— Можеш не старатися, — байдужо озвалася Оксі.

— Як так «не старатися»? Та скільки він там ви... — здогад обірвав його думку на півслові. Він раптом пригадав дивні, ніби занадто складні рухи Ксюшиних рук, коли вона розливала в «Мінотаврі» горілку. — Ти?!

— Та ясно, що не ти! Розвісив вуха... Чувач тобі сам в убивстві зізнається...

— Що ти йому підсипала?!

— Хлоральгідрат. З алкоголем — просто пісня! Ходімо.

— Куди іти? Оксі, що та накоїла?

— Та все нормально. Це не небезпечно. Я чоловікові регулярно спокійні вечори влаштовую.

— Вирубаш чоловіка снодійним?

— Чого це вирубаю? Пару крапель. До того ж він не бухає, як оце опудало. Ходімо, розповімо все мерові. Нехай вирішує, що робити з цим гівнюком.

— Це не він! Як ти досі не зрозуміла — якщо він сидів за столом за пів години до вбивства Христини, він не може бути причетний!

— Чого це не може! Вийшов із-за столу, вбив і знову за стіл повернувся. Чи ти вважаєш, що апетит би пропав?

— А як же ж... Ти подумай краще — це ж майже одночасні події: він підвівся з-за столу, коли вона вже мала іти до площі!

— Це якщо він не пішов із дня народження на двадцять хвилин раніше. Наприклад, перевідати свою полонянку. А вона втекла. А може, втекла — і він через це зірвався зі святкування. Може, в нього там сигналізація!

— Так тепер ми тим більше нічого не довідаємося, тому що ти накачала його, і він спить!

— Ми вже все довідалися! Питання лише в тому, повісити виродка відразу чи — коли прокинеться!

— Якщо це він — ми могли дізнатися, де дитина...

— Якщо і була якась дитина, то її вже немає! — гірко проказала вона. — Ми повинні зупинити чудовисько, поки воно не вбило ще когось.

— Тільки ти замість цього хочеш дати натовпові козла-відбувайла, щоб урятувати справжнього звіра!

— Ти про що це кажеш?..

— Про твого чоловіка! Про міцного спортивного хлопця з obsесивно-компульсивним розладом. Про того, хто вже вбивав і може вбити ще, тому що чужі страждання дають йому задоволення.

— Що ти мелеш?

— А що в тебе на шиї, Оксі? Що там під хустиною?

— Це нікого не стосується! — вона ступила до дверей, але він — перекрив їй дорогу і міцно взяв за лікоть.

— Пустити!

Замість цього він спритно взявся за вузол й одним швидким рухом зірвав хустину.

Усе, як на світліні з теки. Тільки видно, що минуло більше часу. Він легенько сіпнув її до себе і відгорнув волосся, щоб подивитися на її шию ззаду. Туди, де по обидва боки хребта лишилися два ряди лілових правильної форми овалів. Сліди від пальців.

— Він душив тебе, — мовив Андрій, і зціпив зуби, відчуваючи, як усередині заклкотіла киплячою олією лютя, що підступала до горла.

— Це не він! — вириваючись, вигукнула Ксенія.

— І не просто схопив за шию, а хотів удушити, — Андрій наче випльовував кожне слово. — Це видно по слідах на шкірі: втискав великі пальці в горло, щоб ти перестала дихати — обома руками, щосили...

— Перестань! Це не він!

— А хто?!

Вона мовчала.

— Оксі! Арсен намагався тебе вбити! І якщо тобі начхати на себе, подумай, що він коїть з іншими!

— Це! Не! Він!!!

Вона видерла хустину з його рук і кулею вилетіла надвір. Андрій на мить розгубився. Злість стугоніла в скронях, спонукаючи діяти.

— Віталік! — Андрій кинувся до Суботи і заходився його термосити. — Віталік, прокидайся! Віталік, убивця — Арсен! Прокинься!

Той щось пробурмотів і захропів. Андрій зацідив дільничному лункого ляпаса. Той скривився і зарюмсав, як дитина, але не прокинувся.

— Чорти б тебе забрали...

Тоді Андрюха обнишпорив кишені дільничного і вицупив телефон.

— Віталік! — він знову потрусив поліцейського. — Який код? Віталік, який код на телефоні?!

Але той спокійнісінько собі спав. Андрій кинув мобільник на стіл і замислився, закусивши губу. Що робити...

Грюкнули двері.

— Передумала? — Андрій навіть не озирнувся.

— Ви тут! Слава Богові!

Він підхопився й здивовано витріщився на Галу, що стояла за його спиною.

— Ви?

— Я шукала вас у готелі. Стучала в усі номери...

— Мене? — пришелепкувато повторив він. — І навіщо ж...

— Я згадала! — сказала вона і раптом заплакала. — Я згадала! Я згадала...

Притиснувши долоні до обличчя, Гала зайшлася гучними схлипами.

— Господи, та що? Що ви згадали?

— Благаю вас, — вона раптом вчепилася йому в руку мокрими від сліз пальцями. — Благаю! Поможіть знайти мою донечку!

Десь під землею в нескінченних багаторівневих катакомбах прокинулася маленька дівчинка, що мала деякі особливості сприйняття. Тут, де роль світла виконувала та ж таки пільма, просто розбавлена скупим світінням під стелею однієї з кам'яних зал, Надя спала і прокидалася без усілякого зв'язку зі зміною дня і ночі нагорі.

Зараз вона прокинулася через гуркіт бляшанки, що покотилася підлогою. Надя знайшла їх цілий рятівний ящик. Вона навчилася бити бляшанкою об стіну, аж доки покришка відкривалася настільки, що можна було пити бульйон (Надя подумки казала «супчик»). Першого разу їй здалося, наче наїлася від пуза кількома ковтками. Та кожного наступного разу «супчик» чимраз менше тамував голод. Їй страшенно хотілося дістати те, що бовталося всередині банки, якщо нею потрусити. Та хоч як стукала тими банками об стіни та підлогу, нічого не вдавалося.

Аж ось загриміла бляшанка, і вона прокинулася. У слабкому неясному світінні її очі давно навчилися відрізняти відтінки пільми, і вона легко могла вирізнити темні рухомі плями щурячих тіл. Дівчинка скочила. Вона ще пам'ятала, як одна вкусила її уві сні, і боялася наближення цих дрібних метушливих тіней. Хоча останнім часом вони майже перестали на неї зважати — щурів дужче цікавили бляшанки, із

яких Надя випила «супчик». Вони частенько ганяли їх по підлозі, як ганяють м'яча дворові дітлахи.

От тільки зараз їхня метушня була якась незвична — ціла зграя тіней металася по підлозі, оскаженіло накидаючись на банку.

Плесь! Плесь-плесь!

Щури давно вже не лякалися її плескання. Вони ще гучніше застукали консервною бляшанкою. До Надиного носика долинув приємний і напрочуд сильний запах «супчику», і дівчинка подумала, що пацюки зуміли відкрити нову непочату банку. І зараз розіллють або вип'ють весь її «супчик». Пронизливо верескнувши, Надя побігла просто в скупчення метушливих тіней. Щури налякано відскакували і знову несамовито кидалися до банки, аж ось Надя пхнула її, кілька тіней кинулися врозтіч, вона вхопила бляшанку і відбігла якнайдалі від пацючого кишля. А ті кинулися до місця, де лежала банка, і почали битися за право вилизувати жирні плями.

Надя обережно обмацала банку. Пальцями відчула гострі, нерівні бляшані краї, що обрамлювали чималу дірку. Таку велику, що Надя змогла запхнути всередину пальчики й витягла запашний соковитий шматок чогось такого неймовірно смачного, аж голова запаморочилася, коли кусник опинився у неї в роті. Вона з'їла половину всього, що там було, і вперше за весь час відчула, що справді наїлася. Поставила решту банки так високо, як тільки змогла, — на приступку над головою, де вона ховала відкриті бляшанки з «супчиком».

Їй знову захотілося спати, і дівчинка вирішила лягти. Тим більше, що півморок знову згустився, перетворившись на повноцінну пільму — отже, нагорі теж настала ніч.

Але спершу Надя знайшла одну банку з-під «супчику» і поклала простісінько в центр зворохобленого пацючого кишла. Нехай відкриють іще одну...

Надворі остаточно стемніло, і в поліційний відділок уже зазирає низький місяць. Звідкілясь здалеку долинали надсадне гудіння снігозбирача. Субота розмірено сопів, схиливши голову на груди. Гала вчепилася обіруч у чашку з гарячим чаєм і тремтіла всім тілом, наче від холоду.

— Я була вдома, — розповідала вона. — Сьогодні чомусь увесь день звертала увагу на оті малюнки на шпалерах. Пам'ятаєте, ви знайшли за диваном? І раптом згадала, як ми їхали сюди з Харитоном і минали зупинку. Тут, за річкою. Вона ще розфарбована малюнками з мультиків... Тільки потворними. Так от, я раптом абсолютно чітко згадала, що вже була там. Тобто, я *знаю*, що не була. І що позавчора приїхала сюди вперше в житті. Та однак у моїй голові вже є такий спогад. І зовсім не як дежавю, коли здається, наче все повторюється. Того разу все було інакше: ми їхали вночі, а не вдень, і снігу не було... Може, і не зима була. Я не пам'ятаю коли. Може, зовсім недавно, а може, ні, — Гала раптом узяла його за руку. — Ви мені вірите? От до цього моменту — вірите?

— Вірю, — просто відповів Андрій.

— Добре, — кивнула Гала. — Бо далі буде складніше. Далі я сама не вірю...

Вона замовкла. Ковтнула чаю, здригнулася — гарячий. А очі навіть не змінили виразу. Наче жили окремим життям. Навіть не так — вони жили зараз в іншому часі та місці. І не складно здогадатися, де саме: там, де була розмальована

зупинка і ніч, і калюжі, затягнуті кіркою льоду — чи то безсніжної зими, чи то ранньої холодної весни.

— Того разу ми не просто проїхали, — сказала Гала. — Ми спинилися, щоб підібрати якусь дівчинку. Чужу. Абсолютно точно: я тоді вважала, що чужу. Але тієї миті, коли взяла її за руку...

Вона замовкла, намагаючись впоратися з диханням, засопіла, та зрештою не стрималася й заплакала. Він мовчки подав їй серветку.

— Вибачте... — схлипнула Гала. — Ви вважаєте мене божевільною?

— Мене самого тут вважають божевільним, тому... Я не кваплюся з висновками.

— Дякую, — прошепотіла вона самими губами.

— Ви сказали, що взяли її за руку.

— Узяла. Я взяла за руку геть чужу, незнайому дівчинку. І тієї ж миті вона стала моєю дочкою. Не знаю, як це змалювати. Навіть не *стала*: тієї миті, як я до неї торкнулася, вона *завжди* була моєю дочкою. Розумієте? Моєю маленькою Надею, в якої аутизм і затримка розвитку. І наче ми їдемо додому попутками і стоїмо на цій зупинці вже цілу годину. І ось фари, і я голосую...

Вона глибоко й судомно вдихнула, намагаючись впоратися з емоціями.

— У мене в голові троє різних життів, — вела далі Гала, — але всі три — мої. В одному я приїхала сюди позавчора і нікого тут не знаю. І ніяких дітей у мене немає. У другому я приїхала сюди значно раніше... У мене теж не було дітей, і пам'ятаю, мене бісив водій і те, що він збирається когось підібрати дорогою за мої гроші... А в третьому... У третьому житті я живу тут дуже давно. Знаю тут кожного собаку, і кожен собака знає

мене. І в цьому третьому житті у мене є дочка. Моє сонечко, моя радість, моя Надійка! І вона... Вона зникла...

Її плечі затремтіли, і Гала зайшлася гіркими беззвучними слізьми.

— Боюсь, я не знаю, як усе це пояснити... — обережно мовив Андрій.

— Не треба! Не треба нічого пояснювати! Просто ви той, хто шукає мою дочку, — а отже, ви мені вірите! Вірите, що вона таки справді зникла!

— Вірю. І вірю навіть, що ми разом її знайдемо.

— Дякую вам! — вона рвучко взяла його за руку і гарячий чай розляпався їй на пальці й на коліно, та вона навіть не зауважила. — Мені більше нічого не потрібно! Просто допоможіть її знайти!

— А ми ж уже з вами зустрічалися, ви пам'ятаєте?

— Так, ви виступали в залі, а я...

Він жестом урвав її:

— Ні-ні, раніше. Ви лежали в лікарні, пам'ятаєте?

— Ні... Я лежала там із Надею?

— Ні, Надя зникла, і ви опинилися в лікарні вже після того — пам'ятаєте, чому?

— Не пам'ятаю нічого такого. Лише те, що прийшла додому, а її немає...

— А далі?

— Нічого... Я плачу, бігаю подвір'ям і гукаю її. А тоді — оце інше життя, й ми їдемо в автобусі... І ви зустрічаєте мене й ведете додому.

— Ясно, — він розчаровано похитав головою.

— Ви знаєте, де її шукати?

Він повагався рівно секунду, стиснувши губи у білу смужку. Згадалися фіолетові синці на витонченій дівочій

шиї. У грудях знову скипіла лютя — наче кислота, що зжирає цинкову пластинку. Андрій тоді підійшов до заснулого дільничного, запхнув руку йому під куртку й дістав пістолет.

— Я знаю того, хто знає, — відповів він. — Думаю, вам краще залишитися вдома. Я неодмінно знайду вашу дочку. Обіцяю.

МІСЯЧНА ТІНЬ

Над селищем Буськів Сад біснувався вітер. Сніг у брудно-сірих хмарах давно вичерпався, і тепер вітер розкидав марне клоччя туману, оголюючи темний небесний купол, що з'явив пробоїнами перших зірок.

Із настанням пітьми з віддалених закапелків душ мешканців селища Буськів Сад на світ виходили демони. Показувалося осердя сердець. У розум вривалися схожі на чуже шепотіння паскудні думки і самі собою спливали на поверхню виродкуваті ідейки. А втім, від усієї цієї демонології так і віє прозою найманих квартир. І саме в цьому Буськів Сад нічим не відрізнявся від будь-якого іншого містечка на землі. Єдине, чим селище насправді було унікальне, то це тим, що демонів тут можна узріти у звичному для людського ока спектрі електромагнітного випромінювання. Простіше кажучи, за світла. І зараз ідеться про сріблясте сяєво місяця.

Того вечора його втомлений лик дивився на засніжене селище з відвертою зневагою.

— Якого лисого! — рипучим голосом запитувався сліпий бармен, мерзлякувато горнучись у важкий бушлат. — Вона не повинна була пригадати!

Цього разу він був без окулярів. Порожнеча витікала з його невидючих очей брудними патьоками, креслячи чорні доріжки, наче він був моторошним повсталим із пекла клоуном, що плаче.

— Любов! — дзвінко відказала черниця і, приклавшись до мундштука, затягнулася ядучим цигарковим димом.

— Це навіть не її дочка! — він презирливо скривився.

Вони сиділи в червоному «ягуарі» на пагорбі, в підніжжі якого розкинулося засніжене селище. Спортивне купе на вузькій білій дорозі мало такий недоречний вигляд, наче свиня на церковній службі.

Шумно затягнувшись, черниця видихнула в салон цілу хмару смердючого диму, і бармен надсадно закашлявся.

— Що за паскудство ти куриш... — шанобливо прохрипів він.

— Фосген! — вона задоволено рохнула.

Бармен нетерпляче тарабанів пальцями об кермо.

— Отже, до нього ти не маєш запитань? — єхидно поцікавилася черниця.

— Одержимість — це тобі не любов! — відмахнувся бармен. — Він одержимий спокутою. Та насправді єдине, чим він живе, — це ненависть! Відчуваєш різницю?

Монашка скривилася:

— Так це ж він сам себе ненавидить.

— Один хрін! Ненавидиш ближнього, як себе, а себе, як ближнього, — от тобі і закон, і писання пророків.

— Воістину, — кивнула черниця й, схиливши голову, поцілувала брошку у вигляді жаби.

Нарешті в темряві вулиці показалася темна пляма, наче жива метушлива ляпка на білому снігу.

— Це не Хантер? — запитав бармен, відвернувши своє сліпе обличчя в один бік і вказуючи пальцем геть у інший. — Я ж ні дідька не бачу...

— Як від'ївся, засранець! — з ніжністю вигукнула черниця, вдивляючись у морок.

До «ягуара», що стояв у снігу, наближався величезний, завбільшки з добрячого ризеншнауцера, бурий кролик — такий тлустий, що насилу прокладав собі шлях у кучугурах, залишаючи за собою широкий слід від живота.

— Ну, біжи вже до нього, — добродушно мовив бармен.

— А чи не зарано оце все? — занепокоїлася черниця.

Бармен нахилився до лобового скла і подивився на небо:

— Він щойно зняв із неї хустину.

— Ти впевнений? — черниця з сумнівом вигнула брову.

— Подивися на місяць, — сказав бармен. — Ця ніч стане останньою.

Черниця вистрибнула із «ягуара» і, задерши голову, довго дивилася на місячний диск. А тоді побігла назустріч кролеві, підхопила його на руки і, крехтячи, поцурпелила до автівки.

— Поганий кролик! — ніжно проказала вона, зариваючи носа в м'яку шерсть. — Дуже поганий кролик!

— Їдьмо! — гукнув бармен. — Я замерз уже!

І він підморгнув їй своїм порожнім оком. Черниця вистрілила в темряву цигаркою — й по снігу застрибало розсипище жовтогарячих іскор.

— Тільки ідіоти гріються на згарищі, дорогий мій, — зауважила черниця, сідаючи на пасажирське місце.

Бармен утішено заіржав. Вона заледве вмостила кролика в себе на колінах. Загарчав двигун, і червоне купе помчало вниз, у залите місячним сяєвом селище.

Його колеса не лишили на снігу щонайменшого знаку.

Щойно місяць піднявся трошечки вище, як на нього налетіли нічні темні хмари. Вони кидалися на сріблястий диск оскаженілими з голоду щурами: намагалися вчепитися зубами, встромити в нього дрібні криві кігтики, та лише безпорадно ковзалися по місячному ликові, — і вітер відтягував їх у нічну пітьму. А на селище, що лежало серед снігів, спадали тіні, такі ж кволі й нерівні, як і самі хмари. Опинившись у місячній тіні, там унизу, чомусь заходилися в жалісному завиванні собаки. Вони підтискали хвости і забивалися під сараї, ховалися в будах і безпомічно притискали тремтячі спини до вхідних дверей.

А люди їли, дивилися телевізор, ховалися в телефони, і ніхто з них не відчував того, що так безпомільно визначили дворові пси: почалося.

Близько шостої вечора місячна тінь накрила дім бригадира монтажників, які не так давно встановлювали червоні літери на центральній площі. Бригадир ліниво сперечався з дружиною про щось геть несуттєве, ні на мить не відводячи очей від телевізора. Суперечка наводила на чоловіка немилосердну нудьгу й ось-ось мала завершитися сама собою через пасивність сторін, але тієї секунди, коли їхній дім на мить огорнула тінь, бригадир раптом відчув дивну клекотливу злість. Він несподівано скочив і, не вдаючись до увертюри, щосили вдарив дружину кулаком по носу. Хруснув перебитий хрящ, жінка скрикнула, закашляла і захлинулася кров'ю... Та ось тінь слизнула далі, і бригадир, немов опритомнівши, здивовано витріщився на власний кулак.

Майже тоді ж тінь пробіглася стіною п'ятиповерхівки, і худенька секретарка Міла у своїй спальні раптом збагнула, що зробить це негайно. Рішучо зірвалася на ноги, вийшла в під'їзд і подзвонила в сусідські двері. Вона достеменно

навіть не пригадувала, як саме звати сусіда, але нині його звичка залишати на щокіях охайну щетину видалася їй просто нестерпно сексуальною. І коли той відчинив двері, Міла мовчки обвила руками його шию й присмокталася до вуст жадібним палким цілунком.

«Хто там, Вітю?» — пролунав із глибини квартири жіночий голос, але місячні тіні вчиняли свій п'яний танець просто на жовтих вікнах, тож Мілі і Віті було на все начхати. Вони ввалилися в її квартиру, а за сусідськими дверима дружина Віті, яка очманіло гатила молоточком для м'яса свинячу вирізку, вирішила, що їй причулося. Хоча місячна тінь пробіглася також і по її обличчю. Тож, коли за пів години приголомшений власним учинком Вітя повернеться, молоточок для м'яса знадобиться їй знову.

Місячна тінь ковзнула площею далі, й ось на горішньому поверсі наступної п'ятиповерхівки розцахнулося вікно — ніби назустріч світлові. І щойно тінь лягла на причмелене алкоголем лице молодого пожежника — одного із двох підпічних Захара Науменка — той розбігся, катульнувся через підвіконня й гепнувся на щойно розчищену вулицю.

Самого Науменка місячна тінь наздогнала, коли той атакував ножем снігозбирача черговий замет, спромігшись відключитися від думок і цілком зосередитися на чищенні вулиць. Допіру тінь перетнула лобове скло, він натиснув на гальмо так різко, наче побачив привида. Цієї миті в тиху напівтемряву його свідомості вдерлася яскрава, мов спалах думка. Двигун! Ось же двигун для старого пожежного «ЗІЛа»!

Насправді, Захар краще за всіх мусив би знати, що сніг позабивав сточища зливових каналізацій — тих самих, які вели просто в каменярні, — і не дає вийти метану, тому газ

накопичується просто під селищем гігантською смертоносною подушкою.

Хто, як не він, мусив би подбати про те, щоб, розчищуючи вулиці, насамперед звільняти стоки — аби врятувати містечко, розташоване на пороховій діжці. Адже саме Захар бачив у нічних кошмарах стовпи вогню, що вистрілюють у небо, зминаючи чавунні решітки сточищ, наче вони виготовлені з фольги.

Але місячна тінь залишила в нього у голові лише одне — він має виправити те, що накоїв. Те, через що загинув його брат. Те, до чого присилював його проклятуший журнал. Заздрість. Бісова заздрість.

Овечий гріх.

Загудівши двигуном, роторний снігозбирач заклав крутий поворот і помчав у напрямку пожежної частини.

У десять хвилин на сьому місячна тінь наздогнала Андрія, що плентався вулицею. Той ішов із понурою зосередженістю, й не думав про те, що саме скаже.

За поясом джинсів приємно тиснула ребриста поверхня пістолета. Тієї миті, коли тінь накрила його, перед Андрієвими очима ніби виникла тонка шия медсестри Ксенії з буряковими слідами від пальців. «Навряд чи мені взагалі потрібно буде щось казати, — промайнуло в нього в голові. — Просто виб'ю стволом зуби, й він сам усе розкаже». І, стиснувши щелепи, Андрій вийняв пістолет, смикнув затвор і кинувся бігти.

Трохи далі по вулиці стояв єдиний на все селище приватний будинок із водопроводом, і місячна тінь накрила його вже за хвилину.

Арсен спік яблучний пиріг. Це було його вибачення перед Оксі — за вчорашні синці й те, що вранці не став на її бік. Пиріг мав засвідчувати його любов, а головне — він був фішкою самого Арсена. Небагато чоловіків — Арсен був певний цього — можуть похвалитися, що вони на «ти» з духовкою й тістом. А ті, хто це вміє, — навряд чи завиграшки вижмуть сто від грудей. Арсен саме проштрикнув пиріг бамбуковою зубочисткою й задоволено крекнув, переконавшись, що той пропікся, аж раптом у хаті трохи потемнішало. «Напруга впала», — подумав він і заходився поливати пиріг шоколадом.

Важко сказати, яким чином його думки від розкішних пахоців випічки в кухні перенеслися туди, де він люто тримає за волосся власну дружину й вигукує їй у лице, що втомився від нескінченних зрад. Можливо, спершу він замислився, котра зараз година, а тоді подумав, що на площі всі давно порозходилися, а в медпункті сьогодні чергує не Оксі. І що в медпункт теж сто разів уже можна було сходити, як треба... А може, він просто занадто довго вигодовував власний гнів телячим лівером. Байдуже. Головне, що в його скронях урешті щось вибухнуло, і тоді, оглянувши свій витвір поглядом митця, Арсен міцно стис руку в кулак і щосили опустив на пиріг.

Дубова стільниця здивовано загуділа, пиріг чвиркнув навсібіч ошматтям гарячого тіста і шоколадними бризками, а Арсен зіціпив зуби так, аж занили ясна, й нутряно завив. Коли у двері подзвонили, він похмуро кивнув — наче відповідаючи власним думкам, — зняв із магнітного тримача улюбленого японського ножа і пішов відчиняти.

Тіні. Вони накривали собою засніжені вулиці, перехняблені паркани і хати, що куняли у глибині подвір'їв. Вони

торкалися до стін, торсали ручки на дверях, мимохідь заглядали у вікна й пробігалися обличчями безжурних людей.

Селищному голові Павлові Борисовичу Тупогубу, що стояв коло відчиненого на другому поверсі вікна, здавалося наче на стінах будинків, які обступили площу, витанцьовують не тіні, а його власні чорні думки. Носаки дорогих туфель зависли над порожнечою, а навколо шиї обвивалася пружна, лискуча, наче змія, мотузка. Один її кінець був зав'язаний на кшталт ковбойських ласо точнісінько над коміром ідеально випрасуваної сорочки, а інший — надійно прив'язаний до батареї. Довжини мотузки мало якраз вистачити, щоб лаковані мерові туфлі зависли простісінько над парадними дверима будівлі адміністрації.

Павло Борисович не був Звіром і, як сам уважав, ніколи б у житті не вчинив такого мерзенного злочину, як ті, що їх коїв маніяк. І все ж, те, що Звіром виявилася саме ця людина... Може, він і не довіряв йому цілком, може, і не знав по-справжньому... Але точно вважав своїм... Близьким... Навіть рідним, хоча це слово ніколи і не викликало в Тупогуба якихось почуттів. Усе це спровокує розлючених мешканців скерувати їхній гнів і на нього також. Його розтопчуть. Чхати він хотів на докори сумління чи бруд незаслужених обвинувачень, але вони розтопчуть його у *прямому сенсі*. Розтерзають. Але спершу — відберуть і виваляють у лайні все, що він із такою любов'ю створював. Усе, за що жодне з них не подумалося йому подякувати. І найжахливіше — перед смертю він устигне відчути, що означає бути *ніким* — беззахисним, позбавленим влади, безборонним. Нікому не потрібним жебраком, як і всі вони.

Такі думки привели селищного голову спершу в його чудовий гараж, де наче в печері Аладдіна, було все, зокрема

МЕНІ ВІДПЛАТА

й міцна нейлонова мотузка на десять міліметрів у діаметрі. А тоді вже — сюди, на підвіконня його кабінету, де він так полюбляв курити люльку, милуючись центральною площею селища, для якого так багато зробив.

Сьогодні Павло Борисович чи то й справді відчув себе співучасником кривавих убивств, чи то усвідомив, що саме так вирішить розлючений натовп, коли столичний консултант укаже їм на справжнього вбивцю... Хай там як, він постановив собі не чекати, коли те саме зроблять інші люди, але вже брутально, без належної поваги і не давши йому навіть упорядкувати власні думки.

Чи був той, що називав себе Звіром, серед людей, на обличчя яких лягла тієї ночі місячна тінь? Ясна річ, був. Чи жадав він покути, помсти, або, може, — знемагав із ревностів? Либонь таки, все водночас. Гріхи рідко ходять нарізно. І по-справжньому вовчі гріхи радше за все властиві найпаршивішим вівцям. Чи міг Звір міцно спати тієї миті, коли його наздогнала місячна тінь? Але ж усі мешканці Буськового Саду певним чином спали. Принаймні їхні очі точно були заплющені — бо як інакше можуть жити люди, оточені брудом та підлістю, й не збожеволіти! Але головне те, що місячна тінь принесла нині Звірові напрочуд чітку і страшну думку — сьогодні він уб'є знову.

Ім'я своєї жертви він знав давно, а місячна тінь усього лише сказала йому, що час настав.

Оксі.

Оксі постукала в кабінет Павла Борисовича і прочинила двері.

— Можна?

Із дверей несподівано війнуло холодом. В адміністрації не мало бути ні душі, але у трьох високих вікнах над головним входом світилося, й вона піднялася.

— Ви тут? — несміливо промовила Ксенія, тому що за столом нікого не було.

— Тут, — пролунав голос мера, і вона здригнулася.

Він стояв у відчиненому вікні, узявшись за стулки, в позі людини, яку гукнули саме тоді, коли та вже зібралася піти.

— Що ви там... — почала вона, але слова застрягли в горлі, бо відповідь звисала темним вигином нейлонової мотузки із шиї Павла Борисовича.

— Перекажи всім, що я не хотів усього цього, — сумно мовив селищний голова.

— Стійте! — вигукнула Ксеня, тому що він знову відвернувся й небезпечно нахилився у віконний отвір. — Я знайшла вбивцю!

Він завмер. Стояв так кілька секунд. А тоді раптом знову озирнувся через плече:

— Я не можу відповідати за все й усіх.
— А ви і не мусите, — м'яко мовила Оксі. — Ніхто не міг припустити, що це він.
— Я повинен був, — відповів мер. — Повинен був здогадатися.
— То ви вже знаєте?
Той знову мовчить. Вітер нетерпляче смикає його за приполю піджака, мовляв, давай уже, стрибай, усі вже втомилися чекати.
— Звідки... — глухо мовив він. — Звідки мені знати...
— Це Субота!
— Субота? — повторив мер. — Віталік — серійний убивця?
— Сто відсотків. Я знайшла в нього оце ось.
І вона дістала із сумочки стосик світлин.
— Що це? — запитав мер, так і стоячи у вікні.
— Фотографії всіх зниклих дівчат. Мертвих!
Мер іще кілька секунд стояв на підвіконні, схиливши голову набік. А тоді раптом відступив від відчиненої стулки, чітким рухом зняв із шиї зашморг і доволі спритно, як на свій вік, зліз на підлогу.
— Показуй, — і мер рішуче захряснув вікно.
Вона розклала знімки на столі. Павло Борисович зітхнув. Узяв той, на якому Субота душить власника фотостудії.
— Я думав, він просто кудись поїхав... — пробурмотів він.
— Ніхто ніколи не подумає на поліцейського... Як на мене, у Віталіка взагалі роздвоєння особистості. Одна половина не знає, що робить інша.
— Це все пояснює, — пробурмотів мер. — А це ти чи що?
Він підчепив нігтем фото, де вона кохалася з Арсеном, і витягнув поверх усіх.

— Не треба дивитися! — Ксеня вихопила світлину і перевернула. — Він стежив за мною. Я всі разом схопила, не мала часу відкладати...
Вона геть зашарілася.
— Знаєш, що це означає?
— Що я наступна?
— Думаю, так, — мер стурбовано потер підборіддя. — Послухай... А де Субота зараз?
— Я підлила йому снодійного, проспить годин дванадцять, не менше.
— Та ти просто молодчина! — зрадів мер і звівся зі своїм годинником. — Уранці треба збирати людей, а там уже вирішимо, що робити. Але менти — це клан, розумієш? Там усі всіх покривають...
Мер нервово пройшовся кабінетом сюди-туди.
— А оцей київський експерт — у курсі?
— Він думає на мого чоловіка.
— На Арсена?! — мер здивовано витріщився.
Його здивування, вочевидь, було занадто показне, але Ксеня не зауважила.
— Довго розповідати... — вона насупилася. — Одне слово, є троє людей, які могли вбити Христину. Тоді саме букви встановлювали і світло погасло...
— Знаю-знаю. Він розповідав. А я тоді не повірив... А хто іще, крім Суботи?
— Захар Науменко і мій Арсен.
— Ну, щодо Арсена — це повна маячня! — мер чомусь пожвавився. — Він запальний хлопець, ясно. Не мені вам розказувати. Але те, що не маніяк — так за це я сам готовий ручатися!
— А Захар?

— А в Захара є звичка, як щось станеться, відразу повторювати: «О-хо-хо-хох, що ж маленьким я не здох». І от, коли тієї ночі погасло світло, я оце його «о-хо-хо-хох» увесь час чув. Виходить, ми з ним постійно на зв'язку лишалися. Отож... У мене ще тоді цей Андрій випитував, що саме я чув у труб- ці. А я чомусь не пригадав... — Павло Борисович раптом замислився.

— Що? — запитала Ксеня.

— Усе сходиться! — вигукнув він і кинувся до шафи з одягом.

Мер зняв із вішака пальто і почав нишпорити в кишенях. Нарешті витягнув щось і жбурнув пальто на диван.

— Ось! — він простягнув книжку в яскравій паперовій палітурці. — Вчора Віталік у моєму кабінеті забувся. Погортай-погортай! І зверни увагу на помітки на полях. Особливо на ті, що червоним.

— «Христина сміялася»? — Ксенія запитально подивилася на Тупогуба.

— У маніяків немає почуття гумору. Ти не знала? Не розуміють вони жартів, хоч убий. По книжках учать. Учать, розумієш? Щоб шуткувати і подобатися жертвам.

— Сволота... — прошепотіла Ксенія й у її очах зблиснули сльози.

— Ми з тобою повинні зробити так, щоб Субота не викрутився, — Павло Борисович накрив своєю долонею її руку і зазирнув у очі. — Ти мені допоможеш?

Насамперед вона вимкнула світло.

Поліційний відділок покреслили сині ґратчасті тіні. Субота сидів у своєму кріслі з закинутою назад головою й ледь

відкритим ротом. Біле світло вуличних ліхтарів робило його схожим на мерця.

Слід було просто покласти світлини в сейф і неодмінно покинути його відчиненим. Можливо навіть, зробити так, щоб стосик з'їхав на підлогу, і розсіпані знімки впали в око кожному, хто переступив би поріг. А книжку — на стіл. Так, ніби він читав її, перш ніж заснув. Ксеня нервово поправила пасок сумки на плечі.

Нерішуче зупинилася перед столом дільничного. Дихання поліцейського було рівне і спокійне. Ксеня знала, що він спатиме, хоч із гармати стріляй, але однак було не по собі через те, що зараз вона поруч з убивцею. Навіть гірше — перед нею справжнісінький кривавий недолюдок із роздвоєною особистістю. Як у кіно.

Від цієї думки неприємно залоскотало в грудях, захотілося щосили заверещати і негайно вибігти звідсіля. Та з іншого боку, усвідомлення, що за крок од неї безпорадний і приспаний Звір — розбурхувало. Ксеня обійшла стіл й обережно нахилилася до самого обличчя поліцейського. Так близько, аж на своїх губах відчула його дихання.

Раптом їй здалося, наче позаду хтось стоїть. Відчуття було таке реальне, що Ксенія готова були заприсягтися — вона відчуває шиєю тепло іншої людини, що стоїть за спиною — наче хтось схилився над самим її плечем. Жах заскреготів у горлі, і Ксенія не заверещала тільки тому, що чудово усвідомлювала незаконність свого перебування в будівлі поліції. Щосили стиснувши зуби, вона завмерла й прислухалася. Тихо. Лише сопє п'яний Субота. Більше нікого.

Дівчина помалу випросталася, перевела дух і подумки насварила себе за дурне дитяче боягузтво. Зараз вона

обернеться й упевниться, що позаду нікого немає. Та зробити це було так незбагненно страшно, що всупереч логіці, Ксеня так і стояла далі, виструнчившись, наче солдат почесної варті, і не наважувалася поворухнутися. Відчуття, наче позаду хтось є, стало ще чіткіше. Навіть гірше: тепер вона готова була поклястися, що чує *запах* того, хто стоїть простісінько в неї за спиною. Легкий аромат спецій і, здається, сандала. Усе це видавалося таким реальним, аж дівчина мусила вкусити себе за губу і міцно замружити на кілька секунд очі, щоб подолати паніку.

Ксеня стиснула кулачки і навіть перестала дихати. Аж раптом цілком виразно *відчула* чийсь легкий видих у себе на шиї. Здавлено скрикнувши, дівчина підскочила на місці й озирнулася.

І опинилася лицем до лица із жінкою в чорних чернечих одягах, що стояла впритул до неї.

Оксі судомно вдихнула, на мить затримала подих і на решті полегшено зітхнула, притиснувши до грудей розчепірену долоню.

— Нікого тут немає, дурочка, — сказала вона собі.

Черниця стояла так близько, що вони от-от могли торкнутися носами. Вона не зводила очей із Ксениного рота, а губи її ледь помітно ворушилися одночасно з вустами медсестри.

Чи може, це Ксенині вуста рухалися одночасно з губами черниці.

Очі дівчини й надалі схвильовано металися кімнатою, але дивилися крізь черницю, наче сліпі. Нарешті Ксенія коротко видихнула — ніби намірилася вихилити чарку горілки — розвернулася до дільничного і узялася нишпорити в його кишенях. Без зусиль знайшла зв'язку ключів. Оцей, із подвійною борідкою, — вочевидь від сейфа.

Темна постать черниці не рухалася, височіючи посеред кімнати, немов надгробний пам'ятник. І лише її очі, сяючи білками, невідривно стежили за кожним дівочим рухом.

Відімкнувши сейф, медсестра дістала із сумочки стосик фотографій і поклала із самого краєчку нижньої полиці. Обережно штовхнула пальцем, щоб знімки вислизнули на підлогу і розлетілися природним віялом... Здається, непогано. Ксеня на два кроки відступила, щоб оцінити роботу. Вона зупинилася так близько від черниці, аж знову відчула потилицею її дихання. Але тепер Ксеня опанувала себе. Лише нервово провела долонею по шиї і все.

«Це нікуди не годиться», — беззвучно ворухнулися губи черниці.

— Це нікуди не годиться, — синхронно промовила Ксеня вголос і подивилася на сейф. — Треба, щоб завтра його вимагала повісити навіть рідна мати!

Вуста черниці рухалися з невловною спритністю пальців лялькаря, здавалося, що Ксеня говорить із власної волі. Медсестра присіла навпочіпки, хутенько зібрала світлини, поклала на стіл і замкнула сейф. Тоді довго й уважно обдивлялася на місячному світлі, що струменіло з вікна, зв'язку ключів.

— Тут повинен бути ключ від фотостудії... — пробурмотіла Оксі. — Ось він!

Не питаючи в себе, як вона це визначила, дівчина переможно підвела догори стиснутий кулак. Тоді швидко підійшла до Суботи і штовхнула його крісло сюди-туди, перевіряючи, чи справні коліщатка. Найскладніше буде перевезти через поріг. Але вона впорається. Сто відсотків, упорається. Несподіваний, лоскитний вогник азарту спалахнув у неї в грудях. Ксенія всміхнулася, обхопила руками шию

дільничного і вмостилася верхи йому на коліна. Той кволо застогнав і повіки його засмикалися, наче він бачить сон.

Черниця стояла за спиною Ксенії — так близько, що майже торкалася підборіддям до її голови. Вона повільно роззявила рота і висолопила довгого, чорного, наче в трупа, язика. До аромату спецій, що повис у повітрі, домішався чіткий запах гнилих фруктів.

Улягаючи дивному потягові, Ксеня раптом ледь відкрила рота, висолопила язика і повільно провела по обличчю дільничного, від підборіддя до самого чола, наче насолоджувалася солоним смаком його шкіри.

— Жертва перетворюється на мисливця... — прошепотіла медсестра, і сама здивувалася, звідки у неї в голові ця фраза.

— Алло, так.

— Жень, привіт.

— Привіт! Давай швидко, я просто по вуха зараз...

— Я тобі як мер дзвоню. У справі.

— Зрозумів. Що там скоїлося?

— Є думка, що Христину Рогач убив наш Віталік Субота. І її, і всіх. Ти зможеш це завтра підтвердити? Як лікар.

— Я фельдшер узагалі, а не експерт-патанатом...

— Подумай. Треба. Алло?

— Не зможу. Справді. Віталік іще ж і шульга, а тут явно справа ножом тицяли...

— Ти комусь про це казав?

— Що саме?

— Оце — про лівшу і ніж!

— Та коли тут комусь казати! Така божевільня...

— Добре. Тоді забудь про це, зрозумів?

— Що значить — забудь?

— Ти як мені зараз сказав? Що фельдшер, а не експерт. От і закрій рота, якщо не експерт! Ясно? Не можеш підтвердити — не заважай.

— Стоп-стоп-стоп... Я не... Алло! Алло!

ОБМЕЖЕНА ПРОПОЗИЦІЯ

Вівсянки — денні пташки. Вони не ширяють над нічними селищами. А тим більше — не залишаються зимувати там, де сніг укриває землю крижаним покровом. Та в небі над Буськовим Садам того вечора і досі літала непримітна пташка. Вона вперто опиралася сильним висхідним потокам, що прагнули занести її у височінь — туди, куди птахи відлітають, а люди, як ми пам'ятаємо, *потрапляють*. Якщо, звісно, заробили. Якщо заробили...

Непримітна пташка вівсянка не хотіла покидати свого пташеняти, аж поки нарешті побачить, що з ним усе добре.

Того вечора, залишаючись над проклятим селищем, вівсянка бачила і решту птахів — так чітко, наче вони й не марудилися у грузьких, прив'язаних до землі, тілах, а линули в нічному небі разом із нею.

Вона бачила жовтоногу зозулю, яка щосили намагалася втиснути велике шкіряне крісло, що в ньому спав дільничний Субота, у вузькі двері його кабінету. Багато птахів бояться зозуль, бо забарвленням і навіть манерою літати вони схожі на яструбів. Насправді ж, їхні крихітні кігті не здатні вбити іншої птахи, а дзьобом вони можуть, щонайбільше,

розколоти панцир жука. А хоча... У певному сенсі зозулі, мабуть, небезпечніші й за яструбів.

Вівсянка бачила птаха, який дрімав у грудях селищного голови Павла Борисовича. До речі, якби ви спитали в нього самого, мер назвав би себе саме яструбом. Щонайменше, яструбом. Та насправді ж у грудях Павла Борисовича горіла велика синиця. Ота симпатична пташка, грудки якої відливають золотом, а спів нагадує перегук срібних дзвоників. Саме та, що нападає на слабших пташок, розбиває дзьобом голову і випиває мозок. Саме та, що вишпортує на світло поснулих кажанів і легко вбиває безпомічних, щоб об'їсти з кісток ніжне м'ясо. І так, вони ще й трупами не гребують — ані синиці, ані Павло Борисович.

Вівсянка бачила і того, хто вмотивувався у кріслі дільничного поліцейського. Сам Віталік Субота уявляв себе вороном — мудрим птахом, що вміє чекати. Але вівсянка бачила індику — того, що злітає лише тоді, коли за ним женуться, й забуває партнерку тієї ж миті, як закінчує паруватися.

Єдине, чого вівсянка чомусь не бачила, — що за птах був високий чоловік, який брів зараз у бік центральної площі.

Вона літала над ним коло за колом, але не могла роздивитися. І тоді, долаючи висхідні потоки, полинула вниз. Вівсянка тріпотіла над самісінькою його головою, та однак нічого не могла розібрати. Аж ось високий чоловік почув шум крил і подивився вгору.

Його очі, брови, ніс і рот були намальовані — примітивно, наче рукою дитини. Білі зіниці на яскраво-синьому тлі вступили в порожнечу байдужим невидючим поглядом. А руки раптом неймовірно спритно метнулися до пташки. Вона ледь встигла ухилитися, злетіла вище і в метушні загубила перо, а чоловік із намальованим лицем так і стояв із

протягнутими до неба руками і стиснутими від безсилої люті кулаками.

І в місячному світлі видно було, що його руки густо перемашені кров'ю.

Це був кінець. Не глухий кут, а саме кінець. Андрій сидів за шинквасом у кутку і робив те саме, що й завжди, коли опинявся в безвихідному становищі, — напивався.

«Мінотавр» був майже порожній — після сьогоднішнього ажіотажу мешканці селища воліли поховатися за дверима своїх квартир. Андрюха лежав щокою на картонному боці старої, пропахлої пилюкою теки і бездумно вертів на пальці золотий браслет із написом *Beast*.

Барменка мовчки забрала його спорожнілу чарку і поставила перед ним нову.

«От і немає більше короткого шляху, — думав Андрій. — А якщо шукати її в катакомбах наосліп... Навіть якщо уявити, що вдасться поставити на вуха всіх, кого тільки можна... Навіть якщо вже завтра...»

«Завтра неділя», — урвав він сам себе і зітхнув.

Її вже не знайдеш. Якби навіть дівчинка й досі була жива, однак не знайдеш. Єдиний шанс він щойно знищив сам. Власноруч. Тому він тут: залити мозок етиловим спиртом. Перевірений спосіб сховатися від проблем.

Андрюха збирався лише тицьнути Арсенові пістолетом у ніс і запитати, де дівчинка. Ну, може, потримати трохи за горлянку, — як ото він свою Оксі. Не більше.

Провали. Гадські провали... «Срати, грати!» — подумки промовив Андрій і вихилив чарку, що стояла перед ним.

Він начебто був цілком адекватний. Арсен відчинив двері. Андрій устиг єхидно запитати щось на кшталт:

«Подобається душити свою дружину, покинь?», аж тут Арсен витяг із-за спини руку, й Андрій побачив ножа. А далі — все як у тій клятій маршрутці: він пам'ятає кожен свій рух, але бачить усе наче збоку. А як опритомнів — було вже по всьому.

— Як там боротьба з чудовиськами? — пролунав за спиною знайомий голос.

Андрій не відповів. Просто знову вмовився щокою на теку і навіть заплющив очі.

— У вас кров на рукаві, — зауважив Харитон Еребович і заліз на високий барний стілець.

Андрій неохоче випростався. Харитон передав йому серветки.

— Дякую...

Андрюха узявся витирати жирну брунатну пляму.

— Знайшли вбивцю? — буденно поцікавився Чоловік у Червоному.

— Знайшов, — буркнув Андрій.

— Справді?! — він одразу пожвавився. — Оце даєте! І хто ж то?

— Такий собі Арсен... Навіть прізвища не знаю, — Андрієві кортіло завершити розмову якнайшвидше.

— І як ви здогадалися? Розгадали ребус із рукою?

— Не повністю...

— Упс... — Харитон картинно витріщив очі, ніби йому стало вкрай ніяково.

— А ви і про руку знаєте, — байдужо зауважив Андрій.

Мабуть, варто було замислитися, звідки він про це знає, але Андрюха не мав сили навіть просто здивуватися.

— А хоча б загадку браслета — відгадали? — облесливо поцікавився Харитон.

— Так. На руці був його браслет, а оцей — її.

— Дозвольте? — Харитон узяв прикрасу і короткозоро прищурився. — Он воно як! «Звір»! А ви, значить, знали, що Арсен себе так називає?

— Ні, звичайно.

— Зате ви знали, що... — Харитон звів брови, немов очікуючи, що Андрій продовжить. — А що ви, до речі, знали? Що він сентиментальний хлопчина, який дарує дівчині гарненький браслетик, перш ніж зарізати?

— Одне іншому не заважає, якщо ви не в курсі.

— Це точно! — погодився Харитон. — Чого я ніяк не збагну, то це якого милого Арсен виготовив такий браслет для себе. Тим більше, з її іменем. Хвалитися перед дружиною?

— Вони з Христиною могли мати таємні стосунки. Це, до речі, пояснює, чому напис зроблений на звороті.

— І що? Так кохав, аж зарізав?

— Це золото, Харитоне Еребовичу. Із будь-яким іншим матеріалом усе було б набагато складніше. А от золото не обов'язково означає почуття.

— А що ж тоді?

Андрій надовго задумався. Намагався уявити собі Арсена, що приміряє свій браслет. Із цим, що на ньому написано «Звір», запитань не виникало. Але отой, інший...

Харитон терпляче чекав.

— Я ось що думаю... — почав Андрій. — Соціопат, який убиває, навряд чи взагалі здатен любити.

— Логічно.

— Та це не означає, що йому не хочеться. Інше діло, що він не може... Розуміє, що мусить бути іще щось, окрім сексу. Але що? І тоді якісь атрибути — це єдиний спосіб учинити так, «як у нормальних людей». Наприклад, два іменні

браслети — дорого, красиво, символічно. Спробуй тепер скажи, що це не кохання! — Андрій замислився. — А всередині однак порожнеча. І він убиває, щоб відчутти бодай щось.

— Просто поезія! Але таки справді багато що пояснює, — Харитон кивнув. — Неясно інше: чому ви вирішили, що цей соціопат — саме Арсен?

— За щільністю кістяків у шафі. Так ви, здається, висловилися?

Він розшнурував течку і виклав перед Харитоном світлинку — сліди удушення, що симетрично розфарбували ніжну дівочу шкіру від ключиці до підборіддя.

— Оу! — зрадів Харитон. — Чиясь шия! Це ж усе доводить!

Й уточнив, наголошено делікатно прошепотівши:

— А чия вона, перепрошую?

— Його дружини, — знітився Андрій. — Я сам бачив. Ззаду на шкірі залишився кожен палець. Розумієте, що це означає?

— Що душили насправжки! — впевнено кивнув Харитон. І додав: — А до речі, ви запитували у Ксенії, хто то був?

Андрій утомлено зітхнув:

— Чого вам од мене треба?

— Ваша правда, — Чоловік у Червоному підсунув до себе течку і заходився щось шукати. — Давайте ближче до діла... Ось!

І вицупив із теки фото. На ній був Арсен. Очі закотилися під лоба, наче в екстазі. На його чолі красувалася кругла темно-червона пляма — наче ніяка не дірка, а знак шанувальників богині Шакті, який йому хтось поспіхом наніс перед смертю, щоб Божественна Мати взяла його під вічне заступництво.

— Уже десь бачили таке сьогодні? — з невинним виглядом запитався Харитон.

«Підкинув, — промайнуло в Андріївій голові. — Як ото Оксі — снодійне. Тільки я взагалі нічого не помітив».

— Ви прийшли мене заарештувати? — запитав він уголос.

— Та що ви таке кажете! Аж прикро чути, — Харитон запхнув фото назад у папку. — Я прийшов купити у вас цю теку.

— Беріть її задарма! — гмикнув Андрій.

— Ні-ні... Це буде трохи незвична угода. Я купую, але платите ви.

— Можете не старатися, — Андрій спокійно подивився йому в очі. — Я не маю чим платити — це раз. Мені начхати на ваш шантаж — це два.

— І на це вам теж начхати?

Спритним рухом мартопляса Харитон витягнув із середини теки якесь фото і підсунув його ближче до Андрія. Зі знімка сором'язливо всміхався хлопчик років дванадцяти в афганській шапці паколь.

— Або ось, — і Харитон виклав іще одну світлину. Наче карту з колоди.

На ній було немовля. Крихітне. Навіть якесь аж занадто крихітне. Все у трубках і якихось дротах, воно лежало серед моніторів і громіздких, вочевидь медичних, апаратів.

— І моє найулюбленіше, — оголосив Харитон і виклав третє фото.

Це був дуже гарний, достоту художній портрет дівчинки з мушелькою слухового апарата за вушком.

— Хто. Ти. Нахрін. Такий?! — Андрій загарчав і підвівся, загрозово нависнувши над Харитоном.

— У потягу ви обрали полуницю, — незворушно нагадав Харитон. — Тому все пам'ятаєте, поки решта спокійно їдуть собі далі. Не всіх, ясна річ, упізнаєте...

— Що я обрав?! — гаркнув цілком збитий із пантелику Андрій.

— Ганятися за привидами! Я ж пропоную вам дещо особливе: забрати ваші тривоги, нічні кошмари, докори сумління, провали! Купити у вас папку, а разом із нею — всі ваші моторошні спогади.

— Купити спогади? — Андрій презирливо всміхнувся. — Ким ви, цікаво, себе помислили...

— Я? Я воскресіння й життя! — гордо проказав Харитон, а через паузу додав, ніби знітився: — Хоча з моїх вуст, згоден, звучить дивно.

Говорити далі, вочевидь, не було сенсу. Андрій мовчки запхнув під порожню чарку пару купюр, узяв теку і вже подався було на вихід. Чоловік у Червоному схопив його за рукав. Різко і грубо — ніби Андрій на повному ході зачепився за гілку.

— Як вважаєш, чому в «Сяйві» тобі перепав сьомий номер? — очі Чоловіка в Червоному недобре зблиснули. — Чому не перший? Думаєш, не було вільних?

— Що ти мелеш?.. — Андрій спробував вивільнити руку, але Харитон учепився в неї мертвою хваткою.

— Одна мізерна послуга — і все, що в папці, покине вас назавжди! — продекламував Харитон блазенським голосом. — Пропозиція обмежена! Замовте сьогодні — й отримайте подарунок!

Вільною рукою він дістав невеличку мідну монетку і продемонстрував Андріїв. З її ввігнутого боку так само дурнувато витріщалася сова. Андрій вивільнив руку так рвучко, що Харитон мало не загримів зі свого стільця.

Вже у дверях його наздогнав вигук довговолосого — такий голосний, аж відвідувачі стривожено попідводили голови:

КРАЩЕ НЕ ВІДЧИНЯЙТЕ

— Уже, Господи, чути, бо чотири вже дні він у гробі...
І вже як спускався сходами, долинуло тужне і геть без-
тямне:
— Вийди сюди, Лазарю! Вийди сюди!!!
...Здавалося, Харитонів регіт переслідував Андрія за-
сніженими вулицями всю дорогу до «Сяйва».

— Алло!
— Оксі, чому трубку не береш?
— Не почула, мабуть, Євгене Павлович...
— Шість разів набирав тебе! Шість!
— Так не моя ж зміна... Щось сталося?
— Кінець світу — ось що сталося! Бігом у медпункт! Я на
виклик!
— Так Лізка ж сьогодні, чи хто...
— Лізці теж ніколи вгору глянути! Оксі, ти негайно по-
трібна тут!
— Дайте мені хоча б п'ятнадцять хвилин, добре?
— Постарайся швидше. Селище здуріло!

Селище здуріло.

Ніхто не хотів того, що сталося. Ні Міла, що встигла вибіг-
ти на сусідів крик і побачити, як здійснюється й знову опуска-
ється молоток для м'яса. Ні Андрій, що спритно підняв пісто-
лет і ще не усвідомлював, що скоїться за секунду. Ні Захар, що
відігнав у гараж єдиний шанс на порятунок усього селища.

Навіть пожежник, що стрибнув із п'ятого поверху, навіть він прагнув геть не того, що зрештою відбулося. Він уявляв собі розкішну панахиду і скупі сльози друзів. І Мілу, що так грубо його відшила, як вона шепоче в узголів'ї труни: «Ох, це все через мене, яка ж я дурна!». Насправді ж було так: Міла того вечора не змогла додзвонитися ні до лікаря (його телефон весь час був зайнятий), ні до поліцейського Суботи (той просто не відповідав), і в шоку бігла по допомогу. Дівчина саме повернула з-за рогу, як побачила під ногами щось темне. Швидко зорієнтувавшись, вона переплигнула через перешкоду, але мороз уже прихопив розквецяну ротором снігову лемішку, п'ятки дівчини подалися вперед, і Міла гепнулася на дупу, втрапивши рукою у щось холодне і слизьке. Зрештою її посмертними словами над мертвим залицяльником були аж ніяк не: «Ох, це все через мене», — а: «От же ж гівно собаче!». Хоча заради справедливості варто визнати: тієї миті вона не усвідомлювала, що каже це про мозок передчасно померлого.

Оксі теж не хотіла.

У фотостудії пахло розігрітою технікою. Горіли зловісні червоні лампи, покликані привабити сюди людей, що зійдуться нині на заклик мера і не знайдуть дільничного в його кабінеті. Решта теж було готове. Останній штрих — власне дільничний. Ксенія саме поставила крісло з заснулим Віталіком Суботою навпроти відчинених дверей. Просто через коридор — розчахнуті двері фотостудії. Щоб Субота часом не випав із крісла, вона прив'язала поліцейського до спинки його ж власним паском від штанів і тепер намірилася з розбігу проштовхнути крісло через обидва пороги. Та раптом голосно клацнув замок — хтось відчинив вхідні двері.

Ксенія здригнулася й завмерла. Промайнула думка, що гіршого моменту й не придумати. Пояснити, чому в кріслі спить зв'язаний поліцейський, і що коїться навпроти вона точно не зможе. Але черниця над її вухом встигла прошепотити: «Ти не ввійдеш», і Ксенія, синхронно виплюнула те саме і вискочила у вузький коридор.

Найімовірніше, їй би вдалося переконати Мілу, що дільничного немає й вона сама його шукає. Зрештою, вона встигла залишити ту просто у дверях. Але за пів секунди до того, як Оксі витурила її за двері, Міла встигла помітити темну постать, що дуже нагадувала дільничного в його улюбленому кріслі.

— Це терміново! — вигукнула вона. — Впусти! Там людину вбили!

Усе, що хотіла Міла, — поговорити з Суботою. Усе, що хотіла Ксенія, — не дати їй увійти. Навряд чи у цьому був сенс, адже пояснити свою поведінку вона б просто не змогла. Але тієї секунди обидві дівчини зосередилися на боротьбі за дверний отвір.

Урешті Ксенія пронизливо верескнула і щосили штурхнула секретарку в груди. У місячному світлі зблиснула свіжа шкірочка льоду, і Міла не так ступила. Її підшва по-зрадницькому ковзнула вперед, дівчина змахнула руками й завалилася навznak просто на бетонний ґанок. Її ноги неприємно засіпалися, а за якусь мить уже колишня секретарка селищного голови витріщалася в темне небо моторошним скляним поглядом.

Коротко скрикнувши, Ксенія затисла собі рота, щоб не заверещати. За її спиною із тіні виступила черниця.

«Воно й на краще», — прошепотіла вона, і на блідих вустах заграла усмішка.

— Воно й на краще, — видихнула Ксеня, й сама не зрозуміла, чому таке сказала.

Та вже за секунду це стало очевидним: тепер Субота точно не відкрутиться. Тепер — точно.

Тим часом Андрій застиг коло письмового столу в своєму готельному номері. Перед ним стояла фанерна скриня для посилок, із тих, які відправляли ще за прадавніх часів і що хтозна-як тут опинилася. Згори замість адреси кульковою ручкою було написано: «Надіюся, ви знайдете відповіді. Ваша Д.»

«Скриня Пандори», — подумав Андрій і взявся шукати, чим би його віддерти прибите чоботарськими цвяхами віко. Знайшов тільки ключ від номера, тож промордувався хвилиночку, аж нарешті фанерна покришка наїжачилася гнутими цвяхами і впала на підлогу.

Усередині лежала Біблія.

Андрій ураз немов опритомнів, вийняв із наплічника свій блокнот і знайшов малюнок руки з гральною кісточкою на пальці.

П'ять крапок, чотири, дві. П'ятірка і двійка мали бути на протилежних гранях, — отже, в одній цифрі помилка. Варіантів не так уже й багато... Якщо пальці складені у вигляді християнського жесту благословення, то йому точно потрібне саме Євангеліє. Тепер лише перевірити, чи є бодай в одному з них п'ятий розділ, вірш сорок другий. А тоді знайти і правильний варіант також...

Він нетерпляче витягнув Біблію зі скрині, намірившись негайно взятися до справи. І здивовано витріщився на те, що було під книгою.

На дні лежали шість ключів із готельними брелоками, на яких білим були виведені номери від одного до шести. Під ними лежала записка цілком у стилі Дори — «Краще не відчиняйте».

Оксі прибігла в медпункт. Замість п'ятнадцяти хвилин минули всі сорок, але Євген Павлович не ображався — все найгірше однак уже позаду. Вона допомогла з перев'язкою, й останній пацієнт уже пішов. Лізу лікар теж відпустив і лишився чергувати замість неї. Оксі помила руки і пішла вдягатися.

— Оксі, — раптом гукнув її лікар. — Я без задньої думки... Скажу, як є... Сьогодні дивна ніч. Навіть страшна. Може, магнітні бурі, може, ще щось... Ти й сама бачиш. Таке враження, наче мало не кожен скоїв сьогодні щось жахливе.

«Кожен»... — майнуло у Ксенії в голові, і їй мимоволі пригадався порожній погляд мертвих очей секретарки Міли.

— А твій Арсен, скажемо відверто, і так неврівноважена людина... — вів далі Євген Павлович. — Ти той... Словом... У вас усе добре зараз? Він не має підстав розізлитися на тебе? Попередила, що тебе на виклик смикнули?

«Ні», — раптом зрозуміла вона.

— Він спить давно, — всміхнулася медсестра. — Інакше б уже обривав мені телефон.

— Просто... Дивися, можеш і тут лишитися. Однак тобі чергувати вранці. А хочеш — у мене квартира вільна. А я тут.

— Спасибі, звичайно... Але мій Арсен справді не такий страшний, як багато хто думає.

— Що ж, тобі видніше, — кивнув лікар. — Тобі видніше. Тільки, може, краще не спокушати... У нас за один вечір шість випадків сімейного насильства! Я ось, перед тим як

ти прийшла, на ножове виїжджав... Слава Богу, поверхнева рана. А годину тому — не поверхнева. І теж — хто б таке подумав! Усе життя жінка бухгалтеркою пропрацювала. Аж тут — на тобі... Молоток для м'яса, — він зітхнув. — І Віталіка нашого — ні на місці, ні вдома. От балбес.

— Я все одно додому.

— Я проведу, — Євген Павлович пішов по пальто.

— Оце вже точно не варто! — гукнула Ксенія.

— Оксі! — голос його лунав строго, навіть по-батьківському. — Сьогодні труп знайшли на центральній площі. І той хлопець досі на волі.

— Відіб'юся, Паличу!

— Не вигадуй! — він рішуче застібнув пальто.

— Не варто. Справді.

— Я йду з тобою!

— Не треба, — вона всміхнулася. — Будь ласка, не тисніть на мене.

— Не треба! — промовив Євген Павлович із муляшною інтонацією, і стало зрозуміло, що це початок анекдоту. — Не тисніть на мене! — А-а-а! — він дуже натурально гукнув іншим голосом. — Балакуча клізма!

Ксенія всміхнулася.

— Якщо Арсен зателефонує... Скажіть, що ви мене на виклик відправили, — попросила медсестра. — І що я телефон в ординаторській забула. Добре?

— То ти не...

— Я до подружки піду. Ви ж самі сказали.

— Добре, — з готовністю кивнув лікар. — Якщо подзвонить, то ти на виклику. Не хвилюйся!

— Дякую вам!

Оксі раптом ступила до лікаря й поцілувала його в щоку. І вийшла в ніч — туди, куди знала лише вона сама.

Звір узяв її слід легко і невимушено. Так іде за оленем вовжак вовчої зграї. Так лис чує під снігом польову мишу. Звір ішов за нею від самого медпункту, дотримуючись такої відстані, що дівочий силует майже розчинився в нічній пітьмі, але ні на мить не втратив її з поля зору. Можливо, якби вона і справді боялася й озиралась, то мала б шанс помітити темну постать позаду. Але Ксенія була переконана, що вбивця спить у кріслі дільничного поліцейського, і розбудить його лише спраглий розплати натовп.

Єдина причина, через яку вона йшла не додому — їй потрібен був той, хто завтра на повен голос поставить під сумнів винуватість поліцейського. Той, хто досить уважний, щоб знайти якусь її помилку. А в тому, що вона могла помилитися, Ксенія була практично впевнена. Вона занадто поспішала.

Навіть клятву книженцію, яку дав мер, забула залишити в Суботиному кабінеті. Ось чому їй потрібно, щоб Андрій був на її боці. В її кутку рингу.

Хоча йдеться, звісно, не лише про розрахунок. Молода медсестра Ксенія гостро потребувала когось, хто зможе її обійняти. Навіть попри те, що не збиралася нічого розповідати про пригоду на вкритому крижаною шкуринкою бетонному ґанку поліційної дільниці. Їй потрібна була підтримка в чистому вигляді, без питань і співчутливих покинувань. Просто хтось такий, поруч із ким вона знову почуватиметься захищеною. Знову зможе повірити, що вона — хороша. Досі хороша, навіть після всього, що скоїла.

На жаль, такою людиною ніколи не став би її чоловік. Арсен просто не знав як. Він міг брати участь винятково у розмовах «по ділу». Не вмів жаліти, умів лише діяти. А якщо йшлося про якісь невисловлені гризоти, коли потрібна не

допомога і навіть не співпереживання, а просто людське тепло — таке він просто не здатен був зрозуміти.

Колись, коли у Ксениному житті непозбутнім кошмаром виникла ота зловісна картонна течка... Коли Оксі перебувала в стані моторошного, нудотного відчаю не день, не два і не п'ять... Коли з жаху волосся ворушилося на потилиці... Коли вона кусала до крові губи, щоб не верещати як несповна розуму...

Коли здавалося, що збожеволіла, але розповісти про те, що коїться, було ще складніше, ніж тримати в собі... У такі миті Арсен у кращому разі міг накричати. А міг брутально нею заволодіти, навіть коли Ксеня по-справжньому відбивалася. Адже Арсен був переконаний, що причин жіночих істерик може бути лише дві — «забагато дозволено» і «замало сексу».

...Звір осмілів. Вони проминули освітлену площу, і тепер він ішов так швидко, що здатен був її наздогнати, вдавшись до одного-єдиного спринтерського ривка. Йому лише потрібно було, щоб вона звернула до підвір'їв. І ось Ксенія, немов улягаючи його бажанню, пірнає у провулок, освітлений тільки світлом із вікон, і вже місить снігову лемішку поміж рядами складених дров, наближаючись до «вчительського будинку», оточеного незаймано-білим снігом.

Пора. Звір вийняв ножа і пришвидшив крок, радіючи, що мороз занадто слабкий, і сніг не тріщить під ногами. Досі він завжди заманював своїх жертв туди, де немає ризику, що його заскочать. Де жертва аж доти не розуміє, що попалася, доки він не запхне їй до рота туго скручений кляп. Але відколи змушений був учинити це на центральній площі, коли одна секунда могла вирішити все... Відтоді він зрозумів, що немає нічого солодшого за таке полювання.

І він побіг.

Щось темне полетіло йому в лице. Устиг втягнути голову в плечі й подумати: «Камінь», відчув удар у чоло, зашпортився й упав, якимсь дивом не поранивши ножом сам себе.

Подумки лаючись, неоковирно вовтузився в заметі. Нарешті сів, відпльовуючись од снігу. Знайшов поглядом жертву, що вислизала. Ксеня вже проминула «вчительський будинок» і саме відчиняла важкі двері готелю «Сяйво». Звір сплюнув. За кілька кроків од нього на стежинці кумедно плигала якась пташка. Схожа на горобця, але не горобець. Видно, зламала крило, коли врізалася в нього. Звір застопорився і щосили метнув у неї ножа, але, ясна річ, промахнувся, а потім іще довго шукав його в снігу.

У Євангелії від Матвія і справді знайшовся п'ятий розділ, вірш сорок другий.

Хто просить у тебе, то дай, а хто хоче позичити в тебе, не відвертайся від нього.

Андрій мимоволі пригадав довгий перелік Христининих колишніх, і слово «дай» зазвучало з огидною двозначністю. Що ж, на цей вірш вказує «неправильна кісточка», тепер варто пошукати «правильну». Оскільки ніде, крім п'ятого розділу, сорокових віршів не було, стало ясно: правильні комбінації теж слід шукати тут — себто міняти двійку. Тоді потрібні комбінації 5:41 і 5:46. Андрій виписав обидва вірші в блокнот.

Він записав їх у рядок, і вони неймовірним чином склалися в одну думку.

А хто силувати тебе буде відбутися подорожне на мильо одну, іди з ним навіть дві. Коли бо ви любите тих, хто вас любить, то яку нагороду ви маєте? Хіба не те саме й митники роблять?

Усе сходиться: він не любив її, й вона це бачила. А він на-
полягав, що це не має значення. І що любити варто навіть
таких, як він. От лише...

Андрій скочив так рвучко, аж стілець заgrimів на підлогу,
а він і не помітив. Замружився й відчув, як на нього навалю-
ється слабкість, а ноги втяніють. Непрохана думка стугоні-
ла в потилиці тупим тріпотливим болем. «Аж ніяк не обов'яз-
ково! — заявив він їй. — На це взагалі нічого не вказує!» Але
ви ж знаєте, як складно сперечатися з інтуїцією. А інтуїція
Андрієва кричала, волила одне і теж: «Ти вбив невинувато-
го! Знову вбив невинуватого!» Андрій стояв так доволі довго.
Арсен — садист і соціопат, невже не ясно! Він, авжеж, це він!
Та все ж уявити, як Арсен намагається знайти влучну цита-
ту в Біблії, було дуже складно. Аж так складно, що підлога
починала вислизати з-під ніг, й Андрій узявся за край столу.

— Срати, грати, — сказав він уголос.

Згадалася сестра. Як він ображав її, адже був упевнений:
дівчинка навмисне виставляє його дурником перед матір'ю,
щоб видаватися на його тлі розумничкою. І як хотів, щоб На-
дійки *не* було в його житті. Він навіть мріяв про це, коли за-
синав, — що є лише він і мама... Але ж її смерті він точно не
хотів. Ніколи в житті й не думав про таке! А вийшло, що його
бажання збулося найбуквальніше і найжахливіше.

Увесь час отак. Він зовсім не хоче того жахіття, яке відбу-
вається. Та щоразу воно стається через нього. Поганий у по-
ганому світі. Він увесь час робить усе не так.

— Ти все зробив правильно, — шепотів собі Андрій. — Хай
там як, а в нього був ніж, тому...

Він закусив губу і заплющив очі, силкуючись вгамувати
істеричний голос сумління.

Ота єдина думка, задля якої варто дихати і жити далі, не
спадала йому на гадку непростою довго. А коли нарешті ви-
никла, гравітація повернулася так різко, що він насилу всто-
яв на ногах. Ця думка була яскравим, наче спалах короткого
замикання, усвідомленням того, *що* як Арсен не вбивця, то
короткий шлях до порятунку дівчинки Наді ще існує.

Тому що справжній маніяк і досі живий.

Й оскільки інших ниточок Андрій на цей момент не мав,
він витягнув із Дориної скрині шість ключів від готельних
номерів і вийшов у коридор.

Зіжмакана постіль була в давній, засохлій крові. Особливо
узголів'я. Андрій підійшов і двома пальцями ледь підняв на-
скрізь просякнуту кривавицею подушку. Щось зацокало по
підлозі. На старому нерівному паркеті лежала гостра скалка
кості. У пам'яті сплив рядок: «Кастетом скроню роздробив-
ши», — й Андрій скривився.

Номер другий був порожній і відносно чистий. Навіть
ліжко накрите покривалом.

У третьому постіль була перевернута, а крихітна ванна
залипана кров'ю так, наче там кололи свиню.

Номер четвертий був найчистіший, і зараз це мало якийсь
аж підозрілий вигляд.

У п'ятому Андрій надовго застиг навпроти стіни, на якійсь
хтось простим олівцем намалював людське обличчя. При-
мітивно, по-дитячому, та насправді невідомий пожиалець

СПРАВЕДЛИВІСТЬ

напрочуд точно зобразив людину з намальованим обличчям. І навіть білки очей були ретельно затушовані синьою кульковою ручкою.

Шостий теж був чистий — ані крові, ані малюнків, й Андрій уже було збирався вийти, але суто для проформи зазирнув під ліжку і побачив зіжмаканий аркуш. Він упізнав коричневу фактуру листа, щойно взяв його в руки, а як розгорнув, то міг цілком точно сказати — це аркуш, якого бракувало в Арсеновому зізнанні.

Саме той, у якому йшлося про зустріч у кафе «Мінотавр» — незнайомиць у червоному плащі просив Арсена про послугу.

— Надаси мені невелику послугу, — промовив Чоловік у Червоному. — Так би мовити, допоможеш відновити справедливість.

Арсенові не первина братися до справ, про які кажуть туманними фразами, на кшталт «відновити справедливість», «навчити поводитися», «допомогти хорошій людині», і він терпіти не міг оцього ходіння околяса. Тим паче, що ніхто і ніколи не просив його ні про що законне чи бодай моральне.

— І що треба зробити? — запитав він, чекаючи підступу.

— Знайти привід зайти у медпункт під час зміни медсестри на ім'я Христина. Знаєш її?

— Оксі з нею дружить, — кивнув Арсен.

— Мені потрібно, щоб ти відправив із її телефона повідомлення в месенджері. Оцій ось людині... Отаке повідомлення... — Чоловік у Червоному дістав ручку і нашкрывав на серветці ім'я, прізвище і коротке послання.

— Так і написати? «Просто як трюфель»?

— Ти вловив самісіньку суть!

— Що іще за трюфель?
— Гриб такий. Маленький і зморщений.
— І що це значить?
— Оце і значить, що маленький і зморщений! Усе інше теж напиши — слово в слово.
— «Чуть не заржала в постелі»... Що за бред такий!
Чоловік у Червоному стенов плечима:
— Баб'ячі теревені. І ще одне, — він заходився домальовувати. — Три реготливі смайли! Розберешся?
Арсен підозріливо подивився на серветку:
— То виходить, у Христини з ним стосунки?
Чоловік у Червоному знову звів плечима:
— Та як би то його сказати... Якщо один раз, це ж не враховується, так?
— Але ж це з її телефона... Нафіга б вона відправляла таке йому?
— Іноді люди помиляються чатом, — довговолосий усмінувся. — Хотіла подружці, але відіслала не туди — з ким не буває!
Арсен покривився, наче в приміщенні чимсь смерділо.
— Нащо це вам?
Зазвичай про таке не запитують. Але це було огидне навіть як на нього, а Христина була подружкою дружини.
— Це не твоє діло. Усе слід зробити швидко: найпізніше — за тиждень.
— Гівно якесь... І при чому ж тут справедливість?
— При чому справедливість? — Чоловік у Червоному нахилився до нього, немов намірився у щось утаємничити. — Не заперечуєш, якщо почну здалеку? Із твоєї дружини, яка тебе зраджує. Не замислювався, чому вона так чинить? І все ж вона має на це цілком конкретну причину...

— Андрій?
В одвірку стояла Ксенія. Шия знову обв'язана хустиною, яка тепер скидалася радше на ганчірку. Він механічно зіжмакав аркуш і запхнув у кишеню.
— Що ти тут робиш?
— Прийшла вибачитися... — стиха мовила вона. — Не треба було цього робити з Суботою. Я просто страшенно перелякалася. І він збирався нашкодити моєму чоловікові...
«Вона ще не заходила додому, — подумав він і спробував уявити, що буде, коли Ксенія переступить поріг. — Господи, що я накоїв...»
— Ти любиш його?
Ця фраза зірвалася з його вуст мимоволі. Та, здається, Ксеня не здивувалася.
— Арсена? Ні. Іноді мені здається, що навіть ненавиджу. Але це не дає права смердючому дільничному вибивати з нього якісь там зізнання. Це мій чоловік. Мій годувальник, моя охорона. І найголовніше... Я й справді не вважаю, що це він.
Андрій підійшов до неї ближче, не знаючи, що сказати. Ксеня розв'язала вузол на хустинці й зняла її.
— Я ж таки правду казала. Це не він мене душив.
— А хто? — улягаючи якомусь незрозумілому пориву, він підняв руки й обережно торкнувся пальцями до фіолетових басаманів на шії.
Вона подалася вперед, дивлячись на нього знизу вгору, і так вийшло, начебто він тримає в долонях її лице. І через це Ксеня видалася йому геть крихітною. Геть беззахисною.
— Я погано пам'ятаю. Арсен теж весь час запитував, але в мене все перемішалося в голові. Травма. Він же душив,

усе-таки... Та головне, він був у масці. Страшна така маска... — вона на мить замовкла, добираючи слів. — З намальованим обличчям.

Місяць височів над селищем — наче гігант схилив свій бездушний лик, намірившись потамувати спрагу кимсь із мешканців. Тіні вже не біснувалися внизу, собаки перестали тремтіти з жаху, а жителі — кидатися одне на одного. Тіні наколобродили достатньо, і тепер місяць міг спокійнісінько милуватися наслідками. І безсоромністю інших, що не захотіли зізнатися навіть собі. Місяць насолоджувався брехнею — тієї ночі вона лилася звідусіль. Брехні точилися з багатослівних виправдань, але ще сильніше брехнею було просочене мовчання.

Андрій не міг розповісти їй.

Те, що він скоїв, висіло перед очима нав'язливим видінням, пекло зсередини, вібрувало під язиком, рвалося назовні болісними ривками, змушуючи замовкати на півслові і відводити очі. Мабуть, саме тому так важило сказати їй, що Арсен не вбивця. Пояснити, як збагнув це він сам, коли знайшов у Біблії зашифровані підказки. Виправдати бодай помертло.

Вона не хотіла говорити про Арсена. Тієї ночі їй не хотілося про нього й згадувати. Перед очима Оксі миготів її власний жаклиивий спогад, і вона теж не могла розповісти. Бо тоді вбивця викрутиться. А вона має помститися за Христину.

— Убивця не любив Христину, — пояснив Андрій. — У них точно не було звичних романтичних стосунків. Бачиш, він ніби докоряє, що вона занадто багатьом роздала свою

прихильність, але тільки не йому. А він *присилував* її до чогось і волів більшого...

Вони сиділи на охайно застеленому ліжку. Він тримав у руках блокнот і тицяв олівцем то у виписані цитати, то в намальований кубик на пальці неживої руки. Оксі майже не слухала.

Їй хотілося, щоб він обняв її.

— А ти б хотів дітей? — раптом спитала вона, і це було так несподівано, що Андрій зовсім розгубився.

— З тобою?

Вона довго заливчасто реготала, і він почувався дурнувато.

— Давай повернемося до людини в масці, — попросив Андрій. — Я шукаю його від самого Києва. Пам'ятаєш хоча б щось? Де це було? Він напав на тебе?

Вона заперечно хитнула головою:

— Узагалі нічого. Наче цілі пів дня із пам'яті викреслені. Ані де, ані як... Пам'ятаю, він високий був. Кремезний такий.

— Як Науменко?

— Можливо... — Ксенія замислилася.

— Ти розумієш, що із трьох тепер підходить лише він? Христина прийняла браслет, отже, не виключала чогось.

— Прийняла, бо золотий, — Ксенія хитро посміхнулася, і хто його знає, жартує вона чи й справді так вважає.

— Але носити не стала, — вів далі Андрій. — Щоб не давати йому приводу вважати, наче між ними щось може бути. От лише дивно, що вона нічого не розповідала...

— Нічого ти не тямиш у психології найкращих подруг. Раз не казала, значить, заavidний кавалер. А це значить, що то ніякий не Науменко — старий, лисий, бідний. Звідки в нього браслет, сам подумай?

— Тоді не знаю... — Андрій закрив блокнот, важко відкинувся на ліжку і втупився в стелю. — Якби не дівчинка, я давно поїхав би звідси.

— Я тебе розумію, — прошепотіла Ксеня.

— Ти навіть не до кінця віриш, що ця дитина існує. Хіба ні?

Ксенія схилилася над ним, її волосся красиво відгородило їх від усього світу, наче балдахін.

— Я тебе розумію, тому що в мене теж була дитина, — сказала вона. — Давно. Ще до Арсена.

— Була?

— Хлопчик. Син. Порок серця.

— Господи... Скільки йому було?

Вона важко зітхнула і заплющила очі. А тоді балдахін волосся колихнувся, ковзнув Андрієві по обличчю, й Ксеня лягла поруч і теж втупилася в стелю.

— Мені сказали на пізньому терміні. Пропонували перервати вагітність. Так і казали — однак помре. А я не змогла аборт. У нього були пальчики. І війки. І він гикав у животику. Так лікар сказав... Коли народила, мені поклали його на груди, і я відчувала, як б'ється його серце. Він прожив шість хвилин. Шість хвилин я була мамою, а він — моїм сином.

Андрій оперся на лікоть. Вона відвернулася. Сльози котилися по її спокійному, навіть світлому обличчю.

— Я встигла його назвати, — ледь чутно прошепотіла вона. — Я хотіла, щоб вони написали його ім'я на бірці й наділи йому на ручку. Як усім дітям.

Він довго не наважувався порушити тиші, й вона запитала сама:

— Хочеш, скажу, як його звали?

— Скажи.

Вона сумно всміхнулася:

— Він був твій тезка. Мій маленький Андрійко.

Андрюха обняв її. Це єдине, що він міг зробити. Вона зарилася носом йому в шию. Андрій думав собі про життя завдовжки у шість хвилин, і про матір, яка вирішила, що не має права позбавляти навіть цього... Ксеня раптом легенько торкнула його в плече, перевернула на спину, і вони знову опинилися в облямівці запашних пасом її волосся. Він хотів було щось сказати, але її рука м'яко ковзнула йому під шию й Оксі поцілувала його так ніжно, як ніхто не цілував уже цілісіньку вічність.

Звір чекав, щоб погасло світло. Якщо подзвонити раніше, вони можуть піти вдвох. Йому потрібно, щоб вона тихесенько вислизнула з-під ковдри, покинувши його додивлятися сні, і пішла назустріч смерті.

Звір нервувався. Усе має бути невимушено. Звичайний дзвінок як на таку ніч. Він має сказати це швидко, по-діловому. Можливо, навіть нервово. Щоб їй не стрелило в голову запитувати, чому він дзвонить їй із таким проханням. Але щоб не сполохати. Не викликати підозр. Щоб вона думала тільки про те, як швидше вийти.

Звір обирав. Він може напасти раптово — так *скрадає* здобич леопард. Коли останні секунди її життя сповнить жахиття відчайдушної боротьби, в якій не судилося перемогти. Або ж — він може зустріти її, говорити з нею, насолоджуватися тим, що вона вже в його пазурах, але й сама цього не усвідомлює. І рішучого удару він завдасть тоді, коли прочитає в її очах панічне: «Це він!» О, це був непростий вибір, але який же запаморочливо солодкий був кожен варіант.

Звір насолоджувався засмаком. Уявляв, як відчинить морозилку свого, на позір, звичайного холодильника і висуне верхню шухляду. Як витягне пакування із замороженими овочами, і перед його очима постане колекція жіночих рук. Як шкода, що він не може додати до них Христининих. Як шкода, що він не придумав, як непомітно їх запопасти, поки вона була під снігом. Але нічого страшного. Сьогодні він зможе поповнити колекцію двома напрочуд красивими жіночими кистями. Можливо, найкращими з усіх.

Нарешті вікна погасли. Він вичекав болісні сорок хвилин, перш ніж дістав телефон.

Хто його знає, що було б, якби від дзвінка прокинулася саме Ксеня. Мабуть, усе через те, що, коли вже збиралися спати, вони ще багато разів помінялися в ліжку місцями, аж нарешті, втомлені, поснули, не надто замислюючись, хто з якого боку. І її сумочка опинилася на тумбочці поряд з Андрієм. А може, в усьому винен місяць, який мав свої плани щодо цієї ночі...

Хай там як, але огидне дзижчання вібродзвінка вицупило Андрія з лапищ глибокого сну. Він сів у ліжку, силкуючись уторопати, де він і чому прокинувся. Хтось спав поруч. Спершу в Андрієвій голові промайнуло ім'я Аліса, а тоді він пригадав.

Дзвонили довго, наполегливо. Він делікатно спробував розбудити її, та Оксі лише смикнула плечем і перевернулася на інший бік.

Андрій увімкнув настільну лампу. Накинув на неї рушник, щоб приглушити світло. Дзвонить перестали. Він знайшов на підлозі свої зіжмакані джинси й охайно склав. Аж

раптом згадав про зім'ятий аркуш із течки. Певно, варто було просто вийняти його з кишені й покласти в папку, та Андрій не втримався. Обережно розгорнув його, сів за порожній стіл і почав читати з того місця, на якому зупинився.

— Ти ж не сказав їй, що безплідний? — Чоловік у Червоному знову закурив. — Не сказав?

Арсен спохмурнів і сховав очі:

— Так вона помішана на цих дітях. А я зовсім не хочу...
Поки що...

— І коли ви сварилися, й вона вимагала, щоб ти поїхав перевіритися... Ти її ж в усьому й обвинувачував, так же?

Він мовчав. Було помітно, що Арсен щосили стиснув зуби.

— Щодо мене, то я тебе чудово розумію, — Чоловік у Червоному неквапно струсив попіл на підлогу. — Зрештою, ти ж не винен. А брати чужу дитину з дитбудинку...

Арсен сіпнувся й звів на нього очі.

— От-от! — погодився Чоловік у Червоному, так наче той промовив щось уголос. — А тут іще якась паскуда поклала їй на стіл результат твого тесту. Уявляєш?

Якийсь час Арсен очманіло дивився на Чоловіка в Червоному.

— Як це — поклала на стіл?

— Підозрюю, що рукою.

— Мій тест? — прителепкувато перепитав він. — Ксенія бачила мій тест?

— Ти ніяк не міг згадати, куди поклав той папірець, правильно?

— Хто це зробив? — просичав Арсен.

— Христина. Пам'ятаєш, ти тягав у медпункт якісь документи? Очевидно, помилково віддав і тест. А вона побачила. І прочитала. Яка розумничка, правда?

— Сучка... — вихаркнув він.

— Саме тому я й кажу — віднови справедливість. Вона вивокнула твою таємницю Ксенії. А ти — відкриєш невеликий секрет її залицяльникові. Хіба не *справедливо*?

Арсен замислено ворухнув щелепою.

— Оксі спить із ними усіма, щоб завагітніти?

— Саме так! Ти помітив, що вона не надто оплакує всіх отих, кому ти трощиш черепи кастетом? Вони для неї біологічний матеріал.

— Нащо ж вона... Можна ж оті, як їх... Пробірки.

— Пробірку ти не заробив. Це ж іще й помста, дорогий мій. Поглянь на себе. Ти геть закахнув із оцією гонитвою за її хахалями. Дивно, до речі, що ти караєш їх, а не її.

— Вони торкалися до мої жінки.

— О, я б їх за це не засуджував! Вона щоразу розповідає таку сльозливу історію, що неможливо встояти перед її чаром. Про свого сина, що прожив шість хвилин і помер у неї на грудях.

— У неї був син?

— Був, — кивнув Харитон. — Вона завжди каже, що його звали так само, як того коханця, що вона йому впарює цю байку. Два тижні тому малюка звали Максимчиком.

— А як його насправді звали?

— Насправді... Насправді вона народила його вдома, з акушеркою. Розплатилася, й та поїхала собі. Цілком здоровий хлопчик. Але Оксі загорнула дитятко в покривальце і вилнесла на мороз.

Арсен мовчав. Лише очі його на мить розширилися, наче його кольнуло голкою.

— У неї біля дому був пустир і будівництво. Поклала на бетон, та й пішла. Тут, до речі, є фотографії, — Чоловік у Червоному постукав пальцем по картонній теці. — Його знайшли через два дні. Експертиза встановила, що вранці він іще був живий. Аж поки не замерз. Гм... Одне слово, ніяк не звали.

Арсен дивився просто перед собою й навіть не кліпав. Скидалося на те, що він знову втратив дар мови. Тільки цього разу навіть не сопів, як завжди. Здавалося, він узагалі не дихає.

— Отакий у тебе вибір, друженьок, — м'яко проворкотів Чоловік у Червоному. — Або я заберу папку, і ти більше про все це не згадаєш. Або вона лишиться в тебе, і тоді... Думаю, ми обидва це розуміємо... Тоді ти вб'єш свою дружину.

Арсен довго мовчав. Нарешті звів очі. Будь-кому, хто побачив би зараз цей погляд, стало страшно. Але Чоловік у Червоному милувався ним, як милуються відполірованим лезом ідеально заточеного ножа.

— І що буде? — запитав Арсен. — Коли я відправлю це найбільше повідомлення з Христинино телефону?

— Тобі правду сказати? — безжурний вираз раптом стерся з обличчя Чоловіка в Червоному. — Він її уб'є. Хтось мусить за все заплатити.

Арсен подумав рівно секунду. Потім склав серветку, загнув у кишеню й посунув теку до Чоловіка в Червоному.

— Справедливо, — сказав він, не розтискаючи зубів.

Андрій дивився крізь аркуш. Скупі фрази із протоколу розфарбувалися в його уяві інтонаціями і жестами. Харитонові слова пульсували боєм у потилиці. «Бреше», — подумав він, але навіть подумки не зміг проказати це переконливо.

А коли Андрій зіймав аркуш, намірившись жбурнути його в урну, то побачив, що просто перед ним на столі лежить картонна тека в кавових плямах. Він безпорадно озирнувся на свій наплічник, що валявся в кутку, наче той міг пояснити, як течка вилізла з його нутра й опинилася на столі...

Чи варто розповідати, що було в теці? Адже навіть Андрій, що до останку примудрявся знаходити раціональне пояснення всьому, що відбувається, розв'язував тасьму, вже знаючи, що саме побачить. І він не помилився.

Там лежали фотографії мертвого немовляти. Вочевидь виконані поліційним експертом. Великий, загальний, лінійка на бетоні для уявлення про масштаб...

Здавлено застогнавши, він узяв папку двома руками і кинув об протилежну стінку. Тека розкрилася посеред кімнати і розбризкалася десятками однакових світлин.

Це неможливо пояснити, але ні фото немовляти, ні знімків жертв серійного вбивці, ні навіть Арсена з отвором від кулі посеред чола, там не було.

На всіх світлинах був зображений чорнявий хлопчисько років дванадцяти в афганській шапці паколь на голові — він весело всміхався в об'єктив.

Далі головні події тієї ночі розгорталися одночасно в трьох місцях.

О пів на сьому ранку Павло Борисович Тупогуб і гурт пильних мешканців селища зібралися біля входу в адміністрацію. До світанку було ще не менше години, тож увесь люд, що й так свердлив поглядами поліційний відділок на тому боці, ясна річ, помітив, що з-під банерів «термінове

фото» і «ксерокопія» на вікнах фотостудії, яка давно вже не працювала, пробивається червоне світло.

За п'ять хвилин до цього Андрій, що безцільно плентався в напрямку площі, помітив раптом світло у вікнах «Мінотавра». Він здивувався і вирішив перевірити, чи кафе таки справді відчинене такої пори. Зійшов сходами широкого ганку і взявся за ручку. Двері гостинно піддалися, й «Мінотавр» оповив Андрія теплим диханням, що пахло оцтом і пельменями.

Приблизно в цей таки час у сьомому номері готелю «Сяйво» прокинулася Ксенія. Не побачивши поруч Андрія, вона ввімкнула світло й автоматично потягнулася за телефоном. Уже діставши його, згадала, що свого телефона в Андрія більше немає, й, засмучена, відкинулася на подушку. Сон випарувався й, не хотів повертатися, тож Ксенія дістала із сумочки ту дурнувату книжку в м'якій палітурці, яку, за словами мера, забувся в його кабінеті дільничний Субота. А найприкметнішим у ній, як ми пам'ятаємо, були олівцеві примітки на полях. Отож, Ксенія погортала цю книженцію туди-сюди, бо згадала, що так і не розповіла про неї Андрієві. Аж ось дещо примусило її різко сісти в ліжку — ледь не підскочити.

Це були всього два рядочки, старанно обведені червоним олівцем і з приміткою друкованими літерами: «Христина сміялася».

Певно, все через той жах, який вона спізнала, коли водночас усвідомила, *хто* справжній убивця і *що* вона накоїла вчора ввечері. Принаймні, коли в номер увічливо постукали, їй і на думку не спало запитати — хто. Прикрившись простиралом, вона розчахнула двері, уже готова викласти Андрієві те, що допіру спалахнуло в її голові.

— Доброго ранку, — мовив Звір, без запрошення переступаючи поріг.

Ксенія перелякано заверещала і щосили налягла на двері, але Звір уже встиг поставити ногу.

— Ну, чому ж ти не рада, дурненька... — промуркотів він.

І рвучко вдарив у двері плечем. Її ноги заковзали по паркету, Ксенія спробувала дужче налягти на двері, але послизнулася остаточно і впала.

Він увійшов і неголосно клацнув замком.

— Я прийшов по тебе, — невинно повідомив Звір. — Я по тебе...

І тоді Ксенія закричала.

«Мінотавр» був порожній. Ані душі. Двері в кухню прочинені, й відтіля долинає життєрадісне шкварчання олії на сковорідці. Андрій ступив до шинквасу, роздивляючись пляшки з напоями. У голові вертілося байдуже «а чом би й ні».

— Є хтось?! — гукнув він.

За секунду з-за дверей вигулькнула кошлата Харитонова голова.

— *Pape Satan!* — радісно проголосив він. — *Pape Satan aleppe!*

— І що це означає?

— Ти знаєш, вони там досі сперечаються, — він махнув рукою. — Хоча, про що сперечатися, якщо всі розуміють слово «сатана»!

— Що ви тут робите?

— Назвемо це раннім сніданком. Проходь!

Харитон жестом запросив Андрія йти за ним у кухню й зник у світлому прямокутнику дверей.

Андрій несміливо переступив поріг. Апетитно пахло м'ясом і розмарином. Кілька холодильників, столи попід стінами, і посеред кухні — великий металевий стіл, весь

у згустках засохлого тіста. На ньому — шахівниця, з одного боку якої у три шереги вишикувалися порожні чарки, а — з іншого самотньо сиділа маленька бронзова жаба. Андрій майже не зауважив цей дивний натюрморт, тому що з-під столу стирчали чийсь ноги. Жіночі, судячи з кольору кро-сівок.

— Вуаля! — проказав Харитон і спритно виклав на велику білу тарілку підсмажений до золотавого кольору язик. — Пригощайся!

Андрій мимохіть перевів погляд на дівчину, що лежала під столом, і знову на тарілку.

— Ні-і-і-і! Оце ти даєш! — і Харитон від душі зареготав. — Язик телячий, барменка жива, розмарин — справжній!

І він спритним рухом виклав зі сковорідки гілочку, заплющив очі й з насолодою понюхав повітря.

— А з нею — що?

— Захланність. У чистому вигляді. Програла мені в алко-шашки...

— А ви, значить, як скло?

— Це не такі шашки, — Харитон підійшов до шахівниці й почав захоплено пояснювати. — Є двадцять чотири чарки міцного алкоголю, і за кожну випиту я плачу вдвічі більше, ніж за попередню! Зупинитися можна будь-коли, але тоді ти повертаєш подвійну винагороду за останню чарку! Ото й усі правила!

— Я зрозумів, — гмикнув Андрій. — Підступ у тому, що хоч коли б ти вийшов із гри, доведеться повернути всі зароблені гроші, а на додачу — оплатити вартість першої чарки.

— Підступ у тому, що на дошці завжди смертельна доза. Але ти молодець, — схвально кивнув Харитон. — Захланність явно не твій гріх.

Андрій присів, щоб поглянути в обличчя дівчини під столом.

— А вона точно...

— Зупинилася на передостанній! — радісно повідомив Харитон і співучо промовив: — *І далі ми пішли по цій тюрмі, В четверте коло, до провалля ближче, Де зло всесвітнє скуб-лилось у тьмі!*

Андрій іронічно посміхнувся:

— Шекспір?

— Маяковський, — не кліпнувши й оком, відповів Харитон. — Приніс папку?

— Та чхав я на вашу папку...

Думка про картонну теку вмить зворохобила спогади про минулу ніч, й утома навалилася на нього так сильно, що Андрій узяв собі стілець і негайно сів. Харитон тут-таки гостинно поставив перед ним тарілку і спритно, мов справ-дешній кельнер, розклав прибори.

— Справді, перекуси, — несподівано співчутливо і без жодного натяку на звичні кпини, мовив Харитон. — Тобі доб-ряче сьогодні перепало.

Андрій відчув, що таки зголоднів, і взявся за ніж і видел-ку. Коли він їв востаннє? А вже ж, можна вважати, ранок...

— Мені треба, щоб ти спалив завод, — раптом цілком сер-йозно заявив Харитон. — Там унизу вентилятор у старій стіч-ній трубі. Перемкни контакти, щоб він хвилин зо двадцять попрацював у зворотному напрямку. Він натягне метану, і... — Харитон Еребович нагнувся, щоб перехопити Андріїв погляд. — Ка-бум-м-м!

Його руки здійнялися вгору, зображаючи вибух.

— Нафіга мені це? — байдужо запитав Андрій із повним ротом.

— Отже, не віриш, що я можу допомогти тобі не згадувати? Не думати, не мати відповідальності. Ти навіть зможеш зустрічатися з Оксі й забути про цю паскудну історію!

— А вона, значить, забуде про чоловіка? — саркастично запитав він.

Язик був неймовірно смачний, і Андрій навіть став краще почуватися. Дивна Харитонова балаканина тепер не дратувала, а розважала.

— Усі забувають, — звів плечима довговолосий.

Андрій обвів кухню поглядом і добачив відкорковану пляшку вина на вузькому обробному столі.

— Ви божевільний, вам уже казали? — запитав він і попрямував по пляшку.

— Купу разів, — кивнув Харитон, охоче витягуючи звідкілясь два келихи.

— Я не спалюватиму завод, — відказав Андрій, наливаючи собі та йому.

— Нагадай, коли ти сюди приїхав?

Андрій хотів було вже ковтнути вина, але так і не доніс келих до рота.

Він спохмурнів і закліпав очима.

— Та ось, буквально...

— Буквально коли? — наполягав Харитон. — Скільки ти тут? Зо два дні? Тиждень? Два тижні?

— Ну, щось таке... — розгублено мовив Андрій.

Він відчайдушно силкувався за щось зачепитися, але подій за минулі дні було занадто багато.

— Добре, не старайся, — дозволив Харитон і надпив із келиха. — Скажи мені ось що: скільки разів ти намагався перейти міст назад?

— Як це — «намагався»?

— Ну, ти ж хотів відсіля звалити, еге ж? Востаннє ти виїшов із автобуса перед самою річкою. А до того? Скільки разів ти вже їхав звідси?

Андрій хотів відказати «ніскільки», та образ мосту, середина якого завішена щільною фіранкою туману, так нав'язливо спалахнув перед очима, що він не міг позбутися відчуття, що вже йшов крізь неї. Їхав крізь неї. Скрадався крізь туман темної безмісячної ночі. Він остовпіло поставив келих, так і не надпивши.

— Давай разом, — запропонував Харитон і виїняв шість ключів від номерів у «Сяйві», які бозна-звідки в нього взяли. — Перше: тебе вбив Арсен, даруй. Не варто було спати з його благовірною, поки він був живий. Друге: Гала відкрила у квартирі газ. У тебе опустилися руки, ти сів у автобус, а на середині мосту — помер, як і належить всім, хто намагається перетнути річку без монети під язиком. Третє: ти занадто рано підібрався до Звіра, й він зарізав тебе просто в номері. Четверте: ти обачно сів на зворотний автобус просто у день прибуття. Й щасливо доїхав рівно до середини мосту. П'яте: ледь не збожеволів, ганяючись за людиною з намальованим обличчям. Украв Суботин «опель», щоб дістатися до обласного центру. Шосте: дуже сильно розсердився на медсестру Ксенію. Добре, хоч не удушив. Пішов серед ночі пішки, надіючись на попутні авто.

Андрій дивився на Харитона, розуміючи, що єдиною реакцією на таку маячню мусить бути регіт. Але сміятися не хотілось. Анітрохи чомусь не хотілося сміятись. Голова паморочилася, так наче він махом дирболизнув пляшку вина.

— Це маячня... — мовив він так невпевнено, наче це було запитання.

— А чи замислювався ти, де тут кладовище? Усі повертаються — хто раніше, хто пізніше.

Ніхто і ніколи при доброму здоров'ї не повірив би в неусвітню нісенітницю, яку молів цей дивний чи то майор, чи то генерал у червоному шкіряному плащі. Певно, навіть той, хто пережив за останні дні стільки, скільки Андрій. Єдине «але» полягало в тому, що в Андрюхіній голові наполегливо вертівся образ, якого не було в його спогадах — він прямує мостом назустріч хмарі, що вмостилася подрімати на середині річки Туонь. Він струснув головою, намагаючись позбутися химери. Згадав про келих із вином і жадібно випив усе, так наче помирав зі спраги, а тоді рішучо нагадав собі, хто він і навіщо сюди приїхав.

— Що то за людина з намальованим обличчям? — діловито запитав Андрій.

— Хороше запитання, — похвалив Харитон. — А ти чув про смертний гріх, що зветься «лінощі»?

— Я вам не про гріх, а про цілком конкретну людину!

— А я — про конкретний гріх: про байдужість! Я тобі казав, що причин, через які люди чинять зло, загалом сім. І одна — завжди головна. Вона панує над твоєю душею...

— Досить уже цієї маячні!

— Це не маячня! Коли ми опиняємося на порозі смерті, то здатні побачити оцю причину! І Галя, що надихалася газу, і Ксеня, яку ледь не задушили, — вони обидві бачили не людину, а лише її демона!

Харитонові очі світилися фанатичним вогнем. «Він вірить у те, про що каже, — подумав Андрій. — Хоч би як воно звучало, він у це вірить».

— Красиво, але не сходиться, — сказав він уголос. — Бо я теж його бачив. Особисто, на власні очі.

— Цікаво, за яких обставин, — і Харитон хитро прищурився.

Андрій уже відкрив рота, щоб відповісти, але раптом загнувся, спохмурнів і почав чухати чоло.

— Якби ти послухався мене з самого початку, — вчительським тоном проказав Харитон, — то не сприйняв би за маніяка того, хто з рук годує власний гнів. Адже й насильників спонукає до злочину аж ніяк не хіть. Ти давно вже маєш навчитися дивитися в корінь, Андрію Олександровичу!

— Годі вже! — Андрій несподівано ляснув долонею по столу так сильно, що біль прохромив до самісінького ліктя. — Ви знаєте, хто є звіром? Якщо так, то просто скажіть мені!

— Гординя, — по-змовницькому прошепотів Харитон. — Тобі потрібен демон із люстерком замість мармизи.

Андрій застогнав.

— Можна хоч раз відповісти нормально?!

Харитон незворушно склав руки на грудях, і його шкіряний плащ скрипнув.

— Ти справді думаєш, дівчинка досі жива? — скрадливо запитав він.

Андрій розгублено роззявив рота. Витріщився на Харитона якимось жалісним, безпорадним поглядом.

— То вона загинула? — він немов аж згорбився коло столу, аж нижчий зробився.

— Ти сам сказав, — Харитон поліз у кишеню й виклав на стіл мідну монету. — Підпали завод і їдь собі. На мості поклади під язика монету, і — ти вільний. Навіть афганський хлопчик ніколи більше тобі не насниться.

— Хто ви? — втомлено запитав Андрій. — Хто ви такий?

— Я з тих, що плачуть тут сумні, — печально відповів Харитон. — Дай-но мені теку!

Андрій хотів сказати, що не взяв її, аж раптом відчув у себе за пазухою щось велике й кутасте. Воно тиснуло на живіт і заважало сидіти. Він задер одяг і приголомшено побачив устромлену за пояс джинсів картонну папку. Повільно, немов у трансі, простягнув її Чоловікові в Червоному.

— Ось, поглянь... — Харитон діловито розшнурував клапан і почав розкладати перед ним світлини, немовби ілюструючи розповідь. — Яюсь медсестра Ксенія надібала цю теку в ординаторській. Всередині були знайомі тобі фото її сина. Відтоді вона знаходила їх щоранку. На роботі, вдома. Знімки опинялися в її сумочці або в книжці, яку читала. І коли вона зрозуміла, що від папки не можна позбутися самотужки, то радо погодилася дещо для мене зробити. А саме — рівно за рік після нашої зустрічі вона підпалила веранду в будинку такого собі Леоніда Науменка. Ясна річ, дівчина не хотіла того, що сталося, адже дім згорів ущент разом із двома людьми...

Він звів очі на Андрія й тицьнув йому фото обгорілих людських останків:

— Зате тепер вона вірить, що не вбивала своєї дитини, а навпаки — подарувала їй кілька хвилин життя й була з нею до останньої секунди. Як справжня мати. Вірить і пишається собою! Або ж Захар. В обмін на спокійні ночі без сновидінь, він відлив із олива чудовий кастет і подарував його на день народження Арсенові. Думаєш, у нього не заячало в грудях, коли хлопця з пожежки забили на смерть саме кастетом? Але ніхто ж за язика не тягне, так же? І він собі мовчав у тряпочку, шкрябав свої віршенята... І пити зрештою покинув, і Льоню свого вже не згадує. Таких історій у мене повні кишені — про кожного. І цим

людям ти зібрався допомагати? Це серед них ти готовий залишитися?

— Я не залишуся! Просто візьму собі та й поїду.

— Глибоко в душі ти вже зрозумів, що це неможливо, — Харитон налив собі вина. — *Це місто, де страждає люд без меж; Воно, прокляте, має назву Діте*. Зауваж, я ще нікому не пропонував пройти по мосту з монетою.

— І чому пропонуєте мені?

— Досі ще жоден нахаба не відмовлявся від угоди.

У голові гуло.

Може, тепер уже від вина, а може, від безумства і нерезальності того, що відбувається.

— Якщо ви все знаєте про кожного... — пробурмотів Андрій. — То просто скажіть мені, хто вбивця.

— Так вони всі вбивці. Кожен! — Харитон раптом поглянув на годинник. — От скажімо, за п'ять хвилин на площі без суду і слідства вішатимуть дільничного поліцейського. Тебе, до речі, не запрошували?

— Як це — вішати?!

— Там довга історія. Та якщо двома словами, то твоя знайома медсестра підставила Віталіка і закацуприла славну дівчину Мілу. Ну а повісять урешті Суботу.

— Це не він! — Андрій скочив на ноги. — Він, ясна річ, покидьок, але не маніяк!

— А якщо покидьок, то ліпше сядь, і випиймо!

Андрій кинувся до дверей.

— І щоб ти знав, справжній маніяк просто зараз у твоєму номері! — гукнув услід йому Харитон. — Але прийшов не до тебе!

Андрій спинився, так наче налетів на стіну.

— Що ви сказали?

ЧЕРЕЗ МІСТ

Харитон зумисне неквапно підчепив нігтем монету, що лежала на столі, і спритним щиглем підкинув у повітря.

— Обирай, — мовив він і зловив монету. — Кого рятуватимеш? Вилупка, якого повісять, але за чужий злочин? Чи ту, котра насправді вбила, але яку заріжуть задля забавки?

Небо прибрало сірого відтінку, але передчуття наближення світанку чомусь не було. Радше здавалося, що сонце померло і це попелясте світло — все, що день лишив по собі в цьому світі. Було зимно. Натовп шулився, переступаючи з ноги на ногу. На дашку поліційного відділку гойдався труп нещасного Суботи, і парашутна стропа, якою донедавна припинали корову, з кожним рухом порипувала.

— Онде він! — сказав раптом Павло Борисович Тупогуб і радісно вказав на Андрія, що стояв позаду. — Ось справжній герой! Виходьте сюди! Виходьте!

Юрма витягла його на ганок, наче на сцену. Андрій не опирався; він погано розумів, що коїться. Перед його очима досі стояло прекрасне Ксенине обличчя на тлі кривавої лемішки, на яку перетворилося її тіло. І руки. Її понівечені руки.

— А ми не вірили! — ораторствував мер. — Тоді як Андрій Олександрович одразу звернув мою увагу на дивну поведінку нашого дільничного! Добре, що ми дослухалися! Шкода, що не встигли запобігти смерті нашої світлої, чудової Міли.

Мер схилив голову. У натовпі познімали шапки.

— Варто було б за законом, звичайно... — покvapно заговорив селищний голова, нахилившись до Андрія. — Я намагався зупинити, як тільки міг... Але мужики як побачили! Сидить, значить, у фотостудії, в руці порожня пляшка, і фотографії всіх, кого він убив, розвішені! А прямо біля ніг моя бідолашна Міла — мертва. М-да. Мужиків можна зрозуміти! Поволочили і слухатися мене не стали. А поки я протиснувся через натовп, то вже і край. Ну, тепер уже нехай висить, аж поки з області приїдуть.

Павло Борисович зітхнув. Потім узяв його попід руку й улесливим голосом почав умовляти залишитися в селищі. Обіцяв місце на заводі. Андрій не слухав. У кишені його куртки лежала книжка в паперовій палітурці з помітками, що найцікавіша з них була написана червоним — «Христина сміялася», — й він намагався уявити Суботу чи Арсена, які студіюють цю брошуру. Аналізувати ж по-справжньому не мав сили. А ще Андрій думав, що було б, якби спершу він побіг на площу. Чи мав шанс урятувати бодай Суботу?

На ганок невідь-звідки вийшло індіча. Довгоноге, вже опірене, і водночас — якесь обскубане.

— Чий гиндик?! — гукнули з натовпу. — Ганько! Загородку закрила?

Індіча кинулися ловити. Усе збіговисько повалило на ганок. Андрія відтіснили від мера. Люди кидалися на індіча, штовхаючи задами труп.

— Іди сюди! — пролунав над вухом владний голос, і хтось поволік Андрюху крізь юрмище.

Це був Харитон. Уже коли вибралися, довговолосий зупинився.

— У тебе кров на руках! Ти сказився? У твоєму номері труп, оця вся галайстра щойно повісила поліцейського, а ти

валандаєшся тут у кривавиці! Думаєш, вони будуть розважливі й учинять за законом?

Він вийняв хустинку і заходився по-мамівському витирати йому руки.

— Я згадав, — прошепотів Андрій. — Згадав, як намагався поїхати звідси. Усі рази...

— От бачиш, — кивнув Чоловік у Червоному, і далі обтираючи йому пальці.

— Але як же таке можливе. Такого не буває...

— Поглянь на мене. Поглянь, — суворо сказав Харитон, і Андрій скорився. — Ти намірений перевіряти ще раз? Щоб завтра я знову привіз тебе сюди, як ото вперше? Чи з тебе досить?

— Досить, — покірно відказав Андрій.

— То їдь! Каністру бензину знайдеш у підсобці в «Міно-таврі». І пам'ятай — спершу вентилятор. Хоча б двадцять хвилин.

І Харитон тицьнув йому в руку монету, з дурнуватою совою на одному боці та з гордовитим профілем Афіні — на іншому.

Вентилятор у старій трубі працював хвилин сорок — Андрію весь час здавалося, що нічого не вийде — тут нема чому горіти. Камінь і камінь... Він стояв надворі та слухав сумовите «вззззumm-вззззumm-вззззumm». Це кінець. Його віра в диво виявилася звичайною впертістю. Бажанням довести щось самому собі. Що? Що діти не повинні помирати? Так наче його рідна сестра від самого початку не спростувала це. Реальності начхати. І поки він переконував себе, що дитина здатна вижити в каменярях майже тиждень, виявилось,

що минуло значно більше часу. Отже, навіть мізерні шанси давним-давно випарувалися. Певно, їх не залишилося вже тоді, коли Гала викинулася з вікна на капот їхнього мікроавтобуса...

Андрій швидко зійшов сходами і підпалив тонку бензинову доріжку, що вела до перекинутої через поріг підвально-го приміщення просоченої бензином фіранки. Інший кінець фіранки спускався в напівпусту каністру.

Рвонуло так, аж затрусилися стіни. Коли він вискочив на двір, його обсіпало градом скла і цегляної крихти. Разюче швидко язика полум'я затанцювали за високими вікнами порожнього цеху. Затріщала дерев'яна підлога на другому поверсі. У ранкове небо піднявся масний чорний дим. Андрій пробурчав: «Гори-гори ясно», — та й пішов собі, аж пролунав другий, значно потужніший вибух.

Згори вшкварив град із цегли, скла і черепиці. Небо вмить затягло димом, ніби знову настала ніч. Пригнувши голову, Андрій вибіг із брами. Завод палахкотів так, наче під ним розверзлося пекло. Понура готична будівля, здавалось, складається з диму і вогню.

Раптом пролунав ще один вибух. Та цього разу це була далека низька гуркотнеча, від якої відчутно задрижала земля. «Каменярні», — подумав Андрій і озирнувся на селище. У голові вперше промайнула панічна думка: «Що я накоїв!»

Несамовито завилала сирена. З-за рогу вигулькнув старий пожежний «ЗІЛ», — допіру пофарбований, він сяяв наче цяцька.

— Допоможи! — гаркнув Науменко, вивалюючись із-за керма.

Оббігши авто, він заходився розмотувати пожежний рукав. Андрій припізніло кинувся до нього.

— Туди! — гукнув Науменко. — Під снігом решітка!

Захар метнувся до узбіччя й узявся розкидати ногами сніг. Андрій почав робити те саме. Сніг давно злігся. Решітка мала бути десь тут... Вітер подував у їхній бік, і чорна димова запона висіла над самісінькою головою. Захар оскаженіло порпався в снігу за кілька метрів.

— Знайшов! — радісно заверещав він.

Наступної миті, жадібно гукнувши, з-під землі вдарив стовп жовтогарячого полум'я. Чавунна решітка злетіла в небо, наче стривожений птах. Захар нерухомо завалився на сніг — ріденька шевелюра палала багаттям. Андрій побіг до нього. Науменко не рухався. Витріщався в порожнечу невидючим поглядом. Волосся встигло погаснути, скипівшись на шкірі чорною кіркою.

Мов зіжмакана газета, за парканом спалахнув чийсь сарай. Звідкілясь долинув високий жіночий крик. Знову вибух, від якого земля задвигтіла під ногами, — і далі по вулиці вистрілив у небо решіткою ще один люк дощової каналізації.

Андрій міркував лише кілька секунд. Пожежний «ЗІЛ» стояв заведений. Довкола розчахнуло свою браму пекло. Він дістав із кишені монету і подивився на викарбувану на міді сову. Цьому селищу однак неможливо допомогти. Він від'єднав пожежний рукав, жбурнув на сніг і заліз у кабінку. Грюкнули дверцята, рикнула коробка передач, завив двигун, й Андрій став заднім ходом виїжджати на дорогу, що вела із селища.

Нарешті він розвернув авто, перемкнув передачу і натиснув на педаль. Охоплений полум'ям завод лишився позаду. За хвилину Андрій проминув дороговказ із закресленим написом «Буськів Сад» і пригальмував перед в'їздом на міст. Іншого берега знову не було видно — від середини міст

ЛЮДИНА З НАМАЛЬОВАНИМ
ОБЛИЧЧЯМ

потопав у густому тумані. Про всяк випадок Андрій увімкнув сирену, і та огидно завила. І вже коли за вікнами замелькали перила, він підніс до рота монету. Зараз йому це видавалося несосвітенною дурнею. Дурніше навіть, ніж плювати через плече, побачивши чорну кішку. Дурніше, ніж просити домовика переїхати з тобою на нову квартиру. Але стіна туману була чимраз ближче, а відчуття дежавю таке сильне, що він таки запхнув дурнуватою мідякою під язик і міцніше вчепився в кермо.

Прощавай, моторошне селище. Прощавай назавжди.

«ЗІЛ» хитнуло, гучно стукнули задні колеса, з'їжджаючи з мосту. Туман став іще густіший, тож Андрій пригальмував, напружено вдивляючись у лобове скло. По стінці туману пробігали блакитні полиски мигалки. Верещала сирена. Мла збиралася на шибах серпанком крихітних крапель, і він увімкнув двірники. Наскільки пам'ятав, тут весь час пряма дорога, тож Андрій сміливіше натиснув на газ.

Будівля виринула з туману так несподівано, що він не обачно смикнув широким кермом, і ледь не вилетів на тротуар вузької вулички. Не встиг здивуватися, відкіля це все взялося, а вуличка вже вихилилася між будинками, і він заледве вписався в поворот. Варто було загальмувати, але він ніяк не міг вирівняти авто і боявся, що масивний «ЗІЛ» занесе. Тому лиш легенько натиснув на педаль, намагаючись упоратися з керуванням. Вуличка пірнула кудись ліворуч й одразу праворуч. «Добре, хоч сирену ввімкнув», — подумав Андрій, коли з імлі показався людський силует. Чи то цей баран виперся на дорогу, чи то «ЗІЛ» винесло на тротуар.

ЧАСТИНА 3

ЛІМБ

Щось стукнуло, Андрій відчайдушно смикнув кермом, кабіну сіпонуло, він натиснув на гальмо й одразу відчув, як авто нахилиє вліво. Крутнув кермо в інший бік, на мить відпустив і знову натиснув на гальмо. Його швиргнуло вперед, автомобіль здригнувся й, нарешті, став.

Андрій клацнув тумблером, щоб заткнути істеричне життя пожежної сирени. Тепер у тиші було чути його власне важке дихання. «Бордюр, — повторював він собі. — Я просто вилетів колесом на бордюр». Але тепер здавалося, наче кабіну трусонувало саме від удару. Доволі чіткого короткого удару.

Андрій виплюнув монету і пожбурих на сидіння. Відчинив двері та на ватяних ногах зіскочив із підніжки.

Позаду в тумані сяяла неоновим вивіска «Кафе “Міраж”». На землі лежав чоловік. Уже підбігли якісь люди і залунали вигуки «дзвоніть у швидку».

— Він живий? — запитав Андрій, підбігаючи ближче.

Йому ніхто не відповів. Позаду нього із дверей кафе вибіг Валерка. Андрій його не бачив. Ступив уперед, зазирнув через людські спини і враз відчув гострий напад нудоти.

На вузькому, без ніякого бордюру тротуарі, лежав він сам.

ФЕНОМЕН ЛАЗАРЯ

Під ногами одна по одній пробігали мілкі калюжки і тріщини в асфальті. Його кросівки миготіли білими підошвами, наче креслили тротуар пунктирною розміткою. Він перебіг дорогу, перестрибнув велику калюжу й заглибився в парк.

У навушниках Емінем співав свою «Щодоуху в нікуди». Або «Нема куди спішити» в іншому перекладі... Що насправді одне і те ж.

«У повітрі попів, наш світ палає. А нам начхати».

Андрюха ніколи в житті не слухав такої музики. А зараз ці пісні — єдине, що допомагає не схибнути остаточно. Може, усе через те, що той хлопець теж зазирнув за край. Іще в дитинстві — прогيبів у реанімації тиждень чи щось таке. Щоправда, у нього була звичайна срана кома: він розучився зав'язувати шнурівки, те-се... Геть не схоже на Андрюхину історію. Як по правді, Андрія нудило від усіх цих спроб різних людей пояснити йому те, що сталося, медичними термінами. Наче дитині. Запхніть краще свої пояснення...

Він наддавав ходу. Хотілося по-справжньому втомитися. Щоб межею бажань стало просто зупинитися, а потім щоб іще довго в голові не виникало жодної думки.

«Забий на те, що кажуть інші. Ми біжимо в нікуди що-духу».

У такі моменти здається, що всі пісні — про тебе. Кожен рядок відлунює болем у голові. Його психотерапевт каже, що це добре. Відчуваєш — отже, виборсаєшся. Тільки він, схоже, ніякого біса не виборсався. Андрюха щодня чимраз дужче *тонув*.

Задзвонив телефон. Незнайомий номер. Він скинув. Хотілося дослухати цей трек до кінця. Тут у кожному рядку подвійний сенс. Як у житті. Принаймні у його житті точно. Виявляється, все завжди мало подвійний сенс, і лише він упевнено простував, не тямлячи, що довкола все палає, а в кінці шляху — нічогісінько нема.

«Ніколи не озирайся — і ми не постаріємо».

Він зупинився біля фонтана. Сиротливий шмат бетону, як і всі фонтани взимку. Порожній дитячий майданчик поруч лише посилював це враження. Лютий був безсніжний, і тому здавалося, що час зупинився. Це вже вочевидь не зима, а весною ще й не пахне. І з дахів не скрапує, і мороз не щипає... Птахів не чути. Навіть повітря не рухається.

Андрій сів на бортик, дістав телефон і передзвонив. Жіночий голос.

— Доброго дня! Ми хочемо запросити вас на наше ток-шоу!

— Дякую, але я не даю інтерв'ю.

Дивно, що його ніяк не забудуть. Минуло майже два місяці. Спершу взагалі обривали телефон. Три нещасні фотки з його сторінки на фейсбуку показали всі канали...

— Це не інтерв'ю, в студії будуть найкращі фахівці, медики і психологи, і люди, що перебувають у ситуації, схожій на вашу! — скоромовкою повідомив голос.

— У вас будуть люди зі схожою ситуацією? — з сумнівом перепитав Андрій.

Секундна пауза.

— Ну, аж із такою вже схожою не буде, але саме тому ви й головний герой!

— Ні, дякую.

— Ми хочемо поспілкуватися на тему того, що чекає людину після смерті, і...

— Ви вірите?

— У що? — розгубилися на тому кінці.

— Що можна повернутися й розповісти.

— Ну... Ви ж знаєте, всі говорять про тунель... Ми пробуємо пояснити цей феномен з погляду науки...

— Ні, дякую.

— Вам хіба не цікаво почути наукове пояснення?

— Я не бачив ніяких тунелів.

— Це так само чудово! Отже, розповісте, що все це неправда, і про те, що ви бачили після того, як вас збила машина...

— Ні, вибачте.

— Але ж ваша історія може допомогти іншим! — з надією виголосили на тому кінці.

— Яким? Яким іншим може допомогти моя історія?

На тому кінці розгубилися.

— Ну... Може, завдяки вам когось іншого не відправлять отак помилково в морг.

— Там не було помилки, дівчино. Я справді помер.

Він роз'єднався.

Андрюха тоді мало не збожеволів. По-справжньому. Весь час кричав: «Звідки це, по-вашому, звідки!», і тицяв лікарям під

носа книженцію в паперовій палітурці. «Христина сміялася! — зачитував він. — Це, по-вашому, про кого?» Правду кажучи, збоку це мало дуже паршивий вигляд. Уже пізніше він зрозумів, що його завиграшки могли запхати в дурку. Але Валерка тоді вчасно порадив: «Не наполягай, — сказав. — Вдай, що вони праві». Добре, вистачило кебети послухатися.

До речі, Олега Севастьяновича теж Валерка порадив. «Хоч спати вночі почнеш», — так він сказав.

— Доброго ранку! — Андрій постукав об одвірок прочинених дверей.

Лунала класична музика. У кабінеті панувала м'яка напівтемрява.

— Прошу, Андрію, — лікар підвівся з дивана, відклавши число *The American Journal of Psychiatry*. — Як спалося?

— Останні дні добре, дякую.

Йому подобався Олег Севастьянович. Він не намагався ні в чому переконати. Під час першої зустрічі в Андрія аж жижки тряслися. Наче прийшов зізнатися, що збожеволів, але намірився до останку щодо цього сперечатися. А лікар вислухав і просто запитав: «Чому вас це турбує?» — і розмова відразу поточилася по-іншому. Лікар сказав, що реальність для мозку — просто набір електричних сигналів, і, з цього погляду, немає різниці між «було» і «здається, що було». Андрій же весь час міркував про те — чому його це турбує? Ну, був кошмар у його житті. Кілька днів він тривав чи кілька годин, в об'єктивній реальності чи лише всередині його мозку... Головне, цей жах минув, хіба ні? То чому він не може махнути на нього рукою, як чинять із нічними кошмарами?

Відповідь він знайшов лише сьогодні, коли сидів на бетонному бортику фонтана.

— Я знаю, чому мене це турбує, — сказав він Олегові Севастьяновичу.

— Що саме?

— Усе. Усе, що сталося. Чому я не можу просто забути і жити далі.

— Кажіть.

Він помовчав якусь секунду, щоб подумки ще раз поставити кожне слово на своє місце, і промовив:

— Тому що я хочу знайти її.

Він ніколи б не наважився вимовити те, що зараз зібрався, під час першої зустрічі. Тоді він був певен, що після таких слів йому пряма дорога в лікарню. Але зараз усе інакше. І навіть те, що Олег Севастьянович виявився не лише психологом, а й психіатром, його не лякало. Навпаки — професор був єдиний, хто міг вислухати цілком, поважно й уважно навіть те, що, з першого погляду, не вкладається в голову.

— А що як я вам скажу, що не потрібно нічого забувати?

— Але ж ми забуваємо сни...

— Якщо хочемо. А деякі — пам'ятаємо все життя. Це був важливий досвід для вас — пам'ятайте його на здоров'я!

— Не в цьому річ, — похитав головою Андрій. — Я думаю, що їй і досі потрібна допомога.

— Наді?

— Так. І Галі. Я пообіцяв їй знайти дочку, розумієте?

— Вам здається, що вони десь і зараз страждають через вас, — резюмував лікар.

— Саме так!

— Що ж... А дитина вашої дівчини Аліси... Ви її перевідали?

Він заперечно похитав головою:

— Не можу себе змусити.
— Що саме заважає?
— Боюся... Що вона не житиме. Розумієте?
— Страх утрати — дуже поширене явище, — кивнув лікар. — Та ймовірно, турбота про *реальну* дитину стала б хорошою компенсацією...

Завібрував телефон. Валерка.
— Вибачте, — Андрій квапливо натиснув відміну.
— На чому ми зупинилися? — лікар насупився, згадуючи.
— На компенсації... Я однак на цьому етапі ніяк не можу допомогти. Тепер усе залежить від того, коли вона задихає. Та головне... Зрозумійте, Надя — теж реальна дитина!

Лікар згідливо кивнув:
— Для вашого мозку так і є. І корінь вашої тривожності саме в цьому: мозок починає воювати з фактами.
— А книжка? — він потягнувся до куртки і дістав книженцію, так наче надавав доказ. — Книжка ж теж — факт!
— Безперечно, — погодився лікар. — А от причина, з якої ваш мозок відмовляється згадати, звідкіля *насправді* взялася ця книжка, — і є ключ до того, що відбувається.
— Я не зовсім розумію...
— Наприклад, подія з минулого, яка вас травмувала. Пригадати її аж так нестерпно, що ваш мозок натомість створив цілу історію. Та якщо її розгадати... Відмотати все у зворотному порядку — від образів до реальності... Скажімо, ваш образ залізничної станції в глухому куті. Той, де ви вперше зустріли Чоловіка в Червоному.
— Харитона, — підказав Андрій.
— Точно! Річ у тім, що наш мозок не дає нам прямих вказівок, а лише показує елементи мозаїки. Так от. Тут очевидна вказівка на реальний дитячий спогад. Той випадок, який ви

пригадали минулого разу: новий рік у поїзді. Не заперечуйте, якщо ми про це поговоримо?

— Елементи мозаїки... — раптом відсторонено прошепотів Андрій.

Пригадалися облуплені кахлі на фасаді станції. І назва, від якої лишилися тільки дві літери.

— Дві «А»! — вихопилося в нього.
— Що, даруйте?
— Дві букви «А» в назві... Це ж підказка!
— Кажіть далі, — Олег Севастянович узяв блокнот.
— Увесь цей час я думав про те, де знайти цю станцію! Місце, звідки можна дістатися до Буськового Саду... Розумієте?

Лікар кивнув:
— Вам досі видається, що таке можливе, варто лише знайти точку на мапі...
— Точно!
Знову задзвонив телефон. Валерці щось таки сильно приспічило.
— Вибачте, будь ласка...
— Поговоріть, якщо це важливо.
— Ні-ні... — Андрій роздратовано натиснув відбій. — Зачекає... Про що я казав?

— Про відчуття, що світ Буськового Саду насправді існує. Дозвольте, я розкрию вам таємницю цієї приголомшливої реалістичності. Річ у тім, що той світ аж ніяк не був висмоктаний вашим мозком із пальця. Він майстерно зітканий із реальних вражень. Та якщо пильно подивитися на кожен із компонентів... — лікар усміхнувся самими лише очима, щось написав на аркушику для нотаток і простягнув Андрієві. — Ось. До наступної зустрічі постарайтеся знайти час

і вивчити цю картину. Мені здається, чимало образів видаються вам більш ніж знайомими.

Андрій узяв аркуш.

— Ієронім? — здивувався Андрій. — Ієронім Босх?

— Напевно, один із ваших улюблених художників. Так і є?

— Не бачив жодної його картини.

Лікар ні на мить не знітився:

— Певен, що це не так. Інша річ, ви могли навіть не зафіксувати цього. Але людський мозок, як ми знаємо, запам'ятовує абсолютно все.

— Але чому ви й на мить не припускаєте, що... — Андрій замовк і спохмурнів.

— Кажіть, — підбадьорив Олег Севастянович. — У цьому кабінеті має панувати взаємна довіра.

Андрій посовався на дивані й несміливо запитав:

— А що як я і справді десь побував?

Олег Севастянович ледь помітно ворухнув бровою.

— Так званий «феномен Лазаря» і справді обговорюють у наукових колах. Але запевняю вас, у ньому немає нічого містичного. Більшість подібних випадків узагалі пояснюють помилкою медперсоналу. А найголовніше... — лікар навіть подався вперед, для певності, що Андрій почує кожне слово. — Найголовніше, Андрію, що ви повинні розуміти: ви не зможете «повернутися». Хоч би що кожен із нас вкладав у це слово.

Телефон задзвонив утретє. Андрій знітився.

— Дозволите, я відповім? — пробурмотів він. — З роботи...

Лікар жестом показав «прошу» і почав щось писати у блокноті.

— Валер, я на прийомі...

— Це срочно, Андрюха! — Валера майже кричав. — Послухай мене! Послухай уважно!

— Що вже там приключилося?

— Сьогодні вночі мені прийшла есемеска тіпа: у вас не прослухані голосові повідомлення. Я вирубав звук та й сплю собі дальше. І оце тільки зараз згадав...

— Валер, давай пізніше, я зараз у професора Личмана...

— Слухай! Слухай сюди, Андрюха! — закричав Валера. — Усі повідомлення від тебе! Твоїм голосом! І ти розкажуєш про дівчинку Надю, яку викрали! А саме головне — всі вони прийшли того дня, коли ти був у комі!

ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ

Вони їхали Володимирською. Валерка відчинив вікна, і в салон увірвався розмірений речитатив київської бруківки.

— Весна! — з насолодою сказав він. — Чувствуєш?

— Ні, — Андрій ледь причинив своє вікно. — Бензином тхне.

— Я йому про весну, а він — «бензином», — Валерка зітхнув. — Змінився ти, канешно.

— Зате не бухаю...

— Кажу ж — змінився. Раньше б точно на бутилу присів. Після такого...

— Якби я зараз почав, то був би гаплик. Тому — ні-ні.

Андрій знову ввімкнув запис із Валерчиного автовідповідача і приклав динамік до самого вуха.

— Чого ти там іще не чув... — фокнув Валера.

— Може, хоч якась зачіпка. До речі, сьогодні Личман ідею підказав. Випадково.

— Послухай, а нафіга взагалі туди вертатися? Ну, був ти десь. Тепер ми точно знаємо, що це не приснилося і криша в тебе тоже не поїхала. Супер! А повертатися нащо? Ти ж елі вигріб звідти!

— Я, Валерко, «елі вигріб» на пожежному авто з палаючого селища.

— Можна подумать, це авто щось би рішило!

— Сам факт, — Андрій стенив плечима. — Сам факт...

Той зібрався заперечити, але раптом Андрюха аж підскочив на сидінні:

— Стоп-стоп-стоп, Валерчик! Отут направо поверни, будь ласка!

Андрій не відводив очей від якогось білборда.

— Так а шо ми там забули...

— Давай-давай, перелаштовуйся! Потім розкажу! — Андрюха висунувся у вікно і почав жестами зупиняти автівки на правій смузі.

— Так, а де там обідати... — Валера знехотя ввімкнув поворотника. — Я в макдональдс не піду...

— Та повно ж кафешок...

— Тільки дорого... — буркнув Валера, й авто пірнуло на Софійську.

На білборді, що лишився позаду, був напис:

Цифрові інсталяції на Софійській:
БОСХ, ДАЛІ, ПІКАССО

...Але по понеділках виставка не працювала. Охоронець дав їм яскравий проспект із фрагментами відомих картин і закликами приходити будь-якого дня з вівторка по неділю, і вони пішли звідти.

Обідали бургерами — Валера маламури в свій з насолодою, Андрюха переживував меланхолійно, наче виконував марудну роботу.

— Нефігові бургери, — похвалив Валера.

— Угум, — Андрій втер губи і залишив на тарілці добру третину. — Я, Валерчику, смаку не відчуваю. Взагалі.

— Давно?!

— Ото як повернувся.

— Так, може, грип який чи що... Коли ніс заклало так буває — яблуко від груші не отлічиш!

— Я зараз яблуко від поролону не відрізняю. І нежитю немає.

— А лікарі що кажуть?

— Личман каже, психосоматика.

— Оце даєш... Треба брать себе в руки, — Валера відставив порожню тарілку. — Жаль, що ти в «Міраж» не захотів.

— Здурів чи що...

— Шуткую-шуткую... — квапливо запевнив він. — То що там дальше? Про дитство. Новий год у поїзді.

— Так от... Як сказав Личман, усе може бути пов'язане. І якщо той випадок на мене вплинув... А я й сам уже розумію. То це міг бути поворотний момент. Через нього все життя пішло по-іншому і врешті привело мене в Буськів Сад. Як відправна точка. Січеш?

— Ну, допустім.

— Так от, ця станція — теж відправна точка. Тільки буквальна — відправна точка на той бік!

— І?

— А тепер дивись. Тоді, у дитинстві, я ще читати не вмів, і тільки букву «А» впізнав. Їх у назві станції було дві, точно пам'ятаю. І в цієї станції теж у назві дві «А»! — Андрій глянув на Валеру, і в його погляді прочитувалося урочисте «Вуаля!»

— І що? — той насупився. — Хочеш сказати, її спеціально для тебе назвали?

Андрій знизав плечима:

— Я думаю, Валер, це щось типу *віддзеркалень*.

— Як у «Принцах Амбера»?

— Як у дзеркалі. Кривому. Коротше, з двома «А» на маршрут Херсон-Київ тільки одна станція, — Андрій тицьнув Валері під носа дисплей телефона. — Кагарлик.

— Так Кагарлик оно рядом, — Валерка скептично скривився. — А ти, щитай, часов дванадцять із Києва їхав!

— Валер, я ж не їхав, і не в Кагарлик приїхав. Ніяк ти не зрозумієш! От слухай, — Андрій почав читати з телефона: — «До початку вісімдесятих станція була тупиковою».

— Так а ти з батьками, виходить, у дев'яності їхав.

Валера почав неквапно допивати колу.

— Та при чому тут дев'яності! — Андрій струснув головою. — Моя станція з двома «А» теж була тупиковою!

— Так а Кагарлик же у твоєму дитстві вже проїзний був! — Валерка звів плечима.

— Та при чому тут... — Андрій втомлено стиснув скроні. — Послухай сюди... Це наче частини мозаїки. Дві «А», залізничний тупик. *Віддзеркалення*, кажу ж тобі! У Кагарлику, до речі, навіть цукрозавод був.

— А завод яким тут боком? — здивувався Валера. — До заводу Харитон тебе пів ночі віз!

— Та це неважливо, Валер! Байдуже, скільки їхали і куди! Селища Буськів Сад, якщо вже на те пішло, взагалі немає в нашому світі. Розумієш?

— Ні чорта я не розумію.

— Я шукаю свій *вхід*, Валерчику.

— Бампер пожежки — ось твій *вхід*! Той урод, кстаті, хоча б на лікування дав? Я б на твоєму місці таке не спустив.

Андрій відмахнувся:

— Там і так кримінальна справа... То що, Валерчику? Їдемо?

— Куди це ти вже зібрався? — Валерка здивовано зсунув брови.

— У Кагарлик, куди!

— І що там? Будеш ходять і питати, де вхід? — Валерка підняв руку, гукаючи офіціанта. — Краще давай по десерту.

— Кажу ж, смаку не відчуваю, — Андрій спохмурнів. — То що мені робити? Просто сидіти?

Валерка склав із виставкового проспекта кораблик і заходився їздити ним по столу.

— Чого зразу: сидіть... Живи собі! Живи, як жив до аварії. Ну, було то й було. Книжку потім напишеш.

— Я не можу так, Валер. Я повинен знайти вбивцю.

— Здрасте вам! Яка різниця, хто вбивця, якщо всі троє тогось... Кеди за ікону закинули. Знешкоджений твій убивця, можеш не паритися.

Андрюха відсутнім поглядом дивився в порожнечу. Паперовий кораблик доїхав до краю столу і розвернувся на інший галс.

— І, кстаті, дівочка ця... — продовжив Валера. — Щитай, два місяці пройшло. Даже еслі там час якось по-іншому тече, все́дно шансів немає.

— Немає значення. Немає значення, чи є шанс.

— Що ж тоді має значення?..

— Правильні Вчинки.

— Так, а кому ж тоді треба твій вчинок?

— Мені. Мені треба, Валер.

Зачепившись поглядом за кораблик, Андрій стежив, як він лавірує поміж хлібних крихт, огинаючи червоний буй пляшечки «Табаско». Він уявив собі крики мартинів. І як

хвилі вдаряються об борт, здіймаючи в небо розсип сяйливих солоних бризок. І в цій уявній картинці було більше звуків і запахів, ніж у його новій реальності. У цій картинці було життя.

— Я тобі так скажу... — почав Валерка, й далі лавіруючи корабликом.

— Чекай! — раптом пожвавився Андрюха. — Дай-но цю штуку...

Валера здивовано простягнув йому кораблика, й Андрій повернув до світла один борт. На фрагменті картини біля самої «корми» були зображені красиві довгопері птахи, що злетілися на всипаний перлами острівцець, ніби намірилися поласувати.

— Пташки клюють перли! — пробурмотів Андрій.

— Шо-шо?

Андрій швидко розгорнув проспект і розгладив долонею. Потім квапливо витягнув із кишені зіжмаканий аркуш для нотаток і теж розгорнув.

— Це та сама картина, про яку Личман казав!

Вони схилилися над рекламою, мало не торкаючись чолами.

— Це шо ж таке треба курить... — прокоментував Валера. — Диви, ніж із ушами! Реально!

Він тицьнув пальцем у проспект і реготнув.

— Заткнися, прошу тебе... — Андрій аж підвівся, намагаючись побачити щось знайоме.

— Може, давай я в інтернеті знайду?

— Я ідіот, Валерчику, — прошепотів раптом Андрій і сів. — Я ідіот.

На зображеному в проспекті ще одному фрагменті картини простий кухонний ніж припнув до небесно-блакитного

ПІД ПЛОЩЕЮ

щита відтяти людську руку. На складених у жесті благословення пальцях балансувала «неправильна» гральна кістка — чотири, п'ять і дві цятки на сусідніх гранях.

— «Мистецтвом треба цікавитися», — відчужено мовив Андрій. — Господи, як же ж я по книжці не здогадався!

Він раптом різко скочив, витягнув із куртки книженцію в паперовій палітурці й роздратовано грюкнув нею об стіл:

— Убивця не один із трьох. Я від самого початку не там шукав, Валер! Від самого початку!

— Щось я не врубаюсь...

— Він не був на площі.

— Так, а як же тоді...

— Під площею, — Андрій зітхнув і рвучко вперся чолом об стільницю. — Він був під нею.

Валера гортав збірку, уважно вивчаючи помітки на полях. Книжка називалася «Тисяча анекдотів на всі випадки життя».

— Усе правильно, — сказав він. — І знаєш, який розділ тут найбільше пописаний? «Медичний гумор». Заціни, кароче...

І він зачитав уголос перший-ліпший анекдот із поміткою «Христина сміялася». Цілком випадково, це були саме ті обведені червоним два рядки, які медсестра Ксенія прочитала в готельному номері своєї останньої ночі.

— *Не тисніть на мене!* — тоненько пропищав Валерка.

— *А-а-а!* — скрикнув він низьким голосом. — Балакуча клізма!

Андрій сидів білий, наче крейда...

...Христина підвелася посеред площі та знову впала. Євген Павлович не відводив од неї чіпкого погляду. Лікар наче помирав і воскресав разом із нею. От тільки воскресав він тоді, коли його жертва падала й опинялася коло краю загибелі.

Тоді телефон знову завібрував. Євген Павлович відчув мало не фізичне бажання відповісти. Він *звук* його слухатися. Усе селище вже звикло. Навіть щодо таких дрібничок, як вимога завжди відповідати на дзвінки. Бо якщо папик не отримає того, що хоче, він із тебе всю душу витрясе. А зараз, судячи з усього, він не дістав бажаного від жодного з тих, хто був безпосередньо задіяний в установленні тих клятих літер, і хоче послати туди сина як інспектора. Але виходити на площу він не може ніяк. За жодних обставин. Місце, де впала Христина, бачить щонайменше одна справна камера — та, що на адміністрації...

Аж раптом у лікаревій голові щось клацнуло. Що зробить папик, коли нарешті знайдеться хтось — хоч і сам дідько, — хто передасть слухавку відповідальному за монтаж? Він скаже: «Вмикайте, і не хвилює!» О, повірте, навіть якщо через це може згоріти все селище, Павло Борисович скаже саме так.

Найближча решітка дощової каналізації була якраз на розі. Євген Павлович досить швидко намацав її під свіжим снігом. Пальці защеміли від холоду, коли вхопився за металеві прутки, але він не зважав. Аби тільки вистачило сили підняти.

Решітка не піддавалася. Через неї він вивалювався в снігу з ніг до голови. Раз навіть упав у нього обличчям. Урешті, розпачливо гарчучи, він усе ж таки підняв край, підіпхнув під нього ногу й відкинув убік. У відкритий прямокутний люк вільно могла пролізти людина. Усі електричні кабелі в селищі теж були прокладені тут, отже, живлення до літер підвели з точно такого ж люка на площі. І лікар добре пам'ятав, де саме він розташований. Від того люка до місця, де впала Христина, — кілька метрів. Кілька нещасних метрів. Головне — встигнути знайти кабель, що веде до букв, і дочекатися, коли пап'як гаркне їм у телефон своє вагоме: «Не хвилює!»

І Звір спустився в люк.

М'яке сонячне світло набуло оранжевого відтінку. Пів на четверту. Андрюха роздивлявся на телефоні фотографії в гугл-картах. Серце схвилювано пішло підтюпцем — вони проїхали знак «Кагарлик».

— То що — є там фотка станції? — спитався Валерка. — Пожожа? На ту станцію, маю на увазі.

— Ні, — відповів Андрій, дивлячись у вікно. — Вона й не повинна.

— Пам'ятаю, да. Криве дзеркало. Тільки, Андрюх, давай домоворимся зразу... Якщо нічого не знайдемо, то не будемо їздити по всіх городах, де дві букви «А», добре?

Андрій лише зітхнув.

Станція була на відшибі. Крихітна будівля, викладений кахлем перон, навіси від дощу. Навколо старі двоповерхівки. На тому боці зо два кіоски. Мабуть, тут бувають якісь маршрутки, але не зараз. Андрій походив туди-сюди. Зазирнув в обидва кіоски, туманно надіючись побачити оту продавчиню з кальяном. Купив пакет соку і пив його, сидячи на бордюрі, з трубочки. Тиша. Сонце геть не гріло. Здавалося, всі поснули.

Підійшов Валерка.

— Ну що, Андрюх?

Таким тоном розмовляють із людьми, що втратили близьких — делікатно, наче аж неспіливо. Ніби з ними от-от може статися істерика.

— Тут іще автостанція є, — Андрій допив сік і зіжмакав пакет. — Поїдемо?

Автостанція була на іншому кінці міста, коло великого, витягнутого, наче річка, ставка. Щойно вони підїхали, Андрій знову стрепенувся. Маршруток було повнісінько. Він легко уявив собі, як біля однієї з них отак запросто зустрине довговолового водія в червоному плащі. Вискочивши з авто, Андрій швидко пішов уздовж автобусів, вдивляючись в обличчя.

Пройшов до кінця, тоді повернувся — тепер уже підходив до кожної, зазірав у кабінку. Він навіть таблички читав, таємно сподіваючись побачити щось на кшталт «Кагарлик — Б. Сад». Потім пройшовся втретє, вчетвертє.

— Я вибачаюся... Шукаю водія такого довговолового в червоному пальті такому... Шкіряному. Не бачили?

Із цим запитанням він підійшов до кожного. Ніхто навіть особливо не замислювався — відразу хитали головою. Андрій знову пройшовся вздовж автобусів. Підїхав новий. Потім іще один.

— Поїхали вже, Андрюх, — сказав Валерка хвилин за двадцять. — На тебе жалко дивитися.

— Давай іще трохи, добре? А що як зараз приїде. Ми ж оце тільки-тільки...

Аж ось із-за будівлі автовокзалу вплив вугільно-чорний мікроавтобус, Андрій кинувся до нього, наче сільський пес. Зірвався чимдуж. За кермом був огрядний непривітний

бородань, що привіз пасажирів зі Ржищева. Та й автобус виявився «Рено», а не «Пежо»...

Андрюха засунув руки в кишені й пішов уздовж ставка. Валерка все зрозумів і просто тихенько простував за ним. Вони спустилися до води між сірим присадком заснулих чагарників. Вода ледь помітно гойдалася в такт повільному танцю вітру.

— Слухай, ну... правда... — Валерка м'яко поклав руку йому на плече. — Ну от знайшли б ми його, і він би тебе відправив... А раптом назад ти б уже не вернувся!

— Я й так не вернувся. Невже не ясно?

Валера знітився й прибрав руку. Вони стояли досить довго. Аж поки сонце за їхніми спинами не втратило яскравості, а під куртки почав заповзати холод. Валерка кутив, міркуючи, чи можна вже потривожити друга, чи в цьому стані йому варто ще дати час.

Андрій і сам збирався йти. Зрештою, на що він розраховував. Це був цілком дурний, порожній порив, що ґрунтувався на кількох збігах, які навіть і збігами можна назвати з натяжкою. Ще секунда, і вони пішли б. Аж ось він помітив човна. Людина в ньому стояла, скеровуючи низьку довгу плоскодонку єдиним веслом, і це видалося Андрієві трохи незвичним.

— Ходімо вже? — запитав Валера.

— Зараз... Дай секунду...

Він вдивлявся в постать у човні, та звідси неможливо було щось розібрати. Й однак серце Андрієве почало набирати обертів кожної миті все більше і більше. Човен рухався до берега і невдовзі мав пристати десь у чагарниках.

— Давай уздовж ставка прогуляємося, — запропонував раптом Андрій. — Ти ж не проти?

— Зараз будемо по вуха в грязюці... — спробував було заперечити Валера, та Андрій уже пошурував вздовж берега.

Що ближче був човен, то швидше ішов Андрій. Уже видно було, що незнайомиць аж ніяк не в червоному пальті, та й узагалі не в пальті, а в старій армійській плащ-палатці з капюшоном. Каптур той висів за спиною зеленим клубком і геть не давав роздивитися обличчя. Незнайомиць флегматично рухав веслом, і здавалося, наче він лине над поверхнею — так легко і швидко рухався човен.

Аж раптом, наче відчувши Андріїв погляд, він обернувся і подивився в їхній бік.

— Це він! — закричав Андрюха. — Валерко, це він!

І побіг, перестрибуючи грязюку і ламаючи гілки кущів, наче наляканий лось.

— Куди... — тільки й устиг кинути Валерка, як Андрюха вже зник за деревами.

Валерка лайнувся й кинувся вслід.

Андрій вибіг до води метрів за сто. Човен погойдувався зовсім недалечко від берега. Чоловік стояв спиною, він розмотував катушку з волосінню.

— Ну, здрастуй, Харитоне Еребовичу! — голосно поздоровкався Андрій.

Чоловік заходився вертати головою, наче не був упевнений, почулося чи ні. А тоді, нарешті, розправив дурнуватий каптур і розвернувся. Сталеве лице, глибокі складки зморшок, сиве волосся з-під плетеної шапочки. Років шістдесят з вигляду, а може — значно молодший, просто добряче помотлошило життя.

— Пливи сюди! — гукнув Андрій. — Є розмова!

На берег вибіг захеканий Валерка. Чоловік здивовано перевів погляд з одного на іншого і кліпнув. Тоді зачудовано

озирнувся, наче посеред ставка міг стояти ще хтось, до кого Андрій і звертався.

— Кінчай прикидатися! — знову заговорив Андрій. — Я тебе впізнав!

— Ідіть нахрін! — раптом сварливо вигукнув чоловік і схопив весло. — Наркомани прокляті!

І він рішучо штовхнув човна далі від берега.

— Стій! — загорланив Андрій і кинувся вперед.

Валерка встиг ухопити його біля крайки води.

— Ти сказився!

— Це він, Валерчик, він! — упівголоса зашипів Андрій.

Валера понуро подивився на Андрюху, зітхнув, склав руки рупором і звучно гукнув чоловікові в човні:

— Шановний! Кримінальний розшук! На пару питань підпливіть. Добровільно.

Чоловік у човні перелякано озирнувся. Валера помахав йому посвідченням. Довговолосий явно не хотів розвертати човен. Він зупинився метрів за п'ять, уперши весло в дно.

— На берег не вийду! — попередив він. — Не маєте права!

— Та ми ж тільки спитать, — спокійно пояснив Валера. — Ось людина потерпіла. Каже, ви схожі на чоловіка, який шахрайськими діями виманив у нього матеріальні средства.

— Та я перший раз його бачу!

— Не бреші! — вигукнув Андрій. — Я впізнав тебе, Харитон!

— Афанасій я. Афанасій Коцит.

— Бреше! — Андрій аж підстрибнув, і Валерка щосили вчепився йому в рукав. — Пусті, дай я з ним поговорю!

— Не смій мені тут закон порушувати! — прошипів Валерка Андрію на вухо. — Зовсім уже здурів!

Андрій насупився, але вириватися перестав.

— Немає такого прізвища Коцит, зрозумів? — крикнув він чоловікові в човні. — Валер, хай він документи покаже!

— Так откуда ж... — чоловік у човні знітився. — Я ж рибу ловлю... А ваші документи подивитися можна?

— Кончай виступать, — тихо сказав Валера і міцніше стиснув Андріїв лікоть.

— Це він, Валерчик! Хіба я не бачу — чи що! Я й голос його прекрасно знаю! — й Андрій знову звернувся до довговолого: — Не валяй дурня, Харитоне Еребович! Просто відвези мене назад, і все! Просто відвези!

— Та я перший раз тебе бачу! — звів плечима довговолосий. — Ви документи будете показувати чи ні? Або я краще ментів викличу...

Щось бурмочучи, чоловік у човні дістав старий кнопковий телефон і короткозоро зіщурився на екран.

— Хорошого вам дня! — Валера смикнув Андрія за рукав. — Вибачте, що потурбували.

Чоловік у човні відразу сховав телефон, даючи на здогад, що конфлікт вичерпано, але Андрій впирався, мов дитина, яку забирають з іграшкового магазину.

— Я ж упізнав тебе, Харитон! — не вгавав Андрій. — Я тебе впізнав!

Але довговолосий енергійно вперся веслом у дно, і човен легко поплив геть.

Увесь зворотний шлях Андрій щохвилини озирався на темну рисочку човна на плесі.

— Реально, буває так, що люди схожі, як близнюки! — втішав Валерка. — Ти от прямо сто процентів упевнений, а то — не він!

— Добре, що ти мене розумієш, — сказав Андрій, і знову озирнувся. — Такий схожий, я чуть умом не поїхав...

— Та, розумію канешно! Я б і сам на твоєму місці...

Андрій не слухав. Він дивився, як темна рисочка розвернулася й знову попливла до берега.

Вони вийшли до автостанції. Валерка гучно тупав, збиваючи бруд із взуття. Раптом Андрюха виразно поплескав себе по кишнях.

— Валерчик! Я гаманець посіяв! Коли крізь кущі ломався!

— Шо, реально?

— Жди мене в авто, добре? Я швиденько мотнуся...

— Давай уже разом...

— Ти краще під'їдь ближче і забереш мене, добре? Щоб я туди-сюди не бігав. Він стопудово в кущах валяється — я там чуть не заgrimів.

— Я отам зупинюся. Бачиш будинки?

— Супер. Я швидко, Валер!

...Човен стояв там само, де й минулого разу. Довговолосий кутив, пускаючи дим кільцями, і дивився, як тьмяніє під заходом сонця поверхня ставка.

Андрій підійшов до самої води і мовчки став. Чоловік у човні озвався перший.

— І нащо тобі на той бік? — не обертаючись, запитав він.

— Заради дитини.

— У цьому немає ніякого сенсу.

— Сенс не головне.

— А що ж головне? — він напівобернувся.

— Вибір.

Харитон гмикнув і замислено випустив іще одне кільце диму.

— Ви сильно змінилися, Андрію Олександровичу, — він наліг на весло, і човен розвернувся.

— Відвезеш чи ні?

— Монета буде лише одна. Розумієш, що це означає?

— Що ти вирішив дати мені монету. Цікаво, чому.

— Ти сам сказав, що головне вибір, — Харитон хитро при-
мружився. — Уже здогадався, в чому буде *підступ*?

Андрій задумливо покусав губу.

— Ти мене вб'єш? — спитав нарешті він.

— Ми з тобою підійдемо до цього *максимально* близь-
ко, — повільно кивнув Харитон. — Так близько, що коли *там*
ти не пройдеш по мосту до заходу сонця, то тут ти помреш.
Це ясно?

— Цілком.

— З монетою в роті, — нагадав Харитон.

— З монетою в роті, — кивнув Андрій.

Харитон озирнувся на став. Поверхня збрижилася і по-
темніла. Повіяв холодний, непривітний вітер.

— І все-таки, нащо це тобі? — запитав він.

Його тон, наче казав: «Ану ж, скажи мені правду, яка
справжня причина?»

— Я не знаю, як на це відповісти.

— Кажі те, що відчуваєш.

Андрій помовчав.

— Моє обличчя більше не намальоване.

— То он на що ти замірився! — Харитон задумливо по-
кивав. — Що ж... Приходь сюди увечері, коли зможеш роз-
дивитися на небі три зірки. Сам приходь. Скажеш комусь
бодай слово — угоди не буде. Ти ж розумієш, що я дізнаю-
ся, так?

— Розумію. Іще запитання можна?

— Шуруй.

— Як ти це зробиш?

І Харитон вишкірився лихою посмішкою:

— Не боляче. Тебе ж саме це цікавить? Буде зовсім не бо-
ляче.

НЕ БОЛЯЧЕ

Вони зупинилися на заправці. Андрюха нервово поглядав на небо. Сонце щойно сіло, і синява стрімко втрачала барви. Хмар майже не було.

— Ти й сам не помітиш, як усе наладиться, — казав Валера, жестикулюючи шоколадним батончиком. В іншій руці він тримав стаканчик кави. — Налягай на спорт. Режим обов'язково. Може, знайдеш собі кого...

Андрій флегматично помішував у стаканчику смородиновий чай.

— Ти там воронку до центра Землі робиш? — поцікавився Валера. — Пити збираєшся?

— Та все нормально... — Андрій знову тривожно глянув у вікно на небо, що стрімко темніло. — Гарячий просто.

— Тобі, Андрюх, головне не зациклюватися. Слухай, а хочеш на вихідні у Львів газонем? Або в Одесу можна, як по тепліє.

— Валер... Для чого ми живемо, як ти думаєш?

— Щоб завтра здохнуть! — упевнено відповів Валера і реготнув.

— А серйозно?

— Так я ж серйозно! Живем та й живем. Нас же не питалися, правильно? Шось у тебе прямо неважненький вид. Заболів?

— Та просто... Живота скрутило. Скоро прийду.

Андрюсі хотілося сказати ще щось. Попросити, щоб навідувався в лікарню до Алісиної манюньки. Або — що Валерка його найкращий друг. Але будь-яка фраза в такому дусі могла видати його з головою. І він просто вийшов у двері з табличкою «WC», за якими короткий коридор провів його повз два санвузли просто до службового виходу. І вислизнув у вже майже згаслий вечір.

Коли попутка висадила його неподалік від ставка, вже стемніло. Андрій неспокійно оглянув небокрай. Низько над обрієм висіли дві тьмаві зірки.

У темряві продиратися крізь чагарі було не так уже й просто. Він двічі вгруз кросівкою в глибокій багнюці й, нарешті, лаючись, вибрався на берег. Здається, місцина була та сама. Андрій ступив до води, оглядаючи поверхню ставка. Скільки сягав зір, вона була безлюдна. Почав вдивлятися в кущі позаду, але там теж не було ні душі. Нервово глянувши на годинник, Андрій вище застібнув куртку і поглянув на небо. Заважали дерева. Задержавши голову, він вертівся й так, і сьак, усе намагався роздивитися третю зірку.

— Та он же вона! — пролунало позаду, й Андрій мимохіть здригнувся. — Щойно з'явилася.

Харитон стояв у повен зріст у вузькому човні, і, здавалося, він привид, що летить над водою. Човен із тихим шелестом зарився носом у пісок. Харитон пружно скочив на берег. На ньому, як і раніше, був зелений армійський плащ.

— То що? — запитав Андрій. — Який план?

Йому було не по собі. Харитон підійшов упритул і вступився в нього прозорим поглядом.

— Боїшся? — і досить таки відчутно плеснув його по животу, що, либонь, мусило означати підбадьорливий жест.

Удар неприємно віддався у печінку, і слово «ні» застрягло в Андрія в горлі, розлившись по язика відчуттям гіркоти. «Боюся», — подумав він.

— Не бійся, — вишкірився Харитон. — Я ж казав: це не боляче.

І він, без подальших міркувань, рішучо подався в бік до роги.

На узбіччі на них уже чекав знайомий вугільно-чорний «Пежо» з французьким написом «Експерсії на човнах». Перше ніж сісти за кермо, Харитон скинув плащ-палатку і вийняв із кабіни улюблений шкіряний плащ, що відливав багрянцем навіть у темряві. Він швидко його надягнув, й обидва заскочили в кабіну — наче спільники, які добре знають, що робити.

Двигун загарчав, і мікроавтобус рушив, стрімко набираючи швидкість. Вони помчали порожніми вулицями Кагарлика, вочевидь перевищуючи всі можливі обмеження. Зо два рази Харитон геть безпардонно проїхав на червоне.

— Куди тепер? — трохи нервово запитав Андрій.

— Туди ж таки, — відповів Харитон.

— Я думав, буде щось типу... Ритуалу. Перехід із цього світу в той...

Харитон скривився:

— Усе значно простіше.

Андрій чекав продовження, та, вочевидь, це і була відповідь. За пару хвилин вони вже виїхали на трасу. Харитон

хвацько об'їжджав вибоїни, не збавляючи швидкості. Він явно поспішав. Зовсім не так, як першого разу.

Скрипнувши колесами, мікроавтобус пірнув у поворот — так різко, аж Андрій мусив схопитися за ручку над головою. На трасі не було жодного ліхтаря. Андрюха вертів головою, намагаючись побачити бодай якийсь орієнтир, але не міг роздивитися абсолютно нічого, крім стрічки асфальту в снопі світла попереду.

Аж раптом автівку трохи підкинуло й у світлі фар замелькотіли перила. У бічному вікні показалося широке плесо. Гладінь води вигравала ледь помітними полисками і видавалася світлішою за небо.

— Туонь?! — не повірив Андрій.

— А ти вже тутешній! — схвально протягнув Харитон.

— Так швидко?

— Мало часу, — пояснив він.

Вони мчали чимдалі швидше. Шини затягнули високо монотонну пісню, що перекривала навіть шум двигуна.

— Слухай мене уважно, — сказав Харитон. — Ми в'їдемо в Буськів Сад якраз на світанку...

— Як так? — здивувався Андрій.

— А он як! — Харитон кивнув туди, де над річкою блідими барвами невпевнено зажеврив світанок. — Не перебивай! Не марнуй там часу, запам'ятав? Жодної хвилини. Ти пам'ятаєш, навіщо приїхав?

— Урятувати дитину.

— Маячня! — злостиво виплюнув Харитон. — Ти мене чуєш? Це безглуздя! Минула купа часу! Вона маленька, сама, там пацюки, метан, а ти ще й підпалив це селище на хрін собачий! Віриш, що вона після цього жива?

— Вірю... — невпевнено промовив Андрій.

Харитон повернув голову, прохромивши його поглядом, аж наче до самої потилиці.

— А якщо я скажу тобі, що маніяк убив її ще тоді! Одразу! Коли ти приїхав у селище, воно давно вже її зжерло і закопало на смітнику, куди зливають гівно місцеві чистоплюї! Нема її й не було від самого початку! Кого ти їдеш рятувати!

— Однак вірю... — тихо повторив Андрюха, хоча кожне Харитонове слово примушувало його серце робити в грудях божевільний кульбіт.

— У цьому немає ніякої логіки! — заревів довговолосий. — Як можна вірити в те, чому немає жодних доказів! Ти навіть не знаєш, чи була вона взагалі, оця дівчинка!

— Все одно... — прошепотів Андрій.

— Усе одно віриш?!

Харитон знову повернувся до нього, вплившись колючим поглядом у самісіньку душу.

Машину трусонуло, і вони виїхали на той берег. Андрій стиснув зуби. Йому хотілося вдарити Харитона. Хотілося волати, щоб чути було по обидва боки цієї сраної річки. Хотілося плакати з утоми і болю.

— Вірю! — крикнув він, не розтискаючи щелеп. — Я все одно вірю!

— Пам'ятай про це! — проказав Харитон зовсім іншим тоном. — Пам'ятай щосекунди.

І, сягнувши рукою в кишеню, він простягнув йому ледь увігнутий мідний диск грецького обола.

коліна до живота, і у світлі низького місяця вилискувала темна калюжа крові.

— Андрюха!!! Андрюха, що ж ти наробив!!!

Він кинувся на коліна й обережно торкнувся до його шиї. Вона була ледь тепла і якась воскова на дотик. Пульс нервовим посмикуванням ледве-ледве відчувався під пальцями. Валерка схопив телефон і ввімкнув ліхтарик. Знайти рану було нескладно — із Андрюхиного живота стирчав ніж.

Вигнуте дерев'яне руків'я увінчувала вилита з металу чорна жаба.

Валерка знайшов його прямо там, де вони говорили з отим рибаком. Андрюха скорчився біля самої води, підтиснувши

ПІТЬМА

Небо посвітлішало й затопило землю сизими досвітніми тінями. Мікроавтобус вилетів на вершину пагорба, залишивши позаду скоцюрблені руки придорожніх акацій, і перед ними відкрилася долина. Андрій мимоволі затримав дихання, не вірячи очам.

Унизу висмаленою плямою серед неозорого снігу чорніло згарище.

Харитон мовчав. Зціпивши зуби, він старався не дати активці вилетіти на такій швидкості з витиснутої в снігу колії. У світлі фар промайнув синій дороговказ «Буськів Сад». Андрій відчужено дивився просто перед собою. Його погляд розмила пелена непроханих сліз. Роздратовано втер очі рукавом. Якби Харитон поставив своє запитання зараз, йому б забракло сил повторити: «Вірю». Але довговолосий більше ні про що не питав.

Вони вїхали в селище. Крізь вентиляцію пробився огидний запах згарищини, від якого запекло в горлі. Снігу більше не було — все довкола всипане попелом і приском. Від будинків залишилися обгризені вогнем балки. Показався зчорнілий кістяк заводу — напіврозвалені стіни без даху.

Колишні величні готичні риси тепер навіть не вгадувалися. Наче зруйнований до пенька гнилий зуб.

— Воно завжди таке було, — несподівано мовив Харитон. — Селище. Просто заплющ очі й уяви це місце таким, яким бачив раніше. Заплющ-заплющ! І подивися знову.

Андрій слухняно замружився, витягуючи з пам'яті те, що побачив, коли вони приїхали сюди першого разу. І подивився знову.

Завод був неушкоджений — дві башти, декоративні карнизи, вітражі. У стрілчастих вікнах мерехтіли ліловими полісками абсолютно цілі шибки. Андрій здивовано вертів головою. Повз них пропливали вкутані сніговою ковдрою подвір'я. Селище більш не було згарищем.

— Отак воно краще, — схвально кивнув Харитон.

Андрій очманіло глянув на Харитона і знову витріщився у вікно.

Нічого, що б нагадувало моторошне попелище. От тільки запах нікуди не подівся. А ще гірше, що до нього додалися відчутні нотки горілого м'яса.

...Харитон висадив його на площі й негайно помчав геть, не мовивши й слова на прощання. Площа знову була по пояс завалена снігом. Навіть стежинок не протоптано. Андрій щільно застібнув легку весняну куртку, тужливо зауваживши, що вбраний не зовсім по погоді. У кишенях знайшлися вовняні пальчатки. Він надів лише одну. Другу притиснув до носа, щоб не дошкуляв запах гару. Між п'ятиповерхівками показався безживний сонячний лик, майже позбавлений світанкового перламутру. Світилися криваво-червоним метрові літери: «Я [сердечко] БУСЬКІВ САД».

Подивився на годинник. Майже восьма. Цієї миті збагнув, що немає жоднісінького плану. Весь цей час він ні разу не

замислився про те, як розпорядкувати лічені години світлового дня. Хоча сякий-такий план був від самого початку. Просто тоді він іще не знав, хто вбивця.

Й Андрій похмуро пішов у бік медпункту.

Позаду нього на досконало білому чолі свіжого замету раптом виникла ямка. Сніг обсипався сам по собі, щойно верхівки кучугури торкнулося сонячне проміння. Й одразу ж у схожому на маленьку нірку отворі щось промайнуло і знову сховалося. Краї ямки провалилися ще більше.

У снігу щось квапливо зарухалося. Ще мить... І ось уже на верхівці замету обтрушується маленька скуйовджена пташка. Видавши тоненьке «цвінь», вона випростала крила і знялася просто у блякле небо.

Андрій цього не бачив, та якби ви були там, то напевно зазирнули б у снігову печерку, яку залишила в кучугурі маленька пташина. І тоді там, під снігом, ви б здивовано розгледіли мертве дівоче лице. Та найдивовижніше було б те, що маленький тунель, із якого вилізла пташка, вів просто до безбарвних вуст дівчини, так ніби птаха видобулася просто в неї з рота.

Дерев'яні двері медпункту були замкнені. Андрій гучно постукав. Потім іще. Вікна світилися, але всередині панувала тиша. Нарешті почулися кроки, і двері прочинилися. Смуга світла лягла на точене дівоче личко.

На порозі стояла Ксенія.

— Ти?! — вирвалося в Андрія.

Вона здивовано звела брови й прочинила двері ширше.

— Ми знайомі?

— Ти... Мене зовсім не впізнаєш?

— Взагалі-то, ні... — вона трохи насторожилася й відступила на пів кроку.

— Ми якось були зустрічалися... Не має значення, — в голові по-зрадницькому спалахнув образ її оголеної. — А Євген Павлович є?

— Він на дев'яту приходить, — вона напружено причинила двері. — А що ви хотіли?

«Не марнуй часу, — нагадав він собі. — Жодної хвилини».

Андрій рішуче вставив ногу в отвір — ще доки вона зойкнула, — і вштовхнув її всередину медпункту.

— Ми знайомі, Оксі, й дуже близько. Ти ні біса не пам'ятаєш, але байдуже. Слухай: у тебе був син, що народився з пороком серця. Він прожив лише шість хвилин. Ти дала йому ім'я й попросила, щоб його написали на бірці й причепили хлопчикові на руку. Тепер ти розповідаєш цю історію всім своїм коханцям, від яких надієшся завагітніти.

— Хто ви такий... — її очі перелякано розширилися.

— Зараз це взагалі не має значення. Важливо те — що це брехня до останнього слова.

— Я не розумію...

— Як звали твою дитину?

— Якого хріна... — вона труснула головою, ніби намагалася відігнати ману, і вийняла телефон.

Він спритно перехопив її кисть.

— Відпусти! — крикнула вона. — Ти знаєш, хто мій чоловік? Він уб'є тебе!

— Кастетом, правильно? — підказав Андрій і помітив, як у її очах промайнув справдешній жах. — Як хлопця з пожежної станції?

— Ви з поліції?

— Оксі, як звали твого сина? Скажи не для мене, а для себе самої — яке в нього ім'я? Як ти його назвала?

Вона хотіла щось сказати, аж раптом застигла, ледь ворухачи губами, ніби звуки прилипли до них і ніяк не хочуть вилітати.

— Його ім'я повинне було спалахнути у твоїй пам'яті тієї миті, коли я спитав! — напосідав Андрій. — Але там порожнеча, правда ж?

Її погляд став безпорадний. Рот викривився німим плачем або, може, криком. Він нарешті відпустив її, і Ксеня почала задкувати, аж нарешті вперлася в стіну.

— Правда в тому, що ти ніяк не називала свою дитину, — проказав Андрій. — Ніякого пороку серця, ніяких шести хвилин. Дитя просто не вписувалося у твої плани. І ти покинула малюка взимку на будівництві неподалік від дому. Сказати, що з ним сталося, коли ти пішла?

— Хто! Ти! Такий! — викрикнула вона, судомно, болісно вдихаючи після кожного слова.

Він ступив до неї, і Ксенія, налякано верескнувши, зіщулилася, наче в передчутті удару.

— Я все зробила! — заскімлила вона, і по її щоках потекли сльози. — Усе, як сказав Чоловік у Червоному! Там згоріли люди! Що йому ще треба?!

— Оксі, — м'яко мовив він, — я хочу запропонувати тобі *прощення*.

Ці слова справили на неї несподіваний і якийсь нищівний ефект. Вона сповзла по стіні, ніби ноги перестали її слухатися, обхопила руками свої тонкі плечі і гірко-гірко заплакала, немов сама була беззахисною дитиною.

Кажуть, люди стають кращі, коли плачуть. Кажуть, щирі сльози змивають наліт виправдань і знову перетворюють

тебе на дитину, котра поки що не навчилася до пуття брехати навіть мамі, не кажучи вже про себе саму.

Андрій запропонував Ксені реальні спогади замість фальшивих. Нові. Їх належало заробити нині до заходу сонця, й найважливіше, що в них теж буде дитина. Та цього разу дитина, яку вона врятує. І нехай моторошний вчинок, який Ксеня скоїла іще там, по *той* бік річки Туонь, ніяк не виправити, але порятунок Наді має стати першим кроком на шляху покути.

Він не розповідав їй про смерті й переродження в Буськовому Саду. Ксенія б однак не повірила. Вона вважала його посланцем Чоловіка в Червоному й остерігалася. Мабуть, воно й добре.

— У вас нежить чи що? — запитала вона. — Отам серветки є...

Вони сиділи в ординаторській. Тут сморід був іще дужчий, ніж надворі, і він майже не прибирав пальчатку від обличчя. До запаху згарятини додався ще якийсь нестерпно разючий дух прілості.

— Не зважай, — відмахнувся Андрій.

Ксенія весь час комусь телефонувала, але там не відповідали, і вона нервово кусала губу. Нарешті сховала телефон і боязко запитала:

— А наш лікар... Нащо він вам? Про нього ви теж знаєте щось *таке*?

— Знаю, — кивнув Андрій. — Він дуже погана людина.

— Євген Павлович? — здивувалася медсестра.

Він замислився, чи варто їй розповідати. І що буде, якщо вона не повірить.

— Просто будь із ним обережна...

Пригадався готельний номер. Її лице, що, мов навмисно, навіть не заплямоване кров'ю. І тіло, на якому він не

лишив жодного живого місця. Що з нею буде, коли Андрій піде звідси? Її знову і знову вбиватиме двоногий монстр? Цікаво, а що буде, як він уб'є лікаря? Харитон привезе вирока знову, і все почнеться спочатку? Нове і нове коло проклятого пекла?

— Відповідай же, ну! — роздратовано мовила в телефон Ксенія.

— Щось сталося?

— Моя змінниця десь пропала... І зміну не передала, і на дзвінки не відповідає. Уперше таке.

— А змінницю звати... Христина?

На Ксениному обличчі промайнув подив, але вона швидко себе опанувала.

— Ви і це знаєте...

— Коли ти бачила її востаннє?

— Учора ввечері. Вона теж щось накоїла?

Андрій схвильовано підвівся й пройшовся кімнатою.

— Почекай-почекай... Учора? Учора ти її бачила, а сьогодні вона не передала тобі зміну? — він замислився. — Скажи мені ось що... Ці літери на площі — «Я люблю Буськів Сад», — коли вони з'явилися?

— Сьогодні. Тобто, вчора встановлювали — до ночі з ними морочилися...

— Учора?! — вигукнув він, і Ксенія аж здригнулася. — Учора ввечері встановлювали літери на площі?

— Ну, так... — медсестра розгубилася.

— Яка погода була цієї ночі?

— Що? — цей несподіваний поворот геть збив її з пантелику.

— Заметіль? Була цієї ночі завірюха чи ні?

— Ну, так. Оно ж усе селище по дахи завалило.

— Я повернуся, — кинув він і схопив куртку.

Уже коли був біля дверей, вони раптом розчахнулися, й на порозі постав усміхнений, розпашілий з морозу, Звір.

Андрій жадібно обмацував його поглядом, неспроможний вмістити це в голові — перед ним стояв маніяк. Оцей розумний, приемний чоловік, що цікавиться мистецтвом, — серійний убивця. Пригадав, як вони зустрілися вперше, і той міркував про марні надії. Як він себе виправдовує? Якось же виправдовує! Адже глибоко в душі всі вважають себе хорошими. Навіть «погані в поганому світі», як оце він, знають, що насправді вони нормальні. А що каже собі перед сном людожер, що розкошує від чужого болю... Що вони заслужили? Що він не може інакше?

— Тупогуб Євген Павлович, — відрекомендувався лікар.

— Як ви сказали? — Андрій подумав був, що не розчув.

— Тупогуб, — повторив він. — Євген Павлович.

— Який же я ідіот... — Андрій притиснув долоні до чола. — Хто ж іще, як не його син!

— Перепрошую, що? — лікар спохмурнів.

— Хто, як не його син, міг знати, що він вимагатиме врубати оті чортові літери! — викрикнув Андрій.

Відчуття реальності розмивалося дедалі більше. Він, — наче книжкова Аліса, яка вигукувала всім, що вони — не більше, ніж колода карт. От лише там вони, здається, відразу і стали картами...

«Не смій! — подумки наказав собі Андрій. — Не смій чіпати його!»

Спокуса була несамоविта. Йому навіть не потрібно нічого робити — просто дати собі *провалитися*. Випустити

лють назовні. Та якщо отак-ось серед білого дня вбити людину... Лікаря, мерового сина... Тут не кіно. Його схоплять або намагатимуться схопити — але дівчинку вже не врятувати.

Лікар і Ксенія презирнулися.

— А ви, даруйте... — почав лікар.

— «Роздягайтеся, хвора!» «А ви?» — прокричав йому в лице Андрій, почувавши сильне, непереборне бажання вбити лікаря просто зараз. — Уже читали такий анекдот?

— Доводилося, — незворушно відповів лікар.

— І що? *Христина* сміялася?

Його брови ледь смикнулися. Він метнув запитальний погляд на Ксенію, мовляв, «хто цей тип?», і знову подивився на Андрія.

— Не розумію, про що ви.

— Про Христину Рогач, яку ти вбив сьогодні вночі просто посеред площі! Ти прочитав її повідомлення і з'їхав з катушок, так? Як там було написано? Печериця? Зморшок? Я не дуже розбираюся в грибах!

Він очікував, що лікар ударить його.

Що є сили чекав. Краще б навіть дістав ножа, чи що там у нього може бути! Тоді Андрій зробив би це — не думаючи про наслідки і не дослухаючись внутрішніх застережень. Просто звернув би йому в'язи й отямився, коли всьому вже був би край.

Натомість лікар дуже натурально вдав нерозуміння й повернувся до Ксенії.

— Що він каже? — розгублено пробурмотів він. — Христину вбили? Нашу Христину — вбили?

І перш ніж йому відповіли, Євген Павлович крутнувся на підборах і хутко покинув медпункт.

— Христину вбили? — луною озвалася Ксеня, коли за лікарем зачинилися двері.

— Він і вбив, — Андрій втомлено опустився на стілець. — Не тільки її. А ще Людмилу. Не пам'ятаю прізвища. І дівчинку з аптеки...

— Мою Христину вбили? — повторила медсестра, наче нічого й не чула.

— Пробач. Я не хотів, щоб ти дізналася отак. Та якби я це не сказав — убив би його просто тут.

Вона подивилася на нього якимось дитячим благальним поглядом.

— Не питай нічого, добре? — попросив Андрій. — Ти пам'ятаєш, про що ми з тобою говорили? Інше не має значення. Вдягайся, в нас мало часу.

Вона заходилася надягати пальто — механічно, мов сомнамбула.

— Іще одне запитання. Можна?

— Тільки швидко.

— Ви ангел?

Він гірко всміхнувся. І на секунду заплющив очі, міркуючи, що їй ліпше відповісти. А коли розплющив, то побачив, що вони стоять посеред обгорілої будівлі, грубо обшитої якоюсь фанерою й залізними листами. Що замість шибок у вікнах поліетиленова плівка. Що підлога, яка видавалася щойно вимитою, — просто втоптаний попіл. І що Ксенія — вбрана в якесь лахміття й має брудний і хворий вигляд. Запалені, закислі очі й страшенно потріскані, облізлі вуста. А її розкішне волосся спадає на плечі довгими зваленими пачосами. Він раптом збагнув, чим тут так сильно тхнуло, крім гару.

— Я прийшов урятувати дівчинку, — відповів він. — Інше не має значення.

І знову заплющив очі, згадуючи, як вона схилилася над ним тоді, в готелі, накривши балдахіном свого волосся.

Гала відчинила не відразу. Опухлі очі видавали людину, що проплакала багато годин поспіль.

— Ми йдемо шукати вашу дочку, — без вступу сказав Андрій. — І ми знайдемо її сьогодні, якщо робитимете, що я скажу.

У Галу наче вдихнули життя. Заметушилася, забігала. Він розпитував її про Надині особливості, а Гала металася по квартирі, наче серпокрилець, що лавірує в бетонних ущелинах великого міста. Ледь не силоміць увіпхнула їм в руки по чашці гарячого чаю. Принесла альбом зі світлинами і заходилася вибирати Надині — які взяти на пошуки. Ось вона вдома, ось вона на подвір'ї, ось вона під вбраною ялинкою... Недавні, і ті, де вона ще геть крихітка... Андрій роздивлявся їх і думав, чим є ці фото насправді, якщо Гала підібрала Надю на зупинці по той бік річки. Чиї знімки у неї в руках? І чи знімки це взагалі... Він заплющив очі, уявивши обгорілу квартиру, і знову розплющив. Усе як і було. Цей трюк не діяв на замовлення.

Про всяк випадок, він не став пити свій чай.

Білий «опель» із криво вирізаними з оракалу написами «Поліція» на дверях наздогнав усіх трьох дорогою на пожежну станцію.

— Що ви там нашому лікарю наговорили? — запитав Субота, коли вони один одному представилися.

— Про що?

— Трупі якісь, убивства... Де це ви такого наслухалися?!

Андрій нахилився до дільничного і сказав дуже тихо:

— Прочитав. У картонній течці з ініціалами «С.В.С.». Там іще фотка, де ти душиш чувака із фотостудії. І свиня в костюмі черниці. Показати?

Субота відсахнувся, хапаючи ротом повітря, наче викинута з води риба.

— Така тема, Віталік, — стиха мовив Андрій. — Я тут шукаю дівчинку, яка вчора зникла. Знайдемо до заходу сонця — я поїду звідси, а твої таємниці залишаться при тобі. Не знайдемо — залишуся й упритул візьмуся за тебе. Ти як — в ділі?

— Так а шо я можу... — промимрив дільничний.

— Підозрюю, що до хріна всього, але на цей момент завдання одне — виконуй, що тобі кажуть. А то я чув, що місцевих людисьок хлібом не годуй, дай лиш дільничного повісити. Запитання є?

— Запитань нема, — зітхнув Віталій і подивився на Андрія з забобонним страхом.

— Тоді ласкаво просимо в команду! — продовжив Андрій голосно. — Місце Юди якраз вільне. Сідаймо, дівчатка, Віталік погодився підвезти!

І він галантно відчинив перед ними двері «опеля».

З Науменком було найлегше.

— «Кастетом скроню роздробивши», — таємничо проказав Андрій замість «добридень», коли вони ввалилися в його комірчину в пожежній станції. — «Життя навіки полишивши».

Той закліпав, наче розбуджена сова, і здивовано обвів поглядом присутніх.

— Що ж ти, паскудо, знаєш, хто вбив Максимка, і мовчиш? — зашепотів Андрій Захарові.

— Ви хто? — видихнув Науменко і сполотнів.

Йому вочевидь ішлося конкретно про Андрія, але той повернувся до своїх супутників і театральню їх представив:

— Оці, як їх... Чума, війна, голод! Одне слово, завершується коло, ясно?

Науменко нервово лигнув.

— Камо грядеши! — врочисто підсумував Андрій. — Ангел засурмив, кінь блідий і все таке. І часу — до заходу сонця! Інакше геєна вогненна.

І вони безцеремонно повсідалися на старому Захаровому дивані.

Команду було зібрано. Захар дивився на Андрія заподливо, Гала — з надією, Віталік — з острахом, а у Ксениних очах, хоч як це дивно, прочитувалася ніжність.

Андрій стисло ввів усіх у курс справ — під заводом вхід у катакомби, куди викрадач потягнув дитину. Дитина втекла. Він, як і перше, нічого не пояснював, але ніхто й не запитував. На пошуки кілька годин.

Усі стали щось пропонувати. Хіба що, крім Суботи, який набурмосено мовчав. Гала розповіла, що Надя ні за що не йтиме в темряві, якщо не торкатиметься стіни. Отже, точно вона ходить колами. І, скоріше за все, не встигла зайти далеко від входу під заводом. Вирішили, що вони розділяться, але кожному потрібне щось на кшталт дороговказної нитки, інакше самі заблукають. Захар почав перебирати варіанти — від капронової мотузки до магнітної стрічки зі старих аудіокасет. Але тут Гала нагадала, що дівчинка може не відгукнутися на голос, і запропонувала блимати в катакомбах світлом чи щось таке, і на цих словах Захар аж підскочив:

— Гірлянда! — заволав він. — У нас тут кілометри три гірлянд! Борисич збирається город до нового року украсити. Сказав, треба як оце-о, як село оте, як його... — Захар затнувся, згадуючи. — Потьомкінське! Це і світ, і не погубимось!

Ксенія запропонувала ще й стукати чимсь металевим, і Захар притягнув для всіх по два великі гайкові ключі. Постановили, що вони оберуть п'ять найближчих проходів, і кожен зайде по своєму коридору, на скільки стане гірлянди. Потім можна буде окремо зайти в усі бічні відгалуження — але так, щоб видно було світло головної гірлянди, — і по кілька хвилин ритмічно стукати ключем об ключ, надіючись, що Надя почує. І чекати, що хтось із них натрапить на дівчинку, що зацікавлено втупилася очима у джерельце блимавих вогників.

За дві години вони вже стояли коло іржавого каналізаційного колектора і надівали дихальні апарати. Захар прикріпив до кожного додаткову маску — для дитини. Андрія нав'язливо свердлила думка про те, що Надя там усю ніч без усяких масок. І що отруйний метан нічим не пахне...

Десятиметрові фрагменти гірлянд можна було з'єднувати між собою в будь-якому порядку. Спочатку кожен мав узяти по важенькому мотку і розмотувати під час руху, а потім — повертатися і брати ще, і ще — скільки вистачить. Усе слід було робити вкрай обережно, бо, як сказав Науменко про старий електрощиток, «тут усе на соплях». Перші намотані на палиці котушки гірлянд були вже підключені й заклічно блимали біля ніг, вимагаючи починати мандрівку.

— Ліхтарі не взяли, — пробурчав Захар і почухав потилицю. — Зганяти?

— Гірлянда є, — відмахнувся Андрій. — На крайній випадок — ліхтарик у телефоні. Немає часу кататися.

На цих словах Субота нервово намацав мобільник у внутрішній кишені, і, про всяк випадок, застібнув її на гудзик.

— А я телефон забула, — повідомила Гала.

— Значить, так і буде, — Андрій поглянув на годинник: початок на першу. — Хто знає, коли сонце сідає?

— Десь о п'ятій, — невпевнено відповів Субота. — А що?

— А те, Віталік! Застрягну я у вашому селищі — доведеться замість тебе дільничним працювати, — Андрій зітхнув. — А в тебе кабінет холодний.

І підморгнув Суботі, потішаючись із його розгубленої мармизи.

Усі заходилися надівати дихальні маски, брати мотки гірлянд і спускатися у вузький колодязь колектора. І ніхто не бачив, як страх у Суботиних очах переріс у дещо більше. Це був відчай загнаного в куток щура.

Вони йшли кам'яним коридором, як неземні створіння з обремками чистого світла. Усі вогники блимали синхронно, щосекунди то розриваючи непроникний морок каменярень тисячею різнокольорових спалахів, то знову занурюючи в суцільну, густу пітьму. І здавалося, що п'ятеро супутників не ідуть, а просто переміщаються, щоразу виникаючи на пару метрів попереду, і знову розчиняються в померку.

Ось і кімната, що пахне креозотом. Трохи далі із великої зали прямували два коридори, і п'ятірка вперше розділилася. Андрій, Гала і Науменко пішли в один коридор, Субота і Ксенія — в інший. Потім відділився Захар, покинувши Андрія і Галу вдвох. А незабаром розійшовся надвоє і їхній коридор.

— Закінчиться моток, біжіть по новий, — нагадав Андрій.

— Ми ж її знайдемо? — раптом запитала вона. Крізь маску її голос лунав наче здалеку.

Андрій помовчав, ледь помітно хитаючи головою на свої думки. Згадав їхню зустріч у лікарні. І як упевнено вона казала, що Наді більше нема.

«Хто міг вам таке розповісти?»

«Людина з намальованим обличчям».

Нащо Андрій це зробив? Бо хоч би які демони панували над ним, це він сказав цій жінці «ваша дочка мертва». І нехай він цього і не пам'ятає, щось же спонукало його... Невже він теж повірив, що надія буває марна...

— Неодмінно знайдемо, — відповів нарешті Андрій.

Вона кивнула і стиснула вуста, наче боялася, що вони запитають про щось іще. Потім ступила у бік свого коридору.

— Гала...

Вона запитально звела брови.

— Нащо ви намагалися накласти на себе руки? Давно, ще до переїзду сюди.

— Звідки ви знаєте?

— Ви ж бачите, я багато що знаю, — він очікував, що Гала наполягатиме, але вона мовчала. — Мені справді важливо зрозуміти. Якщо хтось таке коїть... Що здатне примусити до цього?

Вона довго не відповідала. Зводила на нього очі й знову опускала. А тоді наче виплюнула це слово:

— Зрада.

— Вас зрадили?

— А це така рідкість?

— Просто... Виходить, що зрадили вас, а ви карали себе ж?

— Не мучте мене... Я так давно не згадувала. Цілу вічність.

— Вибачте.

Вона зітхнула. Їй хотілося піти.

— Моя дівчина вкоротила собі віку, — тихо мовив Андрій. — Я не можу зрозуміти...

— Вас коли-небудь кидали? Викидали, як недопалок? Знаєте, отак-ото, коли спершу розітруть його об край урни...

— Було якось, — серйозно відповів він.

— І як воно? Дуже хотілося жити?

— Як по правді, то не відразу навіть зрозумів, що я недопалок... — він сумно всміхнувся.

— А потім? Коли згадували — що ви почували?

— Хотів помститися, — зізнався Андрій.

— Отож-бо, — вона понуро кивнула і виклично звела на нього очі. — І я помстилася. Собі.

Андрій не знав, що на це відповісти. У блимавому світлі здавалося, що Гала була наче привид, що виникає нізвідки.

— Вона скоїла це вагітною, — зітхнув він.

— Власне... — покивала Гала. — Власне...

І нічого не пояснивши, пішла у свій коридор.

Кожному з них довелося повернутися кілька разів, поки гірлянди врешті закінчилися.

Світляна ріка тікала під землю, розливаючись на п'ять рукавів. Можливо, нагорі довжина цих блимавих магістралей так би не зачудовувала, але тут складалося враження, що кожен із них кинув на землю останній фрагмент гірлянди нескінченно далеко від входу. Аж так далеко, що, стоячи з самого краю блимавого ланцюжка вогників, можна було повірити, що решти світу не існує, як не існувало в цьому підземеллі звуків. І коли гірлянди одночасно гаснули, секунда темряви безмежно розтягувалася, і здавалося, цієї миті

зникає сам навколишній світ — стіни, підземелля, селище над ними. Тієї безкінечної секунди мороку можна було повірити, що ти перенісся навіть не в космос, а кудись значно далі. Кудись, де немає нічого схожого на закони світобудови. Та найстрашніше, що тієї крихітної, нескінченної секунди ти встигаєш повірити, що світло вже не загориться.

...Віталік Субота полегшено пожбурих хвіст останньої гірлянди, запхнув руки в кишені й, насвистуючи, пішов уздовж вогників. У цьому чергуванні спалахів святкової ілюмінації і провалів у глуху, непроглядну темінь ставало не по собі. Він старався свистіти якомога безжурніше, намагався заглушити відчуття, що в наступному спалаху світла хтось випірне в нього з-за спини. І навіть кілька разів нервово озирнувся, але нікого не було. Тільки розфарбований кольоровими вогнями коридор.

Дільничний дістав два важенькі ключі та став постукувати один об один — рівномірно, як учила Гала. «Дюннн — дюннн — дюннн — дюннн» — протяжно заспівала сталь, і Субота закрокував бадьоріше, ступаючи в такт. Збоку показався вузький прохід, який він зауважив раніше. Треба було пройти туди зо два десятки кроків — поки видно світло за спиною — й повистукувати ритм іще й там. У гробу він це бачив, як по правді... Йому і тут не надто затишно. Але думка, що вони нікого не знайдуть... Якщо цей тип залишиться й усім розкаже, йому клямка. Тож треба шукати. Вона не могла зайти далеко, треба просто добряче все оглянуть.

І дільничний ступив у коридор.

Морок у бічному отворі видавався не просто непроглядним, він скидався на чорну, тверду стіну, і Суботі весь час

здавалося, що зараз він тріснеться об неї чолом. Тому його кроки виходили манюсінькі й несміливі, незважаючи на те, що він виставив уперед руки з гайковими ключами, якими гатив з усієї сили. *Дюнь-дюнь-дюнь-дюнь-дюнь.*

Він заглиблювався й заглиблювався, надіючись уже дійти до повороту, за який він, ясна річ, не піде. Та коридор був прямий, і блимання світла позаду — чудово видно, тому він ішов і йшов.

Попереду ні біса не було видно. Він чимраз частіше озирався. Блимавий прохід вдалині звідси мав вигляд плями завбільшки з м'яч. Субота подумав, що зайшов достатньо далеко, і зупинився.

— Надя! — гукнув він і голосніше загатив ключами.

Дюнь-дюнь-дюнь-дюнь!

— На-а-а-дя-я-я!

Він перестав стукати і прислухався. Тихо. Здається, такої цілковитої тиші він зроду не чув. Так наче він оглух. Субота нервово озирнув тунель, що блимав позаду... І раптом побачив силует. Цілком чітко — нерухому людську постать. Він не встиг до пуття роздивитися, гірлянда знову блимнула, а за секунду темряви ніякої постаті вже не було. Тільки світлова пляма, що переливалася різними кольорами.

Субота нервово лигнув, квапливо запхнув ключі під пахву і поліз у кишеньку. Ось що він зробить — увімкне ліхтарика на телефоні, і назад. І все, ніяких більше бічних коридорів... «А може, це й вона, — подумки примовляв він. — Вийшла до світла... От і добре тоді... От і добре...» Світло блимнуло знову.

Силует стояв точно по центру коридору. Так близько, що тепер сумнівів не було — ніяка це не дівчинка. Найдивніше те, що він не рухався. Не йшов до Суботи і навіть не ворухився, а завмер у якійсь дивній похилій позі.

— Егей! — встиг крикнути Субота, але гірлянда знову зачурилася в темряву.

А за секунду там знову нікого не було.

Голосно лаючись, дільничний змагався з гудзиком на внутрішній кишені. Смикнув же чорт застібнути... Ще й пальці стали наче чужі, гудзик вертівся й ухилявся, ніби знущався з нього, й ніяк не хотів пролазити в петельку. Субота нервувався. Без виставлених уперед рук з важеними залізяками, він відчув себе таким беззахисним, що аж жижки йому засіпалися.

Відчуття, що в темряві поруч хтось стоїть, було таке сильне... Таке *справжнє*... Хай би він знову побачив силует попереду — принаймні знав би, що цей хтось не причаївся у нього за спиною.

— Єсть хтось? — не витримавши, гаркнув Субота. Власний голос видався йому тихим і якимсь жалюгідним.

Ось він намацав телефон. Якого дідька робити такі глибокі кишені в куртках! Мало не випали ключі, він ледве встиг підхопити їх, і ось, нарешті, випростався, витягуючи руку з кишені.

Гірлянда знову погасла. І засвітилася.

Темна постать була просто перед ним.

Дзвінко полетіли долі гайкові ключі, а Субота мимохіть викрикнув якесь жалісне «ауах!» і ледве знову не впустив телефон.

Гірлянда погасла. Швидким, панічним рухом дільничний увімкнув ліхтарика.

Нікого. Попереду, як і доти, розмірено блимала різнокольорова пляма. Субота видихнув, зігнувшись мало не навпіл, і навіть відчув слабкість у ногах. Про всяк випадок він підняв ліхтарика вище і обернувся.

І видав дикий, хрипкий, ні на що не схожий крик.

У світлі ліхтарика за крок од нього стояла жінка в чорних одягах і білій чернечій хустці на голові. Її синюшне обличчя було лицем мертвяка, а на губах застигла недобра, презирлива посмішка.

Гала обережно поклала на підлогу крайню лампочку останнього фрагмента і тужливо подивилася на коридор, що прямував уперед. Вона не могла позбутися відчуття, що гірлянда занадто коротка. Що варто було би пройти іще. Бодай трошечки. Що гірлянди *не вистачило*.

Відчуття було таке сильне, що опиратися йому не мала сили. І тоді вона вирішила пройти ще кілька кроків. Поки видно відблиски позаду, вона завжди зможе повернутися. Для початку відрахувала десять кроків, тоді ще десять. Коридор пішов униз. Полиски за спиною були тепер ледь помітною зміною мороку й напівтемряви. Вона пройшла ще трохи і зупинилася. Треба повертатися. Але незбагненне чуття нашіптувало, що потрібно йти вперед. Немає сенсу досліджувати бічні проходи — Наді там немає. Вона десь там, попереду, в пільмі. Треба просто набратися хоробрості й пройти ще трошечки. Ще зовсім трошечки.

У цьому не було ні сенсу, ні логіки. Її коридор був усього лише одним із багатьох. Щонайменше — одним із п'ятьох маршрутів, які вони обрали, прокладаючи гірлянди. І все ж, бажання ступити ще кілька кроків було сильне, як наслання, й вона сказала собі — ще десять. Десять кроків. «Інакше все життя думатиму, що вона була там», — сказала собі Гала.

І пішла.

— Убий його! — прошепотіла черниця, обдавши Суботу запахом гнилих фруктів. — Інакше він сидітиме у твоєму кріслі, а тебе повісить натовп. Іди і вбий!

— Іди і вбий... — повторив він, відчуючи, що зараз вхе-
зається з переляку.

Телефон валявся на підлозі ліхтариком униз, і з-під корпуса вибивалися лише жалюгідні відблиски, та він однак бачив черницю. У неї світилися зуби.

— У темряві ти зробиш це легко.

— Легко... — видихнув Субота, хочаби одного: щоб усе це закінчилося.

Суботині джинси були опущені майже до колін. Він відчував, як черниця чимраз дужче стискає його геніталії, а її рука була така крижана, що той холод завдавав йому болю.

— Ніхто його не буде шукати, — сказала черниця.

— Ніхто не буде... — озвався Субота.

Вона нахилилася до нього ще ближче, кислий дух гнилизни став нестерпний, і він мимоволі міцно заплющив очі. Цієї секунди крижана монашчина рука зникла.

Субота застогнав і впав на коліна, намагаючись натягти штани.

— Я буду поруч! — пролунало раптом над самим вухом, і Субота скрикнув.

Він підібрав телефон, відшукав на підлозі гайкові ключі і взяв більшого.

Андрій ішов уздовж своєї «магістралі», вистукуючи монотонний ритм. У кожен бічний прохід він заглиблювався на п'ять-десять кроків, оглядаючи все з телефонним ліхтариком, кілька хвилин ритмічно стукав ключами. *Дюнь-дюнь-дюнь-дюнь!*

Вона мала відгукнутися. Мала бути десь тут. Але поки що попадалися лише шури. Багато пацюків, що втікали від променя ліхтарика і нервово підстрибували від кожного металічного удару.

Андрій сховав ключі в кишеню, й став повертатися в головний коридор. Він весь час світив собі під ноги, тому не відразу помітив, що попереду перестала блимати різнобарвна заграва. Він навіть затулив ліхтарик долонею, думаючи, що йому здалося, і кілька секунд вдивлявся в непроглядну пітьму.

Нічогісінько.

Гірлянда погасла.

Субота біг, не думаючи, що може зашпортатися чи налетіти в темряві на стіну — він мчав якнайдалі від моторошного коридору, і йому здавалося, що черниця й надалі дихає йому в потилицю, обдаючи хвилями смороду.

Ліхтарик у його руці не так світив, як сліпив його самого, і він не бачив ні біса, окрім круга білого світла під ногами і рівномірного блимання гірлянди попереду. Йому здавалося, варто лише спинитися й черниця негайно вийде із мороку, простягаючи до нього свої крижані пальці.

Аж раптом, коли гірлянда вчергове блимнула, й пітьма розтягнулася в одну з цих нескінченних секунд, Суботі здалося, що щось тут не так.

Його думки занадто заповонила черниця і намагання не зашпортатися в кам'яному коридорі, тому зрозумів він це не відразу. А як зрозумів, то аж зупинився. І навіть подумки почав рахувати, щоб примусити клятву секунду закінчитись якнайшвидше... Здається, він сказав «вісім», коли до

нього, нарешті, дійшло, що ніяка секунда не може тривати аж так довго.

Світло погасло. Ця хрінова гірлянда перегоріла.

Отож, близько третьої години дня старі каменярні під цукровим заводом повернулися до свого природного стану — до пітьми. Густої, чорної, непроглядної, непроникної. Зловісної.

Андрій, Захар і Ксенія негайно пішли до виходу, простучи вздовж погаслої гірлянди.

Поліцейський Субота йшов аж ніяк не до виходу. Він шарпався коридорами, намагаючись знайти відгалуження, в яке проклав свою гірлянду Андрій. Та виявилось, що він геть не орієнтується. Перехрестя. Знову перехрестя... Двічі Субота панікував і повертався, й тому заплутався остаточно. У якийсь момент він опинився на черговому розгалуженні й розгублено зазмер. Йому видавалося, перехресть більше не має бути... Заблукав! І раптом дільничний квапливо вимкнув свій ліхтарик і притиснувся до стіни, — неподалік показалася підсвічена світлом телефонного ліхтарика кремезна постать у дихальній масці. Субота нервово зітхнув і міцно стиснув гайковий ключ.

Другою людиною, що заблукала, була Гала.

Вона так сильно заглибилася в катакомби, що заграви блимавої гірлянди не стало видно задовго до того, як вона погасла. Дівчина стояла в непроглядній темряві та гробовій тиші. Відчуття, яке гнало її вперед, шамотіло, що треба ступити ще кілька кроків.

вибухне», — подумала Ксеня, і про всяк випадок стишила крок. Потік повітря ворухив її волосся, відкидаючи довгі пасма на обличчя — вентилятор не нагнітав, а витягував повітря з каменярень. Вона подумала, що це, либонь, Захар нащось увімкнув його. Тоді він має бути десь тут. І Ксеня ступила в порожню трубу.

І вже як вийшла в іржавий басейн каналізаційного колектора, ніс у ніс зіштовхнулася зі Звіром.

— Євген Павлович? А ви що тут... — і вона здивовано опустила погляд.

Біля ніг лікаря стояла каністра.

Євген Павлович пройняв Ксеню довгим дивним поглядом, і губи його здригнулися неприємною посмішкою. Ксеня почала задкувати, але встигла ступити лише два крихітні кроки, аж Звір, не мовивши й слова, вдарив її каністрою. Вона впала, мов підкошена, але якимсь дивом не зомліла. І тільки витріщалася на лікаря безпомічним, сповненим жаху поглядом. А Євген Павлович спокійно поставив каністру і дістав ножа.

— Агов! Там усе у вас нормально?

Субота завмер, як стривожена змія. Це був голос Андрія, й він долинав іззаду. Відблиски крихітного телефонного ліхтарика вже витанцьовували навколо дільничного, що осідлав мертве тіло. Субота гарячково зірвав зі своєї жертви маску, хоча вже зрозумів, що сталося. На кам'яній долівці із застиглим здивуванням на обличчі в калюжі власної крові лежав Науменко.

Субота рвучко дістав пістолет. Його серце закалатало, як упійманий пічкур на гачку. Думки одна по одній

спалахували в його голові, наче салют у нічному небі. За якусь секунду він устиг вирішити, що застрелить Андрія, злякатися, що постріли можуть почути, потім надумав убити усіх, коли ті прибіжать на звук... Нарешті, уявив, як його стратить розлючений натовп, і передумав... Й одразу ж — перечив собі самому: «Ніхто не взнає!»

А потім прийшла думка, що в Андрія теж може бути пістолет.

Цей простий здогад умить остудив запал дільничного. Він шмигнув у темряву, наче потривожений тарган, і побіг, не розбираючи дороги, в надії, що Андрій не встиг його упізнати в темряві. Охоплений панікою, дільничний звернув із коридору з дороговказною ниткою гірлянди (сам не помітив як), утнув іще кілька безглузких поворотів й остаточно заблукав.

І вже там, у мороку заплутаних кам'яних тунелів, поліцейського наздогнала думка, від якої його спина вмить вкрилася липким холодним потом. «Що я наробив! — думав дільничний. — Що я наробив!».

Ксенія сіла, обхопивши голову руками, і завмерла, силкуючись подолати страшенне запаморочення. Перше, на чому вдалося сфокусувати зір, це було довге чорне лезо ножа у Звірській руці.

Лікар посміхався. Йому *особливо* подобався цей момент. Певним чином, кілька секунд засмаку подобалися йому навіть дужче, ніж те, що відбудеться далі...

Та раптом Ксеня ящіркою кинулася в трубу. Здалося, вона навіть не підводилася, а просто пірнула туди, вислизнувши у Звіра з-під ніг. Видавши низьке нутряне «хах!», лікар

метнувся за нею. І лише в трубі раптом зрозумів, що робить зовсім не те, що треба. «Вона в масці, — нагадав він собі, — а я ні!» І вмить відчув, як починає паморочитися голова. «Ледь не заманила... — подумав лікар. — Ледь не заманила, хитра тварюка...»

Затримавши дихання, Євген Павлович квапливо виліз із труби і відійшов якнайдалі. Скільки вже працює вентилятор? Хвилин п'ятнадцять? Метан збереться під стелею, а повітря — внизу. Якщо лишити каністру на краю колектора і підпалити — шарахне від душі. Але тут теж усе потрібно облити... Про всяк випадок, тут теж...

І лікар заходився поспішливо розляпувати бензин.

...Не знаю, чи є обставини, за яких птаха зозуля візьметься захищати пташеня від хижака. Тим більше, що своїх пташенят зозуля ніколи не бачить. А чужих, погодьтеся, і так захистить далеко не кожен.

Але ви здивуєтеся, на що іноді здатен той, кому надано другий шанс.

Ксенія виплигнула з труби стрімкіше, ніж робить випад гадюка. Наче й не було на ній важкого балона, наче й не її хвилину тому збили з ніг ударом по голові. Наче вона була геть не медсестра, а бігчиня, що робить останній ривок. Навіть не так. Вона була боксерка в останні секунди бою, який майже програла, коли єдиний шанс видерти перемогу — лють останнього натиску. Адже ми пам'ятаємо, що життя — це ринг. І для Ксенії от-от мав пролунати фінальний гонг.

Звір був готовий до такого повороту. Христина багато чого навчила його цієї ночі. Він виставив уперед вільну ліву руку, хапаючись за ножа. Спритно схопив Ксеню за грудки

і по руків'я увігнав клинок дівчині в живіт. Раз, удруге, втретє. Вона впустила затиснутий у руці гайковий ключ і подивилася на нього тим самим поглядом, що він його так пожадливо ловив, мордуючи своїх жертв. Суміш жаху, болю й благання. Безпорадність і покора. Звірю завжди здавалося, що він бачить у цьому погляді *любов*.

Ксеня упала на коліно, немов зашпорталася. Він так хотів, щоб вона не відводила свого запаморочливого погляду, але дівчина схопилася за бік і опустила очі, дивлячись, як падають на бетон темні краплі. Хотілося щось сказати їй *на прощання*. А може, й поцілувати її. Він навіть нахилився нижче, витягнувши губи. Та цієї миті пальці Звіра прохромило, немов електричним струмом. Огидне, моторошне відчуття, якому не придумали назви. І Звір відпустив її.

«Знаєш, як кажуть про людей, які роблять те, що ти?» — суворо спитав у нього в голові материн голос, і Звір навіть автоматично кивнув у відповідь, надіючись, що цього вистачить і голос заткнеться.

Зуби звела оскома, а до горла підступила нудота. Євген Павлович відвернувся від своєї жертви, сів навпочіпки, обережно поклав на землю закривавленого ножа і стиснув кулаки, ховаючи великого пальця всередині долоньки.

«*Про них кажуть "кончені"!*» — повідомив голос, точнісінько повторюючи фразу, яку насправді мати говорила йому років зо двадцять тому. — *Сину, ти хочеш бути конченим?»*

— Ні, — покірно прошепотів він. — Не хочу...

З якого приводу вона сказала це вперше? Він уже й не пам'ятає. Вона повторювала ці принизливі запитання все його життя, хоч би що він зробив. І навіть тепер, коли він дорослий, а її голос лише лунає в пам'яті, його накриває таке різке почуття сорому, наче з нього здирають шкіру.

Та найголовніше, вона встигла подумати: «Я врятувала її. Врятувала, і тепер її неодмінно знайдуть».

А ви кажете, не грає...

І перш ніж дістатися до розв'язки цієї драми, вам слід знати іще таке: вентилятор на виході з катакомб працював на останньому подиху.

Взззумм-взззумм-взззумм-взззумм!

Колись Євгенів Павловичу вже спадало на думку, що таких обертів старий електромотор може не витримати, але чи перейматиметься вентилятором той, хто намірився спалити все до собачої матері!

І ось, увімкнений на межі електромеханічних сил, той крутив лопатнями так швидко, що по іржавій трубі став розходитися запах горілої ізоляції. На ту мить повітря у кам'яній кишені над ним містило дуже багато метану.

Власне, під стелею каменярень метан був уже скрізь — він простягнув свої невидимі руки до старого вентилятора із найпотаємніших кам'яних закапелків. Подумати страшно, як казав покійний Науменко. Подумати страшно...

— Я тебе знаю! Ти забирав мене з дому! — сказала Надя, й дільничний вмить відчув гостре бажання обпертися об стіну, а краще сісти.

«Вона розкаже, — стугоніло в скронях. — Вона розкаже всім».

Субота дістав пістолет і похмуро подивився на дівчинку, що притислася до стіни у світлі його телефона.

Плесь! Плесь-плесь! — плеснула дівчинка.

— Ти відведеш мене до мами?

Трохи потупцювавши на місці, Субота ликнув і нервово озирнувся, ніби чекав, що звідкілясь прийде рішення. Але, як воно буває з тим, хто тримає ліхтарика в цілковитій темряві, він анічогісінько не побачив — довкола була сама пітьма.

Тоді поліцейський глибоко вдихнув — наче збирався пірнути, — клацнув запобіжником і звів пістолет.

Десь безмежно далеко від Буськового Саду в реанімації дитячої лікарні у крихітної недоношеної дівчинки, яка перший день дихала без апарата, почалися судоми. Запищали якісь прилади, заблимали цифри на електронних табло, забігла і вибігла медсестра в костюмі з намальованими плюшевими ведмедиками. Прилади заверещали гучніше. Знову ввійшли люди. Хтось коротко сказав: «Фентаніл» і став диктувати дозування. Хтось, натиснувши кнопку, примусив замовкнути стривожену апаратуру.

Мабуть, якби ви прислухалися до розмови двох жінок зі стурбованими, шттивними обличчями, ви б не зрозуміли нічого, крім однієї фрази, що не потребувала додаткових пояснень. Це була фраза «як Бог дасть».

Субота був не з тих, хто може отак ось просто вистрілити в дитину. Якби вона втікала від нього... Або, якби накрити їй голову курткою — щоб не дивилася... У голові в нього крутилися варіанти рішень, багато з яких, що вже там, Субота прознав із фільмів, аж раптом його осяяло.

Він візьме дівчинку в заручники! Вона стане приманкою для інших, і Андрій, якщо в нього теж є пістолет (а Субота майже переконав себе, що таки є), нічого не зможе йому подіяти!

— Кричи! — сказав він дівчинці, але та притиснула до обличчя сплетені пальці й роздивлялася його, кумедно нахиляючи голову. — Кричи, кажу!

І Субота вистрілив у стелю.

— Кричи! — він вистрілив ще двічі — тепер зовсім близько від неї, й на Надю полетіли бризки кам'яної крихти. — Кричи-и-и-и!!!

І тоді Надя, налякано затуливши вуха і міцно заплющивши очі, високо і пронизливо зарепетувала.

І якщо вже говорити про збіги, то, певно, не так уже й дивно, що і Гала, й Андрій виявилися близенько. Так близько, що обоє почули постріли, а тоді несамовитий вереск маленької дівчинки. Андрій прибіг перший, і світло його ліхтарика вихопило дільничного поліцейського біля стіни, що міцно притискав до себе дитину, яка пронизливо горлала.

Якщо Андрій і міг щось учинити за такої ситуації, то Субота не дав йому щонайменшого шансу. Він вистрілив одразу ж, покwapно, навіть не прицілився до пуття.

Андрій схопився за живіт і упав. І тоді Віталік, досі притискаючи до себе дівчинку, ретельно прицілився Андрієві в голову і навіть ступив уперед, боячись промахнутися. Та, як ми пам'ятаємо, кості того дня впали просто дивовижно. От чому Гала не лише виявилася поруч і змогла дістатися туди в цілковитій темряві, орієнтуючись винятково на звук, — але й показалася з протилежного від Андрія боку. По суті — у дільничного за спиною.

І ось, щойно Субота ступнув уперед, щоб добити Андрія, Гала плигнула йому на спину з шаленством розлюченої кішки.

На жаль, нічого чудеснішого тієї миті вже не сталося. Андрій не кинувся на Суботу, Надя не вкусила дільничного за руку... З усіх варіантів розвитку подій Доля обрала

найпрозаїчніший — Субота згрупувався, втягнув голову в плечі, а тоді відкинув Надю в один бік, а Галу — в інший. А що Гала вмить скочила на ноги, то він вистрілив у неї тричі.

Стало тихо. Чути було тільки те, як голосно і часто дихає під маскою сам Субота. Він підняв телефон і хапливо посвітив довкола. Нервово ковтнув, утер піт із чола. Вийняв із пістолета магазин — порожній. Отже, в патроннику лишився останній патрон — і все. Він, вагаючись, подивився на Андрія. Той не рухався й, здається, не дихав. Дільничний насупився й задумливо витер кров із роздряпаного вуха. Дівчисько однак не вибереться. А патрон краще залишити. «Там ще Оксі», — нагадав він собі. Про всяк випадок, Субота зібрав усі стріляні гільзи, ще раз посвітив на нерухомого Андрія і квапливо ретирувався.

Андрій утримався на самісінькому краєчку свідомості, так і не відключився. Й певно, підвівся б, якби мав ще бодай кілька секунд. Та коли чорна запона відступила, все вже завершилося.

Гуркіт пострілів віддавав у вухах легким дзвоном. Андрій не ворухився і лише чітко стежив за кожним рухом дільничного. І щомиті чекав, що той повернеться до Наді. Тоді він кинеться вперед, хоч би чого це йому вартувало. Проте Субота голосно лигнув, утер чоло і витягнув магазин. Це добре: рахує патрони, отже, думає. Почав думати — почне й сумніватися. А коли поліцейський кинувся збирати гільзи, Андрій остаточно зрозумів: стріляти він уже не буде. Та навіть коли Субота пішов, Андрій і далі лежав, відраховуючи ще одну болісну хвилину. І лише тоді поворухнувся.

Одразу підвестися не вийшло — довелося зняти дихальний апарат. Але хай там як, а те, що він стоїть на ногах, — це неймовірна удача. Насамперед підійшов до Гали. Мертва. На жаль. Він скинув куртку і стягнув худі. Зовні крові майже не було. Погано — отже, є всередині. Андрій тугенько перев'язав себе майкою.

Підійшов до Наді. Сів навпочіпки й обережно її підійняв. Вона притиснулася й сховала личко в нього на грудях. Боїться.

— Я поведу тебе за ручку, зможеш іти?

Дівчинка не відповіла. Він підняв її підборіддя й подивився в обличчя.

— Тільки спочатку надінемо таку штуку, як оце в мене, добре?

Мовчить. Він знову надів свій апарат і показав їй — не страшно. *Плесь! Плесь-плесь!* — плеснула Надя й почала роздивлятися його крізь сплетені пальці.

— А тепер ти, — він відкрив клапан і надів на неї іншу маску.

Вона не заперечувала. «Їй занадто страшно», — подумав Андрій.

— От розумничка, — неголосно сказав він. — А тепер ходімо. Ходімо звідси.

Вони підвелися, Андрій м'яко потягнув її за руку і повів туди, де погасла гірлянда вказувала дорогу до виходу. І вона пішла, притулившись до його стегна.

Там, попереду, після багатьох поворотів і розвилок, по той бік кімнати, що пахла креозотом, старий вентилятор перейшов із монотонного «взззumm-взззumm-взззumm» на старече

«взургх-взургх-взургх». Раптом щось тріснуло, і на корпусі електромотора спалахнула блакитна іскра.

Наступної миті в каменярях під Буськовим Садам розверзлося пекло.

Адесь далеко-предалеко від Буськового Саду в напівпорожній нічній лікарні біля реанімаційного відділення сидів сумний Валерка.

На важких дверях клацнув замок. Валера вмить підвівся, ніби очікуючи старшого за званням. Вийшов лікар. Навіть не глянувши на нього, встромив у зуби цигарку і приспішив сходами.

— Немає новин? — запитав услід Валера.

— Як будуть, то скажемо, — буркнув той.

Валерка зітхнув:

— У вас цигарка не тим боком.

— Що?

— З фільтра зараз підкурите...

Лікар вийняв цигарку й насуплено втупився в неї.

— Дякую... — він повернувся на кілька сходинок. — Просто ніхто не дасть вам прогноз, розумієте? Стабільно тяжкий. Багато крові втратив. Будемо надіятися, правильно? Але тут уже...

І він промовисто розвів руками.

Низький гуркіт далекого вибуху розійшовся підземними коридорами в унісон із відчутним здриганням породи.

Андрій завмер. Надя сховалася за його ногу.

Зі стелі посипалася пилюка, і їхнього волосся торкнувся повів теплого, наче аж спекотного вітерцю. Андрій підняв

руку з телефоном і освітив пустий прохід. Якийсь час нічого не відбувалося, і він просто стояв, не знаючи, що робити і чого чекати.

І раптом з'явилися щури. Вони бігли звідти, де мав бути вихід, наче бурхливе джерело, що цілком складалося з живих метушливих тіней. Надя дужче притиснулася до Андрія, і чути було, як часто вона задихала під своєю маскою. Андрій і сам сторопів, його наклав якийсь аж забобонний страх на вигляд щурячого потоку, і він тільки ширше розставив ноги, наче боявся, що пацюки потягнуть їх за собою. І лише коли гризуни почали оббігати їх, наче й не помічали, він раптом збагнув: треба за ними! Хоч би куди бігли щури, вони біжать до виходу.

Підхопив Надю на руки, і вмить його прохромив гострий біль у животі та в боці, але вибору він не мав. Зціпивши зуби, тримаючи телефон так, щоб не втратити пацючий потік, Андрій побіг слідом.

Вогонь розливався стелею, й тому видавався якимсь неприродним. Живим. Диявольським. Він метався від проходу до проходу, як сп'янілий од крові хижак. Іноді пробирався під склепіння наповнених метаном прощілин або діставався до газових кишень у коридорах під самою поверхнею, й тоді гуркотіли вибухи, обвалювалася стеля, вистрілювали пелехи вогню, і сам лабіринт здригався так, наче земля намірилася от-от розколотися й поглинути його.

Там, нагорі, полум'я вже гуло в залах закинутого заводу, вигризаючи все, що можна було спалити, і чорний густий дим потягнувся над селищем. Вистрілювали з-під снігу решітки дощових каналізацій, і на засніжених вулицях, немов

вогняні демони, здіймалися жовтогарячі стовпи. Займалися, немов солом'яні, сараї й закинуті хати, роззявляли вогняні пащі викопані в землі погребі.

У своєму кабінеті схопився за телефон мер Павло Борисович Тупогуб. Ясна річ, він не зміг додзвонитися ні начальникові пожежної станції, ні дільничному. Голова завмер коло вікна, спостерігаючи, як над його селищем здійснюються нові й нові стовпи диму. Домашній сир із фруктами так і лишився недоїдений у мисці на його столі.

Мабуть, якби ви бачили Буськів Сад таким, який він був насправді, то не сприйняли б за дивовижу те, що палає селище, яке й так скидається на згарище. Вогонь пожирав халупи, збиті з фанери й обгорілих дощок, і це мало абсолютно природний вигляд. Прах до праху, попіл до попелу. Неприродне було хіба те, чим так полюбляв поласувати Павло Борисович, наївно сприймаючи за сир із фруктами – річковий мул, любовно перемішаний із порожніми панцирами равликів. А втім, чим іще міг ласувати чоловік, лице якого безперервно жерла могильна хробачня...

Щури привели їх до світла. Точніше, до вузького просвітку нагорі кам'яної зали. Андрій підсадив Надю, й вона, скинувши вниз кілька грудочок снігу, опинилася на свободі перша.

Андрій зняв важкий балон, але протиснутися в щілину було непросто. Кожен рух віддавав пекучим болем у животі, і він старався не думати про свою рану і про те, скільки крові вже витекло в черевну порожнину. Нарешті, щосили вперся ногами, щось хруснуло в спині, й він видобувся. Вони вилізли з-під перехнябленої хати, під якою давно вже провалився фундамент.

Сусіднє подвір'я палахкотіло, і жар можна було відчуті шкірою обличчя. Дим заважав роздивитися небо, та, схоже, сонце ще не встигло зайти. Андрій присів перед дівчинкою, й вона відразу сплела пальці, сховавши за ними обличчя.

— Знаєш, що... — сказав він. — Тобі не можна тут лишати-ся. Чуєш? Тут усе згорить... Підеш зі мною, добре?

Вона нічого не відповіла. Тільки швидко плеснула долоньками перед його лицем.

Плесь! Плесь-плесь!

Він усміхнувся.

— Я тебе знаю, — раптом мовила Надя. — Ти плакав. Твоя мама у вирії.

— Усе правильно, — він простягнув їй руку. — Ти підеш зі мною? Нам треба поспішити.

...Коли вони вийшли до мосту, сонце вже торкнулося нижнім краєм до горизонту. Андрій озирнувся на селище. За димом не видно було більшої частини. Він відвернувся, відчуваючи, як груди заливає важка свинцева туга. Найгірше не те, що він тут залишиться. Найгірше, що він усе забуде.

Пішов сніг. Одинокі сніжинки плавно опускалися на землю. Цього разу не було ніякого туману, і якщо дивитися вперед, через міст, на білий, незайманий аркуш протилежного берега, пейзаж міг видатися навіть врочистим. Якщо не озиратися на пекло за спиною, могло виникнути враження, що попереду на тебе чекає щось хороше.

Він узяв Надю на руки і простягнув їй монету.

— Це потрібно покласти до рота, але не ковтати. Зможеш?

— Як смоктульку?

— Як дуже несмачну смоктульку.

Вона кивнула і витягнула губки. Він вклав у них монету, і вона скривилася.

— Це недовго, — сказав він.

Високо в небі, що поволі згасало, кружляли птахи. Цього разу аж трое. Знизу їх було важко впізнати, але Андрієві здалося, наче всі вони різні. Стрімка, як серпокрилець, велика і плавна, як зозуля, і ще якась непримітна вертлява пташина... Птахи кружляли просто над ними, здійснюючись дедалі вище і вище. Так високо, що коли Андрій ступив на міст, їх уже не було видно.

Так, ніби вони полетіли кудись іще вище, ніж небо...

Андрій майже дійшов до середини, Надя простягла долоньку, намагаючись упіймати сніжинки. І він подумав, що варто було повернутися вже навіть заради цього. Найгірше — він не уявляє, що буде з нею далі. Та хай там як, це краще, ніж вічно горіти тут.

Надя перекотила монету за щічкою і стала схожа на маленького хом'ячка.

— Сніг — це ангели кришать крихти, — повідомила вона.

— Крихти чого?

— Крихти неба!

ФОКУС ІЗ МОНЕТОЮ

Якщо вам цікаво, чим закінчилася ця історія, то при нагоді розшукайте в Києві парк із великим круглим фонтаном і дитячим майданчиком біля нього. Саме той, де Андрій бігав під «Нема куди спішити» (або «Щодоуху в нікуди», що зрештою, одне і те ж). Фонтан, до речі, аж ніяк не такий похмурий, як видалося Андрієві, і навіть узимку зберігає пам'ять про захоплені дитячі голоси і сонячні полиски. І все ж, краще приходьте туди, коли потеплішає. Травень цілком підійде — у вихідні фонтан уже працюватиме, отже, на дитячому майданчику, що поруч, не буде як протиснутися.

І там ви напевне побачите високого кремезного чоловіка з дочкою. Ви легко впізнаєте їх по дівчинці — у неї за вушком крихітна мушелька слухового апарата. Ця особлива дівчинка з'явилася на світ за моторошних, трагічних обставин і сильно недоношена. Лікарі казали, що як вона і виживе, то навряд чи колись навчиться ходити, а тим більше говорити (вижила вона, до речі, дивом). Так от, високий чоловік удочерив її. А рідні бабуса з дідусем вирішили, що такий тягар їм не до снаги.

І тепер його дочка ходить, щось там щебече, а головне — багато сміється. І вони разом ідуть уздовж бортика фонтана,

тримаючись за руки. Вона не завжди відгукується навіть на власне ім'я і часто не розуміє, що їй кажуть... Багато хто навіть форкає, коли чує слово «особлива», і каже, що відставання в розвитку занадто вже очевидне. Ось, мовляв, і вся особливість. Різні кажуть... Та коли дивишся, як сміються оці двоє, розумієш, що для них це не має жоднісінького значення.

Ви скажете: «Так не повинно бути, адже була лише одна монета!». Справді, одна. І угода, де все чітко, — і міст, і захід сонця... Але ж ми пам'ятаємо, як звучала головна умова? «Якщо ти не пройдеш по мосту до заходу сонця з монетою в роті...» І нехай у цьому немає жодного сенсу, а саме лише буквоїдство... Але ж, коли Андрій ішов по мосту, монета, хоч як крути, таки була *в роті*.

Хочете, назвіть це бюрократією. Зрештою, де ж вона ще має бути, як не в пеклі. І якщо вас таки цікавить пітьма, то чи випадає вам дивуватися! А хочете — вважайте це ще одним підтвердженням того, як сильно помилявся старий Ейнштейн. Може, хтось убачатиме в усьому цьому доказ найвищої справедливості — і теж матиме цілковиту рацію! Та найкраще просто прийдіть у парк погожої суботньої днини, сядьте коло фонтана і поспостерігайте за цією дивовижною парочкою.

І, хтозна, може, вам теж видасться, що для щастя не потрібні ніякі «якщо». А пітьма панує лише там, де не знають цього важливого і водночас такого простого секрету.

Плесь! Плесь-плесь!

КІНЕЦЬ

*Присвячується Ілані.
Тепер ти ангел.*

ДИСКЛЕЙМЕР

Я знову все перебрехав. Професійні поради моїх друзів я безбожно перекрутив та зрештою використав по-своєму. А втім, без них цього роману не було б.

— Олеже Созонтовичу, а уявіть, ніби я у вас на прийомі і вірю, що здійснив мандрівку в паралельний світ. А ви відповідатимете мені як пацієнтові.

Мій знайомий психіатр уважно подивився на мене.

— Добре, — промовив він, і в його тоні почулися професійні нотки.

— Мені для книжки потрібно, — додав я й відчув себе геть дурнувато.

Отже, ви зрозуміли: все в романі, що пов'язане з психологією, похмурим світом маніяків та впливом психологічних травм на наше життя — великою мірою заслуга неймовірного психотерапевта та психіатра Олега Чабана. Я дуже вдячний йому за це. А ще — тішусь, що він нарешті прочитає цю книжку й побачить, що в мене таки все добре з головою. Принаймні я на це сподіваюся...

— Знаєш, що таке «банан»? — запитав мене мій побратим по добровольчому батальйону з позивним Ілай. — Банан — це зальот! А я був ще той бананейро!

І він розповів мені історію про паелью. І про те, як інструктор заганняв їх по плечі в холодну грязюку, а сам пив пиво, сидячи на стільці, та чекав, доки хтось зламається й вирішить покинути Французький іноземний легіон. І як це — стрибати з парашутом вночі у море. І як воно було в Афганістані. І що значить крилата рука з мечем на береті легіонера. Ілай не захотів, щоб я назвав його прізвище, та я не можу не подякувати йому за шмат біографії, яку він подарував моєму персонажеві. Так, мій Андрій Гайстер дуже великою мірою — справжній.

— Юро, як дільничному здихатися столичного консультанта? Юро, з чого почати пошуки маніяка? Юро, як спалити завод? Ні, це теж для книжки... Ні, ти ж мене знаєш!

О, я дуже хотів використати в романі реальні випадки з життя сільських поліцейських! Тим більше, в мого друга Юрія Колесникова (а він усе життя має справу з так званою «кримінальною тематикою» як журналіст) їх цілий вагон.

Але я не зміг. Знаєте чому? Вони виявилися занадто похмурі. Уявляєте? Надто похмурі для трилера! Тому реалії життя в депресивних поселеннях довелося якщо не прикрашати, то точно романтизувати. А Юрі — величезна подяка за те, що допоміг мені уявити світ, де роль жорстокого бога грає цукровий завод, де єдина влада — всесильний голова, а справедливість — пияк-дільничний.

— Наташ, що робитиме лікар, якщо пацієнтка пошкодила сонну артерію? Ні, у них немає операційної. Ні, реаніобіля теж немає. Наташ, там один-єдиний лікар і медсестра на зміні!

Десь таким чином я протягом кількох місяців знущався з чудової лікарки, акушерки-гінекологині Наталі Лелюх. Тому все, що стосується медицини, назв препаратів та описів лікарень у богом забутих поселеннях — результат моїх надокучливих консультацій

із Наталею, яку я змушував писати мені відповіді просто між візитами пацієнтів. І вона чудово впоралася!

Зізнаюся, попри все, я й досі пишу свої книжки та думаю: «Кому потрібна вся ця маячня!» Тому, перш ніж офіційно передати рукопис «Старим Левам», я дав почитати роман піарниці видавництва Оксані Зьобро, бо довіряю її читацькому шостому чуттю. Вона неймовірно уважна до деталей і нюансів, тож за кілька днів усе нечітко чи недостатньо аргументоване повернулося мені трьома десятками влучних зауважень та додатковим тижнем роботи.

Мушу сказати, я невимовно їй за це вдячний!

— Я не хочу слухати про всіх цих неприємних людей! — казала моя дружина Світлана, не витримуючи нескінченних розповідей про майбутню книгу.

— Я колись здурію, — казав мій друг Володя, якому не пощастило ділити робочий кабінет зі мною й усіма тими, хто живе в моїй голові.

— Тату, бажаємо тобі якнайшвидше закінчити книжку! — казали мої діти, які втомилися від вічно зануреного в думки батька.

Я писав роман понад рік, і це виявилось неймовірно важко — бо довелося провести цей час серед демонів жахливого поселення Буськів Сад. Іноді було просто нестерпно. Тому я дякую всім, хто весь цей час не просто терпів мої порожні очі, а й допоміг якнайшвидше вийти з того пекла.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА ПЕРША. ПОЯС КАЇНА

Розділ 1. Зупинка	9
Розділ 2. Дівчинка, що вміла читати по губах	15
Розділ 3. Провал	26
Розділ 4. Дехто потрапляє в біду	35
Розділ 5. Фатальна помилка номер два	39
Розділ 6. Звір	53
Розділ 7. Відбувається щось дивне	62
Розділ 8. Пташка проти Звіра	75
Розділ 9. Поганий у поганому світі	83
Розділ 10. До міста мук найтяжчих	99
Розділ 11. Один із них убивця	108
Розділ 12. Як потрапити на той бік	125
Розділ 13. Чоловік у Червоному	131
Розділ 14. Остерігайтеся чудовиськ	137

ЧАСТИНА ДРУГА. МІСТО ДІТ

Розділ 15. Дехто в мороці	159
Розділ 16. Мідний присмак	164

Розділ 17. Фаталіст	174
Розділ 18. Двері, що їх не можна відчиняти	181
Розділ 19. Дуже проста відповідь	195
Розділ 20. Надя бачить світло	203
Розділ 21. Остання ниточка	211
Розділ 22. Ногами вперед	220
Розділ 23. Гра почалася	228
Розділ 24. Хід Звіра	242
Розділ 25. У лабіринті	253
Розділ 26. Рівняння з трьома невідомими	264
Розділ 27. Цілком несуттєва деталь	271
Розділ 28. Друге воскресіння	279
Розділ 29. Будьмо знайомі	290
Розділ 30. Струс	296
Розділ 31. Історія однієї епітафії	311
Розділ 32. Гнів	319
Розділ 33. Арсен	340
Розділ 34. Ваш вихід, Андрію Олександровичу	348
Розділ 35. Зоряний час	358
Розділ 36. Угадай, хто мене вбив	370
Розділ 37. Ананасики	378
Розділ 38. Щось лихе до нас іде	381
Розділ 39. Кожному своє	389
Розділ 40. Юпітер і бик	398
Розділ 41. Хлібні крихти	405
Розділ 42. Ані хвилиною пізніше	416
Розділ 43. Кавові плями	427
Розділ 44. Хіть	435

Розділ 45. Оксі теж має таємницю	454
Розділ 46. Він чи не він	460
Розділ 47. Послуга	473
Розділ 48. Зайві рухи	480
Розділ 49. Овечий гріх	486
Розділ 50. Трое життів Гали Приходько	496
Розділ 51. Місячна тінь	508
Розділ 52. Мені відплата	517
Розділ 53. Обмежена пропозиція	526
Розділ 54. Краще не відчиняйте	535
Розділ 55. Справедливість	547
Розділ 56. Вибір	561
Розділ 57. Через міст	571
Розділ 58. Людина з намальованим обличчям	577

ЧАСТИНА ТРЕТЯ. ЛІМБ

Розділ 59. Феномен Лазаря	581
Розділ 60. Віддзеркалення	590
Розділ 61. Під площею	597
Розділ 62. Харитон	599
Розділ 63. Не боляче	608
Розділ 64. Пітьма	614
Розділ 65. Бог грає в кості	645
Розділ 66. Фокус із монетою	656
ДИСКЛЕЙМЕР	658

Літературно-художнє видання

ІЛЛАРІОН
ПАВЛЮК
Я БАЧУ,
ВАС ЦІКАВИТЬ
ПІТЬМА

Переклад з російської Вікторія Стах
Дизайн обкладинки Назар Гайдучик

Головна редакторка Мар'яна Савка
Відповідальна редакторка Ольга Горба
Літературна редакторка Наталя Малетич
Макетування Альона Олійник
Коректорка Вероніка Гоменюк

Підписано до друку 20.08.2020. Формат 84×108/32
Гарнітура «Diaria Pro», «Ponzu». Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 34,86
Наклад 3000 прим. Зам. №

видавництво
СТАРОГО ЛЕВА

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК № 4708 від 09.04.2014 р.

Адреса для листування:
а/с 879, м. Львів, 79008

Львівський офіс:
вул. Старознесенська, 24–26

Київський офіс:
М Конtrakтова площа
вул. Григорія Сковороди, 6

Книжки «Видавництва Старого Лева»
Ви можете замовити на сайті starylev.com.ua
☎ 0(800) 501 508 ✉ spilnota@starlev.com.ua

Партнер видавництва

Віддруковано ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»
вул. Різдяна, 11, м. Харків, 61052
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011
www.globus-book.com